RILKE

Malte Laurids Brigge'nin Notları

almancadan aslından çeviren: figen sile kösebay

AYRINTI
LASİK

rilke

malte laurids brigge'nin notları

almanca aslından çeviren: figen sile kösebay

ayrıntı: 1351 / klasik dizisi: 52

malte laurids brigge'nin notları / rilke

kitabın özgün adı / die aufzeichnungen des malte laurids brigge

almanca aslından çeviren: figen sile kösebay

yayıma hazırlayan / mehmet barış albayrak

son okuma / ayten koçal

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / esin tapan yetiş

baskı: ali laçin - barış matbaa-mücellit
davutpaşa cad. güven san. sit. c blok no. 286
topkapı/zeytinburnu - istanbul - tel. 0212 567 11 00
sertifika no: 33160

birinci basım: kasım 2019 / baskı adedi 2000
isbn 978-605-314-418-2 / sertifika no: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

rainer maria rilke

Alman kökenli demiryolu memuru bir baba ve Praglı zengin bir aileye mensup bir annenin oğlu olarak Prag'da doğdu. Çocukluğunu ve ilk eğitimini annenin orta sınıf aidiyet eğilimlerinin belirlediği baskıcı bir ortamda yaşadı. Anne ve baba, oğul dokuz yaşındayken boşandı. 1884'te annesiyle birlikte Viyana'ya gitti. Burada rahiplerce yönetilen seçkin bir okula, daha sonra Avusturya'da Sankt Pölten'deki askerî ortaokula devam etti. Başarılı bir öğrenci olmasına karşın ruhsal dünyasındaki kargaşayı hızlandıran yıpratıcı askerî eğitime idarenin de dayatmasıyla son verdi. 1891'de amcasının himayesinde işletme ve ticaret okumak hedefiyle Linz Ticaret Akademisi'ne kaydoldu. 1895'te Prag'daki Karlova Üniversitesi'nde Alman edebiyatı, sanat tarihi ve hukuk alanlarında ek dersler aldı. Genç Rilke'nin *Leben und Lieder* (*Yaşam ve Şiirler*) başlığında topladığı ilk şiirleri de bu dönemde yayımlandı.

1896-1899 yılları arasında yükseköğrenimini Münih ve Berlin'de sürdürdü. Münih'te tanıştığı Lou Andreas-Salomé ile yolculuklara çıktı. Bu yolculuklar yaşam ve sanat arasında kurduğu kendine özgü yaklaşımın biçimlenmesinde ve yol arkadaşının güçlü etkisi altında sanatçı kimliğinin gelişmesinde önemli rol oynadı. 1900'deki ikinci Rusya yolculuğundan sonra ruh sağlığı bozulan ve Salomé ile yolları ayrılan Rilke aldığı davet üzerine bazı sanatçıların birlikte çalıştığı Worpswede'ye yerleşti. Ertesi yıl Auguste Rodin'in öğrencilerinden Clara Westhoff'la evlendi. Aynı çatı altındaki birlikteliğin çok kısa sürdüğü ama uzun yıllara yayılacak olan bu ilişkiden bir kızları oldu.

Rodin'in davetine uyarak Paris'e gitti. Kısa bir süre ünlü yontucunun özel yazmanlığını yaptığı bu dönemde aralarında sanat koleksiyoncuları, yayıncılar ve sanayicilerin de bulunduğu varlıklı kişilerle yoğun ilişkileri oldu. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konferanslar verdi, okuma günlerine katıldı, çok sayıda etkili kişi ve kurumun misafiri oldu. Başka ülke ve kentlere yolculukların sürdüğü bu yıllar içinde, *Die frühen Gedichte* (*Erken Şiirler*, 1902) ve *Das Buch der Bilder* (*Resimler Kitabı*, 1902) adlı kitaplarını yayımladı. 1905'te *Das Stundenbuch (Saatler Kitabı)*; 1906'da, *Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke (Sancaktar)* basıldı. Sanatsal bakışının yenilenmesinde etkisi olan Rodin'in sanatını irdelediği *Rodin* monografisi (1907) ve ressam Paula Modersohn Becker'e ve genç şair Kont Wolf von Kalckreuth'a adanmış iki *Requiem* de bu dönemin ürünleri arasındadır. Aynı yıl yayımlanan *Neue Gedichte (Yeni Şiirler)* şairin sonraki on yıl içinde varacağı şiirsel dorukların işaret fişe-

ği niteliğindeydi. 1910'da tek romanı olan *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge* (*Malte Laurids Brigge'nin Notları*) yayımlandı. Sonradan 20. yüzyılın başyapıtları arasında anılacak olan bu roman şairin geniş okur kitleleri tarafından tanınmasını sağladı.

Rilke, Birinci Dünya Savaşı yıllarını ağırlıklı olarak, kısa bir süre askerî arşivde görev yapacağı Münih'te geçirdi. Savaşı tuhaf bir heyecanla karşılayan bir dizi lirik şiir yayımladıysa da insanlığın nasıl bir felaketle karşı karşıya bulunduğunu çok kısa sürede anladı. Zihinsel kargaşa, hastalıklar, üretemeyiş sancıları ve içe kapanışlarla geçirdiği bu korkunç dönem sonunda, kimi varlıklı dostlarının ısrarlı desteği sayesinde İsviçre'ye yerleşebildi. Harap durumdaki Muzot Şatosu'nda kalan şair, 1912 yılının fırtınalı bir gecesinde Trieste yakınlarındaki Duino Şatosu'nda başlayan "Ağıtlar" serüvenini uzun yıllar sonra burada tamama erdirdi. İkinci dev yapıtı sayılan *Orpheus'a Soneler* de 1922 yılı kışının aynı günlerinde, iki hafta gibi mucizevi bir sürede tamamlanarak *Duino Ağıtları*'nın yanındaki yerini aldı. Her iki yapıt da 1923'te yayımlandı.

1924 yılında şatonun bahçesinde eline batan bir gül dikeni şairin ölümcül kan kanserine yakalanmış olduğunu açığa çıkardı. Rainer Maria Rilke, iki yıl süren umutsuz tedavi süreçlerinin ertesinde, 26 Aralık 1926'da yaşama veda etti. 2 Ocak 1927 günü, az sayıda dostunun katılımıyla Muzot şatosu yakınlarındaki küçük Rarogne kilisesinin karşısına gömüldü.

figen sile kösebay

1972 yılında Almanya'nın Oldenburg kentinde doğdu. Öğrenimini Almanya'da tamamladı. 1988 yılında Türkiye'ye yerleşerek, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden mezun oldu. 1994-1995 yılları arasında ihracata yönelik bir tekstil dergisinin Almanca Yayın Yönetmenliğini üstlendi. 1995 -1997 yıllarında kurumsal bir şirketin Halkla İlişkiler ve Tanıtım Uzmanlığını yürüttü. Serbest olarak çok sayıda kurum için farklı alanlarda sürdürdüğü edebi, ticari, akademik, hukuki, yeminli ve simultane tercüme faaliyetlerine, ikiz kızları Selin ve Serra'yı dünyaya getirdikten sonra bir süreliğine ara verdi. Figen Sile Kösebay, 2015 yılından beri çevirmen ve editör olarak özellikle Alman klasik, çağdaş ve kişisel gelişim eserleriyle ilgili çalışmalarını sürdürmektedir.

içindekiler

figen sile kösebay / sunuş:
rainer maria rilke.....7

figen sile kösebay

rainer maria rilke

Şiirik şiirinin en önemli isimlerinden Rainer Maria Rilke, 4 Aralık 1875 tarihinde Prag'da dünyaya gelir. Tam adı René Karl Wilhelm Johann Josef Maria Rilke'dir. Alman babası Josef Rilke, demiryollarında memur, annesi Sophie Rilke ise Praglı tüccar bir babanın soylu ve varlıklı kızıdır. Soyluluk ve zenginlik kavramlarına fazlaca önem vermesi çiftin arasının açılmasına ve 1884 yılında boşanmalarına yol açar. Anne Sophie Rilke, zayıf ve ince ruhlu oğlunu kendi arzuları doğrultusunda yetiştirmek isterken, onu aynı zamanda altı yaşına kadar bir kız çocuğu gibi giydirir. Bu durum ve annesinin soylu çevrelerle sürdürmeyi tercih ettiği yoğun sosyal hayat, Rainer Maria Rilke'nin yalnız ve mutsuz bir çocukluk geçirmesine yol açar.

Rilke, 1886 ile 1891 yılları arasında kendisine hiç uygun bulmadığı, St.Pöllen'deki askeri okula, 1891-92 yılları arasında da Linz'teki ticaret akademisine devam eder. Ardından sanat ve edebiyat tarihi alanında yükseköğrenim görmek için Prag, Münih ve Berlin'e gider. Serbest bir yazar olarak geçimini sağlamaya çalışan Rilke, bir yandan da edebiyatçılardan oluşan bir çevre edinmeye başlar. 1897 yılında, entelektüel çevrelerde önemli bir yer edin-

miş olan Lou Andreas-Salomé ile karşılaşması, şair olmaya karar vermesinde etken olur. Friedrich Nietzsche'nin ilk biyografisini kaleme alan Lou Andreas-Salomé, Rilke'den on dört yaş büyüktür ve Doğu Bilimci Friedrich Karl Andreas ile evlidir. Buna rağmen Salomé, Rilke için sevgili, annesi kadar yakın bir dost ve entelektüel bir öğretmen olur. Bir yandan ona Nietzsche'nin düşünce dünyasını aktarırken, öte yandan memleketi Rusya için merakını uyandırır. Rilke, Salomé çiftiyle birlikte ilk defa 1899 ilkbaharında Rusya'ya gider ve bu ülkeden fazlasıyla etkilenmenin yanı sıra, orada Leo Tolstoy ve Boris Pasternaki ile tanışır.

1900 yılında Rilke, bir Alman sanatçı kolonisi olan Worpswede'ye yerleşir ve 1901 yılında Heykeltıraş Clara Westhoff ile evlenir. Bu evlilik son derece kısa ömürlü olur ve kızları Ruth'un 1902 yılındaki doğumundan hemen sonra çift boşanır.

Rilke, 1902 yılında Paris'e göç eder. Auguste Rodin, Paris'teki yeni hayatında önemli bir yer alır ve Rilke 1906-1907 yılları arasında Meudon'da kendisinin özel sekreterliğini üstlenir. Sanatına da son derece olumlu tesir eden bu ilişki, Rilke'nin bu dönemde kaleme aldığı eserlerin adeta ustalık dönemini yansıtmasını sağlar. 1903 yılında Auguste Rodin ile ilgili bir deneme yazan Rilke, modern çağın ilk Alman romanı olarak kabul edilen ve sefilliğin ve çürümüşlüğün imgelerinin hâkim olduğu *Malte Laurids Brigge'nin Notları* (1910) eserini de bu dönemde kaleme alır. Rodin ile yollarını ayırdıktan sonra Rilke, İsveç, Danimarka, Flandra'ya, oradan da Kuzey Afrika, Mısır ve İspanya'ya seyahatler yaparak, gezgin hayatı sürmeye başlar. 1911-1912 yılları arasında Trieste yakınlarında, Prenses Marie von Thurn und Taxis'in Duino Şatosu'na misafir olur ve orada, özgür bir ritme sahip,

kafiyesiz lirik başyapıtı *Duino Ağıtları*'nın ilk yazı çalışmalarına başlar (bu eserini 1922 yılında tamamlar ve 1923 yılında basılır).

29 Aralık 1926 tarihinde Rilke, İsviçre-Montrö yakınlarındaki Val-Mont Sanatoryumunda lösemiden vefat eder.

20. yüzyılın ilk yarısında lirik şiirin en etkili Alman şairi Rainer Maria Rilke'dir. Şair, bu alanda yazdığı çokça eserin yanı sıra *İmgeler Kitabı* (1902) ve *Saatleri Kitabı* (1905) gibi erken dönem şiir kitaplarında bile anlamlı bir ritim ve imgesel bir lisan yaratmıştır. Yeni yüzyılın edebi akımları, eserlerine yansımıştır. "Sancaktar Christoph Rilke'nin Aşkı ve Ölümü" (1906) adlı kısa hikâyesi, Almanca yazılmış en başarılı eserler arasında yerini alır.

malte laurids brigge'nin notları

Çağdaş edebiyat tarihinin ilk büyük Alman romanı olarak da kabul edilen *Malte Laurids Brigge'nin Notları*, geçmiş ile gelecek arasında dramatik bir şekilde hızlı değişen bir dünyada, kendisine bir rol biçmeye çalışan bir sanatçıyı ve izlenimlerini aktarıyor.

"Demek ki insanların yaşamak için geldikleri yer burası. Doğrusu ben buranın daha çok ölmek için bir yer olduğunu düşünürdüm" diyerek günlüğüne başlayan Rainer Maria Rilke'nin, o hayallerdeki parıltılı kültürel başkent Paris'ten söz ettiğine inanmak zor.

Rainer Maria Rilke'nin "düzyazı" demeyi tercih ettiği tek romanı *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nda, bu parıltıdan eser yok. Otobiyografik öğeler taşıyan, birbirinden bağımsız günlük kayıtlarının, düzyazı şiirlerinin ve ayrıntılı betimlemelerin yer aldığı bu eserde, Danimarkalı hassas genç şair Malte Laurids Brigge, bize Rainer Maria

Rilke'nin gözünden Paris'i anlatıyor. Onun Paris'i, toplumdan dışlanan insanlarla, sefaletle, hastalıklarla ve ölümle dolu bir şehir. Bu nedenle Malte Laurids Brigge, tek başına oturduğu küçücük odasından, içsel hesaplaşmalarını, hayattan ve hayallerinden korkularını, dine, sanata, aşka ve ölüme yansımalar yaparak, anlatıyor: "Hiçbir gerçek ve önemli şeyi görmemiş, fark etmemiş ve söylememiş olmak, mümkün müdür? Görmek, düşünmek ve yazmak için binlerce yıl zamanı olmasına rağmen, insanın bu binlerce yılı, sadece sandviçini ve elmasını yediği bir okul teneffüsü gibi geçirmiş olması, mümkün müdür?"

Genç şair, Paris'in çirkin, gürültülü, pis, sevgisiz ve boğucu yeni dünyasını heyecanlı ama bir o kadar da tehditkâr buluyor ve yaşadığı bu ikilemi günlüğüne yansıtarak, yepyeni estetik bir algıya ulaşıyor.

Yaşanan hızlı değişimler karşısında günümüzde hissettiğimiz korkular, Rainer Maria Rilke'yi yüz yıldan fazla bir zaman önce meşgul edenlerle aynı değil mi? Biz de bazen yanlış zamanda yaşadığımızı, eskiden her şeyin daha kolay ve güzel olduğunu düşünmüyor muyuz?

Rainer Maria Rilke, varoluşun ve sanatın düştüğü kriz ile ilgili, 1910 yılına ait günlük niteliğindeki bu romanıyla, kendisine özgü sorgulayıcı ve şiirsel bir yaklaşımla, o döneme ayna tutuyor ve bize ilk büyük şehir romanını sunuyor.

malte laurids brigge'nin notları

11 Eylül, Toullier Sokağı

Demek ki insanların yaşamak için geldikleri yer burası. Doğrusu ben buranın daha çok ölmek için bir yer olduğunu düşünürdüm. Biraz gezindim. Hastaneler gördüm. Sendeleyip yere yığılan bir insan gördüm. Etrafına toplanan kalabalık, beni sonrasında olup bitenlere şahit olmaktan kurtardı. Hamile bir kadın gördüm. Sıcak, yüksek bir duvarın hemen yanında ağırlaşmış bedenini taşımaya çalışıyor, halen orada olup olmadığına emin olmak için arada bir eliyle duvarı yokluyordu. Evet, halen oradaydı. Peki ya arkasında? Haritama bakıp buldum: *Maison d'Accouchement.** Anladım. Doğumunu burada yapacaktı; bu mümkün. Kubbeli büyük bir binanın yer aldığı Saint-Jacques Sokağı'na devam ettim. Haritada Val-de-grâce, Hôpital militaire** yazıyor. Aslında bunu bilmem gerekmiyor fakat bilmemin de sakıncası yok. Daracık sokağın her yönünden kötü kokular gelmeye başladı. Ayırt edebildiğim kadarıyla havada iyodoform, patates kızartmasının yağı ve korkunun kokusu

* Doğumevi. (ç.n.)

** Askeri hastane. (ç.n.)

vardı. Yazın tüm kentler kokar. Ardından haritada yer almayan tuhaf bir ev gördüm. Kapısının üzerinde halen son derece okunaklı bir şekilde *Asyle de nuit** yazıyordu. Girişinin yanında fiyatlar yazılıydı. Onları inceledim. Çok pahalı bir yer değildi.

Başka? Pusette yatan bir çocuk: Yüzü yeşilimtırak tombul çocuğun alnında belirgin bir döküntü vardı. Görünüşe göre iyileşme sürecindeydi ve artık acımıyordu. Ağzı açık uyuyan çocuk, havadaki iyodoformu, patates kızartması yağını ve korkuyu soluyordu. Durum böyleydi işte. Önemli olan hayatta olmaktı. Esas mesele buydu.

Pencere açık uyumaktan nasıl da vazgeçemiyorum. Tramvaylar, çanlarını çalarak hızlıca odamın ortasından geçiyor. Otomobiller üzerimden geçiyor. Bir kapı çarpılıyor. Bir yerlerde bir cam kırılıyor. Kırılan büyük cam parçalarının kahkahasını ve ufak kırıklarının kıkırdamasını işitiyorum. Ansızın binanın diğer tarafından, içerilerden, boğuk sesler duyuluyor. Birisi merdivenleri çıkıyor. Durmaksızın çıkıyor, yaklaşıyor. Geldi, orada duruyor, uzunca duruyor ve sonra devam ediyor. Sonra yine sokaktan sesler yükseliyor. Bir kız haykırıyor: *Ah tais-toi, je ne veux plus.*** Tramvay çıldırmışçasına yaklaşıyor, geçiyor, her şeyin üzerinden geçiyor. Birisi bağırıyor. İnsanlar koşuşturuyor, birbirlerini geçiyorlar. Bir köpek havlıyor. Ne kadar rahatlatıcı bir ses: Bir köpek havlıyor. Sabaha karşı bir horoz bile ötüyor ve bu bana sonsuz bir teselli gibi geliyor. Ardından birden uyuyakalıyorum.

---

* Gece sığınağı. (ç.n.)

** Ah, kapa çeneni, yeter artık! (ç.n.)

Bunlar duyulan sesler. Fakat burada onlardan daha korkunç bir şey var: O da sessizlik. Sanıyorum büyük yangınlarda bu tarz aşırı gergin bir an yaşanır; fıskiyelerin su fışkırtmayı bıraktığı, itfaiyecilerin merdivenlerinden tırmanmayı kestiği, kimsenin yerinden kıpırdamadığı bir an. Simsiyah bir pervaz sessizce yukarıdan öne eğilir ve alevlerin yükseldiği yüksek bir duvar sessizce çöker. Etraftaki herkes çekik omuzlarla, gözlerini kısmaktan dolayı buruşturulmuş alınlarla, kıpırdamadan o korkunç yere çarpma anını bekler. Buradaki sessizlik de böyle bir şey.

Görmeyi öğreniyorum. Sebebini bilmiyorum ama burada her şey içime işliyor ve eskiden genellikle son bulduğu yerde bitmiyor. Meğer bilmediğim bir iç dünyam varmış. Şimdi her şey oraya kadar işliyor. Orada neler olduğunu bilmiyorum.

Bugün bir mektup yazarken, buraya geleli sadece üç hafta olduğunu fark ettim. Mesela kırsal gibi bir yerde, üç hafta bir gün gibi gelebilirdi, burada bana yıllar geçti gibi geliyor. Artık hiç mektup da yazmak istemiyorum. Değiştiğimi neden birisine söylemem gereksin? Değişiyorsam, eski ben olarak kalmayacağım ve şimdiye kadar olduğumdan biraz başka olacağım; dolayısıyla tanıdıklarımın olmaması da açık. Ve yabancılara, beni tanımayan kişilere mektup yazmam mümkün değil.

Hiç söylemiş miydim? Görmeyi öğreniyorum. Evet, görmeye başladım. Henüz iyi gitmiyor. Fakat zamanımı iyi değerlendirmek istiyorum.

Örneğin ne kadar çok yüzün olduğunu şimdiye kadar hiç fark etmemişim. Bir sürü insan var ama her insanın birden fazla yüzü olduğu için daha fazla yüz var. Tek bir yüzü yıllarca taşıyan insanlar var. Doğal olarak bu yüz yıpranır, kirlenir, buruşur ve seyahatte takılan bir eldiven gibi bollaşır. Bunlar tutumlu, basit insanlardır. Onlar yüzlerini değiştirmez, hatta temizletmezler bile. Yeterince iyi olduğunu iddia ederler. Kim bunun aksini ispat edebilir ki? Birden fazla yüzleri olanların, diğer yüzleriyle ne yaptıkları sorusunun akla gelmesi doğaldır. Saklarlar. Onları çocukları kullansın diye saklarlar. Fakat zaman zaman köpeklerinin de bu yüzlerle dışarı çıktığı olur. Neden olmasın ki? Yüz yüzdür.

Başkaları şaşılası sıklıkta yüzlerini ardı ardına değiştirir ve eskitirler. Sonsuza kadar yeterince yüzleri olduğunu düşünürler fakat kırklı yaşlara geldiklerinde bir bakarlar ki sonuncusunu takmışlar. Bu elbette çok trajik bir durumdur.

Yüzlerini korumaya alışmamışlardır. Son yüzlerini sekiz günde bitirirler. Her yeri delik deşiktir, birçok yeri kâğıt gibi incelmiştir ve zamanla yüzsüz tabanı görünür ve bu kişiler onunla dolaşmaya başlarlar.

Fakat o kadın, o kadın: Bütünüyle çökmüştü, başı öne eğik ellerinin içerisindeydi. Notre-Dame-des-Champs Sokağı'nın köşesindeydi. Onu görür görmez sessizce yürümeye başladım. Fakir insanlar düşüncelere daldıklarında rahatsız edilmemelidir. Belki aradıkları fikri bulurlar. Sokak fazla boştu. Boşluğu can sıkıcıydı ve adımımı ayaklarımın altından çekerek, tahta takunya gibi kâh orada kâh burada takırtı çıkartıyordu. Kadın ürktü, fazlaca ani ve şiddetli bir şekilde dalgınlığından sıçradı. Öyle ki yüzü iki ellinin arasında kaldı. Ellerinin arasında yüzünün oyuk halini görebildim. Dikkatimi o ellere odak-

lamak ve içlerinden çıkana bakmamak için çok gayret göstermem gerekti. Bir yüzü içeriden görmek beni ürkütüyordu fakat çıplak, yaralı ve yüzsüz bir kafa görmek beni daha fazla endişelendirdi.

Korkuyorum. Bir defa korkmaya başladıysanız, buna karşı bir şey yapılmalı. Burada hastalanmak kötü olurdu ve birisinin aklına beni Hôtel-Dieu'ye* götürme fikri gelse, eminim orada ölürdüm. Bu otel, fazlasıyla rağbet gören hoş bir otel. Paris katedralinin ön cephesini, oradaki boş meydandan hızla geçen araçlar tarafından ezilme tehlikesi geçirmeden görmek neredeyse imkânsız.

Bunlar durmadan kornalarını çalan küçük otobüsler. Önemsiz bir fani, kısa yoldan Tanrı'nın oteline giriş yapmaya karar verdiyse, Sagan Dükü bile olsa, arabasını burada durdurmak zorunda kalır. Ölmek üzere olanlar inatçıdır ve Madam Legrand, Martyrs Sokağı'ndaki eskici dükkânından Cité'nin belli bir meydanına arabasını sürdüğünde, bütün Paris donup kalır. Belirtmem gerekir ki bu şeytani küçük arabaların pencereleri buzlu camdandır ve bu camların ardında olup bitenlerle ilgili, insanı muhteşem ıstırap sahnelerini tasavvur etmeye iterler. Bunun için bir odabaşının hayal gücüne sahip olmanız yeterlidir. Hayal gücünüz daha fazlaysa ve başka yönlere saptırılırsa, tahminlerin neredeyse sınırı olmaz. Üzerleri katlanarak açılan ve geçerli bir ücret karşılığında hizmet veren faytonlar da gördüm: Bir ölüm saati karşılığında iki frank.

* Şehir hastanesi, "Tanrı'nın oteli". (ç.n.)

Bu şahane otel çok eskidir ve daha Kral Clovis* zamanlarında bile burada bazı yataklarda ölünmüştür. Şimdi ise 559 yatakta ölünüyor. Elbette fabrikasyon usulü. Bu boyutta bir aşırı üretimde münferit ölümler o kadar da iyi uygulanmaz ama bu zaten o kadar da önemli değildir. Bunun sebebi kalabalıktır. İyi düzenlenmiş bir ölüm için günümüzde artık kim emek sarf eder? Hiç kimse. Teferruatlı düzenlenmiş bir ölüme gücü yetecek zenginler bile ihmalkâr ve kayıtsız olmaya başladılar. Kendine ait bir ölüme sahip olma arzusu gittikçe nadir hale geliyor. Yakında kendine ait bir hayat arzusu kadar nadir olacaktır. Tanrım, her şey hazır, önünde. Geliyorsunuz, hazır bir hayat buluyorsunuz. Bu hayatı sadece üzerinize geçirmeniz gerekiyor. O kadar. Gitmek istiyorsunuz veya buna zorlanıyorsunuz. Siz yorulmayın yeter ki: *Voilà votre mort, monsieur.*** Artık rastgele ölünüyor. Hastalığınızdan ölüyorsunuz (çünkü tüm hastalıklar bilindiğinden beri, çeşitli ölümcül sonuçların ilgili insanlarla değil de, hastalıklarla ilişkili olduğu da biliniyor; yani hastanın bu hususta yapacak hiçbir şeyi yok).

Doktorlara ve hemşirelere rağmen minnettar bir şekilde ve seve seve ölünen sanatoryumlarda, bu kurumlar tarafından düzenlenmiş bir ölüm yaşanır. Tercih edilen durum budur. Fakat evde öldüğünde, birinci sınıf defin işlemlerini ve harikulade gelenekler dizisini de beraberinde getiren iyi çevrelerin saygın ölümünün seçilmesi doğaldır. O durumda yoksullar, ölü evinin önünde toplaşır ve doyasıya seyrederler. Onların ölümleri elbette herhangi bir zahmete mahal vermeyecek kadar sıradandır. Kendilerine yaklaşık olarak uyan bir ölüm bulduk-

* I. Clovis Frankların ilk kralı. (ç.n.)

** Buyurun ölümünüz efendim. (ç.n.)

larında mutlu olurlar. Fazla bol olmamalıdır: İnsan hep biraz daha büyümeye devam eder. Ancak göğüsten kapanmıyorsa veya boğazdan sıkıyorsa, durum fenadır.

Artık kimselerin kalmadığı memleketimi düşününce, eskiden durumun farklı olması gerektiğine inanıyorum. Eskiden bir meyvenin çekirdeğini içinde taşıdığı gibi insanın da ölümü *içinde* taşıdığı bilinirdi (veya en azından tahmin edilirdi). Çocukların içindeki küçüktü, yetişkinlerin içindeki büyüktü. Kadınlarınki kucağındaydı ve erkeklerinki göğüslerindeydi. İnsanlar buna sahiptiler ve bu insana özel bir asalet ve sessiz bir gurur verirdi.

Büyükbabam yaşlı mabeyinci Brigge'nin de ölümü içinde taşıdığı dışarıdan görülebiliyordu. Hem de nasıl bir ölüm: İki ay süren ve dış istihkâmdan bile duyulacak kadar şiddetli bir ölüm.

Uzun yapılı eski malikâne bu ölüm için yeterli büyüklükte değildi, binaya kanatlar ekleyerek büyütmek gerekiyormuş gibi bir izlenim yaratıyordu. Zira mabeyincinin vücudu gittikçe büyüyor, kendisi sürekli bir odadan diğerine taşınmak istiyor ve gün henüz bitmemişken yatmadığı oda kalmayınca da korkunç bir öfkeye kapılıyordu. O zaman malikâne kâhyasının önderliğinde, etrafındaki tüm uşak, hizmetçi ve köpek sürüsüyle birlikte, yirmi üç yıl evvel terk ettiği haliyle korunan ve kimsenin girmesine izin verilmeyen merhum annesinin üst kattaki odasına götürülüyordu. Şimdi kafilenin tamamı odaya doluşuyordu. Perdeler açılıyor ve yaz mevsiminin güçlü ikindi güneşi, ürkek ve korkmuş tüm eşyaları yoklayarak, örtüsü yırtılmış aynalardan beceriksizce yansıyordu. İnsanlar da aynı durumdaydı. Meraktan ellerini tam olarak

nasıl tutacağını bilemeyen hizmetçi kızlar, bütün eşyaları bakışlarıyla hayran bir şekilde inceleyen genç uşaklar ve etrafta dolaşan, bu kilitli odada tesadüfen bulunmaktan mutlu olan ve hakkında anlatılanları hatırlamaya çalışan ihtiyar hizmetkârlar vardı.

Her şeyin koktuğu bir odada bulunmak, her şeyden önce de köpekler için kışkırtıcıydı. O iri, narin Rus tazıları koltukların arkasından meşgul bir şekilde bir ileri bir geri koşuşturuyorlardı. Uzun dans adımlarıyla odayı salına salına geçiyor ve hanedan armalarındaki köpekler gibi iki ayak üstünde doğrulup, ince ön patilerini beyaz altın pencere pervazlarına koyup geriye çektikleri alınları, sivri ve gergin yüzleriyle avlunun sağına soluna bakıyorlardı. Eldiven sarısı renkteki bodur Dachshund* av köpekleri, her şey yolundaymışçasına pencere kenarındaki geniş ipek koltukta oturuyor ve somurtkan görünümlü sert tüylü bir av köpeği, üzerinde duran Sevr fincanların titreştiği boyalı masa tablasının altın varaklı ayağında sırtını kaşıyordu.

Evet, cansız ve uykuya dalmış eşyalar için bu zor bir zamandı. Aceleci bir elin beceriksizce açtığı kitapların arasından gül yapraklarının yerlere döküldüğü ve üzerlerine basıldığı oluyordu. Ufak, narin eşyalar ele alınıyor ve kırılır kırılmaz hemen yerlerine konuluyor, eğilmiş bükülmüş bazı eşyalar perdelerin altına gizleniyor, hatta şöminenin yaldızlı ızgarasının arkasına atılıyordu. Zaman zaman da bir şeyler düşüyordu. Bazen sessizce halıya veya çınlayarak sert parkelere düşüyor ve olduğu yerde paramparça oluyordu veya neredeyse sessizce parçalanıyordu. Fazlasıyla şımartılmış bu eşyalar hiçbir düşüşe dayanıklı değillerdi.

* Dakshund. Porsuk avı için yetiştirilen bodur av köpeği türü. (ç.n.)

Bütün bunların nedenini, özenle korunan bu odanın yıkımına sebep olan şeyi sorgulamak herhangi birinin aklına gelmiş olsaydı, buna sadece *tek* bir cevap verilebilirdi: Ölüm.

Mabeyinci Christoph Detlev Brigge'nin Ulsgaard'daki ölümü. Zira kendisi lacivert üniformasından taşarcasına odanın orta yerinde yatıyor ve kıpırdamıyordu. Artık kimsenin tanıyamadığı, kocaman yabancı yüzündeki gözleri kapanmıştı: O artık olup bitenleri görmüyordu. İlk başta onu yatağa kaldırmaya çalışmışlardı fakat kendisi direnmişti çünkü hastalığının ağırlaştığı ilk gecelerden beri yataklardan nefret ediyordu. Aynı zamanda üst kattaki yatağın fazla küçük olduğu da anlaşıldığından, onu halının üstünde bu şekilde yatırmaktan başka çare kalmamıştı, zira aşağıya da inmek istemiyordu.

Şimdi orada öylece yatıyor ve ölmüş gibi görünüyordu. Yavaş yavaş şafak sökmeye başladığı için köpekler birbirinin ardı ardına kapı aralığından sıvışmışlardı. Bir tek somurtkan yüzlü, sert tüylü olan sahibinin yanında oturuyor ve kırçıllı geniş patilerinden bir tanesi Christoph Detlev'in büyük kurşuni elinin üzerinde duruyordu. Hizmetkârların da çoğu artık odadan daha aydınlık olan koridorda bekliyordu. Odada kalanlarsa zaman zaman odanın ortasında duran büyük, karanlık yığına gizlice bakıp, bunun artık çürümüş bir şeyin üzerine geçirilmiş büyük bir elbiseden başka bir şey olmamasını diliyorlardı.

Ama oradaki halen bir şeydi. Bir sesti. Yedi hafta önce henüz kimsenin tanımadığı bir sesti: Çünkü bu mabeyincinin sesi değildi. Bu sesin sahibi Christoph Detlev değildi, Christoph Detlev'in ölümüydü.

Christoph Detlev'in ölümü şimdi günlerden beri Ulsgaard'da yaşıyordu ve herkesle konuşarak taleplerde bulunuyordu. Taşınmak istiyordu. Mavi bir odaya ta-

şınmak istiyordu, küçük salonu istiyordu ve büyük salonu. Köpekleri istiyordu, gülünmesini, konuşulmasını, oyun oynanmasını, sessiz durulmasını, bütün bunların hepsini istiyordu. Dostlarını, kadınları ve ölmüşleri görmeyi istiyordu ve kendi de ölmeyi istiyordu: Talep ediyordu. İstiyor ve haykırıyordu.

Çünkü gece olunca ve nöbetçi olmayan aşırı yorgun hizmetkârlar uykuya dalmaya çalıştıklarında, Christoph Detlev'in ölümü bağırıyor ve inliyordu, o kadar uzun ve aralıksız haykırıyordu ki başlarda onunla birlikte uluyan köpekler bile susuyor ve yatmaya cesaret edemeden korku içerisinde uzun titrek bacakları üzerinde ayakta bekliyorlardı. Köyde, Danimarka'ya has gümüşi yaz gecesinin içinden onun haykırışlarını duyanlar, gök gürültülerinde yaptıkları gibi ayaklanıp giyiniyordu ve tek bir kelime söylemeden ses bitene kadar fenerlerin etrafında oturarak bekliyorlardı.

Ölüme yakın kadınlar da duymamaları için en uzak odalara yatırılıp, kalın yorganlarla örtülüyor olmalarına rağmen o sesi yine de işitiyorlardı. Kendi bedenlerindeymişçesine duyuyorlardı ve onlar da ayağa kalkabilmek için yalvarıyorlardı. Bembeyaz geniş entarileri içinde, allak bullak olmuş solgun yüzleriyle diğerlerinin yanına oturuyorlardı. O zamanlarda buzağılayan inekler de çaresiz ve içe kapanık oluyordu. Birinin yavrusu bir türlü çıkmak istemeyince, bir defasında içindeki ölü meyve tüm iç organlarıyla birlikte ineğin gövdesinden yırtılıp çıkarıldı. Herkes gündüzleri geceden korktuğu, uyuyamamaktan ve sıçrayıp uyanmaktan dolayı aşırı yorgun düştüğü ve bu yüzden dikkatini toplayamadığı için gündelik işlerini aksatıyor ve samanları içeriye taşımayı unutuyordu. Pazar günleri o huzurlu beyaz kiliseye gidildiğinde ise Ulsgaard'da artık bir efendinin olmama-

sı için dua ediyorlardı. Çünkü bu korkunç bir efendiydi. Rahip de geceleri heba olduğundan, o da Tanrı'yı artık anlayamıyordu ve herkesin düşündüklerini ve dualarını kürsüsünden yüksek sesle dile getiriyordu. Bütün gece gürleyen bir rakibi, yani metaliyle tüm gücünü kullansa da sesi bastıramayan çan da aynı fikirdeydi. Evet, bunu herkes söylüyordu, hatta gençler arasında birisi vardı ki, rüyasında malikâneye gidip saygıdeğer efendiyi gübre çatalıyla vura vura öldürdüğünü görmüştü. Herkesin o derece sinirleri bozuktu, herkes o kadar bitik ve öfkeliydi ki o genç rüyasını anlattığında, bunu başarıp başaramayacağını düşünmeden herkes dikkatlice onu dinliyordu. Daha birkaç hafta öncesine kadar mabeyinciyi seven ve ona merhamet duyan bölge halkının tamamı bu şekilde hissediyor ve konuşuyordu.

Fakat böyle konuşsalar da değişen bir şey olmuyordu. Ulsgaard'da yaşayan Christoph Detlev'in ölümü aceleye gelmiyordu. Ölüm on haftalık bir süre için gelmişti ve o süre boyunca kaldı. Bu sürede de Christoph Detlev Brigge'nin hayatı boyunca olduğundan daha fazla ortamın efendisi oldu. Sonradan ve ebediyen zalim olarak anılacak bir kral gibiydi.

Bu herhangi bir müşteki adamın ölümü değildi. Bu, mabeyincinin ömrü boyunca içinde taşıdığı ve özünden beslediği soylu bir ölümdü. Sakin günlerinde dahi vazgeçemediği her türlü gurur, hatır ve irade gücünün tamamı, ölümüne, şimdi Ulsgaard'da yaşayan ve bunları harcayan ölümüne nüfuz etmişti.

Mabeyinci Brigge, kendisinden bundan farklı bir ölümle ölmesini isteyen birisine nasıl bakardı acaba? O kendi ağır ölümüyle öldü.

Gördüğüm veya hakkında bir şeyler duyduğum diğer kişileri düşündüğümde durum her zaman aynı. Herkes kendine ait ölümüyle öldü. Ölümü zırhlarının altında bir tutsak gibi içlerinde taşıyan o adamlar, çok yaşlanan ve küçülen ve ardından sahnedeymişçesine muazzam bir yatakta tüm ailenin, hizmetkârların ve köpeklerin huzurunda asil ve saygın bir şekilde ebediyete intikal eden o kadınlar. Hele çocuklar, en ufak olanlarının bile ölümü herhangi bir çocuk ölümü değildi. Onlar da kendilerine hâkim olarak, şu anda oldukları veya gelecekte olacakları hale göre ölüyorlardı.

Peki, ya hamile kadınların, ayakta dururken, zarif elleriyle istemsiz bir şekilde kocaman karınlarını tuttuklarında nasıl hüzünlü bir güzellikleri vardı; karınlarında taşıdıkları *iki* meyveyle: Bir çocuk ve bir ölüm. Tamamıyla ifadesizleşmiş olan yüzlerindeki neredeyse besleyici, yoğun gülümsemeleri, bazen her ikisinin büyüdüğüne olan inançlarından kaynaklanmıyor muydu?

Ben korkuya karşı bir şey yaptım. Bütün gece oturup yazdım ve şimdi Ulsgaard kırlarında uzun bir yürüyüşten dönmüşçesine yorgunum. Bu eski, uzun yapılı *malikânede yabancıların* yaşadığını, hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını düşünmek zor. Muhtemelen şimdi çatı katındaki beyaz odada hizmetçi kızlar, akşamdan sabaha kadar ağır ve nemli uykularını uyuyorlardır.

Ve hiç kimsesiz, hiçbir şeye sahip olmaksızın, tek bir bavul ve bir kitap sandığı ile aslında herhangi bir meraktan uzak, dünyayı dolaşıyorsunuzdur. Bu nasıl bir hayattır böyle: Evsiz, ailenizden bir şey kalmadan, köpeksiz! Hiç olmazsa hatıraları olsaydı insanın. Ama kimin var ki? Çocukluğu olsaydı ama o da derinlere gömülmüş gibi.

Belki de bütün bunlara ulaşabilmek için yaşlanmış olmak gerekir. Ben ihtiyar olmanın güzel bir şey olduğunu hayal ediyorum.

Bugün güzel bir sonbahar sabahıydı. Tuileries* Bahçeleri boyunca yürüdüm. Doğuya bakan her şey güneşten göz kamaştırıyordu. Güneşin vurduğu her şey açık gri bir perdenin ardındaymışçasına pusluydu. Henüz perdesi açılmamış bahçelerdeki grimsi heykeller gri ışıkta güneşleniyorlardı. Uzunlamasına tarhlarda tek tük çiçekler uyanıyor ve ürkmüş bir ses tonuyla "kırmızı" diyorlardı. Sonra Champs-Eliysée Caddesi'nden ince yapılı, uzun boylu bir adam köşeyi dönerek geldi. Bir koltuk değneği taşıyordu ama o artık koltuğunun altında değildi. Onu hafifçe önünde taşıyor ve zaman zaman yılanlı asa** gibi sesli bir şekilde sertçe yere vuruyordu. Bir sevinç gülümsemesini bastıramıyor ve güneşe, ağaçlara, geçtiği her şeye gülümsüyordu. Adımları küçük bir çocuğunki gibi çekingendi fakat eski günlerdeki yürüyüşlerin hatıralarıyla dolu, alışılmışın dışında hafifti.

Böyle küçük bir ayın yol açtıklarına bakın! Bazı günler vardır etrafınızdaki her şey aydınlıktır, hafiftir. Açık havada neredeyse görünmeyecek şekilde, fakat belirgindir. En yakındaki bile uzağın renklerini taşır,

* Tuileries Sarayı, Paris'te 1564 yılında yapımına başlanmış bir kraliyet sarayıdır. 1871 yılına kadar ayakta kalmıştır. O yıl meydana gelen ayaklanmadan dolayı zarar görmüştür. Bulunduğu bölge bugün Tuileries Bahçesi olarak anılmaktadır. (ç.n.)

** Caduceus, Yunan mitolojisinde Tanrı Hermes'in altından asası. Ateş çıkarabilme ve uzlaştırma gücüne sahiptir. (ç.n.)

elinizden alınmış veya gösterilmiş fakat verilmemiş şeyler. Ve uzaklara ilişkin olanlar, ırmaklar, köprüler, uzun yollar ve kendi kendini harcayan meydanlardır. İpek üstüne çizilmişçesine, uzaklık bütün bunları arkasına almıştır. O zaman, Pontneuf Köprüsü'ndeki açık yeşil bir araba veya durdurulması mümkün olmayan herhangi bir kırmızının veya açık gri renginde sıra evlerin duvarlarına asılmış bir afişin anlatılması zordur. Her şey basitleştirilmiş, Manet* tablolarındaki insan çehreleri gibi aydınlık ve doğru bir plana oturtulmuştur. Hiçbir şey yetersiz veya fazla değildir. Rıhtımdaki sahaflar sandıklarını açarlar ve kitapların taze veya yıpranmış sarısı, ciltlerin morumsu kahverengisi, bir haritanın geniş yeşili: Her şey doğrudur, uygundur, bütünün bir parçasıdır ve eksiksiz bir bütündür.

Aşağıdaki manzara şöyle: Bir el arabasını iten bir kadın; el arabasının ön kısmında uzunlamasına bir laterna. Arkasında çapraz yerleştirilmiş bir çocuk sepeti; içinde kukuletasıyla mutlu mesut ve bir türlü oturtulamadığı için sağlam bacakları üzerinde duran küçücük bir çocuk. Kadın arada bir laternanın kolunu çeviriyor. Minik, hemen emin adımlarla sepetinde ayaklanıyor ve yeşil bayramlık elbisesiyle küçük bir kız çocuğu dans ederek yukarıdaki pencerelere doğru defini çalıyor.

Şimdi, hazır görmeyi öğrenirken artık biraz çalışmaya başlamam gerekir diye düşünüyorum. Yirmi

* Édouard Manet (1832-1883), Paris doğumlu Fransız empresyonist ressam. (ç.n.)

sekiz yaşındayım ve hayatımda neredeyse hiçbir şey yok. Tekrar edelim: Carpaccio üzerine kötü bir araştırma, adı "Evlilik" olan ve çift anlamlı kelimelerle bir yanlışı ispatlamaya çalışan bir drama ve şiirler yazdım. Ah, erken yazılmış şiirlerin anlamı yoktur. Şiir yazmak için acele etmemeli, mümkünse uzun bir ömür boyu amaçlar ve tatlar biriktirmeli. Belki ondan sonra en sonunda iyi sayılabilecek on dize yazılabilir.

Çünkü şiirler, insanların dediği gibi duygular değildir (onlara insan yeterince erken sahip olur), şiirler deneyimlerdir. Bir şiir yazabilmek için insan çok sayıda kent, insan ve eşya görmeli, hayvanları tanımalı, kuşların nasıl uçtuğunu hissetmeli ve küçük çiçeklerin sabahları hareketlenerek nasıl açtıklarını bilmelidir. Bilinmeyen çevrelerdeki yollara, umulmadık karşılaşmalara ve çoktandır beklenen ayrılıklara geri dönüp hatırlayabilmek gerekir. Henüz aydınlanmamış olan çocukluk günlerini, (aslında başkası için) sevindirici bir haber getiren ve bu nedenle anlamayıp kırdığımız ebeveynlerimizi, tuhaf bir şekilde başlayarak, derin ve ağır değişimlere neden olan çocuk hastalıklarını, ıssız, mütevazı odalarda geçirilen günleri ve deniz kıyısındaki sabahları, asıl denizi, denizleri, hızlıca geçip giden ve tüm yıldızlarla birlikte uçuşan seyahatlerde yaşanan geceleri hatırlayabilmek gerekir ve bütün bunları düşünmek bile yeterli değildir. Hiçbirinin diğerine benzemediği çok sayıda aşk gecelerine, doğuranların çığlıklarına ve içine kapanık, hafif, solgun, uyuyan loğusalara dair hatıraları olmalı insanın. Fakat aynı zamanda ölümün eşiğinde olanların da yanında bulunmuş olmak gerekir, penceresi açık odada, kesik kesik seslerin arasında, ölmüşlerin yanında oturmuş olmalı insan. Hatıralara sahip olmak da yeterli değildir. Çok fazlalarsa, onları unutabilmek ve tekrar geri gelmelerini beklemek için

büyük bir sabra sahip olmak gerekir. Çünkü *asıl* olan hatıralar değildir. Çünkü hatıralar kanımıza karışıp, bakışımıza ve hareketlerimize dönüşünce ve kendi benliğimizden ayırt edilemez hale gelince, ancak o zaman çok ender bir saatte, bir anda bir şiirin ilk kelimesi içinizden yükselerek dışarıya taşar.

Oysa benim bütün dizelerim başka şekilde oluşmuştur, yani şiir bile sayılmazlar. Hele dramımı yazarken nasıl da yanıldım. Ben bir taklitçi ve budala mıydım ki, birbirine hayatı zorlaştıran iki kişinin kaderini anlatabilmek için üçüncü bir şahsa ihtiyaç duydum? Ne kadar da kolay tuzağa düşmüştüm. Oysa tüm hayatların ve edebiyatların içinden geçen bu üçüncü kişinin, gerçekte hiç olmamış bu üçüncü kişinin hayaletinin hiçbir önemi olmadığını ve inkâr edilmesi gerektiğini biliyor olmalıydım.

O, en derin sırlarından insanların dikkatini uzaklaştırmaya çalışan doğanın vesilelerindendir. Ardında bir dramın oynandığı bir paravanadır. O, gerçek bir çatışmanın başındaki sessizliğin gürültüsüdür. Denilebilir ki, asıl konuyu oluşturan o iki kişiyi anlatmak şimdiye kadar herkese aşırı zor gelmiştir; oysa üçüncü kişi, özellikle de gerçekdışı olduğu için, işin kolay tarafıdır, onu herkes yapabilir. Dramların hemen başlarında, üçüncü kişiye ulaşmanın sabırsızlığı fark edilir; onu sabırsızlıkla beklerler. O gelir gelmez her şey yolundadır. Fakat gecikti mi, nasıl da sıkıcı olur, o olmadan hiçbir şey olamaz, her şey durur, donup kalır ve onu bekler. Peki, bu tıkanma ve bekleyiş hali devam etseydi nasıl mı olurdu? Nasıl; bu sevimli hovarda veya tüm evliliklere maymuncuk gibi *uyan o küstah genç* adam yitmişse, nasıl olurdu bay oyun yazarı ve sen, hayatı tanıyan halk? Onu mesela şeytan alıp götürmüş olsa? Biz öyle farz edelim. Ansızın tiyatroların o suni boşluğu fark edilir, onlar tehlikeli dehlizler gibi

duvarlarla örülüdür, sadece loca kenarlarındaki güveler o dayanaksız boşluktan sendeleyerek çıkar. Oyun yazarları artık villaların olduğu çevrelerinin sefasını sürmezler. Halkın tüm gözetmenleri sizin için dünyanın ücra köşelerinde, yeri doldurulamaz o eylemin kendisini ararlar.

Bu arada insanların arasında yaşarlar; insanların arasında yaşayanlar o "üçüncü"ler değil, haklarında anlatılacak inanılmaz çok şey olan ve aslında acı çekmelerine, çabalamalarına ve kendi kendilerine yardımcı olmayı bilememelerine rağmen, şimdiye kadar haklarında asla bir şey söylenmemiş olan o ikisidir.

Gülünç bir durum bu. Burada küçücük odamda oturuyorum, ben, yirmi sekiz yaşına basmış ve kimsenin haberdar olmadığı Brigge. Burada oturuyorum ve bir hiçim. Buna rağmen bu hiç, düşünmeye başlıyor ve gri bir Paris öğleden sonrasında, beşinci katta bu fikri düşünüyor:

Hiçbir gerçek ve önemli şeyi görmemiş, fark etmemiş ve söylememiş olmak mümkün müdür? Görmek, düşünmek ve yazmak için binlerce yıl zamanı olmasına rağmen, insanın bu binlerce yılı, sadece sandviçini ve elmasını yediği bir okul teneffüsü gibi geçirmiş olması mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

Tüm buluşlara ve gelişmelere, medeniyete, dine ve umumi bilgeliğe rağmen hayatın yüzeyinde kalmış olmamız mümkün müdür? Yine de bir anlamı olan bu yüzeyi, yaz tatilindeki salon mobilyaları gibi olağanüstü sıkıcı bir örtü ile kaplamış olmamız mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

Dünya tarihinin tamamının yanlış anlaşılmış olması mümkün müdür? Ölen o yabancı bireyden bahsetmek yerine, etrafında toplanan kalabalık anlatıldığı, hep o

yığınlardan bahsedildiği için, geçmişimizin hatalı olması mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

İnsanın yaşananları, daha doğmadan evvel telafi etmesi gerektiğine inanması mümkün müdür? İnsanın kendinden öncekilerinden doğduğunu, konuya hâkim olduğunu ve başka türlü bir bilgiye sahip kişilerce kandırılmasına izin vermemesi gerektiğini herkese tek tek hatırlatması gerektiği mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

Tüm bu insanların, hiç olmayan bir geçmişi çok iyi biliyor olmaları mümkün müdür? Tüm hakikatlerin onlar için hiçbir anlam ifade etmemesi, hayatlarının boş bir odadaki asılı saat gibi hiçbir şeye bağlanmadan akıp geçmesi mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

Henüz hayatta olan kızlar hakkında hiçbir şeyin bilinmiyor olması mümkün müdür? "Kadınlar", "çocuklar", "oğlanlar" derken, (yüksek eğitim seviyesine rağmen) bu kelimelerin çoktandır çoğulu olmadığını ve sadece sayısız tekilden oluştuğunu bilmememiz mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

"Tanrı" diyen ve bunun müşterek bir şey olduğunu düşünen insanların olması mümkün müdür? Ve şu iki öğrenciye bakın sadece: Birisi kendisine bir bıçak satın alır ve komşusu da aynı gün kendisine benzerinden alır. Bir hafta sonra satın almış oldukları bu bıçakları birbirlerine gösterirler. Çocukların artık sadece çok uzaktan benzeştikleri anlaşılır. Bıçaklar farklı ellerde, tamamıyla farklı bir hale gelmiştir. (Bunlardan birisinin annesi "İşte, her şeyi eskitmekte ustasınız" der.) Demek öyle: İhtiyaç duymadığınız bir Tanrınızın olmasına inanmak mümkün müdür?

Evet, mümkündür.

Peki, bütün bunlar mümkünse, sadece bir nebze olasılık taşıyorsa, o zaman Tanrı aşkına, bir şeyler olmalıdır. Bu huzursuz edici düşünceyi aklından geçirmiş ilk kişi, ihmal edilenleri telafi etmeye başlamalıdır. Bu kişi bunun için en uygun olan da olmayabilir, herhangi birisi olması yeterlidir: Sonuçta başkası yoktur. Bu değersiz genç, yabancı Brigge, beşinci katında oturup, gece gündüz yazmak zorunda kalacaktır. Evet, yazmak zorundadır, sonu bu olacaktır.

O zamanlar on iki ya da en fazla on üç yaşlarında olmalıyım. Babam Urnekloster'e giderken beni de yanında götürmüştü. Kayınpederini ziyaret etmesine yol açan nedeni bilmiyorum. Bu iki bey, annemin vefatından sonra yıllarca görüşmemişti ve Kont Brahe'nin çok sonraları inzivaya çekildiği o şatoya babam henüz hiç gitmemişti. Büyükbabam öldükten sonra el değiştiren o garip evi ben de bir daha hiç görmedim. Çocukluk hafızama yer etmiş olan şekline baktığımda, o şato tek bir binadan oluşmuyordu; bir oda orada, bir oda burada ve iki odayı birbirine bağlamayan, kendi başına bağımsız bir bölüm olarak duran bir koridor da şurada olacak şekilde, zihnimde birçok parçaya bölünmüştür. Zihnimde her şey bu şekilde darmadağındı; o odalar, çapraşık bir şekilde aşağıya uzanan o merdivenler ve karanlıklarından, damarlardaki kan gibi geçilen o diğer dar, dönemeçli merdivenler; kulesindeki o odalar, yükseklerindeki o balkonlar, küçük birer kapı ile dışarıya çıkılan o beklenmedik taraçalar: Hepsi halen hafızamdalar ve bu hep böyle kalacak. Sanki bu ev imgesi sonsuz bir yükseklikten içime düşmüş ve benliğimin temelinde parçalanmış gibi.

Sanıyorum bir tek, her akşam saat yedide yemek için buluşmaya özen gösterdiğimiz o salon, kalbimde parçalanmadan bir bütün olarak saklı. Bu salonu asla gündüz vakti görmedim, pencereleri olup olmadığını ve ne tarafa baktıklarını dahi hatırlamıyorum; ailenin salona giriş yaptığı her seferinde, ağır şamdanlardaki mumlar yanardı ve insan birkaç dakika içinde saati ve dışarıda gördüğü her şeyi unuturdu.

Bu yüksek tavanlı ve tahminimce kubbeli salon, her şeyden daha güçlüydü; o karanlık yüksekliği ve asla tam olarak aydınlanmayan köşeleriyle insanın içindeki bütün imgeleri çekip alırken, bunları başka bir şeyle telafi etmiyordu. Orada insan tükenmiş olarak otururdu; iradesizce, şuursuzca, isteksizce, savunmasız. Adeta bir boşluk gibi. Bu yıkıcı durumun başlarda bir tür deniz tutması gibi midemi bulandırdığını ve bu rahatsızlığımı ancak bacağımı uzatıp, karşımda oturan babamın dizine ayağımla dokunarak aşabildiğimi hatırlıyorum. Aramızdaki ilişki, bu tarz hareketlerin hoş görülmeyecek kadar soğuk olmasına rağmen, bu tuhaf davranışıma babamın anlayış ve sabır göstermesini çok sonradan fark ettim. Bu arada söz konusu hafif temas, bu uzun yemeklere dayanmamı sağlayan şeydi. Kasılmış halde geçirmiş olduğum iki haftalık bir dayanma sürecinden sonra, bir çocuğun neredeyse sınırsız olan uyum yeteneğiyle, söz konusu esrarengiz buluşmalara o kadar alışmıştım ki, iki saat masada oturmak beni artık zorlamıyordu; hatta masadakileri gözlemlemekle meşgul olduğum için zaman nispeten hızlı bile geçiyordu.

Büyükbabam buna aile diyordu ve bu tamamıyla keyfi tanımı başkalarının da kullandığını duyuyordum. Çünkü bu dört insan uzaktan akraba da olsa, aslında hiçbir surette birbiriyle bağlantılı değildi.

Yanımda oturan dayım, öğrendiğim kadarıyla bir barut patlaması sonucunda sert ve yanık yüzünde siyah lekeleri olan ihtiyar bir adamdı; somurtkan ve huysuz bir kişilik olarak binbaşıyken istifa etmiş ve şimdi şatonun bilmediğim bir odasında simya deneyleri yapıyordu.

Hizmetkârlar aralarında konuşurlarken duyduğum kadarıyla, bir hapishane ile bağlantısı vardı. Oradan kendisine yılda bir iki defa gönderilen kadavraları, gece gündüz odaya kapanarak kesip esrarengiz bir işlemden geçirir, çürümeye karşı dayanıklı hale getirirdi. Karşısında bekâr Bayan Mathilde Brahe otururdu. Annemin uzak bir kuzeni olan ve yaşını belli etmeyen bu şahsiyet hakkında çok şey bilinmemekle birlikte, tek bilinen Baron Nolde isminde Avusturyalı bir cinci ile yoğun mektuplaşma içerisinde olduğuydu. Söz konusu barona karşı itaatkâr tutumu sebebiyle, onun onayını veya aslında hayır duasını almadan hiçbir işe girişmezdi. O zamanlarda kendisi son derece güçlüydü; bol, açık renk kıyafetlerine dikkatsizce tıkıştırılmış yumuşak ve tembel bir et yığınıydı; hareketleri yorgun ve belirsizdi, gözleri de sürekli dolardı. Buna rağmen onda, narin ve ince, annemi hatırlatan bir şey vardı.

Onu inceledikçe, annemin vefatından beri pek hatırlayamadığım bütün o narin ve sakin yüz hatlarını onda buluyordum; Mathilde Brahe'yi her gün görmeye başladığımdan beri, rahmetlinin nasıl göründüğünü yeniden zihnimde canlandırabiliyordum; evet belki de ilk defa tam olarak nasıl göründüğünü hatırlıyordum. Ancak şimdi, yüzlerce ayrıntının birleşmesi sonucunda, o ölünün bir resmi içimde bir araya geliyordu, her yerde beni takip eden resim buydu. Annemin yüz hatlarını belirleyen tüm ayrıntıların Bayan Brahe'nin yüzünde mevcut olduğunu sonradan fark ettim. Sadece sanki artık yabancı bir yüz

araya girmiş, onları birbirinden ayırmış, eğip bükmüş ve koparmıştı.

Bu hanımın yanında bir kuzenin küçük oğlu otururdu. Benimle aşağı yukarı yaşıt olmasına rağmen, benden daha kısa ve zayıf bir erkek çocuktu. Katlanmış fırfırlı bir yakanın içinden ince, solgun boynu yükselir ve uzun bir çenenin altında kaybolurdu. İnce dudakları sımsıkı kapalı olurdu, burun kanatları hafifçe titreşirdi ve kahverengi güzel gözlerinden sadece bir tanesi hareketliydi. Diğeri kendisine ait değilmiş gibi hep aynı köşeye dikilmiş dururken, o göz bazen sakin ve hüzünlü bir şekilde bana bakardı.

Sofranın baş tarafında, ihtiyar büyükbabamın oturduğunda çok az yer kapladığı devasa koltuğu ve altına koltuğu itmekten başka bir işi olmayan uşağı dururdu. Bu ağır işiten, amirane ihtiyar beye bazıları ekselans ve saray nazırı diyor, bazıları ise ona general diye hitap ediyordu. Kendisi mutlaka bütün bu unvanlara sahipti fakat bu makamlarda bulunmayalı o kadar çok zaman geçmişti ki, unvanları artık anlamını yitirmişti. Bana zaten, bazı anlarında sivrilen fakat genellikle uçarı olan kişiliğine, tek başına bir unvan uymazmış gibi gelirdi. Bana karşı her zaman sevecen olmasına ve ismimi şakacı bir tonlama ile söyleyerek beni yanına bile çağırmasına rağmen, ona bir türlü büyükbaba demeye dilim gitmiyordu. Bu arada konta karşı ailenin tamamı saygıyla karışık bir çekingenlik içinde davranıyordu; bir tek küçük Erik, ihtiyar ev sahibiyle bir nevi samimi ilişki içerisinde yaşıyordu. Erik'in hareketli olan gözünden, onunla hemfikir olduğu hemen anlaşılırdı ve büyükbaba da aynı hızla ona bakışlarıyla karşılık verirdi. Uzun öğleden sonralarında, ikisinin arada bir galerinin derinliklerinde belirdiği ve konuşmadan fakat başka türlü bir

iletişim içerisinde, el ele o karanlık eski tablolar boyunca yürüdükleri gözlemlenebilirdi.

Ben neredeyse günün tamamını parkta ve dışarıda kayın ormanlarında veya kırlarda geçiriyordum; Urnekloster'de şans eseri beni takip eden köpekler vardı; orada burada süt, ekmek ve meyve alabileceğim bir çiftlik veya mandıra olurdu, en azından sonraki haftalarda akşam saatlerindeki buluşmalardan korkuya kapılmaksızın, olabildiğince dertsiz bir şekilde özgürlüğümün tadını çıkartıyordum. Neredeyse kimseyle konuşmuyordum çünkü yalnız olmaktan zevk alıyordum; sadece arada bir köpeklerle kısa sohbetlerim oluyordu: Onlarla mükemmel anlaşıyordum. Bu arada suskunluk bir nevi aileden gelen bir özelliğimizdi; ben onu babamdan bilirdim ve bu nedenle akşam yemeği sırasında neredeyse hiç konuşulmamasını yadırgamazdım.

Şatoya gelişimizin ilk günlerinde Mathilde Brahe yine de son derece konuşkandı. Babama yabancı şehirlerde yaşayan eski tanıdıklarını sordu, eski izlenimlerini hatırladı, vefat eden bir kız arkadaşından ve ümitsiz içten sevgisine karşılık vermek istemediğini ima ettiği bir genç beyden bahsederken gözleri doldu. Babam onu kibarca dinliyor, ara sıra başıyla onaylıyor ve sadece gerektiği kadar cevaplıyordu. Masanın başında oturan kont, sarkık dudaklarıyla sürekli gülümsüyor, sanki bir maske takmışçasına, yüzü her zamankinden büyük gözüküyordu. Zaman zaman kendisi de söz alıyordu. Kısık sesini kimseye yöneltmeden konuşmasına rağmen söyledikleri salonun her tarafından duyuluyordu. Sesinde, bir saatin o kayıtsız monoton işleyişine benzer bir şey vardı; etrafındaki sessizliğin, her hecede aynı, kendine has boş yankısı var gibiydi.

Kont Brahe, babama rahmetli eşinden yani annemden bahsetmeyi, ona karşı yapılan özel bir nezaket gibi görü-

yordu. Onu Kontes Sibylle olarak anıyor ve tüm cümlelerini annemi sorarcasına bitiriyordu. Neden olduğunu bilmiyorum fakat sanki adı geçen kişi her an kapıdan içeriye girecek, beyazlar içinde gencecik bir kızmış gibi bir hisse kapılıyordum. Aynı ses tonuyla "bizim ufaklık Anna Sophie" diye birisinden de bahsettiğini işitiyordum. Günün birinde büyükbabamın pek sevdiğini belli ettiği bu genç bayanın kim olduğunu sorduğumda, Büyük Şansölye Conrad Reventlow'un kızını, yaklaşık bir buçuk asırdır Roskilde'de yatan, eskiden Dördüncü Friedrich'in eşini kastettiğini öğrendim. Büyükbabam için kronolojinin hiçbir önemi yoktu. Ölüm, tamamıyla görmezden geldiği, sadece küçük bir hadiseydi. Bir defa hafızasına katmış olduğu kişiler, onun için var olmayı sürdürüyorlardı ve bu durumu ölmüş olmaları da değiştirmiyordu. Bu yaşlı beyin vefatından yıllar sonra, aynı mantıkla gelecekte olacakları da şimdiki zamanda gerçekmişçesine nasıl hissedebildiği anlatılırdı. Bir defasında durmaksızın konuşan ihtiyarın yanında oturan genç bir bayana, oğullarından ve özellikle de bir tanesinin seyahatlerinden bahsetmişti; henüz üç aylık hamile olan kadın, dehşet ve korku yüzünden neredeyse kendini kaybediyordu.

Fakat bütün olanlar, benim gülmemle başladı. Evet, sesli gülüyor ve bir türlü kendimi tutamıyordum. Çünkü bir akşam masada Mathilde Brahe yoktu. Neredeyse kör olan yaşlı uşak buna rağmen Mathilde'nin sandalyesine geldiğinde, ona servis tabağını sunarcasına tuttu. Bir süre böyle bekledi, ardından her şey yolundaymışçasına memnun ve vakarlı bir şekilde yürümeye devam etti. Bu sahneyi izlememe rağmen o anda bana hiç de komik gelmemişti. Fakat bir süre sonra, ağzıma bir lokma aldığım anda, kahkaha içimden öyle bir yükselerek patladı ki, lokma nefes boruma kaçtı ve büyük bir gürültü ko-

parmama sebep oldu. Her ne kadar bu durum benim için de rahatsız edici olsa ve yeniden ciddiyete dönmek için kendimi ne kadar çeşitli yöntemlerle zorlasam da, gülme krizi tekrar tekrar geliyor ve üzerimdeki hâkimiyetini koruyordu.

Davranışımı örtbas etmeye çalışan babam, o geniş boğuk sesiyle "Mathilde rahatsız mı?" diye sordu. Büyükbabam babamın sorusuna kendi tarzında gülümsemesiyle, kendimle fazla meşgul olduğum için dinleyemediğim, "Hayır, sadece Christine ile karşılaşmak istemiyor" gibi tek bir cümle ile cevap verdi. Yanımda oturan yanık binbaşının, ayağa kalkarak ağzında gevelediği belli belirsiz bir özür ve konta yönelik bir eğilmeyle salondan çıkışını da bu sözlerin sonucu olarak görmedim. Dikkatimi çeken tek şey, onun ev sahibinin arkasındaki kapıya ulaştığında, arkasını dönerek Erik'e ve şaşırtıcı bir şekilde aniden bana doğru, kendisini takip etmemiz için eliyle ve başıyla işaretler yapmasıydı. O kadar şaşırmıştım ki, gülme krizim bitmişti. Onun dışında binbaşıyı daha fazla önemsemedim; ondan hoşlanmıyordum ve ufak Erik'in de onu pek dikkate almadığını görebiliyordum.

Yemek her zamanki gibi uzayıp duruyordu ve nihayet sıra tatlıya geldiğinde, salonun kuytu arka tarafında bir hareketlenme gözüme çarptı. Orada her zaman kilitli olduğunu bildiğim ve ara kata açıldığı söylenen bir kapı vardı. Bu kapı açıldı ve yepyeni bir merak ve şaşkınlık duygusuyla o tarafa doğru baktığım sırada, kapı aralığının karanlığından açık renk elbiseli, ince yapılı bir hanımefendi içeriye girerek, yavaş adımlarla bize doğru yürümeye başladı. Herhangi bir hareket yapıp yapmadığımı veya bir ses çıkartıp çıkartmadığımı bilmiyorum, sadece devrilen bir sandalyenin çıkardığı gürültü, gözlerimi bu garip şahıstan çekmeme neden oldu. Yerinden sıçrayarak

ayağa fırlayan babamı görüyordum; benzi atmış bir şekilde, iki yanından sarkıttığı kollarındaki yumruklarını sıkarak bu hanıma doğru ilerliyordu. Kadın ise bu sahneden hiç etkilenmemişçesine hareket ederek bize doğru gelmeye devam ediyordu; adım adım yaklaşıyordu ve neredeyse kontun sandalyesine ulaşmıştı ki kont ani bir hamleyle ayağa kalkarak babamı kolundan tutup, masaya geri çekti ve bir daha bırakmadı. Bu yabancı kadın, sadece bir yerlerde bir cam bardağının titreşiminden gelen sesin duyulduğu, tarifsiz sessizlikteki, artık boşalmış salonun ortasından, hiçbir şeye aldırış etmeden, yavaşça, adım adım yürümeye devam ederek karşıdaki bir duvardan geçip gözlerden kayboldu.

O sırada, yabancı bu kadının arkasından derin bir referansla kapıyı kapatanın küçük Erik olduğunu fark ettim.

Masada oturmaya devam eden tek kişi bendim; koltuğumda o kadar ağırlaşmıştım ki sanki bir daha asla kendi başıma kalkamayacak gibiydim. Bir süre herhangi bir şey görmeden bakmaya devam ettim. Sonra aklıma babam geldi ve ihtiyarın onu halen sıkıca kolundan tuttuğunu fark ettim.

Babamın yüzü artık öfkeden kan kırmızısıydı fakat parmaklarıyla babamın kolunu beyaz bir pençe gibi kavrayan büyükbabamın yüzünde halen o maskemsi gülümseme vardı. Ardından büyükbabamın bir şeyler söylediğini işittim, hece hece söylediklerinin manasını anlamıyordum. Fakat işittiklerim kulağımın derinliklerine işlemişti ki yaklaşık iki yıl evvel günün birinde onları hafızamın derinliklerinde buldum ve o günden beri söylediklerini biliyorum. Şöyle diyordu: "Sen şiddetli birisin mabeyinci, üstüne üstlük kabasın. Neden insanları kendi halinde bırakmıyorsun?" Babamsa onun sözünü keserek "O kim?"

diye bağırıyordu. "Burada bulunmaya hakkı olan bir kimse. Yabancı birisi değil. Christine Brahe." O tuhaf ince sessizlikle birlikte, bardak da yine titreşmeye başlamıştı. Babam ani bir hamleyle kendisini kurtarıp salondan dışarıya fırladı.

Onun odasında bütün gece boyunca bir ileri bir geri gittiğini duyuyordum, çünkü ben de uyuyamıyordum. Fakat sabaha karşı ansızın uyku benzeri bir durumdan uyandım ve kalbime kadar beni donduran bir dehşet içinde, beyaz bir şeyin yatağımın kenarında oturduğunu gördüm. Sonunda çaresizlik içinde başımı örtünün altına sokma kuvvetini kendimde buldum ve orada perişan halde ve korku içinde ağlamaya başladım. Ağlayan gözlerimin üzerleri ansızın serinledi ve aydınlandı. Bir şey görmek zorunda kalmamak için gözlerimi gözyaşlarımın üzerinden sımsıkı kapatıyordum. Fakat artık hemen yanı başımdan bana doğru gelen ses ılık ve tatlı bir nefes gibi yüzüme çarpıyordu ve ben o sesi tanıyordum: O ses genç Bayan Mathilde'nin sesiydi. Anında sakinleşmeye başlamış olmama rağmen, en sakin halimde bile beni teselli etmeye devam etmesine izin veriyordum; bu halimin fazla zayıf olduğunu hissedebiliyordum ama bunun tadını çıkartıyor ve bunu bir şekilde hak ettiğimi düşünüyordum. Sonunda ona "Teyze" diye hitap ederken bulanıklaşmış yüzünde annemin yüz hatlarını yakalamaya çalışarak, "Teyze, o bayan kimdi? " diye sordum.

Bana tuhaf gelen bir iç çekerek "Aman" diye cevapladı Bayan Brahe, "talihsiz birisi evladım, talihsiz bir kadın."

Ertesi sabah odamda eşyalarımı toplamakla meşgul olan bazı hizmetkârlar dikkatimi çekti. Buradan ayrılacağımızı düşündüm ve bunu gayet doğal karşıladım. Belki de bu babamın niyetiydi. Söz konusu akşamdan sonra Urnekloster'de kalmasına sebep olanın ne olduğunu hiç-

bir zaman öğrenemedim. Fakat oradan ayrılmadık. Sekiz veya dokuz hafta daha bu malikânede kalmaya devam ettik ve garip olayların baskısına katlanmayı sürdürürken, Christine Brahe'yi üç defa daha gördük.

O zamanlar hikâyesi hakkında bilgi sahibi değildim. Uzun uzun zaman evvel, korkunç ve acımasız bir kaderle büyüyen oğlunu, ikinci çocuğunu dünyaya getirirken öldüğünü bilmiyordum; onun ölmüş birisi olduğunu bilmiyordum. Fakat babam bunu biliyordu. Açıklık ve sonuç odaklı olan tutkulu babamın, kendisine hâkim olup, bu serüvene sorgulamadan girmiş olma ihtimali olabilir miydi? Aklım ermese de kendiyle nasıl savaştığını görebiliyordum, anlamlandıramasam da sonunda kendisini nasıl zapt ettiğine tanık oluyordum.

Bu Christine Brahe'yi son defa gördüğümüzdeydi. Bu sefer genç Bayan Mathilde de sofradaydı, fakat her zamankinden farklıydı. Malikâneye gelişimizin ilk günlerindeki gibi aralıksız olarak birbirinden alakasız konulardan, sürekli bocalayarak konuşuyordu; içsel olarak yaşadığı huzursuzluk onu sürekli saçını veya üstünde başında bir şeyleri düzletmeye itiyordu; ta ki ansızın feryat figan ayağa kalkıp salonu terk edene kadar.

Aynı anda bakışım istemsiz bir şekilde o kapıya yöneldi ve gerçekten de Christine Brahe içeriye girdi. Yanımda oturan binbaşı, etkisi benim vücudumda büyümeye devam eden kısa ve şiddetli bir harekette bulunsa da, açıkça kendisinde masadan kalkacak gücü bulamıyordu. Esmer, lekeli, ihtiyar yüzü tek tek sofradaki herkese dönüyordu, ağzı açık kalmıştı ve dili çürük dişlerinin ardında dolaşıp duruyordu. Ansızın bu yüz kayboldu. Ak düşmüş kafası masanın üzerinde yatıyordu, kolları sanki parça parça başının üzerinde ve altında duruyor ve bir yerlerden çıkan lekeli, solmuş eli tir tir titriyordu.

Ve şimdi Christine Brahe geçiyordu, yaşlı bir köpeğin iniltisi gibi tek bir sesin böldüğü tarifsiz bir sessizliğin içinden, adım adım, hasta gibi usulca yürüyordu. O anda nergislerle doldurulmuş olan gümüşi kuğunun sol tarafından, suni gülümsemesiyle ihtiyarın kocaman maskesi belirdi. Şarap kadehini babama doğru kaldırıyordu. Şimdi de babamın, tam da Christine Brahe koltuğunun arkasından geçerken bardağına uzandığını ve onu çok ağır bir şey kaldırırcasına masadan bir karış yukarıya kaldırışını izliyordum. Hemen o gece malikâneden ayrıldık.

*Bibliothèque Nationale.**

Oturmuş, bir şairi okuyorum. Salonda çok fazla insan olmasına karşın hissedilmiyorlar. Onlar kitaplara gömülmüşler. Zaman zaman uyuyan ve iki rüya arasında dönen insanlar gibi, sayfalar arasında hareket ediyorlar.

Okuyan insanların arasında olmak ne kadar da hoş bir şey. Neden her zaman böyle değiller? Birisinin yanına gidip, ona hafifçe dokunabilirsin: O hiçbir şey hissetmez. Ve ayağa kalkarken yanlışlıkla komşuna azıcık çarpıp özür dilediğinde, o sesinin geldiği yöne doğru dönerek başıyla onaylar fakat seni görmez, saçı da uyuyan birisininki gibi dağınıktır. Ne kadar huzur vericidir. Ve benim de oturduğum yerde, kendime ait bir şairim var. Ne büyük şans! Salonda şimdi belki de üç yüz kişi kitap okuyor; fakat herkesin kendine ait bir şairinin olması imkânsız. (Onların neyi var, bunu ancak Tanrı bilir.) Üç yüz şair yoktur. Fakat talihe bakın ki ben, bütün bu okuyanlar arasındaki belki de en zavallısı, bir yabancı, ama benim kendime ait bir şairim var. Yoksul olduğum halde; her

* Paris'te bulunan Fransa Milli Kütüphanesi. (ç.n.)

gün giydiğim takımım bazı yerlerinden yıpranmaya başladığı halde, ayakkabılarımda şu veya bu kusur bulunabildiği halde. Gerçi yakam temizdir, çamaşırlarım da öyledir ve şu halimle olduğum gibi büyük bulvarlardaki pastanelerden herhangi birisine girip, elimle bir pasta tabağına uzanıp, rahatlıkla bir şeyler alabilirdim. Bu kimsenin dikkatini çekmezdi ve kimse beni azarlayıp oradan kovmazdı, zira bu el ne de olsa iyi çevrelere ait bir el, günde dört beş defa yıkanan bir eldir. Tabii, tırnakların içi temiz, işaretparmağı mürekkepsiz ve özellikle de bilekler kusursuzdur. Yoksul insanlar ellerini oraya kadar yıkamazlar, bu bilenen bir gerçektir. Yani insanların temizliğinden birtakım çıkarımlar yapmak mümkündür. Ve bu yapılır da. Dükkânlarda yapılır. Fakat bazı yerler vardır ki, mesela Saint-Michel Bulvarı'nda ve Racine Caddesi'nde, onlar umursamazlar, onlar bileklere aldırmazlar. Onlar bana bakar ve anlarlar.

Aslında onlardan birisi olduğumu, sadece biraz espritüel bir oyun oynadığımı bilirler. Zaten karnaval zamanı değil mi? Onlar keyfimi kaçırmak istemezler; sadece hafif sırıtır ve göz kırparlar. Kimse görmeden yaparlar bunu. Onun dışında bana bir beyefendi gibi davranırlar. Hatta yakınlarda birileri varsa bana karşı köle olurlar. Sanki üzerimde bir kürk ve arkamda arabam varmışçasına davranırlar. Arada bir onlara iki beşlik veririm ama geri çevirecekler diye endişeye kapılırım, fakat onlar kabul ederler. Ama yine hafif sırıtıp göz kırpmasalar her şey daha iyi olurdu. Kim bu insanlar? Benden ne isterler? Beni mi beklerler? Beni nereden tanırlar? Doğrudur, *sakalım biraz ihmal* edilmiş gözüküyor, azıcık da olsa, beni her zaman etkileyen, hasta, eski ve sararmış sakalları hatırlatıyor. Benim sakalımı ihmal etmeye hakkım yok mu? Meşgul pek çok insan bunu yapıyor, yine de

onları hemen işe yaramaz olarak yaftalamak kimsenin aklına gelmiyor. Çünkü çok iyi biliyorum ki işe yaramaz sayılanlar sadece dilenciler değillerdir. Onlar aslında dilenci de değillerdir, bunu ayırt etmek gerekir. Onlar atıklardır, kaderin tükürdüğü insan artıklarıdır. Kaderin tükürüğünden nemli bir duvara, bir sokak lambasına, bir afiş direğine yapışırlar veya arkalarından bıraktıkları siyah, pis bir izle yavaşça sokaklardan aşağıya akarlar. Bazı düğme ve iğnelerin dökülüp yuvarlandığı komodin çekmecesiyle kim bilir hangi delikten sürünerek çıkmış o yaşlı kadın, benden ne istiyordu Tanrı aşkına? Neden sürekli yanımdan yürüyüp, beni inceliyordu? Hastalıklı birisinin kanlı gözkapaklarına yeşil balgam tükürmüş gibi gözüken o akıntılı gözleriyle, sanki beni tanımaya çalışıyor gibiydi.

Peki, o ufak tefek kır saçlı kadın, birleştirdiği çirkin ellerinin arasından son derece yavaşça dışarıya uzattığı eski, uzun bir kurşunkalemi bana göstererek, nasıl oldu da on beş dakika bir vitrinin karşısında yanımda durdu o zaman? Ben vitrinde sergilenen eşyaları inceliyormuş ve başka bir şey fark etmiyormuş gibi davrandım. Fakat o, kendisini gördüğümü biliyordu, orada durup aslında ne yapmaya çalıştığını düşündüğümü biliyordu. Çünkü sonuçta meselenin olmadığını gayet iyi anlamıştım: Onun bir işaret, konuya hâkim kişiler, yani işe yaramaz kişiler için bir işaret olduğunu hissedebiliyordum. Bir yerlere gitmem veya bir şeyler yapmam gerektiğini anlatmaya çalıştığını seziyordum. Ve en garip olanı da, bu işaretin gerçekten de aramızdaki bir anlaşmaya ait olduğu ve bunun aslında beklemem gereken bir sahne olduğu hissinden kurtulamamamdı.

Bu iki hafta evveldi. Ama şimdi böyle bir karşılaşma olmadan neredeyse hiçbir gün geçmiyor. Aniden ufak

tefek bir adamın veya ihtiyar bir kadının ortaya çıkıp başıyla selam vermesi, bir şey göstermesi ve sanki yapılması gereken her şey yapılmışçasına yine kaybolması, sadece akşamüzerleri değil, en kalabalık sokaklarda, öğlen saatlerinde de başıma geliyor. Günün birinde, salonuma kadar gelmeleri bile muhtemel. Şüphesiz benim nerede oturduğumu biliyorlardır ve kapı görevlisinin de onlara mani olmasını engellemenin bir yolunu bulurlar. Fakat burada, sevgili dostlarım, burada sizden güvendeyim. Bu salona girebilmek için özel bir kart gerekiyor. Bu kart benim sizden üstünlüğüm. Tahmin edilebileceği gibi sokaklarda biraz çekingen dolaşıyorum fakat sonunda bir cam kapıya ulaşıyor ve onu eve gelmiş gibi açıp bir sonraki kapıya kartımı gösteriyorum (aynı sizin bana bazı eşyalarınızı gösterdiğiniz gibi, tek fark, ne demek istediğimin anlaşılıyor olması). Sonra kendimi bu kitapların arasında buluyorum, sizden uzaktayım, ölmüşüm gibi. Ve burada oturup bir şairi okuyorum.

Ne olduğunu bilmiyor musunuz; bir şairin ne olduğunu? Verlaine...* Hiç mi? Hatırladınız mı? Hayır mı? Onu, tanıdıklarınız arasından ayırt edemediniz mi? Sizler pek ayırt etmezsiniz, biliyorum. Fakat benim okuduğum başka bir şair; Paris'te yaşamayan, bambaşka birisi. Dağlarda sessiz sakin bir evi olan biri. Temiz havada çalan bir çan gibi tınısı olan biri. Sevecen ve yalnız bir uzaklığı derin düşüncelerle yansıtan penceresinden ve kitaplığının cam kapaklarından anlatan mutlu bir şair. Olmak istediğim, işte bu şair: Çünkü kızlar hakkında o kadar çok şey biliyor ki ben de onlar hakkında çok şey bilmek isterdim. O yüz yıl önce yaşamış kızlar hakkında bilgi sahibi; onların artık yaşamıyor olmaları fark etmiyor çünkü o hak-

* Paul Marie Verlaine (30 Mart 1844- 8 Ocak 1896), Fransız şair. (ç.n.)

larında her şeyi biliyor. Asıl önemli olan budur. O onların isimlerini telaffuz ediyor; o ince hatlarla ve uzun harfleri eski tarz kıvrımlı süslemelerle yazılmış sessiz isimleri ve içinde biraz kaderin, hayal kırıklığının ve ölümün yankılandığı, daha yaşlı arkadaşlarının yetişkin isimlerini. Belki de maun masasının çekmecesinde onların solmuş mektupları, doğum günlerinin, yaz partilerinin anlatıldığı, dağınık günlük sayfaları duruyordur. Veya belki de yatak odasının arka taraflarında duran bombeli şifonyerde, onların ilkbahar elbiselerinin saklandığı bir çekmecesi vardır; Paskalya zamanı ilk defa giyilmiş beyaz elbiseler, yazın gelmesini sabredemeden giyilen puantiyeli ve yazlık tül elbiseler. Ah ne mutlu bir kaderdir, miras yoluyla sahip olunan bir evin sessiz salonunda oturup, bir sürü kalıcı, sakin eşyanın arasında, dışarıdaki hafif, açık yeşil bahçeden, birbiriyle yarışan iskete kuşlarını ve uzaklarda çalan köy saatini dinlemek. Oturup, sıcak öğleden sonra güneşini beklemek, geçmişteki kızlar hakkında birçok şey bilmek ve bir şair olmak.

Ve bir yerlerde yaşamama izin verilseydi, kimsenin umursamadığı, kullanılmayan kapıları kilitli birçok çiftlik evlerinden birinde, dünyanın herhangi bir yerinde, benim de böyle bir şair olma ihtimalimin olduğunu düşünmek. Sadece tek bir oda bana yeterdi (çatı katındaki aydınlık oda). O odada eski eşyalarım, aile fotoğraflarım ve kitaplarımla birlikte yaşardım. Rahat bir koltuğum, çiçeklerim ve köpeklerim olurdu ve taşlı yollarda baston gibi kullanacağım sağlam bir sopam. Başka hiçbir şey yok. Yalnızca sarımsı fildişi rengi deriyle kaplanmış, önsözünde eski çiçek motifleri olan bir de defterim olurdu, ona yazardım. Çok yazardım çünkü çok fazla fikrim ve birçok kişiye ait anılarım olurdu. Fakat öyle olmadı, nedenini ancak Tanrı bilir. Eski mobilyalarım, onları koymak için

izin aldığım bir samanlıkta çürüyor ve ben, Tanrım, başımı sokacak bir yerim yok. Yağmur gözlerime yağıyor.

Bazen Seine Caddesi'ndeki küçük dükkânların önünden geçiyorum. İkinci el eşya satanlar, antika kitap satanlar veya vitrinleri dopdolu gravürlü bakır satıcıları. Dükkânlarına giren kimseyi görmedim, besbelli iş yapmıyorlar. Ama içeriye baktığınızda, onların oturduklarını, dert etmeden oturup okuduklarını görürsünüz. Yarını dert etmiyorlar, başarısızlıktan korkmuyorlar, önlerinde oturan mutlu bir köpekleri veya sırtlarından isimleri silercesine kitap raflarında dolaşarak sessizliği daha da büyüten kedileri vardır.

Ah, keşke bu yeterli olsaydı: Bazen kendime böyle dopdolu bir vitrin satın alıp, yirmi yıllığına bir köpekle birlikte arkasına oturmayı diliyorum.

"Bir şey olmadı" diyebilmek güzel bir şey. Bir daha seslice: "Bir şey olmadı." Faydası var mı? Sobamın yine tütmesi ve bu yüzden dışarıya çıkmak zorunda kalmam, gerçekten de şanssızlık olarak addedilemez. Kendimi halsiz ve üşütmüş gibi hissetmemin bir önemi yok. Gün boyunca sokaklarda dolaşıp durmuş olmam kendi suçum. Onun yerine Louvre'da da oturabilirdim. Ya da hayır, oturamazdım. Oraya ısınmak için belli kişiler gider. Onlar kadife kaplı banklarda otururlar ve ayakları kalorifer ızgaralarının üzerinde büyük boş çizmeler gibi yan yana durur. Bunlar son derece mütevazı adamlar olup, o çok nişanlı koyu renk formalı hizmetkârların onlara müsamaha etmelerine şükran duyarlar. Fakat ben içeriye girdiğimde sırıtırlar. Sırıtır ve başlarını hafifçe sallarlar.

Sonra da tabloların önünden bir ileri bir geri gittiğimde beni göz hapsinde tutarlar, o hareketsiz çekik gözlerini sürekli bana dikerler. Yani Louvre'a gitmemiş olmam iyiydi. Hep yollardaydım. Kaç şehir, semt, mezarlık, köprü ve geçide gittiğimi Tanrı bilir. Bir yerlerde, önünde bir sebze arabası ittiren bir adam gördüm. "*Chou-fleur, Chou-fleur*"* diye bağırıyordu. Fleur kısmındaki eu'yu tuhaf bir donuklukta söylüyordu. Yanında arada sırada onu dürten kutu gibi, çirkin bir kadın yürüyordu. Ve onu her dürttüğünde adam bağırıyordu.

Bazen kendiliğinden de bağırıyordu. Fakat o zamanlar boşuna bağırmış oluyordu çünkü alışveriş yapılan bir evin önünde oldukları için hemen sonrasında yine bağırması gerekiyordu. Adamın kör olduğunu söylemiş miydim? Söylememiş miydim? İşte adam kördü. Kördü ve bağırıyordu. Bunu söylerken, ittiği arabayı ve "karnabahar" diye bağırışlarını fark etmemişim gibi yanıltıcı olduğumun farkındayım. Ama bu önemli mi ki? Öyle olsa bile, bütün bu olayın benim için ne ifade ettiği daha önemli değil mi? Ben bağıran kör bir ihtiyar adam gördüm. Gördüğüm budur. Gördüm.

Böyle evlerin olduğuna inanacaklar mı? Hayır, aldattığım söylenecektir. Bu sefer gerçek, ne bir şey gizlenmiş ne de eklenmiştir. Hem nereden ekleyeceğim? Herkes yoksul olduğumu biliyor. Bu, bilinen bir şey. Evler mi? Ama doğruyu söylemek gerekirse, bunlar artık olmayan evlerdi. Baştan aşağıya yıkılmış olan evler. Olanlar, yanlarındaki diğer evlerdi, komşu olan yüksek evler. Yanlarındakiler yıkıldığından beri, belli ki bunlar da yıkılma tehlikesi altındaydı. Çünkü uzun katranlı direklerden bir iskelenin tamamı, enkazın olduğu arsa ile açığa alınmış

* Karnabahar. (ç.n.)

duvar arasına sıkışmıştı. Bu duvarı kastettiğimi bilmem söyledim mi. Fakat tabiri caizse bu (tahmin edileceği üzere) mevcut evlerin ilk duvarı değil, eski evlerin son duvarıydı. İç tarafı gözüküyordu. Farklı katlarda, halen duvar kâğıtlarının yapışık olduğu oda duvarları, orada veya burada zeminin veya tavanın kenarları belli oluyordu. Oda duvarlarının ötesinde, duvar boyunca uzanan kirli beyaz bir alan daha vardı. Bu alanın içinden, açıktaki paslı lağım borusu, anlatılmayacak kadar iğrenç, kurtçuk gibi yumuşak, sindirim hareketlerine benzer bir şekilde, sürünerek uzanıyordu.

Havagazının geçtiği yollarda, tavanların kenarlarında kara izler kalmıştı ve bunlar beklenmedik yerlerde yön değiştirerek, renkli duvarlardaki dikkatsizce açılmış siyah deliklere dalıyordu. Fakat en unutulmaz olan duvarların kendisiydi. Bu odaların geçmişlerindeki zorlu hayat yıkılamamıştı. Halen oradaydı, kalan son çivilere tutunuyor, zeminin el genişliğindeki kalıntılarında duruyor ve halen az bir boşluğun olduğu köşelerin altlıklarında, büzülmüş olarak gizleniyordu. Yıldan yıla, yavaşça dönüştüğü rengi aldığı görünüyordu: Mavi, küf yeşilinde, yeşil gride ve sarı bozulmuş, beklemiş eski bir beyazdaydı. Fakat aynı zamanda aynaların, tabloların ve dolapların arkasında korunmuş daha canlı yerlerde de saklıydı; çünkü bunların çevrelerinden kenar çizgilerini çizmişti ve şimdi çıplak kalan, örümcek ağları ve tozla örtülmüş bu alanlarda da vardı. Duvar kâğıtlarının soyulmuş her şeridinde, alt kenarlarındaki nemli kabarcıklarındaydı, kopmuş parçalarında sallanıyordu ve çok uzun zaman önce oluşmuş, inatçı lekelerden kusuyordu. Yıkılmış ara duvarlarının yarık çizgileri tarafından çevrelenen bu eskiden mavi, yeşil ve sarı duvarlarda, işte bu yaşamların havası vardı, herhangi bir rüzgârın dağıtamadığı o sert, ağır ve kirli

havası. Orada geçirilen öğlenler, hastalıklar, verilen nefesler, yılların dumanı, koltukaltından fışkıran ve elbiseleri ağırlaştıran o ter, ağızların o tatsızlığı ve terleyen ayakların o zehirleyici kokusu, hepsi oradaydı.

İdrarın keskin kokusu, isin yanık kokusu, patateslerin gri buharı ve beklemiş domuz yağlarının kaygan ağır kokusu orada duruyordu. İhmal edilmiş bebeklerin dayanıklı tatlı kokusu oradaydı ve okula giden çocukların korkusunun kokusu ve ergen erkeklerin yataklarındaki boğucu nemli koku oradaydı. Ve bunlara, aşağılardan, sokağın diplerinden buharlaşarak yükselen ve kentlerin üzerine kirli yağmurla yukarıdan inen daha birçok şey katılıyordu. Sürekli aynı sokakta kalan dizginlenmiş cılız ev rüzgârları da bir şeyler taşımıştı ve kaynağı bilinmeyen daha pek çok şey vardı. Son duvar hariç, tüm duvarların yıkılmış olduğunu söylemiştim ya. İşte sürekli bahsettiğim bu duvar. Önünde uzun bir süre durmuş olmam gerektiği söylenecektir fakat duvarı tanır tanımaz koştuğuma yemin edebilirim. Çünkü korkunç olan, onu tanımamdı. Buradaki her şeyi tanıyorum, bu nedenle de kolaylıkla içime işliyor: Buradaki her şey içime ait.

Bütün bunlardan sonra biraz yorgundum, sarsılmıştım da diyebiliriz. Bu nedenle bir de onun beni beklemek zorunda kalması bana fazla ağır gelmişti. Beni, yağda iki yumurta yemek istediğim küçük *Crémerie*'de* bekliyordu. Çok acıkmıştım, bütün gün bir şeyler yeme fırsatım olmamıştı. Fakat şimdi de bir şeyler yiyecek durumda değildim; yumurtalar hazır olmadan, yoğun bir insan akımının üzerime geldiği sokaklara sürüklendim. Çünkü karnaval zamanıydı ve akşamdı; insanların vakti vardı ve etrafta dolaşıp birbirlerine sürtünüyorlardı.

---

* Muhallebici. (ç.n.)

Yüzleri stantlardan gelen ışıkla doluydu ve ağızlarından taşan kahkahalar, açık yaralardan fışkıran cerahat gibiydi. İlerlemek için çalışıp sabırsızlandıkça, onlar daha da fazla gülüyor ve birbirini sıkıştırarak daha da yakınlaşıyorlardı. Bir şekilde bir kadının şalı bana takıldı, kadını arkamdan sürüklemeye başlayınca, insanlar gülerek beni durdurdu. Benim de gülmem gerektiğini hissediyordum fakat gülemiyordum. Birisi bir avuç dolusu konfetiyi gözüme doğru attı, gözlerim kırbaçlanmış gibi yanıyordu. Köşe başlarında insanlar birbirine çakılmış gibi sıkışıktı, herhangi bir ilerleme mümkün değildi, sadece sanki ayakta çiftleşiyorlarmış gibi sessiz, hafif bir gelgit yaşanıyordu. Fakat onlar durdukları halde ve ben kalabalığın arasında boşlukların olduğu yolun kenarından çılgın gibi yürümeme rağmen, gerçekte onlar hareket ediyorlardı ve ben yerimden bile kımıldamıyordum. Çünkü hiçbir şey değişmiyordu; yukarıya baktığımda, halen bir tarafta aynı binaları ve diğer tarafta aynı stantları görüyordum. Belki de her şey sabitti ve sadece benim ve onların içindeki bir baş dönmesi her şeyin dönmesine yol açıyordu. Bunu düşünecek vaktim yoktu. Terden ağırlaşmış ve kanımda damarlarımı yırtarcasına sürüklenen büyük bir şey akıyormuş gibi uyuşturucu bir acı içimde dolanıyordu. Bu arada havanın çoktan tükendiğini ve teneffüs ettiğim solunmuş havanın ciğerlerimi duraksattığını hissediyordum.

Ama artık geçti; atlattım. Odamda lambanın yanında oturuyorum; içerisi biraz soğuk çünkü sobayı yakmaya cesaretim yok; yine tüterse ve yine çıkmam gerekirse ne yaparım? Oturup düşünüyorum: Yoksul olmasaydım kendime başka bir oda tutardım, mobilyaları böyle çok eski olmayan ve buradakiler kadar önceki kiracılarla dolu olmayan bir oda.

İlk başlarda başımı bu koltuğa dayamakta gerçekten de çok zorlandım; yeşil kılıfının orasında belli ki tüm kafaların sığdığı, belirgin bir yağlı, koyu renkli oyuk var. Uzun zaman, saçlarımın altına bir mendil koyma tedbirini aldım fakat şimdi bunu yapamayacak kadar yorgunum. Böyle de olabileceğini ve o küçük oyuğun tam da benim kafamın ölçülerine uygun olduğunu keşfettim. Fakat fakir olmasaydım kendime her şeyden evvel iyi bir soba alırdım ve insanın nefesini tıkayan dumanıyla başımı sersem eden bu kasvetli *têtes-de-moineau*'ları* yakmak yerine, dağlardan gelen saf, sağlam odunu yakardım. Sonra birisi olmalı, fazla gürültü yapmadan ortalığı toparlayan ve ihtiyacıma göre ateşi yakan birisi; çünkü çoğu zaman sobanın önünde on beş dakika diz çöküp, açık tutmaya çalıştığım gözlerimdeki sıcaklıkla, alnım yanı başımdaki kordan gerilmiş halde ateşi yellemem gerektiğinde, o gün ihtiyacım olan gücümün tamamını harcamış oluyorum. Bu halde insanların arasına karıştığımda da onların işlerini kolaylaştırıyorum. Fakir olmasaydım, kalabalık arttığında bazen bir araba tutar, geçip giderdim ve her gün bir *Duval*'da** yemek yerdim... Artık *Crémerie*'lerde sürünmezdim... Acaba o da bir *Duval*'da bulunmuş mudur? Hayır. Orada beni beklemesine izin verilmezdi. Ölümü bekleyenleri içeri almazlar. Ölümü bekleyenler mi? Şimdi artık odamda oturduğuma göre başıma gelenleri sakince düşünmeye çalışabilirim. Hiçbir şeyi belirsiz bırakmamak iyidir. İçeriye girdim ve başlangıçta ekseriyetle oturduğum masanın sadece başka bir kişi tarafından tutulmuş olduğunu gördüm. Ufak büfeye doğru selam verdim ve

* Kömür parçacıkları. (ç.n.)

** Paris'te ünlü bir restoran. (ç.n.)

siparişimi vererek yan masaya oturdum. Fakat o an, kımıldamasa da onu hissettim.

Özellikle de o hareketsizliğini hissettim ve bir çırpıda kavradım. Aramızdaki bağ kurulmuştu ve korkudan kaskatı kesildiğini biliyordum. Korkunun onu felç ettiğini biliyordum. Kendi içinde olan bir şeyden kaynaklı bir korkuydu bu. Belki içinde bir damar yırtılmış, uzun zamandır endişe ettiği bir zehir belki de tam şu anda kalbine ulaşmış, belki büyük bir ülser beyninde, dünyasını değiştiren güneş gibi açmıştı. Tarifi zor bir gayretle kendimi ona bakmak için zorladım çünkü halen her şeyin bir kuruntu olmasını umuyordum. Fakat olanlar oldu, ayağa fırlayıp kendimi dışarıya attım; çünkü yanılmamıştım. Orada, kalın siyah bir kışlık paltoyla oturuyordu ve solgun gergin yüzü, boynundaki yün atkıya gömülmüştü. Ağzı sımsıkı kapalıydı fakat gözlerinin halen bakıp bakmadığını söylemek mümkün değildi: Önlerinde buğulu grimsi gözlük camları duruyordu ve hafif titreşiyordu. Burun kanatları açıktı ve çıplak kalmış şakaklarının üzerindeki uzun saçlar, aşırı sıcaktan solmuş gibiydi. Kulakları sarı renkte ve ardında büyük bir gölge bırakacak şekilde uzundu. Evet, şimdi sadece insanlardan değil, her şeyden uzaklaştığını biliyordu. Kısacık bir an daha ve her şey anlamını yitirecek, bu masa ve fincan ve tutunduğu sandalye, o anki ve bir sonraki her şey anlaşılmaz, yabancı ve ağır olacaktı. Öylece oturuyor ve olup bitmesini bekliyordu. Artık direnmiyordu.

Bense halen direniyorum. Kalbimin dışarıda attığını ve işkencecilerim artık benimle uğraşmasa da artık yaşayamayacağımı bildiğim halde direniyorum. Kendi kendime "Hiçbir şey olmadı" diyorum, fakat bu adamı anlayabilmemin tek sebebi, benim de içimde beni her şeyden uzaklaştırıp ayıracak bir şeylerin oluşmaya baş-

lamasıydı. Ölümü bekleyen birisi hakkında "O artık kimseyi tanıyamıyor" dendiğini duyduğumda, her seferinde çok fena oluyordum.

O zamanlarda yalnız bir yüz hayal ediyordum, yastıklardan başını kaldırıp arayan, tanıdık bir şey arayan, öncesinde görmüş olduğu bir şey arayan fakat hiçbir şey bulamayan bir yüz. Korkum bu kadar büyük olmasaydı, her şeyi farklı görmenin ve buna rağmen yaşamanın imkânsız olmamasıyla kendimi teselli ederdim. Ama ben korkuyorum, bu değişimden son derece korkuyorum. Henüz bana iyi görünen bu dünyaya bile alışamadım. Başkasında ne yapayım? Bana anlamlı gelenler arasında kalmayı çok isterdim ve mutlaka bir şey değişmesi gerekiyorsa o halde hiç değilse bize yakın dünyaları ve benzer eşyaları olan köpeklerin arasında yaşamama izin verilsin isterdim.

Bir süre daha bütün bunları yazıp ifade edebilirim. Gün gelecek elim benden çok uzakta olacak ve ona yazmayı emrettiğimde, kastetmediğim kelimeleri yazacaktır. Başka yorumların devri başlayacak, hiçbir söz ötekinde kalmayacak ve her türlü mana bulut gibi dağılıp su gibi yere yağacak. Ne kadar korksam da netice itibarıyla çok yüce bir şeyin önünde duran birisi gibiyim. Eskiden yazmayı öğrenmeden evvel içimde benzer bir his beslediğimi hatırlıyorum. Ama bu defa ben yazılacağım. Değişime uğrayacak olan izlenim, benim. Ah, her şeyi anlamam ve kabul etmem için yalnızca küçücük bir eksik var. Tek bir adım; bu derin elemimin saadete dönüşmesi için gerekli olan, sadece bir adım. Fakat bu adımı atamıyorum. Düştüğüm ve kırıldığım için kendimi artık kaldıramıyorum.

Hâlâ bir yardımın gelebileceğine inanıyordum. Her akşam neler için duacı olduğum işte burada, kendi elyazımla önümde. Bunları bana yakın ve kendimin gibi ka-

lemimden çıkmışçasına olsun diye bulduğum kitaplardan alıp yazdım. Ve şimdi bir defa daha yazmak istiyorum, burada masamın önünde diz çökerek bunları yazmak istiyorum; çünkü böylelikle okumaktan daha uzun süre benim olacaklar, her bir kelime sürecek ve yankılanmak için zaman bulacaktır.

"Mécontent de tous et mécontent de moi, je voudrais bien me racheter et m'enorgueillir un peu dans le silence net la solitude de la nuit. Âmes de ceux que j'ai aimés, âmesde ceux que j'ai chantés, fortifiez-moi, soutenez-moi, éloignez de moi le mensonge et les vapeurs corruptrices du monde; et vous, Seigneur mon Dieu! Accordez-moi la grâce de produire quelques beaux vers qui me prouvent à moimême que je ne suis pas le dernier des hommes, que je ne suis pas inférieur à ceux que je méprise."*

"Aptalların, adı sanı belirsiz insanların çocuklarıydılar, ülkeden kovulmuşlardı. Şimdiyse destan oldum dillerine, ağızlarına doladılar beni.

...bana karşı rampalar kuruyorlar...

...kimseden yardım görmeden beni yok etmeye çalışıyorlar.

...şimdi tükeniyorum, acı günler beni ele geçirdi.

Geceleri kemiklerim sızlıyor, beni kemiren acılar hiç durmuyor.

Tanrı'nın şiddeti üzerimdeki giysiye dönüştü, gömleğimin yakası gibi beni sıkıyor...

---

* Charles Baudelaire, *Paris Sıkıntısı.* (ç.n.)
"Her şeyden ve kendimden hoşnutsuz halde, gecenin sessizliği ve ıssızlığı içinde kendimi bağışlayıp biraz kibirlenmek istiyorum. Sevdiklerimin ruhları, övdüklerimin ruhları, beni güçlendirin, destekleyin, yalanı ve dünyanın baştan çıkarıcılıklarını benden uzaklaştırın; ve siz, ulu Tanrım! İnsanlar içinde en sonuncu olmadığımı, hor gördüklerimden daha alt seviyede olmadığımı ispatlayacak birkaç güzel dize üretme lütfunu bana bağışlayın." (Buradaki Fransızca çeviri Aslı Anar'a ait)

İçim kaynıyor, rahatım yok, önümde acı günler var...
Lirimin sesi yas feryadına, neyimin sesi ağlayanların sesine döndü."*

Doktor beni anlamadı. Hiçbir şey anlamadı. Zaten anlatması zordu. Elektroşok tedavisi denenmek istendi. İyi. Elime bir kâğıt tutuşturdular: Saat birde *Salpêtrière*'de** olmam gerekiyordu. Orada oldum. Çeşitli barakaların önünden ve orada burada tutuklular gibi beyaz başlıklı insanların çıplak ağaçların altında durduğu birçok avludan geçerek, uzunca bir yol yürümem gerekti. En nihayetinde karanlık, uzunca bir koridoru andıran bir alana geldim. Bir tarafında, her biri siyah renginde geniş bir ara duvarla birbirinden ayrılmış, mat yeşil camlı dört penceresi vardı ve hepsinin önünden ahşap bir bank uzanıyordu. Bu bankın üzerinde beni tanıyan ve bekleyen insanlar oturuyordu. Evet, hepsi buradaydılar. Mekânın karanlık ışığına alıştığımda, omuz omuza yan yana sonsuz bir sıra halinde oturan bu insanlar arasında bazı başka insanların da olabileceğini fark ettim. Küçük insanlar, zanaatkârlar, hizmetkârlar ve yük arabacıları gibi. Koridorun alt tarafındaki dar kısmında, özel sandalyelere oturmuş sohbet eden şişman iki kadın yayılmıştı, tahminen odabaşları onlardı. Saate baktım, bire beş vardı. Beş dakika, diyelim on dakika içinde sıra bana gelecekti; yani durum o kadar da kötü değildi. Hava kötüydü, elbise ve kötü nefes kokularıyla doluydu. Mekânın belli bir noktasındaki bir kapı aralığından eterin yükselen güçlü serin

* Eyüp 30, https://incil.info/kitap/Eyup/30. (ç.n.)

** 19. yüzyılda Paris'te kurulu Avrupa'nın en ünlü psikiyatri kliniğidir. *Hôpital Universitaire Pitié Salpêtrière* adı altında günümüzde de hastane olarak faaliyet göstermeye devam etmektedir. (ç.n.)

kokusu geliyordu. Bir ileriye, bir geriye yürümeye başladım. Beni bu insanların arasına, bu aşırı kalabalık umuma açık muayenehaneye sevk ettiklerini düşünmeye başladım.

Bu bir bakıma dışlanmış insanlara dâhil olduğumun ilk resmi kanıtıydı. Doktor bunu benim halimden mi anlamıştı? Oysaki muayeneye oldukça iyi bir kıyafetle gitmiş ve kartvizitimi içeriye göndermiştim. Buna rağmen bir şekilde öğrenmiş olmalıydı, belki de ben kendimi ele vermiştim. Fakat şimdi gerçek bu olduğuna göre, bana o kadar da fena gelmiyordu; insanlar sessizce oturuyor ve benimle ilgilenmiyorlardı. Bazısının sancısı vardı ve dayanabilmek için hafifçe tek bacaklarını sallıyorlardı. Bazıları başlarını avuçlarına yatırmıştı, başkaları ağır asık yüzleriyle derin uykudaydı. Kızarmış, şiş bir boynu olan şişman bir adam öne eğik otururken zemini kesiyor ve ara ara uygun gördüğü bir lekeye seslice tükürüyordu. Bir çocuk bir köşede ağlıyordu; uzun zayıf bacaklarını sıkıca kendine doğru banka çekmiş ve sanki onlarla artık vedalaşması gerekiyormuş gibi onlara sarılıyordu. Siyah yuvarlak çiçeklerle bezenmiş krep şapkasını başında yanlamasına taşıyan ufak tefek, solgun bir kadının ince dudaklarında bir gülümseme emaresi vardı fakat yaralı gözkapakları sürekli kapanıyordu. Ondan çok uzakta olmayacak biçimde, yuvarlak düz bir yüzü ve ifadesiz patlak gözleri olan genç bir kız oturtulmuştu; ağzı, içerisindeki çürük bozuk dişleriyle, beyaz, salyalı dişeti görünür halde, açıktı. Çok sayıda sargı vardı. Sahipsiz, tek bir göz kalana kadar, kafanın tamamını kat kat saran sargılar. Gizleyen ve altındakileri gösteren sargılar. Pis bir yatakta artık el olmaktan çıkmış bir el gibi duran açılmış sargılar ve insan boyutunda, sırasından çıkmış sargılı bir bacak.

Bir ileriye bir geriye gidip geliyor ve sakin kalmak için çabalıyordum. Karşımdaki duvar beni çok oyalıyordu.

Bir dizi tek kanatlı kapısı vardı ve tavana kadar uzanmıyordu. Öyle ki bulunduğumuz koridor yanında yer alması gereken odalardan tamamıyla ayrılmış değildi. Saate baktım; bir saattir ileri geri dolaşıp durmuştum. Bir süre sonra doktorlar geldi. İlk başta kayıtsız simalarıyla birkaç genç insan önümüzden geçti, ardından açık renk eldivenleriyle, *chapeau à huit reflets'i** ve kusursuz paltosuyla benim gittiğim doktor geldi. Beni gördüğünde şapkasını hafifçe kaldırıp, dalgın bir şekilde gülümsedi. Artık çağrılacağımı ümit ediyordum fakat bir saat daha geçmişti. Bu saati nasıl geçirdiğimi hatırlamıyorum. Bir şekilde geçti. Önlüğü lekeli, bekçiye benzer ihtiyar bir adam yaklaşarak bana omzumdan dokundu. Yandaki odalardan birisine girdim. Doktor ve genç insanlar bir masanın etrafında oturuyor ve bana bakıyorlardı. Bana bir sandalye verdiler. Şimdi de sorunun ne olduğunu anlatmam istendi. Olabildiğince kısaca, *s'il vous plaît.*** Zira beylerin zamanları kısıtlıydı. Kendimi tuhaf hissediyordum. Gençler oturuyor ve bana o öğrenilmiş uzman meraklarıyla tepeden bakıyorlardı. Tanıdığım doktor, sivri siyah sakalını sıvazlıyor ve bana dalgın bir şekilde gülümsüyordu. İstemsizce ağlamaya başlayacağımı düşünürken, Fransızca "Size verebileceğim tüm bilgileri önceden verebilme şerefine erişmiştim, efendim. Bu beylerin de bu hususta bilgilendirilmesini gerekli buluyorsanız, bunu görüşmemizin ardından birkaç kelime ile kolaylıkla yapabileceğinize inanıyorum, zira ben bu hususta fazlasıyla zorlanıyorum" dediğimi duydum.

Doktor kibar bir gülümsemeyle ayağa kalkarak, asistanlarıyla birlikte cam kenarına geçti ve yatay bir el ha-

* Silindir şapka. (ç.n.)

** Lütfen. (ç.n.)

reketi eşliğinde birkaç kelime söyledi. Üç dakika sonra, genç ekipten miyop ve gergin birisi masaya geri geldi ve bana doğru sert bir bakış atmaya çalışırken "Uykunuz iyi mi beyim?" diye sordu. "Hayır, kötü" dedim. Bunun üzerine tekrar ekibinin yanına döndü. Ardından bir süre daha hakkımda münazara edildikten sonra doktor bana doğru yöneldi ve beni çağıracaklarını bildirdi. Kendisine saat birde zaten çağrılmış olduğumu hatırlattım. Gülümsedi ve küçük beyaz elleriyle birkaç ani ve hızlı hareket yaparak fazlasıyla yoğun olduğunu anlatmaya çalıştı. Böylece, havası daha da ağırlaşmış koridoruma geri döndüm ve ölesiye yorgun olmama rağmen yine bir ileriye bir geriye yürümeye başladım. Sonunda o nemli ve yoğun koku başımın dönmesine sebep oldu. Giriş kapısında durdum ve kapıyı hafifçe araladım. Halen öğleden sonra ve dışarıda biraz güneş olduğunu gördüm. Bu bana tarifsizce iyi geldi. Fakat henüz bir dakika bile burada durmamıştım ki, çağrıldığımı duydum. İki adım ötede ufak bir sehpanın yanında duran bir kadın, bana doğru bir şeyler tıslayarak kapıyı açmamı kimin söylediğini soruyordu. İçerideki havadan rahatsız olduğumu söyledim. Peki, bu benim sorunummuş ama kapının kapalı kalması gerekirmiş. Acaba pencere açılamaz mıydı? Hayır, bu yasakmış. Nihayetinde bir tür uyuşturucu etkisi olduğu ve kimseye zarar vermediği için yeniden bir ileriye bir geriye yürümeye karar verdim. Fakat sehpanın yanındaki kadın bundan da artık hoşlanmıyordu. Yerim yok muymuş? Hayır, yok. Dolaşmak da yasakmış. Kendime bir yer bulmalıymışım. Mutlaka boş bir yer varmış. Kadın haklıydı.

Patlak gözlü kızın hemen yanında bir yer vardı. Bu durumumun mutlaka korkunç bir şeyin habercisi olması gerektiği hissiyle, orada öylece oturuyordum. Solumda dişetleri çürümüş o kız oturuyordu işte, sağımda olanla-

rı ancak bir süre sonra fark edebildim. Bu hareketsiz muazzam kütlenin bir yüzü ve kocaman, ağır ve yine hareketsiz bir eli vardı. Yüzün bana doğru bakan tarafının hatları yoktu, bomboştu, geçmişe ait izler taşımıyordu ve ürkütücü olan da üzerindeki takımın tabuta konulmak üzere hazırlanmış bir cesedinkine benziyor olmasıydı. Siyah renkli ince boyun bağı aynı şekilde özensiz bir şekilde boynuna bağlanmıştı ve ceketin başkaları tarafından bu isteksiz gövdenin üzerine geçirilmiş olduğu belliydi. El, öylece durduğu gibi pantolonunun üzerine konulmuştu. Saçları bile ölü yıkayıcı kadınlar tarafından taranmış gibiydi ve dondurulmuş hayvanların tüyleri gibi sertçe düzenlenmişti. Bütün bunları dikkatlice incelerken, benim için öngördükleri yerin demek ki burası olduğunu düşündüm çünkü sonunda hayatım boyunca kalacağım noktaya ulaştığıma inanıyordum. Evet, kader harika yollar çiziyordu.

Birdenbire çok yakınımda ve ardı ardına, ürkmüş ve bir şeye direnen bir çocuğun çığlıkları yükseldi. Bunları sessiz ve bastırılmış bir ağlama sesi izledi. Ben bu seslerin nereden geldiğini bulabilmek için yoğun çaba harcarken, yeniden bastırılmış titrek bir çığlık duyuldu. Soruların sorulduğunu duydum, neredeyse bağırarak emir veren bir sesin ardından herhangi bir kayıtsız makine çalışmaya başladı ve başka hiçbir şeyle ilgilenmedi.

Şimdi o yarım ara duvarı hatırladım ve bütün bu seslerin o duvardaki kapıların ardından geldiğine ve orada işbaşında olduklarına emin oldum. Gerçekten de lekeli önlüklü o bekçi zaman zaman görünüp, eliyle işaret ediyordu. Beni kastediyor olabileceği ihtimalini artık düşünmüyordum bile. Beni mi kastediyordu? Hayır. Tekerlekli sandalyeyle gelen iki adam vardı; yanımdaki kütleyi kaldırıp sandalyeye oturttular. Şimdi onun, bulanık ve üzgün

bakan tek açık gözüyle, hayat tarafından yıpratılmış başka, daha küçük bir yanı olan felçli, ihtiyar bir adam olduğunu fark ettim. Onu içeriye götürdüler ve yanımda büyük bir boşluk oluştu. Oturduğum yerde, o aptal kıza yapmak istedikleri şeyin ne olduğunu ve onun da bağırıp bağırmayacağını düşündüm. Arka taraftaki makineler o kadar rahatlatıcı fabrika tarzı bir ses çıkartıyorlardı ki rahatsız edici hiçbir durum yoktu.

Fakat aniden her şey sustu ve o sessizliğin içinden tanıdığımı düşündüğüm üstün ve kibirli bir ses duyuldu: "*Riez!*"* Sessizlik. "*Riez. Mais riez, riez.*"** Ben gülmeye başlamıştım bile. Ötedeki adamın neden bir türlü gülmediğini anlamak zordu. Bir makine takırdayarak çalışmaya başladı ama yine durdu, karşılıklı konuşmalar oldu, ardından yine aynı coşkulu sesin verdiği komut duyuldu: "*Dites-nous le mot: avant.*"*** Harf harf: "*a-v-a-n-t*"...**** sessizlik. "*On n'entend rien. Encore une fois:...*"*****

Öteki taraftan, o sıcak ve nemli boşboğaz ses gelmeye devam ederken, uzun yıllardan sonra o ilk defa yine oradaydı. Çocukken ateşler içerisinde yattığımda, bana ilk derin korkuyu yaşatan o şey: O büyük şey. Evet, herkes yatağımın etrafına toplandığında ve nabzıma bakarak beni bu kadar korkutanın ne olduğunu sorduklarında, hep şunu diyordum: O büyük şey. Çağırdıkları doktor geldiğinde ve benimle konuştuğunda, ondan sadece o büyük şeyi kovmasını rica ederdim, geri kalan her şeyin önemsiz olduğunu düşünürdüm.

---

* Gülün! (ç.n.)

** Gülün. Ama gülün, gülün. (ç.n.)

*** Bize şu kelimeyi söyleyin: İleri. (ç.n.)

**** İleri. (ç.n.)

***** Hiçbir şey duyulmuyor. Bir daha. (ç.n.)

Fakat o da diğerlerinden farklı değildi. O zamanlar küçük olduğum ve aslında bana çare bulmak zor olmadığı halde, o da onu uzaklaştıramıyordu. Ve şimdi yine gelmişti. Sonraları kendiliğinden geçmiş ve hatta ateşler içinde yattığım gecelerimde bile bir daha gelmemişti fakat şimdi ateşim olmamasına rağmen yine buradaydı. İşte buradaydı. Şimdi büyük bir ur gibi, ikinci bir baş gibi içimden çıkıp büyüyordu ve bu kadar büyük olduğu için, bana ait olması mümkün değilken yine de sanki benim bir parçam gibiydi. Buradaydı, sanki hayattayken, bir zamanlar benim elim veya kolum olan büyük, ölü bir hayvan gibiydi. Ve kanım aynı bedende dolaşırcasına, benim içimden geçtiği gibi onun da içinden geçiyordu. Kanı o büyük şeye taşıyabilmek için kalbim çok zorlanıyordu: Neredeyse kanım yetmiyordu. Kan, isteksizce o büyük şeye giriyordu ve hastalanmış ve bozulmuş olarak geri dönüyordu. Fakat o büyük şey şişiyordu ve yüzümün ve ağzımın önünde sıcak mavimsi bir yumru gibi büyüyordu, kalan son gözümün üzerinde, kenarının gölgesi bile beliriyordu.

Çıkmak için bütün o avlulardan nasıl geçtiğimi hatırlayamıyorum. Akşam olmuştu ve bana yabancı olan o çevrede kaybolmuş, sonsuz duvarlı bulvarlardan tek yönde ilerliyordum, sonu gelmeyince, tersi yönünde herhangi bir meydana ulaşana kadar geri dönüyordum. Oradan bir caddeye saparak yürümeye devam ediyordum. Hayatım boyunca hiç görmediğim caddelerle ve başka şeylerle karşılaşıyordum. Aşırı aydınlatılmış tramvaylar, bazen sert ve vurucu çanlarıyla hızla gelip geçiyordu. Fakat levhalarında benim bilmediğim isimler yazıyordu. Hangi şehirde olduğumu, burada herhangi bir yerde evim olup olmadığını ve artık yürümemek için ne yapmam gerektiğini bilmiyordum.

Şimdi de beni ezelden beri garip bir şekilde etkileyen bu hastalık başıma gelmişti. Başka hastalıkların önemi nasıl abartılıyorsa, bunun da aynı şekilde hafife alındığına emindim. Bu hastalık, karakteristik özellikleri olmamakla birlikte, yakaladığı kişinin özelliklerini ediniyordu. Uyurgezerlerdekine benzer bir güvenle yakaladığı her bir kişinin içinde taşıdığı ve geçmişte kalmış gibi görünen o en derin tehlikeyi su yüzüne çıkartıp, ilk fırsatta kişinin hemen karşısına çıkartıyordu. O zavallı, sert çocuk ellerinin aldatılmış sırdaşı olduğu bu çaresiz kötü huyu öğrencilik döneminde bir defa tatmış olan erkekler, kendilerini yine o kötü huyun içinde bulurlar veya çocukken iyileşmiş oldukları bir hastalık yeniden nükseder veya başlarıyla yaptıkları, kendilerine has, çekingen bir hareket gibi unutulmuş bir alışkanlık yeniden ortaya çıkardı. Bununla birlikte, batık bir eşyayı saran ıslak yosunlara benzer karmaşık hatıralar yükselirdi. Hayat *boyu bilinmeyen* hayatlar su yüzüne çıkar ve hakikaten olup bitenlerle karışarak, bildiğimizi düşündüğümüz geçmişimizin yerini alırdı. Zira yükselenler dinlenmiş taze bir güç barındırırken, her zaman var olanlar fazla hatırlanmaktan dolayı yorgundur.

Beşinci kattaki yatağımda yatıyorum ve hiçbir şey tarafından bölünmeyen günüm, ibresi olmayan bir saat kadranı gibi boş. Sanki uzun zamandan beri kayıp bir eşyanın, günün birinde korunmuş olarak ve sanki bakımdan gelmişçesine, neredeyse kaybolduğu andan daha iyi durumda eski yerinde bulunması gibi, çocukluğuma ait duygular aynı o şekilde, yatak örtümün üzerinde dağılmış olarak, yepyeni gibi duruyorlar. Kaybolmuş tüm korkular geri gelmiş.

Örtünün kenarından sarkan küçük bir yün ipliğin sert, yani çelik bir iğne kadar sert olması korkusu; geceliğimin

bu küçücük düğmesinin kafamdan büyük, büyük ve ağır olması korkusu; şimdi yatağımdan dökülen ekmek kırıntısının yere cam gibi parçalanmış olarak düşmesi korkusu ve bununla birlikte aslında her şeyin, her şeyin sonsuza dek parçalanmış olmasına ilişkin baskın endişe; açmak için yırtılmış bir zarfın o kopan parçasının, kimsenin görmemesi gereken, odadaki hiçbir yerin yeterince güvenli olmadığı, son derece değerli bir yasak parça olması korkusu; uyuduğumda, sobanın yanında duran o kömür parçasını yutacağım korkusu; herhangi bir rakamın içimde yer bulamayana kadar beynimde büyümesi korkusu; üzerinde yattığım şeyin granit, gri bir granit olması korkusu; bağırma ihtimalim ve bu nedenle insanların kapımın önünde toplanması ve sonunda kapıyı açmak için kırmaları korkusu; kendimi ele vereceğim ve korktuğum her şeyi söyleyeceğim korkusu ve tamamı ifade edilemez olduğu için hiçbir şey söyleyemeyeceğim korkusu. Ve tüm diğer korkular... Korkular.

Çocukluğum için dua ettim ve o geri geldi. Aynı o zamanlardaki gibi ağır olduğunu ve yaşlanmanın bir fayda sağlamadığını hissedebiliyorum.

Dün ateşim daha iyiydi ve bugün ilkbahar, aynı tablolardaki ilkbahar gibi başladı. Dışarıya çıkmaya, uzun zamandır okumadığım şairimi okumak için Bibliothèque Nationale'e gitmeye ve belki sonrasında da yavaşça bahçelerde dolaşmaya çıkmaya çalışacağım. O aşırı gerçekçi suyu olan göletin üzerinde belki de rüzgâr esiyordur ve çocuklar kırmızı yelkenli gemilerini suya bırakıp bunu izlemeye gelmiştir.

Bugün, sanki bu dünyanın en doğal ve basit şeyiymişçesine, beklediğimden daha cesur davranarak dışarıya

çıktım. Ama yine de bir şey vardı. Beni kâğıt gibi alıp, buruşturup atan, olağanüstü bir şey.

St. Michel Bulvarı tenha ve genişti. Hafif eğiminde rahatça yürünüyordu. Üst katlardaki pencere kanatları cam çınlamasıyla açılıyor ve parıltıları beyaz kuşlar gibi caddelerin üzerinde uçuşuyordu. Açık kırmızı renkte tekerlekleri olan bir araba geçti ve daha aşağılarda da birisinin üzerinde açık yeşil bir şey vardı. Atlar pırıl pırıl koşum takımlarıyla, koyu boyalı tertemiz araba yolunda koşuyorlardı. Rüzgâr coşmuştu, taptaze, hafif havayla birlikte her şey yükseliyordu: kokular, sesler, çanlar.

Akşamları, sahte, kızıl Çingenelerin çaldığı kafelerden birisinin önünden geçtim. Açık pencerelerden, geceden kalma hava, vicdan azabıyla dışarıya sızıyordu. Saçları düzgünce taranmış garsonlar kapılarının önünü temizlemekle meşguldü. Birisi eğilmiş, masaların altına avuç avuç sarı kum atıyordu. O sırada oradan geçenlerden birisi onu dürttü ve bakması için yolun aşağısını işaret etti. Yüzü kıpkırmızı olan garson, bir süre o tarafa doğru dikkatlice baktı, ardından sanki kum üzerine saçılmış gibi, çıplak yanaklarına bir gülümseme yayıldı. Diğer garsonlara da işaret ediyordu ve herkesi çağırmaya çalışırken, bir şey kaçırmamak için gülen yüzünü birkaç defa hızlıca sağa sola çeviriyordu. Şimdi hepsi gelmiş, aşağı doğru bakıyor ve gülümsüyor veya henüz gülünç bir şey keşfedemedikleri için öfkeli bir şekilde aranıyordu.

İçimde bir korkunun başladığını hissedebiliyordum. Bir şey beni yolun diğer tarafına geçmeye itiyordu; fakat sadece daha hızlı yürümeye başladım ve ister istemez önümdeki az sayıda insana göz gezdirmeme rağmen, özel bir şey fark edemedim.

Fakat omzunda taşıdığı kulplu boş bir sepet ile mavi önlüklü o genç ayakçının, birisinin arkasından baktığını

gördüm. Yeterince baktıktan sonra, olduğu yerde evlere doğru dönerek gülen bir tezgâhtara, alnına doğru, herkesin bildiği o el hareketini yaptı. Ardından siyah gözleriyle ışıldayarak, memnun bir halde sallana sallana bana doğru gelmeye başladı.

Görüş alanımda dikkat çekici, olağandışı bir kişi görmeyi bekliyordum, fakat önümde koyu renk ceketli, soluk sarı kısa saçlı ve yumuşak şapkalı, uzun boylu, zayıf bir adamdan başka kimsenin yürümüyordu. Bu adamın ne kıyafetinde ne de davranış şeklinde gülünç bir şey olduğuna emin olduktan sonra, onun arkasına, bulvarın alt taraflarına bakmaya çalışıyordum ki adam, ayağı bir şeye takılarak tökezledi. Hemen arkasından geldiğim için dikkatli yürümeye başladım fakat o noktaya ulaştığımda, yerde hiç ama hiçbir şey yoktu. İkimiz de yürümeye devam ediyorduk, o ve ben. Aramızdaki mesafe değişmiyordu. Şimdi bir alt geçide ulaşmıştık ki önümdeki adam, eşit olmayan bacaklarıyla yaya geçidinin basamaklarını, bazen sevindiklerinde çocukların yaptığı gibi, zıplayarak indi. Geçidin karşı tarafına ulaştığında merdiveni kolaylıkla, tek bir uzun adımla çıktı. Fakat yukarıya ulaşır ulaşmaz, o bacağını hafifçe içeriye çekerek, diğer bacağının üzerinde zıplamaya başladı, zıpladı ve bir daha zıpladı. Şimdi orada bir çekirdek, bir meyvenin kaygan kabuğu veya herhangi başka bir şey olduğuna kendinizi ikna edebilirseniz, bu ani hareketin yine basbayağı bir tökezlemeye benzediğini düşünebilirsiniz. Ve asıl garip olan, adamın kendisinin orada bir engel olduğuna inanıyor olmasıydı çünkü her seferinde genellikle insanların böyle durumlarda sahip oldukları yarı öfkeli, yarı sitemli bakışıyla, can sıkıcı noktaya dönüp bakıyordu.

Yine içimden bir ses yolun diğer tarafına geçmem için beni uyarıyordu ama ben dinlemedim ve tüm dikkatimi

bacaklarına odaklayarak, sürekli bu adamın peşinde kalmaya devam ettim. İtiraf etmeliyim ki yaklaşık yirmi adım boyunca o zıplamalara bir daha rastlamamış olmam tuhaf bir şekilde rahatlamamı sağladı fakat şimdi başımı kaldırıp yukarıya bakınca, adamda başka bir sıkıntının baş göstermeye başladığını görüyordum. Ceketinin yakası kalkmıştı ve kâh bir eliyle, kâh iki eliyle beceriksizce indirmeye de çalışsa, bir türlü düzelmiyordu. Bu olabilirdi. Beni huzursuz eden bu değildi. Fakat bu insanın meşgul ellerinde, iki hareketin aynı zamanda olduğunu, sonsuz bir şaşkınlık içerisinde fark ettim: Ellerden biri yakayı fark ettirmeden, gizlice ve çabucak yukarıya kaldırırken, diğeri de yine yakayı düzeltmeye çalışan, aralıksız devam eden, itinalı ve aynı zamanda fazlasıyla büyülü bir hareket içindeydi. Bu gözlemim beni o kadar altüst etmişti ki adamın ceketinin kalkık yakasının ve sinirli bir şekilde hareket eden ellerinin ardında, az evvel bacaklarını terk eden o korkunç, çift heceli zıplamanın aynısının boynunda gerçekleştiğini görmem iki dakikamı almıştı. O andan itibaren o adama bağlanmış gibiydim. Bu zıplamanın vücudunda dolandığını, oradan veya buradan çıkmaya çalıştığını anlamıştım. İnsanlardan korkusunu anlıyor ve kendim de gelip geçenlerin bir şey fark edip etmediklerini dikkatlice gözlemlemeye çalışıyordum. Bacakları ansızın hafifçe sarsılıp zıpladığında, sırtıma soğuk bir sızı girdi fakat onu kimse görmedi.

Fark edilmesi ihtimalinde, ben de hafifçe tökezliyormuş gibi yapabileceğimi düşündüm. Bu, orada tesadüfen ikimizin takıldığı küçük, görünmez bir engelin olduğuna meraklıları ikna etmek için mutlaka işe yarayan bir çözüm olurdu. Fakat ben yardımcı olabilmek için bu derece düşünüp dururken, kendisi fevkalade bir çıkış yolu bulmuştu bile. Elinde bir baston taşıdığını söylemeyi unuttum.

Şimdi, bu koyu ağaçtan yapılmış, yuvarlak bir tutacağı olan basit bir bastondu. Korkusuna çare bulmaya çalışırken, bu bastonunu öncelikle tek eliyle (çünkü kim bilir ikinci eli ne için gerekliydi) sırtında, hemen omurganın üzerinde, belinden bastırarak tutup, bastonun yuvarlak tarafını yakasına sokarak, boyun omurlarına ve birinci sırt omuruna sert bir destek olarak kullanmayı akıl etmişti. Bu dikkat çekici bir duruş değildi, en fazla biraz taşkındı. Beklenmedik ilkbahar havası bunu affedebilirdi. Arkasına dönüp bakmayı kimse akıl etmediğinden bu işe yarıyordu. Hatta mükemmel gidiyordu. Elbette bir sonraki yaya geçidinde iki zıplama oldu, bunlar ufak ve yarı bastırılmış iki önemsiz zıplamaydı; o gerçek anlamda gözüken tek zıplama, o kadar uygun bir yerde oldu ki (yolun üzerinde bir hortum vardı) endişe edilecek hiçbir şey yoktu. Evet, henüz her şey yolundaydı; ara ara ikinci el de bastonu tutarak omurgasına daha sıkı bastırıyor ve tehlikeyi hemen bertaraf ediyordu. Yine de endişemin gittikçe artmasına bir türlü engel olamıyordum. O yürürken ve olağanüstü bir çabayla kayıtsız ve dikkati dağılmış gibi görünmeye çalışırken, içindeki korkunç seğirmelerin biriktiğini biliyordum.

İçimde, bunların gitgide büyüdüğünü hissetmenin korkusu vardı ve o içten sarsılmaya başladığında bastonuna nasıl tutunduğunu görebiliyordum. O zamanlarda ellerindeki ifade o kadar amansız ve katı oluyordu ki tüm ümidimi güçlü olması gerektiğine inandığım iradesine bağlıyordum. Fakat irade dediğiniz nedir ki? Gücünün tükeneceği an yakın olmalıydı. Ve ben, hızlı çarpan kalbimle onu takip ederken, sahip olduğum azıcık gücümü para gibi biriktirip, gözlerimi ellerine dikerek, ihtiyacı olan gücü benden alması için ona yalvarıyordum.

Aldığını düşünüyorum; daha fazla gücüm olmadığı için, elimden ne gelirdi ki?

St. Michel Meydanı'nda çok fazla otomobil ve oraya buraya koşuşturan insanlar vardı. Sıklıkla iki aracın arasında kalıyorduk; o zamanlarda sanki azıcık dinlenmek için derin nefes alıyor ve bir anlığına kendini bırakıyordu. Birazcık sekiyor ve kafa sallıyordu. Belki de bu, yakalandığı hastalığın onu yenmek için yaptığı hileydi. İrade iki yerde kırılmıştı ve boyun eğmek, işgal edilmiş kaslarında, sessiz ve çekici bir uyaran ve karşı konulmaz bir ritim bırakmıştı. Fakat baston halen yerli yerindeydi, elleri öfkeli ve kızgın görünüyordu. Köprüye bu halde adım atmıştık ve işe yarıyordu. Oluyordu. Ansızın kontrolsüz bir şeyler oldu, iki adım yürüdü ve ardından durdu. Duruyordu. Sol eli sessizce bastondan çözüldü ve havada titreştiğini görebileceğim kadar yavaş, yukarıya uzandı. Şapkasını hafifçe geriye itip alnını sildi. Başını usulca çevirerek boş boş gökyüzüne, binalara ve suya baktı ve ardından kendisini bıraktı. Sopa gitmişti. Adam kollarını uçmak istercesine yanlara açtı ve içinde doğa gücü gibi bir şey patlamıştı ki onu öne eğdi, geriye çekti, başını hareket ettirdi, öne eğdi ve içindeki dans etme gücünü kalabalığın içine fırlattı. Çünkü kalabalık bir insan topluluğu etrafında birikmişti bile ve ben onu artık göremiyordum.

Herhangi başka bir yere daha gitmenin ne manası olabilirdi ki, içim tomboştu. Bulvardan tekrar yukarıya, evler boyunca boş bir kâğıt gibi sürüklendim.

Bir mektup taslağı

Sana yazmayı deniyorum. Oysaki zorunlu bir vedadan sonra, aslında anlatılacak bir şey olmasa da deniyorum. Bunu yapmam gerektiğini düşünüyorum çünkü panteonda kutsal kadını gördüm. O kimsesiz, kut-

sal kadını ve o çatıyı, o kapıyı ve içeride, o mütevazı ışık haresiyle lambayı ve ötede uyuyan o kenti ve ırmağı ve ay ışığındaki o uzakları gördüm. Kutsal kadın uyuyan kente bekçilik ediyordu. Ağladım. Ağladım çünkü bütün bunlar hiç beklemediğim bir anda karşımdaydı. Karşısında ağladım çünkü ne yapacağımı bilemiyordum.

Paris'teyim. Bunu duyanlar seviniyor, büyük bir kısmı da beni kıskanıyor. Haklılar. Paris büyük bir şehir, büyük ve birçok anlamda garip bir şekilde baştan çıkarıcı. Bana gelince, bir bakıma bunlara yenik düştüğümü itiraf etmeliyim. Sanıyorum bu başka türlü ifade edilemez. Bu ayartmalara yenik düştüm ve bu durum karakterimde olmasa da dünya görüşümde ve her halükârda hayatımda bazı değişimlere yol açtı. Bu etkiler sonucunda içimde her şeye karşı farklı bir algı oluştu. Öyle bazı farklılıklar var ki onlar beni şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla insanlardan ayırdılar.

Yeni anlamlarla dolu, yepyeni bir hayat. Şu sıralar her şey çok yeni olduğu için biraz zorlanıyorum. Kendi koşullarımda bir acemiyim.

Bir kez olsun denizi görmek mümkün olamaz mıydı?

Evet, ama sadece senin gelme ihtimalini düşündüğümü hayal et. Belki de bana bir doktor önerebilir miydin? Bunu araştırmayı unuttum. Bu arada artık buna ihtiyacım da yok.

Baudelaire'in o olağanüstü "Une Charogne"* şiirini hatırlıyor musun? Sanıyorum onu şimdi anlıyorum. Son kıtası hariç, haklıydı. Başına bu geldiyse, ne yapabilirdi ki başka? Bu korkunçlukta ve görünüşte sadece iğrenç olanda, tüm var olanlar arasında geçerli olan var olanı görmek, onun göreviydi. Burada seçme ve reddetme hakkı

* "Bir Leş". (ç.n.)

yok. Flaubert'in "Konuksever Aziz Julien Söylencesini"* yazmasının bir tesadüf olduğunu mu düşünüyorsun? Bana öyle geliyor ki, birisinin o cüzamlının yanına yatarak, aşk dolu gecelerin kalp ateşiyle onu ısıtmaya çalışmasının sonu kötü olamaz ve asıl önemli olan da budur.

Burada hayal kırıklığı yaşadığımı sakın düşünme, tam tersine. Hakiki olan için ne kadar kötü olsa da, her şeyi nasıl bu kadar kolaylıkla kabul ettiğime bazen kendim bile şaşırıyorum.

Tanrım, keşke bunun bir kısmı paylaşılabiliyor olsa. Fakat o zaman *olur muydu, olur muydu*? Hayır, bu ancak yalnız olmanın bedeli olmalı.

Havanın her bir bileşeninde, korkunç olanın mevcudiyeti. Sen onu hava ile birlikte solursun; fakat o senin içinde yer edinir, sertleşir, organlar arasında sivri, geometrik şekiller alır. Çünkü idam meydanlarında, işkence odalarında, tımarhanelerde, ameliyat salonlarında, sonbaharın sonlarında, köprü altlarında acı ve dehşet namına olup biten her şey, dayanıklı ve ölümsüzdür, her şey varlığında ısrarcıdır ve onun korkunç gerçekliğinde varlığını sürdüren her şeyde, kıskanç bir şekilde asılı kalır. İnsanlar bunların çoğunu unutabilmek isterler; uykuları beyinlerindeki bu tür pürüzleri yavaşça törpüler fakat rüyalar onu engeller ve hatları daha da belirginleştirir. Soluyarak uyanırlar ve bir mum ışığının karanlıkta dağılarak yarattığı yarı aydınlık huzuru, şekerli su içiyormuşçasına yudumlarlar. Ama ah, bu güven hangi kıyıdadır?

* Gustave Flaubert, *Konuksever Aziz Julien Söylencesi*. Yazarın ölümünden üç yıl önce, 1877'de yayımlanan bu yapıt, "Saf Bir Yürek", "Konuksever Aziz Julien Söylencesi" ve "Herodias" adlı üç öyküden oluşur. (ç.n.)

En ufak bir dönüşle, bakışları tanınanı ve sevileni terk ederek, daha az evvel teselli veren hatlardan uzaklaşıp belirginleşen bir dehşet tablosuna yönelir. Mekânın içerisini daha da boşaltan ışıktan korun; oturduğun yerden kalkarken, arkandan bir gölge, efendinmiş gibi kalkıyor mu diye bakmak için, arkanı dönme sakın. Karanlıkta kalsaydın ve sonsuz kalbin, ayırt etmeksizin, her şeyin güçlü kalbi olmaya çalışsaydı, belki daha iyi olurdu. Şimdi kendi içine çekildin, ellerinde kendi tükenişini görüyorsun, zaman zaman belirsiz bir hareketle yüz hatlarını yeniliyorsun. Ve içinde neredeyse hiç boşluk yok. Bu sıkışıklıkta büyük bir şeyin içinde var olmasının imkânsızlığı ve eşi görülmemiş olanın da buraya sığabilmek için kendini şartlara göre sınırlandırmak zorunda oluşu neredeyse içini rahatlatıyor. Fakat dışarıda, dışarıda her şey belirsizdir ve dışarıda yükseldiğinde, onu içten içe de hissedersin.

Kısmen senin himayende olan damarlarında veya kayıtsız organlarının hantallığında değil, kılcal damarlarında, sayısız dallara ayrılmış varlığının, boru gibi yukarıya kadar çekilmiş en uç uzantılarına kadar büyür. Orada yükselir, orada seni aşar, son sığınağınmışçasına kaçtığın nefesinden daha da yükselir. Ah, peki o zaman nereye, nereye? Kalbin seni senden uzaklaştırır, kalbin peşine takılır ve sen neredeyse kendinin dışındasındır ve yeniden geri dönemiyorsundur. Üzerine basılan bir böcek gibi, kendi içinden dışarıya sızıyorsundur, azıcık sert kabuğun ve uyum sağlamaya çalışman anlamsızdır.

Ey, eşyasız gece. Ey dışarıya bakan kör pencere, ey itinayla kilitlenmiş kapı; ey eskiden kalma, devralınmış, kabul edilmiş fakat asla tam anlaşılmamış eşyalar. Ey, merdiven aralığındaki sessizlik. Yan odalardan gelen sessizlik, tavan arasındaki sessizlik. Ey anne: Bütün bu ses-

sizliğin ayarını, bir zamanlar çocukluğumda bozan tek kişi, ey sen! Onu üzerine alarak: "Korkma, benim" diyen, gece yarısı korkan ve içten içe çürüyecek kadar korkan için bu sessizlik olma cesaretini gösteren anne. Bir mum yakarsın ve sesin kendisi olursun. Mumu önünde tutarak: "Benim, korkma" dersin ve onu yavaşça bir yere koyarken şüphe yoktur: Sensindir, sen, art niyetli olmayan, alışılmış güzel şeylerin etrafındaki iyi, sade ve net ışıksındır. Duvarlarda bir huzursuzluk olursa veya parkelerde bir adım duyulursa, sadece gülümsersin, soluk tende şeffaf bir gülümsemeyle gülümsersin seni süzen korku dolu yüze, sanki her türlü sesle bir ve sırdaşmışsın, anlaşmışsın ve sözleşmişsin gibi. Dünyevi hâkimiyette herhangi bir güç seninkiyle kıyaslanabilir mi? Bak işte, krallar yatalak gözlerini tavana dikiyor ve hikâyeciler bile dikkatlerini çekemiyor.

Sevgililerinin huzurlu koyunlarında yatarlarken, onları titrek ve isteksiz yapan bir dehşete kapılıyorlar. Fakat sen geliyorsun ve o dehşetin önüne geçerek, onu tamamıyla arkanda bırakıyorsun. Öyle zaman zaman açılabilen bir perdegibi de değil, hayır, sanki sana ihtiyacı olanın çağrısına cevap vererek, onu geçmişçesine. Sanki olabileceklerin çokönüne geçmişçesine ve sanki arkanda sadece yetişmen gereken yolun sonsuzluğu, sevginin kanadı varmış gibi.

Her gün önünden geçtiğim kalıpçının kapısının yanında iki maske asılı. Güzel olduğu için, gülümsediği için morgdan teslim alınan, her şeyi biliyormuşçasına aldatıcı biçimde gülümseyen boğulmuş genç

kızın yüzü ve altında onun her şeyi bilen yüzü. Sıkıca birbirine bağlanmış duyulardan oluşan bu düğüm. Sürekli havaya karışmak isteyen müziğin, kendisini amansızca sıkıştırması. Tanrı'nın, kendi tınılarından başka ses duymaması için kulaklarını tıkadığı birisinin çehresi. Seslerin bulanıklığı ve bozukluğu onu yanıltmasın diye. O berraklığı ve devamlılığı içinde taşıyanın amacı, sadece tınısı olmayan duyuların, dünyaya, tını yaratılmadan evvel, sessizce, merakla bekleyen tamamlanmamış dünyaya bahşedilmesidir.*

Dünyayı tamamlayan: Nasıl ki yağmur ağır ağır ve rastgele toprağa ve sulara iniyor, yazılı olmayan doğa kanunu gereğince de sonunda yeniden ayağa kalkarak, uçarak yükseliyor ve gökyüzünü şekillendiriyorsa, bizim çöküntülerimiz de aynı şekilde senin içinden ayaklanarak yükseldi ve dünyayı müzikle sardı.

Senin müziğinin dünyayı çevrelemesi gerekirdi, bizi değil. *Thebais*'te** sana bir piyano kurmalıydılar ve bir melek seni, kralların, cariyelerin ve inzivaya çekilmiş din adamlarının yattığı çöl dağlarının sıralarından geçirerek, o kimsesiz çalgının yanına götürmeliydi. O melek, sen başlamadan, kendisini endişeyle yukarılara ve uzaklara atardı.

Sonra sen boşalırdın, duyulmadan boşalırdın. Evrenin alabileceği her şeyi ona geri verirdin. Uzaktaki Bedeviler batıl inançları gereği kovulmuş olurdu fakat tüccarlar senin müziğinin kıyısında, fırtına senmişsin gibi, kendilerini secde ederlerdi. Kendilerinden ve kaynayan kanla-

---

* Burada yazar ölümünden sonra maskı yapılan sağır besteci Ludwig van Beethoven'dan bahsetmektedir. (ç.n.)

** *Thebais*, Publius Papinius Statius'un on iki kitaptan oluşan epik şiiridir. (ç.n.)

rından ürken tek tük aslanlar, geceleri seni uzaktan sarmış olurdu.

Çünkü o şehvetli kulaklarından şimdi seni kim kurtaracak? Yalnızca zina yapan ve asla alıcı olmayan o kısır kulaklarıyla fahişeleri o müzik salonlarından kim kovacak? Orada meniler fışkırır ve onlar da fahişeler gibi oynaşır veya onlar orada tatmin olamadan uzanmış yatarlarken, o Onan'ın* menisi gibi hepsinin arasına dökülür.

Fakat ey Tanrım, bakir kulaklı birisi senin melodilerinin yanı başında yatsaydı, ya mutluluktan ölürdü ya da sonsuzluğa gebe olur ve döllenmiş beyni bitmek bilmeyen doğumlardan çatlardı.

Bunu küçümsemiyorum. Buna cesaret gerektiğini biliyorum. Bir an için onları takip edecek bu courage de luxe'e** sahip birisinin çıktığını ve ebediyen sonradan hangi deliklere girdiklerini, diğer günlerde neler yaptıklarını ve geceleri uyuyup uyumadıklarını (Çünkü bunu kim bir daha unutabilir veya karıştırabilirdi ki?) öğrendiğini varsayalım. Özellikle uyuyup uyumadıklarını tespit etmek önemli olurdu. Ama sadece cesaretle de bu iş bitmez.

Çünkü onlar, takip edilmesi kolay olan diğer insanlar gibi gelip gitmezler. Onlar bir gelir, bir giderler, kurşun

* İncil, Eski Antlaşma, Yaratılış 38'de adı geçen Onan, Yahuda tarafından kardeşinin soyunu sürdürebilmek için kardeşinin dul karısı ile evlenmek zorunda bırakılır fakat bu birleşmeden doğacak çocukların kendisine ait olmayacağını bildiğinden, ilişkileri esnasında menisini her seferinde yere boşaltır. Bu yaptığı RAB'ın gözünde kötü olduğundan RAB onu öldürür. https://incil.info/YC2009/arama/Yaratilis+38:8. (ç.n.)

** Aşırı (lüks) cesaret. (ç.n.)

askerler gibi bir yere konulur ve tekrar geri alınırlar. Onları bulabileceğiniz yerler kesinlikle gizli değil, fakat ücradır. Çalılıklar biraz geri çekildiğinde, yol çimenlik alanın biraz etrafından dolandığında oradadırlar ve sanki camdan bir korumanın altındaymışçasına etraflarında geniş bir boşluk vardır. Her türlü ilişkilerinde mütevazı, ufak tefek bu silik adamların düşüncelere dalmış gezginler olduğunu düşünebilirsin. Fakat yanılırsın. Eski ceketinin yamuk cebinde bir şey kavramaya çalışan, yakalayıp dışarıya çıkartan sol eli görüyor musun? O küçük şeyi nasıl beceriksizce ve dikkat çekici bir şekilde havaya kaldırıp tuttuğunu görüyor musun? Bir dakika sürmüyor ki, iki üç kuş, serçe gelip de etrafta merakla zıplamasın. Adamın, onların son derece kesin olan hareketsizlik anlayışına uygun davranması halinde, onların yaklaşmaması için bir sebep olmuyor. Ve sonunda ilk serçe yükselir ve (Tanrı bilir) mütevazı, özellikle özveride bulunan parmaklarla küçük bir parça atık ekmek sunan elinin hizasında bir süre heyecanla uçuşur. Etrafında, elbette uygun mesafede ne kadar çok insan toplanırsa, onlarla müşterek yanları da o kadar azdır. Yanıp bitmek üzere olan bir fener gibi dikilir orada. Fitilinin sonuyla yanmaktan iyice ısınmıştır ve yerinden hiç kıpırdamaz. Onları nasıl çektiğini, çağırdığını o çok sayıdaki aptal kuşun değerlendirmesi mümkün bile değildir. İzleyiciler olmasaydı ve onu orada yeterince dikili bıraksalardı, bir meleğin ansızın gelerek kendisini aşıp, o körelmiş cılız eldeki bayat, tatlı ekmek parçasını yiyeceğine emindim. Her zamanki gibi buna mani olanlar yine insanlardı.

Onlar sadece kuşların gelmesini sağlarlar; onlar bunu yeterli bulur ve adamın da başka bir beklentisi olmadığını iddia ederler. Evlerdeki küçük bahçelerde bulunan gemi figürlerine benzer, toprağa hafif eğik yerleştirilmiş ve

yağmur yemiş bu eski püskü korkuluğun başka ne gibi bir beklentisi olabilir ki? Onun bu duruşu, hayatında bir defa da olsa, hareketin en çok olduğu bir alana önderlik yapmış olmasından mı kaynaklanıyordur? Bir zamanlar çok renkli olduğu için mi şimdi bu kadar solmuştur? Ona sormak ister misin?

Birini beslerlerken kadınlara bir şey sorma. Dahası onlar takip edilmelidir çünkü onlar bu işi, geçerken bile kolaylıkla yapabilirler. Ama bırak onları. Onlar nasıl geldiğini bilmezler. Ansızın el çantalarında çokça ekmek bulurlar ve kısa pardösülerinden büyük parçalar uzatırlar. Biraz çiğnenmiş ve nemli parçalar. Tükürüklerini bir parça dünyaya saçmak, her ne kadar küçücük kuşların hemen unuttukları bir ilave lezzet olsa da onunla uçuşmaları, onlara iyi gelir.

Ey natçı seni! İşte kitaplarının başında öylesine oturuyorum ve seni parçalayarak, kendine tatminkâr bir pay almış olanlar gibi, onlara anlam vermeye çalışıyorum. Çünkü o zaman, birisinin inşaat alanına kalabalığın dalıp, taşlarının yerini değiştirmesi ve inşa halindeki bir şeyin resmen yıkımına yol açması demek olan şöhretin ne demek olduğunu henüz anlamamıştım.

İçinden bir şeyler kabaran ve onu ürperten, herhangi bir yerdeki genç adam, seni kimsenin tanımıyor olmasından faydalan. Seni hiçe sayanlar sana karşı geldiklerinde ve çevrendekiler senden vazgeçtiğinde ve güzel fikirlerin yüzünden soyunu tüketmek istediklerinde, seni içinde bir arada tutan bu açık tehlike, seni dağıtarak zararsız kılan şöhretin kurnaz düşmanlığının yanında nedir ki?

Küçümseyerek bile olsa, kimseden senden bahsetmesini rica etme. Ve zamanı gelir de adının insanlar arasın-

da dolaştığına tanık olursan, bunu onların ağızlarından duyduğun hiçbir şeyden daha ciddiye alma. O bozuldu diye düşün ve bırak onu. Tanrı seni gece çağırabilsin diye kendine başka bir ad al ve onu herkesten sakla.

Ey kimsesiz ve yalnız, seni bu şöhrete nasıl getirdiler? Sana aslında karşı oldukları zaman nerede kaldı? Şimdi sana emsalleriymişsin gibi davranıyorlar. Sözlerini karanlıklarının kafeslerinde yanlarında götürüyorlar, onları meydanlarda sergiliyorlar ve onları güvenli alanlarından biraz çıkartıyorlar. Senin korkunç yırtıcı hayvanlarının tamamını.

O zaman seni ilk defa okuyordum, çünkü onları kafeslerinden kaçırmıştım ve çaresizler bana ıssızlığımda saldırmışlardı. Sonunda, yolu bütün haritalarda yanlış çizilmiş bu sonda, senin gibi çaresizdiler. Bize doğru bükülen yolunun ümitsiz hiperbolü sadece bir defalığına, tek bir sıçrayış gibi göğü geçerek, dehşet içinde uzaklaşıyor. Bir kadının kalması ya da gitmesinden, birinin başının dönmesinden veya çıldırmasından ve ölülerin canlı, canlıların ölü gibi olmasından sana ne? Bütün bunlar senin için o kadar doğaldı ki içlerinden oyalanmadan, bir antreden geçer gibi geçiyordun. Fakat bizim olayımızın piştiği, çökeldiği ve içten rengini değiştirdiği yerde, orada duraklıyorsun ve eğiliyorsun. Kimsenin asla ulaşamadığı kadar içerde sana bir kapı açılmıştı ve artık ateş ışığının kaynağındaydın. Sen güvensiz adam, şimdiye kadar kimseyi yanında götürmediğin o yerde oturdun ve geçitleri ayırt ettin.

Resmetmek veya ifade etmekte yetenekli olmayıp, göstermekte yetenekli olduğundan, orada muazzam bir karara vardın: Senin bile başlarda sadece büyüteçle

fark edebildiğin bu minnacık şeyi büyüterek, dev gibi binlercenin, herkesin karşısına çıkartacaktın. Dramın böyle başladı. Asırlarca bir su damlası gibi süzülüp sıkıştırılmış olup, varoluşu için kendine neredeyse hiçbir alan bulamayan bu ömrünün, diğer sanat dallarınca keşfedilip yavaş yavaş anlaşılmasını ve o yüce söylentilerin bir sembol olarak önlerinde açılan sahnede doğrulanmasını talep eden münferit kişiler için de zamanla görünür olmasını, sabredemedin. Bunu bekleyemedin. Oradaydın ve yarım derece artan ölçülmesi zor duyguyu, çok yakından okuduğun, neredeyse ağırlıksız bir iradenin sapma açısını, bir hasret damlasındaki o hafif bulanmayı ve bir güven atomundaki yok denecek kadar az renk değişimini, bütün bunları tespit etmek ve biriktirmek zorundaydın. Çünkü böyle süreçlerdeydi artık hayat, bizim hayatımız. İçimize kaçmış, tahmin edilemeyecek kadar içeriye geri çekilmiş hayatımız.

Zamansız bir trajik şair olarak, göstermeye yetenekli halinle sen, bu ince kılcal damarları bir çırpıda en ikna edici jestlere ve gerçek şeylere dönüştürmek zorundaydın. O hep daha sabırsızca, gittikçe daha çaresizce gözle görünenin altında, içte olana uygunu arayan eserinin eşsiz şiddetine başvuruyordun. Orada bir tavşan, bir bodrum, içinde birisinin bir ileri bir geri gittiği bir salon vardı.

Yan odada bir cam şakırdaması, pencerelerin önünde bir yangın ve güneş oradaydı. Orada bir kilise ve kiliseye benzer bir kayalık vadi vardı. Fakat bütün bunlar yeterli değildi, kuleler ve bütün o dağlar da dahil edilmeliydi, arazileri gömen çığlar, somut şeylerle doldurulmuş sahneyi soyut şeyler uğruna kaplıyordu. Orada tükenmiştin. Bükerek birbirine yaklaştırmış olduğun iki

uç ayrılmıştı; çılgınca gücün bu elastik asadan çıkıyordu ve eserin adeta bir hiçti.

Her zamanki inatçılığını bilenler, sonunda pencereden ayrılmak istemeyişine nasıl anlam verebilirdi? Gelip geçenleri görmek istiyordun çünkü aklına bir fikir gelmişti. Günün birinde başlamaya bir karar verilse, bu insanlardan bir şey olmaz mıydı?

İlk defa o zaman bir kadın hakkında hiçbir şeyin söylenemeyeceği dikkatimi çekti. Ondan bahsedildiğinde, onu nasıl dışladıklarını, nasıl başkalarını andıklarını, çevreyi, yerleri ve eşyaları, her şeyin bittiği, onları çevreleyen asla tazelenmemiş hafif hatlarıyla, yumuşak ve hassas bir şekilde son bulduğu noktasına kadar nasıl tarif ettiklerini fark ettim. Sonra "O nasıl biriydi?" diye soruyordum. "Sarışın, aşağı yukarı senin gibiydi" diyorlardı ve bildikleri bir sürü şey daha sayıyorlardı. Fakat bunun üzerine o yine çok belirsiz kalıyordu ve ben artık hiçbir şey tasavvur edemiyordum. Aslında onu sadece, annem bana sürekli yeniden istediğim hikâyeyi anlatırken *görebiliyordum*.

Annem o köpekli sahneye geldiğinde her defasında gözlerini kapar ve iyice kapalı olmasına rağmen her yandan görünen yüzünü şakaklarına soğuk soğuk değen iki elinin içinde tutardı.

"Ben onu gördüm, Malte!" diye yemin ederdi. "Ben onu gördüm!" Bunu ondan duyduğumda o çoktan ömrünün son yıllarındaydı. Artık hiç kimseyi görmek istemediği ve seyahatlerde bile tüm içecekleri süzdüğü o sık delikli, küçük, gümüşi süzgeci yanında taşıdığı za-

manlardaydı. Katı gıdaları artık yiyemiyordu, sadece yalnız olduğunda, kırıntı şeklinde ufaladığı bisküvi veya ekmekleri, çocukların kırıntıları yedikleri gibi, tek tek kırıntılar halinde tüketiyordu. İğnelerden korkusu onu o zamandan beri tamamıyla etkisi altına almıştı. Başkalarından özür dilemek için "Bana artık her şey dokunuyor, fakat bu sizleri rahatsız etmesin, yine de gayet iyiyim" diyordu. Oysaki aniden bana dönebiliyor (çünkü artık neredeyse yetişkindim) ve onu son derece zorlayan bir gülümsemeyle "Ne kadar çok iğne var, Malte. Ve ne kadar da etrafa saçılmışlar ve ne kadar kolaylıkla saçılabildiklerini düşünürsek..." diyebiliyordu. Bunu pek şakacı söylemeye önem veriyordu fakat iyi tutturulmamış tüm iğnelerin her an bir yere düşebileceği düşüncesi onu dehşetle sarsıyordu.

Ama Ingeborg'dan söz ettiğinde ona hiçbir şey olmazdı, o zaman kendisini korumazdı. O zaman daha sesli konuşur, Ingeborg'un gülüşünü hatırlar, gülerdi. O zaman Ingeborg'un ne kadar güzel olduğu herkesçe görülmeliydi. "O hepimizi mutlu ederdi. Babanı da Malte, resmen onu da mutlu ederdi" diye anlatırdı. "Fakat aslında ağır hasta gözükmese de öleceği söylendiğinde ve hepimiz bunu bir sır olarak saklayarak ortalıkta dolaştığımızda, bir gün yatağında oturdu ve sesini duyurmak isteyen birisi gibi kendi kendine "Kendinize bu kadar hâkim olmak zorunda değilsiniz. Hepimiz biliyoruz ve sizi temenni ederim olacaklar iyi, artık istemiyorum" dedi.

Düşünebiliyor musun, o ki bizi her zaman neşelendirirdi, bunu dedi: "Artık istemiyorum!" "Malte,

büyüdüğünde bunu günün birinde anlayabilecek misin acaba? Sonraları bir düşün, belki aklına bir şey gelir. Bu tür şeyleri anlayan birisinin olması, çok iyi olurdu."

"Bu tür şeyler" annemi yalnızken meşgul ederdi ve bu son yıllarında hep yalnızdı.

Kimse tarafından görülmesi istenmeyen ve amacı sadece gülümsemek olan o kendine özgü cesur gülümsemesiyle bazen: "Malte, benim aklım buna hiçbir zaman ermeyecek!" derdi. "Fakat bunu ortaya çıkarmayı kimsenin çekici bulmaması... Ben bir erkek olsaydım, evet özellikle bir erkek olsaydım, bunun hakkında sırasıyla, esaslıca ve başından itibaren ayrıntılı olarak düşünürdüm. Çünkü bir başlangıcı olmalı ve hiç değilse o tespit edilse, yine faydası olurdu. Ah Malte, öylece yaşayıp gidiyoruz ve bana öyle geliyor ki herkes dağılmış ve meşgul, giderken çok dikkat etmiyoruz. Sanki bir yıldız kayıyor ve bunu kimse görmüyormuş, dilek tutamıyormuş gibi. Malte, asla dilek tutmayı unutma. Dilek tutmaktan vazgeçilmemeli. Sanıyorum gerçekleşen bir şey yok ama uzun süre dayanan, gerçekleşmesi beklenemeyen, ömür boyu süren dilekler var."

Annem, Ingeborg'un küçük yazı masasını üst kattaki odasına çıkarttırmıştı. Onu sıkça masanın başında buluyordum çünkü odasına istediğim zaman girebiliyordum. Adımlarım halıda kaybolsa da annem beni hisseder ve bir eliyle omzuma uzanırdı.

Onun bu eli tüy gibi hafifti ve yatmadan önce bana uzatılan fildişinden haç gibi öpülesiydi. Yazı tablası önünden açılan bu alçak çalışma masasında, annem sanki bir müzik enstrümanının karşısında oturuyormuşçasına bulunurdu. "İçerisi güneş gibi aydınlık" derdi. Ve

gerçekten de içerisi, üzerinde hep bir kırmızı, bir mavi olmak üzere çiçeklerle süslenmiş eski sarı ciladan dolayı, tuhaf bir şekilde aydınlıktı. Bu çiçeklerden üçünün yan yana olduğu yerlerde ortalarında, diğer ikisini birbirinden ayıran mor bir çiçek vardı. Bu renkler ve ince, yatay sarmaşık süslemelerin yeşil zemini, aslında net olmasa da parlak olduğu kadar, içten koyulaşmıştı. Bu birbiri hakkında yorum yapmadan, içten içe karşılıklı etkileşim içinde olan tonlar arasında, garip, sönük bir ilişki yaratıyordu.

Annem, tamamı boş olan çekmeceleri açardı.

"Ah güller" derdi ve hiç bitmeyen hafif kokuya doğru biraz öne eğilirdi. Bunu yaparken her zaman kimsenin düşünemediği ve bir şekilde saklı kalmış bir yaya basınca açılan gizli bir çekmecede bir şeylerin daha bulunabileceğini tasavvur ederdi. Ciddi ve endişeli olarak: "Bak göreceksin, aniden öne doğru açılacak!" derdi ve aceleyle bütün çekmeceleri çekerek açardı. Fakat gözlerde kâğıt olarak kalan her şeyi okumadan titizlikle bir araya getirmiş ve kilitlemişti. "Okusam da anlayamazdım zaten Malte. Bana mutlaka fazla ağır gelirdi." Her şeyin onun için fazla karmaşık olduğuna dair bir inanışı vardı. "Hayatta acemiler sınıfı yoktur, insanlardan beklenen hemen en zorudur." Kız kardeşinin korkunç ölümünden sonra böyle olduğunu söylerlerdi. Kız kardeşi Kontes Öllegaard Skeel, bir baloya katılmadan evvel şamdanlı bir aynanın önünde saçındaki çiçeklerinin yerini değiştirmek isterken yanmıştı. Fakat son zamanlarda Ingeborg onun için anlaşılması *en zor şey* gibi görünüyordu.

Ben de şimdi onun hikâyesini, ben sorduğumda annemin anlattığı haliyle yazmak istiyorum.

Yaz ortasında, Ingeborg defnedildikten sonraki perşembe günüydü. Terasta çayın içildiği yerden aile mezarlığının çatısı iki devasa karaağacın arasından gözüküyordu. Sofra sanki orada bir daha hiç kimse oturmamış gibi kurulmuştu ve bizler de etrafında pek dağınık oturuyorduk. Ve herkes yanında bir şeyler getirmişti. Bir kitap veya bir elişi sepeti. Öyle ki herkes biraz sıkışıktı. Abelone (annemin en küçük kız kardeşi) çayı dağıtıyordu ve herkes elden ele bir şeyler dolaştırmakla meşguldü, sadece büyükbaban koltuğundan o eve doğru bakıyordu. Postanın beklendiği saatti ve mektupları genellikle, yemekleri hazırlaması için talimatla daha fazla içeride tutulan Ingeborg getirirdi. Hasta olduğu haftalarda onun bu gelişleriyle ilgili alışkanlığımızı unutmak için yeterince zamanımız olmuştu çünkü gelemeyeceğini zaten biliyorduk. Ama o öğleden sonra Malte, gerçek anlamda gelmesi imkânsızken, o çıkageldi. Belki bizim hatamızdı, belki de biz onu çağırmıştık. Çünkü ansızın orada oturup kaldığımı ve aslında değişen şeyin ne olduğunu hatırlamakta güçlük çektiğimi hatırlıyorum. Bir anda *neyin* değiştiğini ifade etmek benim için imkânsız olmuştu, onu tamamıyla unutmuştum. Başımı kaldırıp baktığımda, herkesin dikkat çekici, garip bir şekilde değil de alışılagelmiş bir şeymiş gibi son derece sakin bir şekilde eve doğru baktığını gördüm. Ve sıra bendeydi (düşündükçe ürperiyorum Malte) ama Tanrı beni korudu. Tam: "Nerede kaldı..." demek üzereydim ki her zaman yaptığı gibi, Cavallier masanın altından fırlayıp ona doğru koştu.

Ben bunu gördüm Malte, gördüm. O gelmese de ona doğru koştu, o Cavallier için geliyordu. Ona doğru koştuğunu anlayabilmiştik. Sanki bize sormak istermiş-

çesine, iki defa arkasını dönüp bize doğru baktı. Sonra onun üzerine doğru koşmaya başladı, her zamanki gibi Malte, aynı her zaman yaptığı gibi. Ona ulaştığında etrafında zıplamaya başladı, Malte. Orada olmayan bir şeyin etrafında zıplıyordu ve yalamak için yukarısına, tam yukarısına atlıyordu. Sevinçten inlediğini duyuyorduk ve ardı ardına yukarılara atlayıp durarak, biz görmeyelim diye sıçrayışlarıyla onun önünü kapattığını düşünmek bile mümkündü. Fakat ansızın uludu ve sıçrayışı sırasında kendiliğinden havada ters dönerek garip bir şekilde beceriksizce yere düşüp, dümdüz yere yapıştı ve bir daha kıpırdamadı. Evin diğer tarafından uşak mektuplarla geliyordu. Yüz ifadelerimize doğru gelmek belli ki kolay olmadığından, yürümeden evvel bir an tereddüt etti. Baban da zaten orada kalması için ona işaret etti. Malte, baban hayvanları sevmezdi fakat şimdi o da bana göre yavaş adımlarla köpeğe doğru gidip, ona doğru eğildi. Uşağa bir şey söyledi, tek heceli kısa bir şeydi. Uşağın *Cavallier'i kaldırmak* için yanına nasıl sıçradığını gördüm. Fakat baban hayvanı tek başına kucaklamıştı bile ve onu nereye götüreceğine emin bir şekilde eve girdi.

Bu hikâyenin anlatıldığı bir defasında neredeyse hava kararmıştı ve ben anneme o "elden" bahsetmek üzereydim. O anda bunu yapabilirdim. Başlamak üzere derin nefes aldım fakat o anda yüz ifadelerimizden çekindiği için gelemeyen uşağı ne kadar iyi anladığımı hatırladım.

Ve karanlığa rağmen benim gördüğümü gördüğünde annemin alacağı yüz ifadesinden korkuyordum.

Başka bir amacım olmadığı izlenimini yaratabilmek için hemen bir defa daha derin bir nefes aldım. Urnekloster'de galerideki o ilginç geceden birkaç yıl sonra ufak Erik'e sırrımı anlatmak için günlerce uğraşıp durdum. Ama o gece yaptığımız sohbetten sonra o kendisini bana karşı yine tümüyle kapamıştı, benden uzak duruyordu. Sanıyorum beni küçümsüyordu. Ve tam da bu yüzden ona "elden" bahsetmek istiyordum. Bunları gerçekten yaşadığıma dair onu ikna edebilirsem, benimle ilgili fikrini değiştirebileceğimi düşünüyordum (ve bir sebepten ötürü bunu acilen arzuluyordum). Ama Erik benden uzak durmakta o kadar becerikliydi ki, böyle bir fırsat hiç oluşmuyordu. Zaten sonrasında da oradan hemen ayrılmıştık. Bu nedenle çok geçmişte, çocukluğumda yaşanmış bir olayı ilk defa (ve sonuçta sadece kendi kendime) anlatıyor olmam, yeterince tuhaftı.

O zamanlarda ne kadar küçük olduğumu, resim yaptığım masaya rahat ulaşabilmek için koltuğa dizlerim üzerinde oturduğumdan anlayabiliyorum. Yanılmıyorsam, şehirdeki evde bir kış akşamıydı. Masa, odamda iki pencere arasında duruyordu, sayfaları ve yanımda biraz geride oturan matmazelin okuduğu kitabı aydınlatan lambadan başka ışık yoktu. Okuduğunda, çok uzaklarda olurdu. Kitabın içinde mi olurdu, bilmiyorum. Okuyabiliyordu, hem de saatlerce, nadiren sayfayı çevirirdi. Sanki altındaki sayfalar gittikçe doluyordu ve bana öyle geliyordu ki sanki ihtiyaç duyduğu, olmayan belirli kelimeleri arıyordu.

Ben resim yaparken bana öyle geliyordu. Herhangi kararlı bir amacım olmaksızın sakince çizim yapardım ve nasıl devam edeceğimi bilmediğim zaman çizdik-

lerimi başımı hafifçe sağa yatırarak incelerdim. En hızlı bu şekilde eksik olanları bulabiliyordum. Savaşa giden atlı subaylar veya sadece her şeyi kaplayan dumanı çizmenin yeterli olduğu savaşın ortasında bulunan atlı subaylardı bunlar ki bunları çizmek daha kolaydı. Annem ise her zaman çizdiklerimin adalar olduğunu iddia ederdi. Büyük ağaçları, bir şatosu, kenarlarından çiçekler sarkan ve suya yansıyan merdiveni olan adalar. Ya bunları uyduruyor olmalıydı ya da daha sonra olmalı diye düşünüyorum.

Söz konusu akşamda, bir şövalye çizeceğim kararlaştırılmıştı. Garip giydirilmiş bir at üzerinde, son derece belirgin tek bir şövalye olacaktı bu. O kadar rengârenk oluyordu ki mütemadiyen kalemleri değiştiriyordum fakat sürekli yeniden elime aldığım özellikle kırmızı kalemdi. Şimdi bir defa daha ona ihtiyacım olmuştu ki, ben ona engel olamadan, ışıklandırılmış sayfanın üzerinden geçerek kenara doğru yuvarlandı (hâlâ gözümün önündedir) ve yere düşüp kayboldu. Ona gerçekten de şiddetle ihtiyacım vardı ve şimdi arkasından tırmanmak çok can sıkıcıydı. Beceriksizliğim yüzünden peşinden aşağıya inmek için çeşitli şekillere girmem gerekiyordu; bacaklarım bana altımdan çıkartamayacak kadar uzun geliyordu. Dizüstü pozisyonda uzun süre kalmış olmam eklemlerimi uyuşturmuştu. Koltuğa vebana ait olanları ayırt edemiyordum. Nihayet biraz dağılmış halde de olsa, yere ulaştım ve kendimi masanın altından duvara kadar uzanan tüylü bir halının üzerinde buldum. Fakat orada yeni bir güçlük daha peydahlandı. Yukarıdaki aydınlığa alışmış ve beyaz kâğıt üzerindeki renklerle coşmuş olan gözlerim, masanın altında en ufak bir şey dahi seçemiyordu. Oradaki karanlık o kadar koyu bir siyahtı ki ona çarpmaktan korkuyordum.

Hislerime güvenerek, sol elimden destek alarak dizlerimin üzerine çöktüm ve diğer elimle güven hissi veren, uzun tüylü serin halıyı taradım. Yalnızca kırmızı kalemden eser yoktu. Burada uzunca bir zaman geçirmişim gibi hissediyordum ve neredeyse bana lambayı tutması için matmazele seslenmek üzereydim ki istemsizce zorlanan gözlerim için buradaki karanlığın gittikçe saydamlaştığını fark ettim. Arkada açık renk bir süpürgelikle son bulan duvarı artık ayırt edebiliyordum. Masanın bacaklarına göre yönümü tayin ediyordum. Her şeyden evvel tek başına zemini tarayan ve biraz bir su hayvanı gibi hareket eden açık elimi görebiliyordum. Halen net bir şekilde hatırlıyorum, onu merakla izliyordum. Yapabildiğini asla gözlemlemediğim hareketlerle, kendi başına nasıl yeri taradığını görüyordum. İlerleyişini takip ediyordum, ilgimi çekiyordu ve her şeye hazırlıklıydım. Ama aniden duvardan ona doğru başka bir elin, hayatımda görmediğim kadar büyük ve kuru bir elin uzanacağına nasıl hazırlıklı olabilirdim? O da benzer bir şekilde diğer taraftan halıyı tarıyordu ve parmakları açılmış iki el kör bir şekilde birbirine doğru yaklaşıyorlardı. Merakım henüz tükenmemişti ama aniden son bularak yerini sadece korkuya bıraktı. Ellerden birisinin bana ait olduğunu ve bir daha düzeltilmesi imkânsız bir şeye bulaştığını hissediyordum. Üzerindeki tüm hâkimiyetimi kullanarak onu durdurdum ve aramaya devam eden diğer eli gözden kaybetmeden yerden yavaşça geri çektim.

Aramaktan vazgeçmeyeceğini anlamıştım, yukarıya tekrar nasıl geldiğimi anlatamam. Koltuğun içine gömülmüştüm, dişlerim birbirine çarpıyordu ve yüzüm o kadar kansızdı ki sanki gözlerimde mavi kalmamıştı.

"Matmazel" demek istiyordum fakat diyemiyordum. Ama o kendiliğinden ürktü, kitabını elinden atarak koltuğumun yanına diz çöktü ve adımı bağırdı. Sanıyorum beni sarsıyordu. Fakat benim bilincim tamamıyla açıktı. Birkaç defa yutkundum, çünkü ona olanları şimdi anlatmak istiyordum.

Ama nasıl anlatacaktım? Tarifsiz bir şekilde kendimi toparlamaya çalıştım ama herhangi bir kimsenin anlayabileceği şekilde ifade edilmesi mümkün değildi. Bu hadiseyi tarif etmek için kelimeler varsa da ben bunları bulmak için fazla küçüktüm. Ansızın beni, bunların, bu kelimelerin yaşımdan da öte birden var olabilecekleri korkusu sardı ve onları dile getirme zorunluluğu, bana her şeyden de beter geldi. Aşağıda olup biten gerçeği yeniden yaşamak, baştan sona farklı bir şekilde yeniden yaşamak, itiraf edişimi duymak. Bunlara yetecek gücüm yoktu.

Daha o zamanlarda hayatıma, düpedüz benim hayatıma bir şeyin dâhil olduğunu ve onun hayat boyu, ebediyen benimle olacağını hissetmem, doğal olarak bir kuruntu olurdu. Kendimi o parmaklıklı küçük çocukluk karyolamda yatarken görüyorum. Uyumuyorum ve bir şekilde ayrıntılı olarak hayatın nasıl olacağını öngörebiliyorum: Sadece tek *bir kişi* için düşünülmüş ve dile getirilemeyen bir sürü özel şeyle dolu bir ömür. Şüphesiz zamanla üzücü ve ağır bir gurur yükseldi içimden. İçsel olarak bu kadar dolu ve suskun nasıl dolaşılabileceğimi tasavvur etmeye çalıştım. Yetişkinlere aşırı bir sempati duydum, onlara hayranlık duyuyordum ve onlara bunu söylemeye niyetlendim. İlk fırsatta bunu matmazele söylemeye karar verdim.

Sonra hedefi, bunun benim ilk hadisem olmadığını kanıtlamak olan hastalıklarımın ilki peydahlandı. Ateş beni allak bullak ederek, en derinlerden hiç haberim olmayan deneyimlerimi, resimleri, hadiseleri ortaya çıkarıyordu. Orada, kendimle dolup taşmış olarak yatıyordum ve bütün bunları yeniden düzenleyip sırasıyla içime yerleştirmem için bir komut alacağım anı bekliyordum. Başlamıştım fakat ellerimde büyüyor ve direniyordu. Aşırı fazlaydı. O zaman öfkeye kapıldım ve her şeyi yığınlar halinde içime attım ve sıkıştırdım fakat bu seferde kapanmıyordum. Yarı açık halde bağırıyordum, avazım çıktığı kadar bağırıp duruyordum. İçimden çıkıp dışarıya bakmaya başladığımda, onlar çoktan yatağımın etrafında duruyor ve ellerimi tutuyorlardı. Büyük bir mum yanıyordu orada ve büyük gölgeleri arkasında kıpırdanıyordu. Ve babam bana neler olduğunu söylememi emrediyordu. Bu bastırılmış sevecen bir emirdi ama her hâlükârda bir emirdi. Ve cevap vermediğimde sabırsızlanıyordu.

Annem geceleri asla yanıma gelmezdi ya da daha doğrusu bir defasında geldi. Çığlık çığlığa bağırmıştım ve matmazel, kâhya Sieversen ve arabacı Georg yanıma gelmişlerdi fakat fayda etmiyordu. O zaman sonunda arabayı, sanıyorum veliaht prensinin verdiği büyük bir baloda olan anneme ve babama gönderdiler. Ve bir anda arabanın avluya girdiğini duydum. Sustum ve oturup gözlerimi kapıya diktim.

Diğer odalardan sesler geliyordu ve annem, çok dikkatli taşımadığı o büyük balo elbisesi içinde, neredeyse koşarak ve beyaz kürkünü arkasından düşürerek yanıma geldi ve beni çıplak kollarına aldı. Ve ben, hiç olmadığım kadar şaşkın ve hayran, saçını, ufak tefek

bakımlı yüzünü, kulaklarındaki soğuk taşları ve çiçek kokan omuzlarından düşen ipeği hissediyordum. İkimiz böylece kaldık, şefkatle ağlaştık ve öpüştük. Babamın geldiğini hissettiğimizde, artık ayrılmamız gerektiğine karar verdik. Annemin çekingen bir sesle "Çok ateşi var" dediğini duydum ve babam elimi tutarak nabzımı ölçtü. Üzerinde, o geniş, açık mavi renkli, güzel fil nişanı bandı olan usta avcı üniforması vardı. Yüzüme bakmadan, "Bizi çağırmak ne büyük bir saçmalık!" diye odaya seslendi. Ciddi bir durum olmaması halinde tekrar geri döneceklerine söz vermişlerdi. Ve sonuçta ciddi bir şey yoktu. Örtümün üzerinde annemin dans kartını ve daha evvel hiç görmediğim beyaz japongüllerini bulmuştum, ne kadar serin olduklarını fark edince onları gözlerimin üzerine koydum.

Ancak bu tür hastalıklarda, öğleden sonraları bitmek bilmezdi. Kötü geçen gecenin ardından sabahları hep uykuya dalınırdı. Uyanıldığında ve sabah olduğu düşünüldüğünde ise öğleden sonrası olmuş olurdu, öğleden sonra olmaya devam ederdi ve öğleden sonra hiç bitmezdi. Düzenli yatağınızda öylece yatar, belki eklemlerden biraz gerinilirdi fakat herhangi bir şey tasavvur edemeyecek kadar aşırı yorgun olunurdu. Elma püresinin ağızda bıraktığı tat uzun süre dayanırdı ve onu istemsizce yorumlamak için düşünceleriniz yerine onun saf asidini içinizde dolaştırdığınızda, bu zaten yapabileceğinizin en fazlası olurdu.

Sonraları, gücünüz yerine geldiğinde, arkanıza yastıklar istiflenirdi ve oturarak kurşun askerlerinizle

oynayabilirdiniz. Ama onlar da bu düzgün durmayan yatak sehpasının üzerinde sırasıyla devrilip dururdu. Henüz sürekli yeni baştan başlayacak kadar da hayatın içinde olmazdınız sonuçta. Birdenbire *her şey fazla* gelirdi ve hemencecik oradan almaları için rica edilirdi. Ve boş örtünün üzerinde, biraz ilerisinde yine sadece o iki eli görmek iyi gelirdi.

Annem masal okumak için yarım saatliğine uğradığında (asıl uzun süreyle masal okumak için Sieversen vardı) bu masal için olmazdı. Çünkü masalları sevmediğimiz hususunda mutabıktık. Mucizevi şeylerle ilgili anlayışımız farklıydı. Her şeyin doğal halinde gerçekleşmesinin, mucizenin kendisi olduğunu düşünüyorduk. Havada uçmaya pek önem vermiyorduk, periler bizi hayal kırıklığına uğratıyordu ve başka bir şeye dönüşenlerde de sadece çok yüzeysel bir değişim bekliyorduk. Fakat meşgul görünmek için biraz okuyorduk. Odaya herhangi birisi girdiğinde, o sırada ne yaptığımızı açıklamak zorunda kalmaktan hoşlanmıyorduk. Özellikle babama karşı aşırı bir açıklık içindeydik.

Sadece rahatsız edilmeyeceğimizden tam olarak emin olduğumuz zamanlarda, dışarıda hava kararmak üzereyken, hatıralara daldığımız, ikimiz için de eski gibi gelen, bizi gülümseten ortak hatıralarımıza daldığımız olurdu, çünkü ikimiz de o zamandan beri büyümüştük. Annemin şimdi olduğum gibi bu erkek değil de küçük bir kız çocuğu olmamı dilediği bir zaman olduğunu hatırlardık. Ben bunu bir şekilde tahmin etmiş ve bu nedenle bazen öğleden sonraları annemin kapısını çalma fikrini bulmuştum. "Kim o?" diye sorduğunda, dışarıdan gırtlağımı gıdıklayacak şekilde küçük sesimi incelterek

"Sophie" demekten mutluluk duyardım. Sonra içeriye girdiğimde (üzerimde evde zaten genellikle giyindiğim, kolları tamamıyla yukarıya kıvrılmış küçük kız entarisi) basitçe Sophie olurdum, annemin küçük Sophie'si. Ev işleriyle meşgul olurdum ve geri geldiğinde yaramaz Malte ile karıştırılmamam için annemin saçlarımı örmesi gerekirdi. Bu kesinlikle arzu edilen bir durum değildi. Annem de Sophie gittiği için memnundu ve (Sophie'nin o aynı ince sesiyle sürdürdüğü) sohbetleri ağırlıklı olarak Malte'nin yaramazlıklarını saymaktan ve bunlardan şikâyet etmekten ibaretti. Annem, "Ah o yaramaz Malte" diye iç çekerdi. Ve Sophie sanki yığınla tanırmış gibi erkeklerin kötülükleri hakkında fazlasıyla bilgiliydi.

Böyle hatıralarda annem aniden, "Sophie'nin ne olduğunu çok bilmek isterdim" derdi. Malte'nin elbette buna verecek cevabı yoktu. Ama annem mutlaka ölmüş olması gerektiğini ileri sürdüğünde, Malte ısrarla ona karşı gelir ve her ne kadar bunun ispatı zor olsa da buna inanmayacağına yemin etmesini isterdi.

Bunları şimdi düşündüğümde, bu ateşler dünyasından nasıl tekrar tekrar geri dönmeyi başardığıma ve herkesin tanıdıklarının yanında olma duygusuyla desteklenmek istediği ve anlaşabilmek için itinalı davrandığı bu müşterek hayata nasıl yeniden dahil olabildiğime şaşırıyordum.

Orada beklenen bir şey vardı ve o ya geliyordu ya da gelmiyordu. Üçüncü bir seçenek yoktu. Orada kati olarak üzücü şeyler vardı, hoş şeyler ve bir yığın da önemsiz şeyler vardı. Ama eğer birisine bir sevinç hazırlanmış-

sa, o zaman o bir sevinçti ve o kişinin de buna göre davranması gerekirdi. Aslında bütün bunlar gayet basitti ve bir defa anlaşıldığında, neredeyse kendiliğinden olurdu. Bu kararlaştırılmış sınırların içine her şey sığıyordu. Dışarıda yaz varken, o uzun monoton ders saatleri; Fransızca anlatılması gereken geziler; davetler, ziyaretler ve insanı mutsuzken bile komik bulan ve başka yüzü olmayan o üzgün suratlı kuşlarla eğlenircesine alay eden misafirler. Ve tabii ki doğum günleri, neredeyse hiç tanımadığımız çocukların davet edildiği doğum günleri. İnsanı mahcup eden mahcup çocuklar veya insanın yüzünü tırmalayan ve yeni aldığınız hediyeleri kırıp parçalayan, sandıklardan ve çekmecelerden her şeyi dışarıya yığdıktan sonra birdenbire çekip giden küstah çocuklar. Ama her zamanki gibi yalnız oynadığınızda, bu şekilde kabul edilmiş ve aslında zararsız olan dünyayı ansızın aşıp, kendinizi tamamıyla farklı ve öngörülemez koşullar altında bulmanız mümkündü.

Matmazel'in zaman zaman şiddetli seyreden migreni tutardı. O günlerde beni bulmak zordu. Babam beni sormayı akıl edip de ben oralarda bulunamadıysam, arabacının bana bakması için parka gönderildiğini biliyordum. Üst katlardaki bir misafir odasından nasıl dışarıya koştuğunu ve caddenin başından bana nasıl seslendiğini görebiliyordum. Bu misafir odaları, Ulsgaard'ın çatı katında yan yana duruyorlardı ve o dönemde çok az yatılı misafirimiz geldiği için genellikle boş olurlardı.

Onların bitişiğinde ise bana çok çekici gelen o büyük köşe oda vardı. Odanın içinde, Amiral Juel'e* ait

* Niels Juel, Danimarkalı-Norveçli bir amiral ve Danimarkalı bir deniz kahramanıydı. (ç.n.)

olduğunu tahmin ettiğim bir büstten başka bir şey yoktu. Fakat duvarlar çepeçevre derin gri duvar dolaplarıyla kaplıydı, öyle ki pencereler dahi dolapların üzerindeki beyazlatılmış boş duvara yerleştirilmişlerdi. Dolap kapaklarından bir tanesinin üzerinde bulduğum anahtar, tüm diğer kapakları da açıyordu. Böylece kısa sürede her şeyi inceleyebilmiştim: Dokumalarındaki gümüş ipliklerden dolayı buz gibi soğuk olan, on sekizinci yüzyıldan kalma mabeyinci kıyafetleri ve onların güzel nakışlı yelekleri, zengin süslemeli, teferruatlı ve astarları yumuşacık olduğu için başlarda kadın elbisesi sanılan Dannebrog ve Fil Şövalyeleri'nin* elbiseleri. Sonra, çoktan modası sonsuza dek geçmiş olduğundan kafaları başka bir şey için kullanılan ve içliklerinden dolayı aşırı büyük bir parçanın kuklaları gibi birbirinden ayrı olarak kaskatı askıda duran o gerçek tuvaletler. Bunun yanı sıra orada, açıldığında içleri kapkaranlık dolaplar da vardı; onlar her şeyden fazla kullanılmış gözüken ve aslında saklanmış olmayı gerektirmeyen kapalı üniformalardan dolayı karanlıktı.

Bütün bunları dolaplardan dışarıya çıkartıp ışığa tutmamı, şunu veya bunu üzerime tutmamı veya geçirmemi, biraz olsun bana uyan bir kostümü aceleyle giyinip, merakla ve heyecanla yandaki misafir odasındaki, çeşitli yeşil cam parçacıklarından bir araya getirilmiş olan ayaklı aynaya koşuşturmamı kimse yadırgamayacaktır. Ah, içeriye girene kadar heyecandan ne kadar titrerdim ve kendimden daha yavaş bir şey bulanıklığın içinden yaklaştığında, orada olmak ne kadar büyüleyici olurdu. Çünkü ayna gördüklerine hemen inanmazdı ve o uykulu haliyle ona söylenenleri hemen tekrar etmek istemezdi. Fakat sonun-

* Danimarka'nın eski iki şövalye teşkilatı. (ç.n.)

da buna mecburdu tabii. Ama şimdi her şeye rağmen ilk fırsatta kendimi tanıyabilmek için, hemencecik gözden kaçırdığım, az daha bütün eğlenceyi mahvedecek olan bir nebze ironik, çok şaşırtıcı, yabancı, beklenenden çok farklı, ani bir şey oluyordu. Fakat hemen konuşmaya başladığımda, reverans için eğildiğimde, el sallayarak ve sürekli arkama bakarak uzaklaşıp sonra tekrar kararlı bir şekilde, coşkuyla geri döndüğümde, hoşuma gittiği sürece, hayal dünyası benimleydi.

Bir kıyafetin doğrudan yaratabileceği etkiyle o zamanlarda tanıştım. Bu takımlardan birisini giyer giymez beni himayesi altına aldığını kendime itiraf etmek zorundaydım. Hareketlerimi, yüz ifademi, hatta fikirlerimi o emrediyordu. Dantelden manşetin durmadan üzerine düştüğü elim, artık hiç de benim sıradan elim değildi. Elim bir aktör gibi hareket ediyordu, hatta her ne kadar kulağa abartılmış gibi gelse de, diyebilirim ki o kendini izliyordu. Bu arada bu değişimler, hiçbir zaman kendimi kendimden uzaklaşmış gibi hissedecek kadar da ileriye gitmiyordu. Tam tersi, kendimi ne kadar çok çeşitlilikte değiştirirsem, kendimden o kadar emin oluyordum. Gittikçe daha cesur oluyordum. Gittikçe daha yükseklere çıkıyordum çünkü yakalama becerim tüm tereddütlerden daha fazlaydı. Bu hızla artan güvendeki baştan çıkarıcı yanı fark edemiyordum. Mukadderatım için tek eksik olan, şimdiye kadar açılmadığını düşündüğüm son dolabın günün birinde açılıp, bana çeşitli kostümler yerine, fantastik etkileri vücudumdaki kanı yanaklarıma pompalayan çokça masklar sunmasıydı.

Hatırladığım bir *bautta** dışında, çeşitli renklerde, kukuletalı cüppelerden, üzerine metal paralar dikilmiş

* Yüzü tam kapatan maske. (ç.n.)

olan kadın etekleri vardı; bana saçma gelen palyaço kostümleri ve buruşuk Türk şalvarları, içlerinden kâfurun torbacıkların sarktığı Farslı takkeler ve aptal, basit taşlarla süslü taçlar. Bütün bunları biraz hor görüyordum. Gerçekdışı özellikleri o kadar zayıftı ve askıda öyle zavallı ve çıplak asılıydılar ki, çekiştirerek ışığa çıkartıldıklarında, isteksizce yığılıveriyorlardı. Ama asıl beni kendimden geçirenler, hacimli mantolar, örtüler, şallar, duvaklardı. Yumuşak ve neredeyse elde tutulamayacak kadar kaygan veya rüzgârda uçuşurcasına hafif veya bütün yükleriyle bayağı ağır olan bütün bu kullanılmamış, yumuşacık, cazip, büyük kumaşlardı. Asıl onların içindeyken sınırsız, özgür hareket olanaklarına şahit oldum: Satılığa çıkartılmış bir köle veya Jeanne d'Arc veya ihtiyar bir kral veya bir sihirbaz olmak, hepsi artık benim elimdeydi; özellikle maskeler olduğu için, büyük, tehditkâr yüzler veya gerçek sakallı ve dolgun kaşları kalkık şaşkın yüzler de vardı. Daha öncesinde hiç maske görmemiştim fakat görür görmez maskelerin gerekli olduğunu kabul etmiştim. Maske taşıyormuş gibi gözüken köpeğimizi hatırlayınca güldüm. Tüylü yüzünün gerisinden bakıyormuş gibi duran sevgi dolu gözlerini hatırladım. Kostümleri giyinirken hâlâ gülüyordum ve aslında neye dönüşmek istediğimi unuttum. Şimdi buna sonradan, aynanın karşısında karar vermek benim için çok yeni ve heyecanlıydı.

Yüzüme bağladığım, tuhaf bir şekilde boş kokan maske, yüzüme sıkıca oturmasına rağmen rahatça önümü görmeme engel olmuyordu. Maske tam oturduktan sonra, bir tür sarık gibi başıma bağladığım bir sürü örtü seçmeye başladım. Onları, alt kenarı kocaman sarı bir pelerinin yakasına kadar uzanan maskenin üst ve yan kenarlarını da örtecek şekilde başıma sarıyordum. Artık devam edemeyecek hale gelince, yeterince örtündüğümü düşündüm.

Son olarak bir de elime uzun bir değnek alıp onu kolumun yettiği kadar yanımda taşırken, biraz zorlanarak fakat bana kalırsa son derece onurlu bir şekilde misafir odasındaki aynaya doğru yollandım.

Bu gerçekten de bütün beklentilerimin üzerinde, muazzam bir şeydi. Aşırı ikna edici olduğu için ayna bile anında yansıtmıştı. Fazla hareket etmeye bile gerek yoktu, bu görüntü hiçbir şey yapılmasa da kusursuzdu. Ama önemli olan aslında ne olduğumu tespit etmekti. Bu nedenle birazcık dönüyordum ve iki kolumu havaya kaldırıyordum. Bunlar büyük, birleştirici hareketlerdi ve fark ettiğim kadarıyla en doğrularıydı. Tam da bu coşkulu anda, sarıldığım örtülerin net olarak duymamı engellediği, çok yakınımdan gelen kalabalık bir gürültü işittim. Fazlasıyla ürkmüş halde karşımdaki görüntüyü gözden kaybederek, kim bilir hangi kırılabilir eşyalarla dolu yuvarlak küçük bir masayı devirdiğim için keyfim fena halde kaçtı. Olabildiğince öne eğildim ve korktuğum başıma geldi: Her şey paramparça olmuş gibi duruyordu. O iki yeşil-mor renkli, gereksiz porselen papağanın her biri tabii ki oldukça kötü kırılmıştı. İçinden ipekböceği kozaları gibi görünen şekerlemelerin yuvarlandığı bir kutu, sadece yarısı gözüken, diğer yarısı gözden kaybolmuş kapağını uzaklara fırlatmıştı.

Fakat en can sıkıcı olan, binlerce parçaya ayrılarak kırılan parfüm şişesi ve onun içindeki eskimiş esansın kalıntılarının sıçrayarak parlak parkelerin üzerinde iğrenç görünümlü bir lekeye yol açmasıydı. Bir yerlerimden sarkan herhangi bir şeyle lekeyi hemen kurutmaya çalışsam da o gittikçe kararıyor ve daha da berbat hale geliyordu. Epeyce çaresizdim. Ayağa kalktım ve bütün bunları temizleyebileceğim bir şey aradım. Fakat yoktu. Ayrıca hareketlerimde ve görmemde o kadar çok engelim

vardı ki aptal durumumla alakalı öfkeleniyor ve anlayamıyordum. Her şeyi çekiştirmeye başladım ama açılmak yerine sadece daha da daralıp sıkılaşıyordu. Pelerinin bağcıkları beni boğuyor ve kafamın üzerindeki şey, gittikçe ağırlaşarak başıma baskı yapıyordu. Bu arada hava da bulanıklaşmıştı ve sanki dökülen o sıvının eski buharıyla kaplıydı.

Kızgınlık ve öfkeyle aynanın karşısına geçtim ve ellerimin nasıl çalıştığını maskeden zorlukla gördüm. Ama o da yalnızca bunu bekliyordu. İntikam anı onu için gelmişti. Gittikçe artan bir sıkıntıyla, bir şekilde kostümümden kendimi kurtarmaya çalışırken, o beni hangi şekilde olduğunu bilmesem de, yukarıya bakmam için zorluyor ve bana bir resim, hayır bir hakikat, bana yabancı, akıl almaz devasa bir gerçeklik dikte ediyordu ve iradem dışında beni onunla yıkıyordu. Çünkü güçlü olan artık oydu, ben de aynaydım. Gözlerimi karşımdaki bu devasa boyuttaki korkunç yabancıya dikmiştim ve onunla baş başa kalmak bana dehşet verici geliyordu. Fakat bunu düşündüğüm o anda en olağanüstü şey oldu:

Bilincimi tümüyle kaybetmiştim, tamamen meçhul hissediyordum. Bir saniyeliğine tarifi mümkün olmayan boş bir özlem duydum kendime, sonra yalnızca o vardı: Onun dışında başka hiçbir şey yoktu.

Oradan kaçtım fakat şimdi koşan oydu. Her yere çarpıp duruyor, evi tanımıyor, nereye gideceğini bilmiyordu. Bir merdivenden aşağıya indi ve koridorda çığlık atarak kendini kurtaran bir kişiye saldırdı. Birçok kişinin çıktığı bir kapı açıldı: Ah, ah tanıdık olmaları ne hoştu. Bunlar Sieversen, sevgili Sieversen, hizmetçi kız ve gümüşlerden sorumlu uşaktı: Şimdi artık bir karar vermek zorundaydı. Ama onlar atlayıp onu kurtarmaya çalışmıyorlardı. Acımasızlıkları sınırsızdı. Orada durmuş gülüyorlardı,

Tanrım, orada durup gülebiliyorlardı. Ağlıyordum fakat maske, gözyaşlarımın dışarıya sızmasına izin vermiyordu. İçeride yüzümden süzülüp hemen kuruyorlardı, yeniden süzülüp kuruyorlardı. Nihayet önlerinde diz çökmüştüm, o zamana kadar kimsenin çökmediği gibi dizlerimin üzerine çökmüş ve ellerimi onlara doğru uzatarak yalvarıyordum: "Hâlâ mümkünse çıkartın ve saklayın!" Ama duymuyorlardı, sesim de gitmişti.

Nasıl yere yığıldığımı ve doğal olarak nasıl gülmeye devam ettiklerini Sieversen sonsuza dek anlatıp dururdu. Ben onları buna alıştırmışım. Fakat öyle olsaydı yerde kalırdım ve sürekli cevap vermeye çalışmazdım. Sonunda bilincimi kaybettiğimi ve bütün o örtülerin içinde bir eşya gibi, sadece bir şey gibi yerde yattığımı fark ettiklerinde ne kadar da korkmuşlardı!

Zaman inanılmaz çabuk akıp geçiyordu ve vaiz Dr. Jespersen'in davet edilme zamanı gelmişti bile. İşte bu, tüm taraflar için yutulması zor bir lokmaydı. Kendisi uğruna her seferinde kendinden geçen o son derece dindar çevreye alışkın olan vaiz, bizim yanımızda hiç de rahat olmazdı. Adeta balık gibi yerlerde sürünür ve nefes almakta zorlanırdı. Kendince geliştirmiş olduğu solungaçlarından zorlukla nefes alıp verirken, tehlikesi küçümsenmemesi gereken baloncuklar çıkarırdı. Sohbet konusu, doğrusunu söylemek gerekirse hiç yoktu. Artıklar inanılması zor fiyatlara pazarlanır, tüm stoklar tasfiye edilirdi. Dr. Jespersen bizim yanımızda yalnızca bir tür sivil olmakla yetinmek durumundaydı, fakat bu onun hiç olmadığı bir şeydi. O, kendini bildi bileli uhrevi alanda görevliydi. Ruh, onun için temsil ettiği resmi bir kurumdu ve o her daim görevdeymiş gibi davranmayı başarırdı.

Karısıyla, Lavatar'ın* başka bir bağlamda deyişiyle "mütevazı, sadık ve çocuk doğurarak kutsallaşan" Rebekka'sıyla ilişkisinde de bu böyleydi.

(Öte yandan babama gelince, onun Tanrı karşısındaki duruşu son derece açık ve kusursuz bir nezaketten ibaretti. Kilisedeki hali, bekleyişi ve eğilişiyle bana sanki doğrudan Tanrı'nın yanında avcı başı olduğu izlenimini verirdi. Buna karşın bir insanın Tanrı'yla kibar bir ilişkide olabiliyor olması anneme kırıcı gelirdi. Eğer kendisi, ayrıntılı ve kesin gelenekleri olan bir dine dahil olmuş olsaydı, saatlerce diz çöküp, kendisini vermek ve usulüne uygun, göğsünden ve omuzlarının etrafından haç çıkarmak onun için bir mutluluk olurdu. O aslında bana dua etmeyi öğretmemişti fakat diz çökmekten hoşlanmam ve bana anlamlı geldiği şekilde ellerimi zaman zaman açık veya kapalı tutmam onu rahatlatırdı.

Olabildiğince kendi halime bırakılmış birisi olarak, erkenden bir dizi gelişme gösterdim ve bunları yıllar sonraki çaresizlik zamanlarımda Tanrı'yla ilişkilendirdim, hem de öyle hiddetli bir şekilde ki Tanrı neredeyse aynı anda oluşup yok oluyordu. Bundan sonra en baştan başlamam gerektiği açıktı. Bu yeniden başlama sırasında, her ne kadar bunu tek başına yaşamam doğal olarak daha doğru olsa da, bazen anneme ihtiyacım olduğunu düşünürdüm. Ama o çoktan ölmüştü.)**

Annem, Dr. Jespersen'in karşısında neredeyse aşırı rahat olabiliyordu. Dr. Jespersen'in ciddiye aldığı konularda onunla sohbetlere girebiliyor fakat doktor ko-

* Johann Kaspar Lavatar (1741-1801), İsviçreli yazar ve Tanrıbilimci. (ç.n.)

** Kaynağında kenara not olarak yazılıdır. (ç.n.)

nuşmaya başladığında, konuşmasını yeterli bularak, o sanki orada yokmuş gibi davranıp onu unutabiliyordu. Bazen onun hakkında: "Ortalıkta dolaşıp, tam ölmek üzere olan insanların evine nasıl oluyor da girip çıkabiliyor?" derdi.

Aynı sebeple anneme de gelmişti fakat annem onu artık şüphesiz göremedi. Öncelikle yüzündekiler olmak üzere, duyularını birbiri ardına kaybetmişti. Sonbahardı, artık şehre dönmek gerekiyordu ama annem tam da o zaman hastalandı ya da daha ziyade hemen ölmeye başladı. Tamamıyla yüzeysel olarak ümitsizce ve yavaş yavaş ölmeye başladı. Doktorlar geliyorlardı ve günün birinde hepsi birlikte oradaydı ve evin tamamını istila etmişlerdi. Birkaç saat boyunca ev sanki sadece başhekimin ve asistanlarınındı ve bizim sözümüz artık geçmiyor gibiydi. Fakat hemen sonrasında tüm ilgilerini kaybetmişler, bir sigara ve bir kadeh porto şarabı içmek için sadece nezaketen tek tük uğramaya başlamışlardı. Ve annem o sırada ölüyordu.

Artık sadece annemin tek kardeşi olan Kont Christian Brahe bekleniyordu. Hatırlanacağı üzere kendisi bir süreliğine Türkiye'de görevliydi ve orada söylenenlere göre bolca mükâfatlandırılmıştı. Bir sabah, yanında yabancı bir uşakla geldi. Babamdan daha uzun boylu ve görünüşe göre daha yaşlı olması beni şaşırtmıştı. Bu iki bey, tahminimce hemen annemle ilgili bir iki şey konuştular. Bir sessizlik yaşandı. Sonra babam, "O çok bozuldu" dedi. Bununla ne demek istediğini anlamama rağmen işittiğimde ürpermiştim. Sanki babam da bunu ifade ederken zorlandı gibi bir izlenim edinmiştim. Ama bunu itiraf ederken, her şeyden evvel acı çeken gururuydu.

Kont Christian hakkında konuşulduğunu yıllar sonra bir daha duydum. Urnekloster'deydi ve ondan sempatiyle söz eden Mathilde Brahe'ydi. Bu esnada bazı münferit kısımları çoğunlukla kendi uydurduğuna emindim çünkü dayımın hayatı, onunla ilgili etrafta ve aile içinde kendisinin asla itiraz etmediği söylentilerden ibaret olduğundan, sınırsız bir şekilde yoruma açıktı. Urnekloster şimdi onun mülküydü. Ama kimse orada yaşayıp yaşamadığını bilmiyordu. Belki de alışkın olduğu üzere seyahat etmeye devam ediyordu. Belki de herhangi uzak bir kıtadan, yabancı uşağının kötü bir İngilizce ya da herhangi bilinmeyen bir dilde yazdığı ölüm haberi yoldadır.

Belki de bu insan günün birinde tek başına kaldığında kendinden bir işaret bile vermeyecektir. Belki de ikisi çoktan yok olmuşlardır ve batmış bir geminin yolcu listesinde kendilerine ait olmayan isimler arasındadırlar.

Elbette o zamanlar, Urnekloster'e bir araba giriş yaptığında, garip kalp atışlarıyla *dayımın* gelmesini beklerdim. Mathilde Brahe onun böyle geldiğini, ansızın hiç beklenmediği bir anda gelmenin onun huyu olduğunu iddia ederdi. O hiçbir zaman gelmedi fakat hayal gücüm onunla haftalarca meşgul oldu. Sanki birbirimize bir ilişki borçluymuşuz gibi hissediyordum ve onun hakkında gerçek bir şeyler bilmek istiyordum.

Bir süre sonra ilgim yön değiştirip bazı olaylardan dolayı tamamıyla Christine Brahe'ye dönünce tuhaf bir şekilde onun yaşam koşulları hakkında bir şeyler öğrenmeye çalışmadım. Buna karşın resminin galeride mevcut olup olmadığı fikri beni huzursuz ediyordu. Ve bunu tespit etme arzum o kadar tek taraflı ve ıstıraplı bir şekilde artıyordu ki gecelerce uyuyamadım. Ta ki nedenini Tanrı'nın bildiği o beklenmedik gecede kalkıp, ürkek ışığımla yukarıya çıkıncaya kadar.

Bana gelince, korkuyu düşünmedim. Aslında hiç düşünmedim, sadece yürüdüm. Yüksek kapılar önümde kolaylıkla açılıp ardımdan kapandı, geçtiğim odalar sakindi. Ve nihayet karşıma çıkan derinlikten galeriye geldiğimi hissettim. Sağ tarafta geceyi yansıtan pencereleri hissettim. Tablolar solda olmalıydı. Fenerimi olabildiğince yukarıya kaldırdım: Evet, resimler buradaydı.

İlk başta sadece kadınlara bakmaya karar verdim fakat sonra Ulsgaard'da asılı olan o resimleri fark ettim. Alttan fenerimle aydınlattıklarım hareketlenerek ışığa sokulmaya çalışıyorlardı ve en azından bunu beklememek bana vicdansızlık gibi geliyordu. Hafif şişkin geniş yanağının yanından sarkan güzel örülmüş saç örgüsüyle, IV. Christian tekrar tekrar karşıma çıkıyordu. Yanında, sadece Kirstine Munk'u tanıdığım eşleri vardı tahminimce. Ve ansızın, dul elbisesi ve kenarı bilindik inci dizili yüksek şapkasıyla Bayan Ellen Marsvin kuşkulu bakışlarla bana bakıyordu. Orada Kral Christian'ın çocukları vardı: Sürekli yeni eşlerden taze çocuklar. Felaketten önce, en parlak zamanlarında rahvan giden beyaz bir atın üzerindeki "eşsiz" Eleonore. Ve Gyldenlöve'ler: İspanyol kadınlarına göre aşırı kanlı canlı yanaklarından dolayı yüzünü boyayan Hans Ulrik ve bir görenin bir daha unutamadığı Ulrik Christian. Ve neredeyse Ulfeld'lerin tamamı. Şuradaki tek gözü siyahla boyanmış, otuz üç yaşında imparator dükü ve mareşal olan Henrik Holck olmalıydı. Hadise şöyle gelişmişti: O rüyasında, genç Bayan Hilleborg Krafse'ye giderken, kendisine gelin yerine sadece bir kılıç verildiğini görünce bunu ciddiye alarak yolundan geri dönüp, vebayla son bulan kısa, cesur hayatına başlar. Bunların hepsini biliyordum. Hepsi aynı anda resmedildiği için, her biri neredeyse aranan, şehvetli ağızlarının üzerinde ince tıraşlanmış bıyıklarıyla

biraz birbirini andıran Nimwegen'deki kongre delegeleri de Ulsgaard'daydı.

Dük Ulrich'i, Otte Brahe'yi, Claus Daa'yı ve soyunun son üyesi olan Sten Rosensparre'yi tanımam doğaldı. Çünkü hepsinin resimlerini Ulsgaard salonunda veya eski kılıflarda onları yansıtan bakır gravürlerinde görmüştüm.

Ama sonra, daha önce hiç görmediklerim çıktı ortaya; az sayıda kadınla birlikte çocuklar. Kolum çoktan yorulmuştu ve titriyordu fakat yine de çocukları görebilmek için feneri tekrar tekrar yukarıya kaldırıyordum. Ellerinde bir kuş tutup onu unutan o küçük kızları anlıyordum. Bazen yanlarında bir köpek oturuyordu, orada bir top ve yandaki masada meyve ve çiçekler duruyordu. Ve arkalarındaki sütunda geçici olarak Grube'nin, Bille veya Rosenkrantz'ın küçük arması asılıydı. Telafi edilmesi gereken çokça şey varmış gibi, etraflarına bunca şey yığmışlardı. Ama onlar sadece elbiseleri içinde duruyor ve bekliyorlardı. Bekledikleri belliydi. O anda yine o kadınları ve Christine Brahe'yi hatırladım ve onu tanıyıp tanıyamayacağımı.

Hızlıca en sonuna kadar gidip oradan geri dönmek istedim fakat bir şeye çarptım. O kadar ani bir dönüş yaptım ki küçük Erik geriye sıçradı ve "Fenerine dikkat et" diye fısıldadı.

"Sen burada mısın?" diye nefes nefese sordum ve bunun iyi mi yoksa kötü mü olduğu konusunda tam emin olamadım. O sadece gülüyordu ve ben ne yapacağımı artık bilemiyordum. Fenerim titreyerek yandığı için yüz ifadesini tam olarak algılayamıyordum. Burada olması epeyce kötü olmalıydı. Ama o sırada bana yaklaşarak: "Onun tablosu burada yok, biz onu hâlâ yukarıda arıyoruz" dedi. Kısık sesi ve hareketli tek gözüyle bir şekilde yukarıyı işaret ediyordu ve ben çatı arasını kastettiğini anlamıştım. Fakat ansızın aklıma tuhaf bir fikir geldi.

"Biz?" diye sordum. "O yukarıda mı ki?"

Başıyla onaylayarak "Evet" dedi ve hemen yanı başımda durdu.

"Aramana eşlik mi ediyor?"

"Evet, beraber arıyoruz."

"Demek ki birileri kaldırmış onu, resmi?"

"Evet, düşünsene" dedi isyan ederek. Ama ben Christine Brahe'nin resmiyle tam olarak ne yapacağını anlayamıyordum.

"O kendisini görmek istiyor" diye fısıldadı kulağıma.

Sanki onu anlıyormuşum gibi, "Ha, demek öyle" dedim. Sonrasında elimdeki feneri üfleyip söndürdü. İyice yukarıya kaldırmış olduğu kaşlarıyla, aydınlığa uzanışını gördüm. Sonrası karanlıktı. İster istemez geri adım attım.

"Ne yapmaya çalışıyorsun?" diye sesimi baskılayarak bağırdım, boğazım kupkuruydu. Yanıma sıçradı, koluma girdi ve kıkırdamaya başladı.

Bir yandan kolumu kurtarmaya çalışırken "Ne?" diye ona çıkıştım fakat sıkıca asılmıştı. Kolunu boynuma dolamasına mani olamadım.

"Söyleyeyim mi?" diye tıslarken kulağıma biraz tükürüğü kaçtı.

"Evet, evet çabuk!"

Ne dediğimi bilmiyordum. Şimdi bana iyice sarılarak geriniyordu.

"Bir ayna getirdim" dedi ve yine kıkırdadı.

"Bir ayna mı?"

"Evet, resim orada değil ya..."

"Hayır, hayır" diye karşılık verdim.

Aniden beni biraz daha pencereye doğru çekti ve üst kolumu o kadar sıkı çimdikledi ki bağırdım.

Kulağıma "O içinde değil" diye fısıldadı.

İster istemez onu kendimden uzaklaştırmak için ittim. Sanki kırılmış gibi bir yeri çıt etti.

"Git, git! İçinde değil mi? Neden ki?" derken, şimdi ben de kendimi gülmekten alıkoyamıyordum.

Kızgın bir şekilde "Aptalsın sen!" diye karşılık verdi. Artık fısıldamıyordu. Sesi sanki tazelenmiş gibi değişmişti. Çokbilmiş bir edayla "Ya içindesindir, o zaman burada olamazsın ya da buradaysan, içinde olamazsın!" diye dikte etti.

Düşünmeden, hızlıca "Tabii ki!" dedim ve hatta onu kolundan tuttum. Aksi halde beni burada tek başıma bırakıp gitmesinden korkuyordum.

"Dost olalım mı?" diye önerdim. Beni biraz kıvrandırdı, sonra kısaca "Benim için fark etmez" dedi.

Ben dostluğumuzu başlatmaya çalışırken, ona sarılmaya cesaret edemiyordum. Nihayet "Sevgili Erik" diyebildim ve onu bir şekilde birazcık etkilemeyi başardım. Aniden kendimi çok yorgun hissettim. Etrafıma bakındım. Buraya nasıl geldiğimi ve nasıl korkmadığımı anlayamıyordum. Pencerelerin ve tabloların hangi tarafta olduğunu tam olarak kestiremiyordum. Yürümeye başladığımızda da o beni götürmek zorunda kaldı.

Güven verici bir halde "Sana bir şey yapmazlar" diye beni temin etti ve yine kıkırdadı.

Sevgili, sevgili Erik. Belki de sen benim tek dostumdun. Çünkü benim hiç dostum olmadı. Yazık ki sen dostluğa hiç önem vermezdin. Sana bazı şeyler anlatmak isterdim. Belki anlaşırdık. Bilemezsin. O zaman resminin yapıldığını hatırlıyorum. Büyükbaba, senin resmini yapması için birisini çağırmıştı. Her sabah bir saat. Mathilde Brahe onu her an ansa da, ressamın görünüşünü ve ismini unuttum.

Acaba o da seni, benim seni gördüğüm gibi görebildi mi? Üzerinde günebakan renginde kadifeden bir takım vardı. Mathilde Brahe bu takıma hayrandı.

Ama bunun şimdi önemi yok. Sadece seni görüp göremediğini bilmek isterdim. Gerçek bir ressam olduğunu varsayalım. Resmini tamamlayamadan öleceğini düşünemediğini farz edelim. Olaya duygusal olarak bakmadığını, sadece işini yaptığını varsayalım. Kahverengi iki gözünün eşit olmayışına hayran olduğunu, hareketsiz gözü için bir an bile utanç duymadığını, hafif destek almaya çalışan elinin yanına, masaya herhangi bir şey koymama nezaketini haiz olmasını kabul edelim. Onun dışında gerekli olan her şeyi varsayalım ve geçerli kabul edelim. Bunların sonucunda bir resim var, senin resmin. Urnekloster'deki galerideki son resim.

(Sırasıyla önünden geçip, hepsini gördükten sonra orada bir de bir oğlan var. Bir saniye: Bu da kim? Bir Brahe. Siyah tarladaki gümüş sütunu ve tavus kuşu tüylerini görebiliyor musun? Orada ismi de yazıyor: Erik Brahe. Bu idam edilen Erik Brahe değil miydi? Elbette, bu herkesçe bilinir. Ama söz konusu olan o olamaz. Ne zaman olduğundan bağımsız olarak bu oğlan çocukken öldü. Bunu göremiyor musun?)

Misafir geldiği için Erik çağrıldığında, Bayan Mathilde Brahe, Erik'in ihtiyar Kontes Brahe'ye, yani büyükanneme ne kadar olağanüstü derecede benzediğini her seferinde tekrar etmeden duramazdı. Söylentilere bakılırsa, kendisi çok önemli bir hanımmış. Ben onunla hiç tanışmamıştım. Buna karşın Ulsgaard'ın asıl hanımefendisi olan babamın annesini çok iyi hatırlıyordum. Her ne kadar annemin avcı başının eşi olarak eve

gelmesini ayıpladıysa da, bu hep böyle kalmıştır. O zamandan beri kendisini biraz geri çekmiş gibi davranır ve hizmetçileri ufak tefek şeyler için annemin yanına gönderirdi. Oysa önemli meselelerle ilgili sakin bir şekilde bizzat karar verir ve herhangi bir kimseye hesap vermeden hareket ederdi. Sanıyorum annem de bunun başka türlü olmasını istemezdi. Bu kadar büyük bir evi yönetmek için meseleleri öncelik sırasına göre ayırma yeteneğinden yoksundu. Kendisine bahsedilen her şeyi esas olarak kabul eder ve güncelliğini koruyan diğer her şeyi unuturdu. Kayınvalidesinden hiçbir zaman şikâyetçi olmazdı. Zaten kime şikâyet edecekti ki? Babam son derece saygılı bir erkek evlattı ve büyükbabam da pek söz sahibi değildi.

Bayan Margarete Brigge, kendimi bildim bileli uzun boylu, ulaşılmaz, ihtiyar bir kadındı. Mabeyinciden çok daha yaşlı olması gerektiğini düşünüyordum. Kendisi hayatını, kimseye bakmadan, bizim aramızda sürdürürdü. Aramızdan kimseye muhtaç değildi ve yaptığı herhangi bir hayır işinden dolayı sınırsız süreyle kendisine bağladığı, orta yaşlı Kontes Oxe, arkadaşlık etmek için ona her zaman eşlik ederdi. Pek tarzı olmadığı için bu yaptığı ilk ve son hayır işi olmalıydı. Çocukları sevmezdi ve hayvanların ona yaklaşması yasaktı. Herhangi bir şey seviyor muydu, bilmiyorum. Kendisinin, çok genç bir kızken, yakışıklı Felix Lichnowski ile nişanlandığı fakat nişanlısının Frankfurt'ta feci şekilde öldürüldüğü anlatılırdı. Eğer yanılmıyorsam, gerçekten de Margarete Brigge'nin ölümünden sonra prensin tablosu ailesine iade edilmişti. Şimdi düşünüyorum da, Ulsgaard'da yıldan yıla daha da ıssızlaşan hayatta, o kendisi için doğal olan farklı, parıltılı hayatını özlüyordu. Bu hayatı için yas tutup tutmadığını söylemek zordu.

Belki de bir türlü gelmediği, beceriyle ve yetenekle yaşama fırsatını kaçırdığı için onu hor görüyordu. Buraya kadar her şeyi içinde biriktirmişti ve üstüne bir sürü kabuk bağlamıştı. Hafif metalik parıltılı, pürüzlü bu kabukların en üstündeki taze ve soğuk bir görünüme sahipti. Margarete Brigge elbette zaman zaman yeterince önemsenmemekten doğan salt bir sabırsızlıkla kendisini ele verirdi. Benim zamanımda bu sofrada, herkesin ilgisini kesin olarak çekecek ve kendisini en azından bir an için olmayı arzu ettiği şekilde olağanüstü ilgi çekici kılacak son derece dikkat çekici hareketlerle bir boğulma sahnesi yaratmasıyla vuku bulurdu. Bu fazlaca sık tekrarlanan tesadüfleri ciddiye alan tek kişinin babam olduğunu tahmin ediyorum. Kibarca öne eğilerek ona bakar ve ona kendi sağlıklı nefes borusunu ikram ederek kullanımına sunmayı aklından geçirdiği halinden anlaşılırdı. Doğal olarak mabeyinci de aynı anda yemek yemeği bırakırdı. Küçük bir yudum şarap alarak, herhangi bir fikir ifade etmekten kaçınırdı.

Sofrada fikrini sadece bir defa eşine karşı savunmuştu. Bu çok uzun zaman evveldi ama bu hikâye, yine de art niyetle gizlice aktarılmaya devam edilirdi. Neredeyse her yerde onu henüz duymamış birileri vardı. Mabeyinci hanımın, masa örtülerinde oluşan, belli bir zamanda beceriksizlikten kaynaklı şarap lekelerine çok kızdığı söylenirdi. Bu tarz bir lekenin, hangi sebepten dolayı oluşmuş olmasından bağımsız, mabeyinci hanım tarafından tespit ve ifşa edildiği konuşulurdu. Bu durum, çok sayıda önemli misafirin bulunduğu bir davette de yaşanmıştı. Kendisinin abarttığı birkaç masum leke, alaycı suçlamalarının konusu olmuştu.

Ve her ne kadar büyükbaba kendisini ufak işaretlerle ve şakacı söylemlerle uyarmaya çalışsa da, o suçlamala-

rını inatla sürdürüyordu. Nihayet cümlesini sonunda kesmek zorunda kalmıştı. Çünkü asla olmayan ve anlaşılması imkânsız bir şey oluyordu. Mabeyinci elden ele dolaşan kırmızı şarap şişesini isteyip, şimdi dikkatlice kadehini doldurmakla meşguldü. Tuhaf bir şekilde, bardağı çoktan dolmuş olmasına rağmen, artan bir sessizlikte yavaşça ve dikkatlice dökmeye devam ediyordu. Ta ki kendisini asla tutamayan annem, bir kahkahasıyla durumu düzeltene kadar. Çünkü artık herkes rahatlayarak ona eşlik ediyordu ve mabeyinci de başını kaldırıp uşağa şişeyi uzatmıştı.

Büyükannemde sonraları başka bir huy baskın olmaya başlamıştı. Evde herhangi birinin hastalanmasına tahammülü yoktu. Bir keresinde aşçı kadın elini kestiğinde ve büyükannem onun sargılı elini gördüğünde, bütün evin tentürdiyot koktuğunu iddia etmişti ve aşçının bu nedenden ötürü işten çıkarılamayacağı hususunda ikna edilmesi kolay olmamıştı. Hasta olma durumunun kendisine hatırlatılmasını istemiyordu. Herhangi bir kimse ona karşı herhangi ufak bir rahatsızlığından bahsetme dikkatsizliğini gösterdiğinde, bu onun için kişisel bir hakaretten başka bir şey sayılmıyordu ve buna ilişkin kini çabuk geçmezdi.

Annemin öldüğü o sonbaharda mabeyinci hanım Sophie Oxe ile odasına kapanarak bizimle her türlü ilişkisini kesti. Oğlunu bile kabul etmez oldular. Bu ölümün çok uygunsuz olduğu doğruydu. Odalar soğuktu, sobalar tütüyordu ve fareler evi basmıştı. Hiçbir yerde onlardan kaçılamıyordu. Ama sadece bu da değildi. Bayan Margarete Brigge annemin ölmesine öfkeliydi çünkü gündemde konuşmayı reddettiği bir konu vardı.

Çünkü bu genç kadın, henüz tespit edilmemiş bir tarihte ölmeyi düşünen kendisinden evvel ölerek öncelikli

olma cüretini göstermişti. Çünkü günün birinde ölmek zorunda kalacağını sıkça düşünürdü ama aceleye getirilmek istenmiyordu. İstediğinde mutlaka ölecekti ve aceleleri varsa, herkes rahatça ardından ölebilirdi.

Annemin ölümünden dolayı bizi asla tam olarak affetmedi. Bu arada kendisi de takip eden kış çok ihtiyarladı. Yürürken halen dimdik olsa da koltuğa oturduğunda yığılıyordu ve kulakları da ağır işitiyordu. Oturup onu saatlerce seyredebilirdiniz fakat o bunu hissetmezdi. Bir şekilde iç dünyasına kapanmıştı ve artık kullanmadığı boş bilinci sadece ender zamanlarda anlık olarak yerine geliyordu. O zaman kısa pardösüsünü düzelten kontese bir şeyler söyler ve sanki su dökülmüşçesine veya bizler yeterince temiz değilmişiz gibi, yeni yıkanmış büyük elleriyle elbisesini kendine çekerdi.

Kendisi ilkbahara doğru, bir gece şehirde öldü. Kapısı açık duran Sophie Oxe bir şey duymamıştı. Onu sabah bulduklarında buz gibi soğuktu.

Hemen ardından mabeyincinin korkunç ağır hastalığı baş gösterdi. Sanki olması gerektiği gibi düşüncesizce ölebilmek için onun sonunu beklemiş gibiydi.

Benim Abelone'u ilk defa fark etmem, annemin vefatından bir yıl sonraydı. Abelone her zaman vardı. Bu ona çok zarar verdi. Ayrıca Abelone hiç sempatik birisi değildi. Bu fikrim her ne kadar ciddiye alınmadıysa da, bunu çok önceden başka bir vesileyle tespit etmiştim.

Abelone'un durumunun ne olduğunu sormak, bana o zamana kadar neredeyse gülünç geliyordu. Abelone vardı ve olabildiğince kullanılıyordu işte. Fakat birdenbire kendime şu soruyu sordum: Abelone neden vardı? Her biri-

mizin varoluş sebebi vardır. Bu varoluş sebebimiz örneğin genç Bayan Oxe'de olduğu gibi fazla aşikâr olmayabilirdi. Peki, Abalone niçin vardı? Bir süre, avunması gerektiği konuşuluyordu. Fakat bu sonradan unutulmuş gitmişti. Kimse Abalone'un avunması için herhangi bir katkı sağlamıyordu. Kendisi hiç de avunuyormuş gibi bir izlenim yaratmıyordu.

Bu arada Abelone'un bir özelliği vardı: O şarkı söylüyordu. Yani şarkı söylediği zamanlar olurdu. Ruhunda güçlü, sakin bir müziğe sahipti. Meleklerin erkek oldukları doğruysa, onun sesinde de erkeksi bir şey olduğu söylenebilirdi: Işıldayan, ilahi bir erkeksilik. Çocukken bile müziğe karşı son derece şüpheyle yaklaşan ben (her şeyden daha fazla beni benden aldığı için değil, beni bulduğu yere geri bırakmak yerine daha derinlerdeki, olgunlaşmamış benliğime bıraktığını fark ettiğim için), insanı düpedüz uçuran, yukarıya, hep daha yukarıya, neredeyse cennete kadar yükselten bu müziğe bir süredir katlanıyordum. Abelone'un bana başka cennet kapıları açacağını o zaman henüz tahmin edemiyordum.

Abelone ile ilişkimiz başlarda, onun bana annemin gençlik yıllarını anlatmasından ibaretti. Annemin ne kadar da cesur ve genç olduğuna bani inandırmaya çok önem verirdi. Dansta ve binicilikte onunla yarışacak kimsenin olmadığına beni temin ederdi. Abelone yıllar geçmesine rağmen halen şaşkın bir şekilde "O en cesurdu. Yorulmak nedir bilmezdi ve sonra birdenbire evlendi" diye anlatırdı. "Bu o kadar beklenmedik bir şeydi ki kimse akıl sır erdiremedi" derdi.

Abelone'un neden hiç evlenmediğini merak ediyordum. Bana nispeten yaşlı göründüğü için bundan sonra da evlenebileceğini düşünemiyordum.

Basitçe "Kimse yoktu" diyordu ve bunu söylerken resmen güzelleşiyordu. "Abelone güzel mi?" diye garip bir şekilde kendi kendime soruyordum. *Sonra evden ayrılıp* Asalet Akademisi'ne başladığımda, *benim için iğrenç, zor* bir zaman başlamıştı. Fakat orada Sorö'de, diğerlerinden ayrı pencerenin önünde durduğumda ve onlar beni bir nebze rahat bıraktıklarında, dışarıdaki ağaçlara bakardım. O anlarda ve geceleri Abelone'un güzel olduğuna emin olurdum. Ve işte o zaman ona bütün o uzun ve kısa, çokça gizli mektubu yazmaya başladım. Mektuplarımda Ulsgaard'a dönmekten ve mutsuzluğumdan bahsederdim. Ama şimdi baktığımda, bunlar aşk mektupları olmalıydı. Nihayet, bir türlü gelmeyen tatil gelmiş çatmıştı ve sanki önceden anlaşmışız gibi, başkalarının yanında karşılaşmak istemediğimiz belliydi.

Aramızda kararlaştırdığımız herhangi bir şey yoktu fakat bir yabancı gibi avluya giriş yapmak istemediğimden, parka girer girmez arabadan inmekten kendimi alamadım. Tam bir yaz günüydü. Yollardan birine saparak, sarısalkıma doğru koştum. Ve Abelone oradaydı. Güzeller güzeli Abelone.

Bana baktığındaki hislerimi asla unutamayacağım. Geriye yatırdığı yüzünde, sabit olmayan bir şeyi tutarcasına bulunan o çekingen bakışını.

Ah, iklim hiç mi değişmemişti? Bizim bu ateşimizle Ulsgaard çevresinde hava hiç mi yumuşamıyordu? Parkta, aralığa kadar daha uzun açacak bazı güller yok muydu?

Senden bahsetmek istemiyorum Abelone. Birbirimizi aldattığımız için değil. O zaman da hiç unutamadığın bir başkasını sevdiğin ve ben bütün kadınları sevdiğim için de değil, sevgili. Çünkü konuşarak sadece haksızlık edilir, onun için.

Burada halılar var Abelone, duvar halıları.* Yanımda olduğunu hayal ediyorum. Altı halı var, gel yavaşça önlerinden geçelim. Ama evvela geriye git ve hepsine birden geriden bir bak. Ne kadar da sakinler, değil mi? Çok fazla değişiklik barındırmıyorlar. Hep, kendileriyle meşgul küçük hayvanların yaşadığı, çiçekli, soluk kırmızı zemin üzerinde süzülen o mavi oval ada. Sadece orada, son halıda ada sanki hafiflemiş gibi biraz yükseliyor. Hepsinde bir figür var, çeşitli kıyafetler içerisinde bir kadın, ama hep aynı kadın. Zaman zaman yanında daha küçük bir figür, bir hizmetçi kız var ve flama taşıyan hayvanlar da adada kocaman yerlerini alarak, hadisenin içindeler. Solda bir aslan ve sağda aydınlık tek boynuzlu at. Tepelerinde hep aynı bayrakları taşıyorlar: Kırmızı zeminden yükselen mavi kuşaklı üç gümüş ay. Gördün mü, birincisiyle başlamak ister misin?

Kadın şahini besliyor. Kıyafeti ne kadar da güzel. Kuş, eldivenli elin üzerinde duruyor ve hareket ediyor. Gözlerini ondan ayırmadan, hizmetçi kızın şahine tutması için getirdiği kâseye uzanıyor. Eteğinin sağ alt kenarında, yukarıya bakan ve hatırlanmayı ümit eden ipeksi tüylü küçük bir köpek oturuyor. Ve fark edebildin mi, adanın gerisi alçak bir gül çiti ile sonlanıyor? Armadaki hayvanlar, asil bir şekilde gururla şaha yükseliyorlar.

Arma, sırtlarındaki pelerinde de var. Pelerini güzel bir toka tutuyor. Rüzgâr esiyor.

Nasıl dalgın olduğunu fark eder etmez, bir sonraki halıya ister istemez daha sessizce geçiyoruz. Kadın, çiçeklerden yuvarlak, küçük bir taç yapıyor. Önceki karanfili dizerken, hizmetçinin uzattığı yassı leğenden bir sonraki karanfilin rengini seçiyor düşünceli bir şekilde.

---

* Paris'teki ortaçağ müzesi Musée de Cluny'yi kasteder. (ç.n.)

Arkada bir bankın üzerinde, bir maymunun keşfettiği kullanılmamış bir sepet dolusu gül duruyor. Bu sefer karanfil olmasını istiyor. Aslan artık hadiseye iştirak etmiyor fakat sağdaki tek boynuzlu at anlıyor.

Bu sessizliğe müzik gerekmez miydi, belli belirsiz çalmıyor muydu ki zaten? Ağır ve sessizce süslenmiş olarak seyyar orgun önüne geçiyor (ne kadar da yavaş, değil mi?) ve ayakta çalmaya başlıyor. Körükleri işleten hizmetçi kız ile kendisini orgun boruları ayırıyor. O hiç bu kadar güzel olmamıştı. Saçları harika bir şekilde iki örgü halinde, hotozun üzerinde bir araya getirilmiş, öyle ki saç uçları topuzdan sorguç gibi dışarıya çıkıyor. Aslan seslere isteksizce ve keyifsiz katlanıyor, ulumamak için kendini zor tutuyor. Tek boynuz ise dalgalarda dalgalanırcasına, güzel görünüyor.

Ada genişliyor. Bir çadır kurulmuş. Altın yaldızlı mavi damaskodan. Hayvanlar onu yerden kaldırıyorlar ve kadın, neredeyse soylu, sade elbisesiyle öne çıkıyor. Çünkü onun güzelliğinin yanında incileri ne ki? Hizmetçi kız küçük bir sandık açıp, içinden bir kolye çıkarıyor. Hep kilit altında tutulmuş muhteşem, ağır bir mücevher. Köpek, kendisine hazırlanmış olan yerinde, yanında oturuyor ve yukarıdan ona bakıyor. Çadırın üst kenarında yazan sözü keşfettin mi? Orada: "A mon seul désir"* yazıyor.

Neler oldu, tavşancık aşağıda neden sıçrıyor, onun sıçradığı neden hemen görünüyor? Her şey fazlasıyla tutuk. Aslanın yapacak işi yok. Kadının kendisi bayrağı tutuyor. Yoksa ona tutunuyor mu? Diğer eliyle tek boynuzlunun boynuzunu tutuyor. Bu bir matem mi? Matem bu kadar samimi ve bir matem elbisesi, soluk lekeleriyle bu koyu yeşil kadife gibi ketum olabilir mi?

---

* Tek arzum. (ç.n.)

Ama bir de kimsenin davet edilmediği bir tören yapılıyor. Beklentilerin burada hiçbir önemi yok. Her şey var. Sonsuza kadar her şey. Aslan, neredeyse tehditkâr bir halde etrafına bakınıyor: Kimse gelemez. Onu hiç böyle yorgun görmedik. O yorgun mu? Yoksa sadece ağır bir şey tuttuğu için mi oturuyor? Efkaristiya sembolü* gibi bir şey. Fakat kadın diğer kolunu tek boynuzluya uzatıyor ve hayvan memnun bir şekilde şaha kalkarak kucağına yatıyor. Elindeki bir ayna. Görüyor musun? Tek boynuzluya kendi yansımasını gösteriyor.

Abelone, burada olduğunu hayal ediyorum. Anlıyor musun Abelone? Bana kalırsa anlamak zorundasın.

Dame à la Licorne'un halıları** artık eski Boussac Sarayı'nda değil. Evlerden her şeyin atıldığı zaman geldi çattı. Artık hiçbir şeyi tutamıyorlar. Tehlike, güvenlikten daha güvenli oldu. Delle Viste soyundan kimse yanınızda yok, hatta o kanı taşıyan kimse de yok artık. Hepsi geçip gitti. Asırlık hanenin büyük ustası Pierre d'Aubusson, artık kimse senin namını anmıyor. Her şeyi metheden fakat hiçbir şeyi ele vermeyen bu resimler belki de onun isteği üzerine dokundu. (Ah, keşke şairler kadınlardan başka türlü bahsetselerdi, kastettiklerini daha açıkça ifade etselerdi. Bundan fazlasını bilmemiz yasaktı, bu kesin.) İnsan tesadüfen rastlantılarla karşılaşıyor ve davet edilmemiş olmaktan neredeyse ürküyor. Fakat orada

* Katolik ayinlerinde, İsa'nın bedenini temsil eden, güneş biçiminde ortası boş ve sapından tutulan bir obje. (ç.n.)

** Altı halıdan oluşan Leydi ve Tek Boynuzlu At, Avrupa'da ortaçağın en büyük sanat eserlerinden biri. Halılardan beşi genellikle tat, işitme, görme, koku ve dokunma duyularını betimler, altıncısının adı "A mon seul désir"dır (Tek Arzum). (ç.n.)

sayıları çok olmasa da geçip giden başkaları var. Gençler, kendi uzmanlık alanları olmadığı ve bu şeyleri bir şekilde o veya bu özellikleri gereğince bir *defa da olsa görmüş* olmaları gerektiğine inanmadıkları *sürece, pek meşgul* olmuyorlar.

Fakat zaman zaman önlerinde genç kızlara rastlanıyor. Çünkü müzelerde, artık hiçbir şey tutamayan evlerden ayrılmış çokça genç kız var. Onlar kendi erini bu halıların önünde bulurlar ve az da olsa kendilerini unuturlar. Onlar bunun, asla tam olarak aydınlanmamış davranışların hâkim olduğu, böyle sessiz, yavaş bir hayatın mümkün olduğunu hep hissetmişlerdir ve hatta bir süre kendi hayatlarının böyle olduğunu düşündüklerini de hayal meyal hatırlarlar. Ama sonra hemen bir defter çıkarırlar ve çizmeye başlarlar. Neyi ne kadar çizdiklerinin bir önemi yoktur, bu çiçeklerden bir tanesi veya neşeli, ufak bir hayvan olabilir. Ne olduğunun bir önemi olmadığı onlara evvelden söylenmiştir ve gerçekten de önemli olan bu değildir.

Çizim, asıl önemli olan çizimdir. Günün birinde, uğruna şiddetle kaçtıkları şey budur çünkü. İyi ailelerden gelirler. Fakat çizim yaparken kollarını kaldırdıklarında, elbiselerinin arkasındaki düğmelerinin tam olarak iliklenmemiş olduğu, tam kapalı olmadığı anlaşılır. Orda kendi başınıza ulaşamadığınız düğmeler vardır. Çünkü bu elbise dikildiğinde, ansızın evlerini tek başına terk edecekleri söz konusu bile değildir. Aile içinde bu tür düğmeler için her zaman biri bulunur. Fakat burada? Tanrım, bu kadar büyük bir kentte kim bununla uğraşır? İnsanın bir kız arkadaşı olmalı ama kız arkadaşların da durumu aynıdır. O zaman netice itibarıyla karşılıklı olarak birbirlerinin elbiselerini iliklerler. Bu gülünç bir durumdur ve hatırlamak istemediğiniz ailenizi hatırlatır.

İnsanın resim yaparken ailenin yanında kalmanın bir yolu olup olmadığını zaman zaman düşünmemesi mümkün değildir. Eğer dindar olunabilseydi, diğerleriyle aynı oranda samimi bir şekilde dindar, belki. Fakat bunu hep birlikte deneme fikri çok manasız gelir. Yol bir yerlerde daralır: Aileler artık Tanrı'ya ulaşamıyorlar. Bu nedenle acil durumda paylaşılabilecek çeşitli başka şeyler kalır. Ama o zaman da hakkaniyetle paylaştırıldığında, her bir kişiye ayıp denecek kadar az düşerdi. Paylaşım esnasında aldatmaca yapıldığında da tartışmalar çıkardı. Yok, gerçekten de ne olursa olsun, en iyisi resim çizmekti. Benzerlik zamanla geçerdi. Ve sanat, insan onu bu şekilde sonradan kazandığında, epeyce özenilecek bir şeydi.

Planlarını gerçekleştirirken, bu genç kızlar yoğunluktan başlarını kaldırıp yukarıya bakma fırsatını bulamazlar. Bu dokuma resimlerde önlerine serilen ışıltılı, hadsiz, hesapsız hayatı değiştirilemez olarak içlerine gömmekten başka bir şey yapmadıklarını, bütün bu çizim faaliyetleri sırasında fark edemezler. Buna inanmak istemezler. Şimdi, her şey bu kadar değişirken kendileri de değişmek isterler. Kendilerinden vazgeçmeye ve orada olmadıklarında erkeklerin haklarında konuştuğu şekilde olmaya yakındırlar. Bu onlara bir gelişme gibi gelir. Zevk üzerine zevk ve daha fazla zevk arayışının hâkim olduğuna neredeyse emindirler: Aptalca bir şekilde kaybetmek istenmiyorsa, hayatın zaten bundan ibaret olduğuna inanırlar. Asıl güçleri her zaman bulunmaktan ibaret olan bu kızlar, bakınmaya, aranmaya başlarlar bile.

Sanırım bu yorgun olduklarından ileri gelir. Asırlardır tüm sevgilerini göstermişlerdir. Her zaman iletişimin her iki tarafını oynamışlardır. Çünkü erkek her zaman onları tekrar etmiş ve onu bile fena yapmıştır. Dalgınlığı, ihmalkârlığı ve bir tür ihmalkârlık olan kıskançlığı ile erkek,

onlar için öğrenmeyi zorlaştırmıştır. Buna rağmen gece gündüz dayanarak, sevgi ve sefalette zenginleşmişlerdir. Sonsuz sefaletin baskısıyla aralarından *muazzam* sevdalılar çıkar. Onlar giden erkeklerini çağırırken *bile* hayatta kalabilirler; ıstırapları engellenemez buz gibi buruk bir ihtişama dönüşene kadar vazgeçmeyen Gaspara Stampa* veya Portekizli** gibi, erkekleri geri dönmediğinde de onu aşmasını bilirler. Her iki kadını tanıyoruz çünkü mucize eseri kaybolmayan mektuplar, suçlayıcı ve yakaran şiir kitapları ya da bir galeride, ressamın ne olduğunu bilmemesine rağmen başarıyla çizdiği ağlamaklı tablolar bulunmuştur.

Fakat mektuplarını yakanların veya mektup yazacak gücü kalmayanların sayısı bunlardan çok daha fazladır. Ruhlarında saklamış oldukları incelik tohumuyla katılaşan ihtiyar kadınlar. Şekilsiz, güçlü kadınlar. Tükendikleri noktada güçlenen, erkekleri gibi olmaya başlayan, oysa karanlıkta, aşkın işlediği yerde ruhları bambaşka olan kadınlar. Hiç doğurmak istemeden doğuranlar ve sekizinci doğumdan sonra nihayet ölen kadınlar bile, aşkı sevinçle bekleyen genç kızların davranışlarına ve hafifliğine sahiptirler. Ruhsal olarak hiç olmadığı kadar onlardan uzak durmanın yolunu buldukları için isyankâr ve içkici erkeklerin yanında kalmaya devam eden kadınlar.

---

* Gaspara Stampa (1523-1554) İtalyan Rönesans döneminin en ünlü şairi olarak kabul edilir. Şiirlerine ilham kaynağı olan Kont Collaltino ile olan çalkantılı aşk macerası ile ünlüdür. (ç.n.)

** Mariana Alcoforado (1640-1723), Beja'da bir manastırda rahibelik yaparken, 1665-1667 yıllarında Portekiz ordusu hizmetinde bulunan bir Fransız subayı olan Saint-Leger Kontu Noël Bouton de Chamilly ile tanışır. Chamilly Fransa'ya döndükten sonra ona ateşli aşk mektupları yazar. Chamilly bu mektupların Fransızca tercümelerini 1669'da anonim olarak yayımlar. Portekiz edebiyatının şaheserleri olarak kabul edilen ve asılları kayıp olan Alcoforado'nun bu mektupları, bizzat Rainer Maria Rilke tarafından Almancaya tercüme edilmiştir. (ç.n.)

Onlar insanların arasına karıştıklarında, kendilerini tutamayıp, sanki hep iyilerle birlikteymiş gibi ışıldamaktan geri kalmazlar. Kimlerin veya kaçının böyle bir yaşam sürdüğünü kim söyleyebilir ki? Onları ele verecek sözler, adeta baştan imha edilmiş gibidir.

Ama şimdi bu kadar çok şeyin değiştiği bir zamanda da, değişme sırası bizde değil midir? Kendimizi az da olsa geliştirmeye çabalayıp, sevgiye ilişkin emekte üzerimize düşen payı yavaş yavaş üstlenemez miyiz? Sevginin tüm zahmetinden esirgendik, böylece dağılmaya mahkûm oldu. Tıpkı bir çocuğun oyuncak çekmecesine bazen çok değerli bir şeyin düşmesi ve ilk başta sevindirmesi, fakat sonradan artık sevindirmemesi ve sonunda her şeyden daha berbat bir halde, kırılmış ve dağılmış olarak orada öyle durması gibidir. Tüm amatör sanat meraklıları gibi bizleri de erişilmesi kolay zevkler bozdu ve itici bir yarış havasına soktu. Peki, ama tüm başarılarımızı hiçe saysak, hep başkaları tarafından bizim için sevgiye harcanan emeği öğrenmeye en başından başlasak nasıl olurdu? Şimdi, her şeyin değiştiği bu zamanda gidip amatörler gibi yeniden başlasak nasıl olurdu?

Şimdi annemin o küçük dantel parçalarını nasıl açtığını da biliyorum. Çünkü Ingeborg'un çalışma masasındaki çekmecelerden yalnızca tek bir tanesini kendisi için kullanırdı.

"Birlikte bakalım mı Malte?" derdi ve sanki sarı cilalı o küçük çekmecedeki her şey kendisine hediye edilmiş gibi sevinirdi. Sonra da heyecandan pelür kâğıdını bile açamazdı. Her seferinde ben yapmak zorunda kalırdım.

Ama danteller ortaya çıkınca ben de çok heyecanlanırdım. Bolca dantelden gözükmeyen bir tahta ruloya sarılıydılar. Ve sonra onları yavaşça rulodan çeker ve motiflerin değişimini izlerdik. Her motifin sonunda biraz ürkerdik. Öylesine ani biterlerdi.

İlk başta İtalyan işçiliği kenarlar gelirdi. Bunlar, bir çiftçinin bahçesindeki gibi açıkça her şeyin sürekli tekrarlandığı, çekilmiş ipliklerle sağlam parçalardı. Sonra birdenbire sanki bir manastır veya hapishanedeymişiz gibi, bakışlarımız Venezuela iğne oyasının kafesleriyle kaplanırdı. Ama sonra bakışımız yine açılır ve gittikçe sunileşen bahçelerin içine kadar uzanır. Ta ki bir seradaymışız gibi gözlerimiz yoğunlaşıp ısınana kadar. Tanımadığımız ihtişamlı bitkiler kocaman yapraklarını açar, sarmaşıklar başları dönercesine birbirine sarılır ve *Points d'Alençon*'un* açmış büyük çiçekleri, polenleriyle her şeyi bulanıklaştırırdı. Bitkin ve karmakarışık bir halde, ansızın sıra Valencia işi uzun seriye gelirdi ve mevsim kış, sabahın erken saatleri ve kırağı olurdu.

Binche'nin karla kaplı çalılarından zorla geçip henüz kimsenin gitmediği yerlere ulaşılırdı. Dallar öylesine tuhaf bir şekilde aşağıya sarkarlardı ki altlarında bir mezar bile olabilirdi. Ama bunu birbirimizden saklardık. Soğuk gittikçe bize daha fazla işlerdi. O zarif kopanaki dantelleri başladığında annem nihayet "Oh, şimdi gözlerimizde buz billurları oluşacak" derdi. Ve öyle de olurdu çünkü içimiz çok ısınırdı.

Dantelleri ruloya tekrar sararken ikimiz de iç çekerdik. Bu uzun bir işti ama başkasına bırakmak da istemezdik.

"Düşünsene, bunları biz yapmak zorunda olsaydık" derdi annem ve resmen ürkmüş gibi görünürdü. Bunu

* Point d'Alençon bir dantel türüdür. (ç.n.)

düşünmem mümkün bile değildi. Kendimi, sürekli ağ ören ve bunun için rahat bırakılan o küçük hayvanları düşünürken yakalardım. Hayır, doğal olarak bunlar da dişiydiler. "Bunları yapmış olanlar mutlaka cennete gitmişlerdir" derdim hayranlıkla. Uzun zamandır cenneti sorgulamadığımın aklıma geldiğini hatırlıyorum. Annem derin bir nefes alırdı. Danteller toplanmıştı.

Ben çoktan unuttuğum bir anda annem sakince "Cennete mi? Hepsinin orada olduklarına inanıyorum. İnsan böyle bakınca, ebedi mutluluk rahatlıkla bu olabilir. Hakkında o kadar az şey biliniyor ki" dedi.

Misafir geldiğinde sıklıkla Schulin'lerin idareli davrandıkları konuşulurdu. Eski büyük konak birkaç yıl evvel yanmıştı ve şimdi onlar artık konağın iki yan kanadında oturuyor ve kısıtlı imkânlarla yaşıyorlardı.

Ama misafir ağırlamak bir kere kanlarında vardı. Bundan bir türlü vazgeçemiyorlardı. Bize beklenmedik birisi geldiğinde, bu muhtemelen Schulin'lerden birisi olurdu. Ve birisi ansızın saatine bakıp gitmek için sıçradığında, o kesin olarak Lystager'de beklenirdi.

Annem aslında bir süredir hiçbir yere gitmiyordu artık ama Schulin'lerin bunu anlaması mümkün değildi. Yapacak bir şey yoktu, bir defa da olsa onlara gitmek gerekiyordu. Aralık ayıydı, erkenden birkaç defa kar yağışı olmuştu. Kızak saat üç için çağrılmıştı ve ben de gidecektim. O zamanlar bizde hiçbir zaman dakik olunmazdı. Aracın çağrılmasından hoşlanmayan annem, genellikle fazla erken aşağıya inerdi. Kimseyi bulamadığı zaman da çoktandır halletmeyi planladığı bir şey aklına gelir ve yukarıda bir yerlerde aranmaya veya etrafı düzenlemeye başlardı. Öyle ki yeniden ulaşılmaz bir hal alırdı. Sonun-

da herkes ayakta onu beklerdi. Sonunda sarılıp sarmalanıp oturduğunda bir şeylerin unutulmuş olduğu tespit edilirdi. Sieversen gidip almak zorunda kalırdı çünkü ondan başkası nerede olduğunu bilemezdi. Fakat sonra, Sieversen dönmeden aniden hareket edilirdi.

Söz konusu o gün hava tam olarak aydınlanmamıştı. Ağaçlar, ne yapacaklarını bilmez bir halde sisin içinde kalakalmıştı. Arabayı oraya sürmenin iddialı bir yanı vardı. Arada sessizce kar yağmaya devam ediyordu. Ve artık sanki son kalanlar da silinmiş ve kızak beyaz, boş bir sayfaya sürülüyormuş gibiydi. Çıngırak sesinden başka hiçbir şey yoktu ve onun da tam olarak nereden geldiğini söylemek zordu. Bir an o da duruyordu, sanki son çıngırak sesi de tükenmiş gibiydi. Ama sonra toparlanıp düzeliyor ve dolgun sesini yaymaya devam ediyordu. Sol taraftaki kilise kulesini sadece hayal etmiş olma ihtimalimiz vardı. Ama parkın çevresi ansızın oradaydı. Neredeyse üzerimizde, yukarıda bir yerdeydi ve biz iki yanında ağaçların sıralı olduğu o uzun yoldaydık.

Çıngırak sesi artık pek kısılmıyordu, sanki sağdaki ve soldaki ağaçlara bir salkım gibi asılıyordu. Ardından hafif sallandık ve bir şeyin etrafından dönerek ve sağından geçerek ortada bir yerde durduk.

Georg, bizim için o an hâlâ orada olan o konağın artık orada olmadığını tamamen unutmuştu. Terasa giden dış merdivenden yukarıya çıktık ve havanın bu kadar karanlık olmasına şaşırdık. Arkamızdan, sol alt taraftan bir kapı açıldı ansızın ve birisi puslu bir fener kaldırıp sallayarak: "Buraya!" diye bizi çağırdı. Babam gülerek "Burada hayaletler gibi merdivenlerden çıkıyoruz!" dedi ve basamakları tekrar inmemiz için bize yardımcı oldu.

"Ama daha az önce burada bir ev vardı" dedi annem, sıcakkanlı ve gülümseyerek dışarıya çıkan Wjera Schulin'e

hemen alışmakta zorlandı. Şimdi elbette hemen içeriye girmemiz gerekirdi, konağı düşünecek zaman yoktu. Dar bir antrede soyunduk ve hemen içeri girdik. Kendimizi ışıkların ortasında ve sobanın karşısında bulduk.

Bu Schulin'ler özgür kadınları olan kudretli bir soydu. Oğulları olup olmadığını bilmiyordum. Sadece üç kız kardeş hatırlıyordum. Napoli'de bir marki ile evlenip bir sürü dava sonucunda boşanan en büyükleriydi. Sonra Zoë geliyordu. Onun bilmediği bir şey olmadığı söylenirdi. Ve her şeyden evvel Wjera vardı, sıcakkanlı olan Wjera'ydı. Onun ne durumda olduğunu ancak Tanrı biliyordu. Bir Narischkin olan kontes, kardeşlerinin dördüncüsü ve bir bakımdan en genç kız kardeşti. Onun hiçbir şeyden haberi yoktu ve sürekli çocuklarından haberdar edilmesi gerekiyordu. Ve sevgili Kont Schulin kendisini bütün bu kadınlarla evliymiş gibi düşünür, ortalıkta dolaşıp, bulduğunu öperdi.

Kont Schulin ağzını eliyle kapatarak sesli gülüp bizi samimi bir şekilde selamladı. Ben kadınların arasına gönderildim, okşandım ve sorgulandım. Ama bütün bunlar bittikten sonra bir şekilde dışarıya sıvışıp konağa bakınmaya kesin kararlıydım. Bugün orada olduğundan emindim. Dışarıya çıkmak beklediğim kadar zor olmamıştı. Bütün o çocukların arasından bir köpek gibi sıvışabilmiştim ve antreden sonraki kapı da hâlâ tam kapalı değildi. Ama dışarıdaki kapı bir türlü açılmıyordu. Onda, aceleyle nasıl açacağımı bilemediğim zincirler ve kilitler gibi bir sürü düzenek vardı. Fakat kapı aniden gürültüyle açıldı ve ben daha dışarıya çıkamadan yakalanıp, içeriye geri çekildim.

"Dur, buradan kaçmak yok!" dedi Wjera Schulin neşeyle. Bana doğru eğildi, bense bu sıcakkanlı kişiye hiçbir şey açıklamamaya kararlıydım. Ama o, ben bir şey söy-

lemeyince, kendince tabiatım gereğince kapıya dayandığımı öylece kabullenerek elimi tuttu ve yürümeye başladı. Beni yarı samimi, yarı kibirli bir halde, bir yerlere çekiştirerek götürmeye çalışıyordu. Bu mahrem yanlış anlama beni son derece kırdı. Elimi kurtardım ve ona öfkeli bir şekilde baktım. Gururla, "Konağı görmek istiyorum!" dedim. Ama o beni anlayamamıştı.

"Dışarıda, merdivenin oradaki büyük konağı."

"Aptal" dedi beni yakalayarak, "orada artık konak yok ki!" Ben ısrar etmeye devam ediyordum. "Bir gün oraya gündüz gözüyle gideriz" diye teklif etti. "Orada çukurlar var, şimdi dolaşılmaz. Ayrıca hemen arkasında babamın donmaması gereken balık göletleri var, içine düşer ve balık olursun" diye açıkladı.

Böylece beni önden tekrar aydınlık odalara doğru itti. Hepsi orada oturup sohbet ediyorlardı ve ben onları sırayla inceliyordum. Küçümseyerek, onlar tabii ki sadece konak yokken oraya giderler diye düşünüyordum. Annem ve ben burada oturuyor olsaydık, o konak hep var olurdu. Herkes karmakarışık konuştuğundan, annem şaşkın görünüyordu. Onun da konağı düşündüğü kesindi.

Zoë yanıma oturmuştu ve bana sorular soruyordu. Bir şeyleri anladığında zaman zaman değişen ifadesiyle düzgün bir yüzü vardı. Babam hafif sağa eğik, gülerek konuşan kontesi dinliyordu. Kont Schulin, annem ve eşi arasında duruyor ve bir şeyler anlatıyordu. Ama kontesin onu sözünün ortasında kestiğini görüyordum.

"Hayır çocuk, sen bunu yalnızca hayal ediyorsun" diyordu kont yumuşak bir ses tonuyla ama o iki hanıma doğru başını uzatırkenki huzursuz ifadenin aynısı, birdenbire yine yüzünde beliriveriyordu. Kontesi o sözüm ona hayalinden vazgeçirmek mümkün değildi. Rahatsız edilmek istenmeyen birisi gibi son derece konsantre bir

haldeydi. Yüzüklü yumuşak elleriyle ufak reddedici hareketler yapıyordu. Birisi "Şşşşt" deyince, etraf aniden tamamıyla sessizleşmişti. İnsanların ardında, konağın büyük eşyaları sıkışık bir şekilde, dip dibe duruyordu. Aile yadigârı ağır gümüşler parıldıyor ve büyüteçten bakılıyormuş gibi büyüyordu. Babam etrafı yadırgayarak inceliyordu.

"Annem kokluyor" dedi babamın arkasında duran Wjera Schulin. "O zaman hepimiz sessiz olmak zorundayız, o kulaklarıyla koku alır" derken kendisi de kaşlarını kaldırarak dikkat kesilmiş bir halde koku almaya çalışıyordu.

Schulin'ler yangından beri bu hususta biraz gariptiler. Aşırı ısıtılmış dar odalarda her an farklı bir koku oluşurdu. O zaman o koku araştırılır ve herkes kendi fikrini söylerdi. Zoë, ciddi ve emin bir şekilde sobanın başında uğraşıyordu. Kont etrafta dolaşıyor ve köşede durup biraz bekliyordu. Sonra "Burada değil" demişti.

Kontes ayağa kalkmış, nerede arayacağını bilemiyordu. Babam, sanki koku arkasından geliyormuş gibi yavaşça kendi etrafında dönüyordu. Bunun pis bir koku olduğunu hemen kabul eden markiz, mendilini burnunun önüne tutarak kokunun geçip geçmediğini anlamak için herkese tek tek bakıyordu. Wjera zaman zaman onu yakalamışçasına "Burada, burada!" diye bağırıyordu. Ve her bir sözde etraf garip bir şekilde sessizleşiyordu. Bana gelince, ben de yoğun bir şekilde koklamaya katılmıştım. Fakat ansızın (odalardaki ısıdan mı veya aşırı ve yakın ışıklandırmadan mı bilmiyorum), hayatımda ilk defa hayalet korkusuna benzer bir duyguya kapıldım. Az evvel muhabbet edip gülüşen bütün o açıkça yetişkin insanların, eğilip etrafta dolaşarak görünmez bir şeyle uğraştıklarını fark ediyordum. Orada görmedikleri bir şeyin olduğunu

itiraf ettiklerini anlamıştım. Ve bu şeyin hepsinden daha güçlü oluşu, korkunçtu.

Endişem artıyordu. Bana, sanki *aradıkları o şeyin*, döküntü gibi ansızın benden çıkması *mümkünmüş gibi* geliyordu. O zaman onlar bunu görecek ve beni işaret edeceklerdi. Çaresizce anneme doğru bakıyordum. Acayip bir halde orada öylece oturuyordu. Bana sanki beni bekliyor gibi gelmişti. Yanına gidip de içten içe titrediğini fark eder etmez, konağın asıl şimdi yok olduğunu biliyordum.

"Korkak Malte!" diye bir yerlerden alaycı bir ses geliyordu. Wjera'nın sesiydi. Ama biz birbirimizi bırakmıyorduk ve birlikte katlanıyorduk. Konak yine tamamıyla yok olana kadar öylece kalacaktık, annem ve ben.

Neredeyse akıl almaz tecrübeler açısından en zengini, şüphesiz doğum günleriydi. Hayatın değişikliklerden hoşlanmadığı biliniyordu zaten. Ama yaş gününde insan, şüphesiz haklı bir neşeyle uyanırdı. Büyük ihtimalle bu hak duygusu, insanda çok erken oluşuyordu, insanın el attığı her şeyi elde ettiği ve elinde tuttuğu şeyleri, o an hüküm süren arzunun temel yoğunluğuna düşen hayal gücüyle büyüttüğü zamanlarda.

Sonra ansızın, bu hakkın bilinciyle diğerlerinin güven kaybettiğine emin olduğunuz o tuhaf doğum günleri gelirdi. Eskisi gibi giydirilip geri kalan her şeyi kabul etmeyi arzulardı insan. Fakat uyanır uyanmaz dışarıdan birisi bağırarak pastanın henüz gelmediğini bildirir veya hediyelerin konulduğu yandaki masa düzenlenirken bir şeyin kırıldığı duyulur veya birisi içeriye girerken kapıyı açık bırakır ve insan görmesi gerektiği zamandan evvel her şeyi görür. Bu, insanın ameliyat edilmesi gibi bir andır.

Kısa fakat son derece acılı bir müdahaledir. Fakat bunu yapan el, tecrübeli ve sağlamdır. Öyle ki hemen geçer. Ve geçer geçmez artık kendinizi düşünmezsiniz, esas olan doğum gününü kurtarmaktır, diğerlerini gözlemlemek, hatalarını engellemek, her şeyin uygun bir şekilde üstesinden geldiklerine dair inançlarını kuvvetlendirmektir. Onlar bunu yaparken size pek kolaylık tanımazlar. Benzeri olmayan bir beceriksizliğe, neredeyse ahmaklığa sahip oldukları ortaya çıkar. Başkalarına gelmiş paketleri içeriye getirme aptallığını gösterebilirler mesela. Hediyeleri karşılamak üzere giderken, odada hareket olsun diye yürüyormuş gibi, aslında yapacak önemli bir şeyleri yokmuş gibi davranırlar.

Onlar insana sürpriz yapmak isterler ve yüzeysel bir beklenti taklidiyle, ambalaj talaşından başka bir şey olmayan, oyuncak kutularının ilk katmanını açarlar. O zaman onların mahcubiyetlerini hafifletmeniz gerekir. Veya hediye ettikleri mekanik bir şeyse, onu ilk defasında sonuna kadar kurarlar. Bu nedenle aşırı kurulmuş bir fareyi veya benzeri bir şeyi, dikkat çekmeden ayağınızla itekleme konusunda hazırlıklı olmanızda fayda olur.

Bütün bu beklentiler sonuç itibarıyla özel bir yetenek gerektirmeden yapılabilir. Yetenek aslında sadece emek sarf edilerek, iyi niyetli, önemli bir sevinç yaratmak için gereklidir. Bambaşka birisi için hazırlanmış bir sevinç olduğu uzaktan bile belli olan ve hatta kime uygun olacağı anlaşılmayacak kadar yabancı olan sevinçler için gereklidir.

İnsanların anlattıkları, yani gerçek anlamda anlattıkları zaman, benden önce olmalı. Hayatım boyunca kimseyi anlatırken duymadım. Abelone'un, o

zamanlar bana annemin gençliğinden bahsederken, anlatmayı bilmediği ortaya çıkmıştı. Söylentiye göre ihtiyar Kont Brahe anlatmayı bilenlerdendi. *Abelone'un bu konuda bildiklerini aktarmak istiyorum.*

Abelone henüz çok genç bir kızken, kendine özgü hareketli bir dönem geçirmiş olmalıydı. Brahe'ler o zamanlarda şehir merkezinde, Bredgade'de oldukça sosyal bir yaşam sürerlerdi. Akşam geç saatte üst kattaki odasına döndüğünde, diğerleri gibi o da kendisini yorgun hissederdi. Ama sonra birdenbire o pencereyi hisseder ve doğru anladıysam, geceyi karşısına alıp saatlerce orada öyle durup şöyle düşünürdü: "Bu beni ilgilendirir."

"Ben bir tutsak gibi orada öyle dururken, yıldızlar özgürlüktü" diye anlatırdı. O zamanlar zorluk çekmeden uykuya dalardı. "Uykuya dalma" kavramı genç kızlara uygun değildi. O yaşlarda uyku, insanın kendisiyle birlikte yükselen bir şeydi ve insan zaman zaman gözleri açık bir şekilde, kesinlikle en üstteki olmasa da yeni bir yüzeyin üzerinde yatabilirdi. Sonra da gün doğmadan uyanırdı. Diğerlerinin kahvaltıya uykulu uykulu geç geldikleri kış mevsimlerinde bile bu böyleydi. Akşam karanlık bastırdığında, ışıklar daima herkes için vardı, müşterek ışıklar. Her şeyin yeniden başladığı, karanlığın erken saatlerindeki bu iki mum, sadece kendiniz içindi. Bunlar alçak ikili bir şamdanda durur ve zaman zaman düzeltilmesi gereken gül desenli, oval, ufak tül abajurlardan sakin sakin ışıldarlardı. Rahatsız edici bir yanları hiç yoktu çünkü her şeyden evvel insanı sakinleştirirlerdi, birisine bir mektup veya eskiden bambaşka ve güzel bir yazıyla ürkekçe başlanan günlüğe notlar yazılırken, bazen de başınızı kaldırıp düşünmeniz gerekirdi.

Kont Brahe kızlarından fazlasıyla uzak yaşardı. O, hayatı başkalarıyla paylaşmak gerektiği iddiasını bir kuruntu olarak kabul ederdi. ("Tabii, paylaşmak..." derdi.) Ama insanların kendisine kızlarından bahsetmesinden rahatsız olmazdı. Kızları sanki başka bir şehirde yaşıyormuş gibi dikkatlice dinlerdi.

Bu nedenle bir gün kahvaltıdan sonra Abelone'u eliyle yanına çağırması son derece olağandışı bir durumdu. "Görünürde alışkanlıklarımız aynı. Ben de erken saatlerde yazıyorum. Bana yardımcı olabilirsin" demişti. Abelone bunu daha dün gibi hatırlardı.

Hemen ertesi sabah, ulaşılmaz olarak bilinen babasının o çalışma odasına götürülmüştü. Odayı inceleme fırsatı olmadan, kendisine kitaplardan ve yazı yığınlarından oluşan bir şehir manzarası gibi gözüken bir çalışma masasına, kontun karşısına oturtulmuştu.

Kont kendisine bir metin dikte ediyordu. Kont Brahe'nin hatıralarını yazdığını iddia edenler çok da haksız sayılmazlardı. Ne var ki bunlar merakla beklendiği gibi siyasi ve askeri anıları değildi. Bu hususta kendisine bir şey söylendiğinde ihtiyar adam, "Onları unutuyorum" derdi kısaca. Ama asıl unutmak istemediği şey çocukluğuydu. Buna önem veriyordu. Ve fikrince bu çok gerilerde kalmış zamanın şimdi onun için üstünlük kazanması, bakışını ruhuna doğru çevirdiğinde çocukluğunun aydınlık bir yaz gecesindeymiş gibi yoğun ve uykusuz önüne serilmesi, gayet yerinde bir durumdu.

Bazen ayağa sıçrayıp mumları titretecek kadar konuşurdu. Veya cümlelerinin tamamının çizilmesi gerekirdi. O zaman bir oraya bir buraya gidip gelirdi ve Nil yeşili kadife geceliğini savururdu. Bütün bunlar olurken kont ile yaşıt Sten adındaki Jütlandlı uşak da orada olurdu. Onun görevi büyükbaba ayağa sıçradığında, hemen ma-

sada boşta duran ve notlarla doldurulmuş olan kâğıtlara ellerini koymaktı. Zat, günümüzde kâğıtların bir işe yaramadığını, aşırı hafif olduğunu ve bu nedenle ilk fırsatta uçup gittiğini düşünürdü. Sadece uzun olan üst kısmı gözüken Sten bu konuda hemfikirdi ve bir gece kuşu gibi kör, ellerinin üzerinde otururdu.

Bu Sten, pazar öğleden sonralarını Swedenborg* okuyarak geçirirdi ve alıntı yaptığı söylendiği için, hizmetkârlardan kimse odasına adım dahi atmak istemezdi. Sten ailesinin ezelden beri cinlerle ilişkisi vardı ve özellikle Sten bunun için önceden seçilmiş birisiydi. Onu doğurduğu gün annesine bir şeyler görünmüştü. Kocaman yuvarlak gözleri vardı ve bakışı, baktığı herkesi delip geçerdi. Abelone'un babası ona sık sık, *aynı birisine* akrabalarını sorar gibi, cinlerle ilgili sorular sorardı. "Geliyorlar mı, Sten? Gelmeleri iyi" derdi samimi bir şekilde.

Dikte etme işi birkaç gün sürmüştü. Fakat sonra Abelone "Eckernförde" kelimesini yazamadı. Bu bir özel isimdi ve Abelone onu hiç duymamıştı. Anılarını ona fazla yavaş gelen yazma işini bırakması için aslında uzun zamandan beri bir bahane arayışında olan kont, isteksiz davranıyordu.

Kızgın bir şekilde "O bunu yazamıyor ve başkaları da okuyamayacak. Zaten orada söylediklerimi *görebilecekler* mi?" diye Abelone'u gözünden kaçırmadan sitem ediyordu.

Ona "Onu, bu Saint-Germain'i görecekler mi?" diye bağırıyordu. "Saint-Germain mi dedik biz? Çiz onu. Belmare Markizi yaz."

---

* Emanuel Swedenborg (1688-1722), İsveçli bilim insanı, filozof, Hıristiyan mistiği ve dinbilimci. Mucit ve bilim insanı olarak çok verimli bir kariyer geçiren Swedenborg elli altı yaşında hayaller gördüğü spiritüel bir döneme girmişti. (ç.n.)

Abelone üzerini çizip yazmaya devam etmişti. Fakat kont o kadar hızlı dikte ediyordu ki ona yetişmesi mümkün değildi.

"O, bu mükemmel Belmare, çocukları hiç sevmezdi ama beni kucağına alırdı, o kadar küçüktüm. Aklıma elmas düğmesini ısırma fikri gelmişti. Bu onu neşelendiriyordu. Güldü ve başımı kaldırdı, öyle ki göz gözeydik. 'Dişlerin mükemmel' dedi, '...işe yarayan dişlerin var.' Oysa benim aklımda kalan onun gözleriydi. Sonradan birçok yer gezdim gördüm. Çeşit çeşit gözler gördüm, buna emin olabilirsin. Ama böylesini bir daha hiç göremedim. Bu gözler için herhangi bir şeyin var olması gerekmezdi, her şey onlarda zaten mevcuttu.

Venedik'i duydun mu hiç? Peki. Sana şunu söyleyebilirim. O gözler olsaydı, sana Venedik'i bu odaya, buradaki masa gibi gözler önüne sererlerdi. Bir keresinde bir köşede oturup, babamın kendisine İran'ı anlatışını dinliyordum. Bazen ellerim hâlâ İran kokar. Babam ona değer verirdi ve majesteleri kont onun öğrencisi gibiydi. Fakat doğal olarak kontun, sadece *içinde* hissettiği zaman, geçmişe inanmasını yadırgayanlar da vardı. Onlar bu şeylerin, sadece onlarla birlikte dünyaya gelindiği zaman bir anlam ifade ettiğini anlayamazlardı."

"Kitaplar boş!" diye öfkeli bir şekilde haykırdı kont duvarlara doğru. "Önemli olan kandır. Onu okuyabilmeli insan. Bu Belmare'nin orada harika hikâyeleri ve garip resimleri vardı. İstediği sayfayı açabilirdi, her yerde bir şeyler yazılıydı. Kanındaki hiçbir sayfa atlanmamıştı. Ve zaman zaman kendisini bir yere kapatıp, tek başına sayfaları karıştırdığında, altın yapımı taşlar ve renklerle ilgili konulara rastlardı. Bunlar neden orada yazılı olmasın ki? Mutlaka bir yerlerde yazıyor olmalılar."

"Bu insan, tek başına olsaydı, mutlaka tek hakikatle yaşayabilirdi. Ama böyle bir hakikatle tek başına olmak, kolay bir şey değildi. Ve o insanları kendi hakikatine davet edecek kadar zevksiz birisi değildi. Hakikatinin ağızlarda dolaşmasını istemezdi. Bunun için kendisi fazla şarklıydı. 'Adieu* madam, bir başka sefere!' derdi ona dürüstçe. 'Belki bin yıl sonra insan daha güçlü ve rahat olur. Sizin güzelliğiniz henüz oluşum aşamasında, madam' diye devam ederdi ve bu kötü niyetli bir nezaket değildi.

"Bunu söyleyip uzaklaştı ve dışarıda insanlar için bir hayvanat bahçesi kurdu. Bizde eşi benzeri henüz görülmemiş büyüklükteki yılanlar için bir tür Art Jardin d'Acclimatation,** abartılardan bir palmiye tarlası ve sahte sırlardan bakımlı ufak bir incir bahçesi. Oraya her taraftan gelirlerdi ve kendisi elmas tokalı ayakkabılarıyla etrafta dolaşır ve yalnızca misafirleriyle ilgilenirdi."

"Yüzeysel bir varoluş: Nasıl mı? *Aslında bu hanımına* karşı bir şövalyelikti ve o kendisini bu esnada oldukça korumuştu."

İhtiyar adam, unuttuğu Abelone'a bir süredir konuşmuyordu. Çıldırmış gibi bir ileri bir geri koşturuyordu ve belli bir anda düşündüğü kişiye dönüşmesi için Sten'e kışkırtıcı bakışlar fırlatıyordu. Fakat Sten henüz dönüşmüyordu.

Kont Brahe, takıntılı olarak "Onu *görmek* gerekirdi" diyordu. "Her ne kadar bazı şehirlerde kendisine ulaşan mektuplarda, şehir adı dışında isim veya başka hiçbir şey yazmasa da, gayet görünebilir olduğu bir zaman oldu. Ama ben onu gördüm."

---

* Hoşça kal. (ç.n.)

** 1860 yılında III. Napolyon'un emriyle, 846 hektarlık Boulogne Ormanı sınırına kurulmuş, 19 hektarlık bu özel park, gezi ve rekreasyon alanı olmanın yanı sıra bitki ve hayvan çeşitliliği konusunda eğitici-öğretici bir merkez olarak tasarlanmış. (ç.n.)

"Yakışıklı birisi değildi" dedi kont garip bir şekilde gülerek. "Ayrıca insanların önemli veya soylu olarak kabul ettiği birisi de değildi. Her zaman kendisinden daha soylu olan kişiler vardı yanında. Zengindi ama bu onun için sadece bir fikir gibi bir şeydi, buna tutunmak mümkün değildi. İriyarı birisiydi ama kendisinden daha dayanıklılar vardı. Doğal olarak zeki birisi olup olmadığını veya önem verilen o veya bu özelliklere sahip olup olmadığını o zamanlarda henüz değerlendiremiyordum ama kendisi *vardı*."

Tir tir titreyen kont durdu ve odaya kalıcı bir şey bırakırcasına bir hareket yaptı.

O anda Abelone'u fark etti.

Tersleyerek "Onu görüyor musun?" diye sordu Abelone'a. Ve birdenbire oradaki gümüş şamdanı alıp, ışığı gözlerini alacak şekilde Abelone'un yüzüne tuttu.

Abelone, onu gördüğünü hatırladı.

Sonraki günlerde Abelone düzenli olarak çağrıldı ve dikte çalışmaları bu hadiseden sonra çok daha sakin bir şekilde devam etti. Kont, çokça sayfadan sonra, babasının önemli bir rol oynadığı Bernstorff çevrelerine ilişkin en eski hatıralarını toparladı. Abelone şimdi artık işinin özelliklerine o kadar alışmıştı ki o ikisini gören herkes, maksada uygun ortaklıklarını kolaylıkla gerçek bir samimiyet sanabilirdi.

Bir defasında, Abelone'un artık odasına çekilmeyi düşündüğü bir anda, ihtiyar adam ona bir sürpriz yapmak istercesine ellerini arkasında gizleyerek yanaştı. "Yarın Julie Reventlow hakkında yazacağız" dedi ve "O bir azizeydi" diyerek sözlerini taçlandırdı.

Muhtemelen Abelone ona inanmayarak bakıyordu.

Ama o, "Evet, tabii, bunlar hâlâ gerçek. Her şey mümkün Kontes Abel!" diye ısrar etti.

Abelone'un ellerini alarak onları bir kitap açarcasına açtı.

"Stigmataları* vardı, burada ve burada" derken, soğuk parmağıyla sert bir şekilde kısaca iki avucuna dokundu.

Abelone "stigmata" kavramını bilmiyordu. Nasıl olsa ortaya çıkar diye düşündü ve babasının henüz görmüş olduğu o azize hakkında bir şeyler duymak için sabırsızlandı. Ama kendisi bir daha çağırlmadı, ertesi sabah da, sonrasında da bir daha çağırlmadı.

Daha fazla anlatmasını rica ettiğimde, "Sonraları Kontes Reventlow'dan sizde de sıkça bahsedilirdi" diye kısaca kesti Abelone. Yorgun görünüyordu; üstelik çoğunu unuttuğunu da iddia ediyordu. "Ama o yerleri hâlâ bazen hissedebiliyorum" dedi gülümseyerek ve boş avuç içlerine neredeyse meraklı bir şekilde bakmadan edemiyordu.

Henüz babamın ölümünden önce her şey değişmişti. Ulsgaard artık bizim mülkümüz değildi. Babam şehirde, bana düşmanca ve yabancı gelen bir dairede öldü. O sıralar ben çoktan yurtdışındaydım ve çok geç kalmıştım.

Cesedi avluya bakan odalardan birinde, iki sıra uzun şamdan arasında bekletiliyordu. Çiçeklerin kokusu, aynı anda çıkan farklı sesler gibi, birbirinden ayırt edilemiyordu. Babamın gözleri kapatılmış güzel yüzünde, kibar bir hatırlama ifadesi vardı. Üzerine avcı üniforması giydirilmişti fakat bir sebepten ötürü üstüne mavi şerit yerine beyaz şerit takılıydı. Elleri kavuşturulmuş değildi, onun yerine çaprazlama üst üste konulmuştu. Yapay ve anlamsız gözüküyorlardı. Bana hemen çok acı çektiği anlatılmıştı ama şimdi hiçbir şey fark edilmiyordu. Yüz hatları,

* İsa'nın vücudundaki işkence izleri. (ç.n.)

yeni boşaltılmış bir misafir odasındaki eşyalar gibi derlenmiş toplanmıştı. Bana sanki onu defalarca ölü olarak görmüşüm gibi geliyordu, o kadar tanıdıktı bana her şey.

Sadece çevre, rahatsız edici bir şekilde yeniydi. Karşısında pencereleri, büyük ihtimalle yabancıların pencereleri olan bu sıkıcı oda yeniydi. Sieversen'in zaman zaman içeriye gelip hiçbir şey yapmaması yeniydi. Sieversen yaşlanmıştı. Sonra artık kahvaltı etmem istendi. Birkaç defa kahvaltıya çağrıldım. Bu günde kahvaltı etmeyi hiç istemiyordum. Beni uzaklaştırmak istediklerini anlayamadım. Sonunda ben bir türlü gitmeyince, Sieversen doktorların geldiğini duyurdu.

Ne için olduğunu anlayamıyordum. Sieversen henüz halledilmesi gereken bir konu daha var dedi ve bana kırmızı gözleriyle gergin bir bakış attı. Sonra biraz aceleyle iki bey içeriye girdi. Bunlar doktorlardı. Önden içeriye giren, sanki boynuzları varmış da toslayacakmış gibi, başını ani bir hareketle öne eğdi ve gözlük camlarının üzerinden bize baktı. Önce Sieversen'e, sonra bana baktı.

Üniversiteli bir öğrenci gibi eğildi. "Sayın bay avcı ustasının son bir arzusu vardı" dedi girer girmez. Yine acele ediyormuş hissi veriyordu. Onu bir şekilde gözlük camlarının içinden bakmaya zorladım. Meslektaşı sarışın, dolgun, hassas birisiydi. İstesem, onun yüzünü kolaylıkla kızartabileceğimi düşündüm. Bunun üzerine bir ara oldu. Avcı ustasının hâlâ arzusu olması tuhaftı.

İstemsizce yine o düzgün, güzel yüze baktım. O anda emin olmak istediğini anladım. Bunu aslında hep arzu etmişti. Şimdi olacaktı.

"Siz kalp delme işlemi için geldiniz, değil mi? Buyurun."*

* Bir dönem Avrupa'da, insanların diri diri defnedilmesine karşı yapılan yaygın bir önlemdir. (ç.n.)

Eğilerek selam verip geri çekildim. Her iki doktor aynı anda eğilerek selamımı karşıladılar ve yapacakları işlem hakkında konuşmaya başladılar. Birisi mumları kenara almaya başlamıştı bile. Ama yaşlı olan birkaç adımla bana doğru geldi. Yoldan tasarruf etmek için belli bir mesafeden bana doğru uzanırken, öfkeli bir şekilde bakarak:

"İşlemi yapmamız gerekli değil. Belki şey yapsanız daha iyi olur, yani..."

Aceleci ve tedbirli tutumuyla bana ihmal edilmiş ve harcanmış göründü. Bir kez daha eğildim. Bir kez daha eğilmem gerekti.

Kısaca "Teşekkür ederim, sizi rahatsız etmem" dedim.

Bu işten kaçmak için bir sebep bulunmadığını ve buna dayanabileceğimi biliyordum. Böyle olması gerekiyordu. Belki de her şeyin anlamı buydu. Ayrıca insanların kalbinin nasıl delindiğini hiç görmemiştim. Tesadüfen ve kayıtsız şartsız oluşan böyle tuhaf bir deneyimi reddetmenin doğru olmayacağını düşündüm. O zamanlarda da artık hayal kırıklıklarına inanmıyordum; yani endişe edilecek bir şey yoktu.

Hayır, hayır. İnsan dünyada hiçbir şeyi, en küçük şeyi bile tasavvur edemiyor. Her şey o kadar çok benzersiz münferit özelliklerden oluşuyor ki bu onun öngörülmesini imkânsız hale getiriyor. Tasavvur ederken, aceleden onlar atlanıyor ve eksiklikler fark edilemiyor. Oysa gerçekler yavaştır ve anlatılamayacak kadar ayrıntılıdır.

Mesela bu direnişi kim düşünürdü? O yüksek, geniş göğsü açılır açılmaz, aceleci ufak tefek adam, söz konusu noktayı hemen bulmuştu. Fakat oraya hızlıca oturtulan alet bir türlü içeriye girmiyordu. Sanki zaman, odadan tamamıyla akıp gitmiş gibi bir his vardı içimde. Sanki bir tablonun içindeydik. Ama sonra zaman, küçük ve kaygan bir sesle içeriye geri geldi, ihtiyaç duyulandan fazlaydı.

Ansızın bir yerden tıkırtı sesi geldi. Böyle bir tıkırtıyı hiç duymamıştım: Çift tıklamadan oluşan, yumuşak, boğuk bir sesti. Kulağım iletmeye devam ederken, doktorun zemine ulaştığını gördüm. Fakat bu iki izlenimin içimde birleşmesi için biraz zamana ihtiyaç duyuyordum. Demek bu şekilde, demek şimdi delindi diye düşündüm. Temposu bakımından tıkırtı sesi neredeyse haset içeriyordu.

Artık çoktandır tanıdığım o adama baktım. Hayır, o tamamıyla kendindeydi: Hemen gitmesi gereken, hızlı ve titizlikle çalışan bir beydi. Yaptığı işten keyif aldığına veya tatmin olduğuna dair bir işaret yoktu. Sadece sol şakağında, eski bir içgüdüyle birkaç tel saçı dikilmişti. Aletini dikkatlice geri çekti ve o noktada çift heceli bir şey söyler gibi, iki defa arka arkaya kan çıkan, ağız gibi bir şey oluştu. Sarışın genç doktor zarif bir hareketle hemen kanı pamuğuyla sildi. Ve şimdi yara, kapanmış bir göz gibi sakindi.

Pek kendimde olmadan, bir kez daha eğildiğimi tahmin ediyorum. En azından kendi başıma kaldığımı fark ettiğimde şaşırmıştım. Birisi üniformayı yeniden düzeltmişti ve o beyaz şerit önceden olduğu gibi yine üzerine serilmişti. Fakat şimdi avcı ustası ölüydü ve sadece o da değildi. Şimdi kalbi delinmişti, bizim kalbimiz, soyumuzun kalbi. Artık bitmişti. Kalp delme işlemi buydu demek. İçimden bir şey: "Bugün Brigge ve bir daha asla" diyordu.

Kendi kalbimi hiç düşünmüyordum. Ve sonra aklıma geldiğinde, ilk defa bunun için söz konusu olmadığına emindim. O biricik bir kalpti. Ve her şeye baştan başlamaya başlamıştı bile.

Hemen yola çıkmayı hayal bile edemeyeceğimi düşündüğümü biliyorum. Önce her şey düzene

sokulmalı diye kendi kendime tekrar ediyordum. Düzene girmesi gerekenin *ne* olduğunu tam bilmiyordum. Yapılacak neredeyse hiçbir şey yoktu. Şehirde dolaştım ve epeyce değiştiğini saptadım. Yerleştiğim otelden dışarıya çıkmak ve şehrin şimdi yetişkinlere yönelik olduğunu ve neredeyse bir yabancı için kendisini derleyip toparladığını görmek bana iyi geldi.

Her şey biraz küçülmüştü ve ben uzun bir hat boyunca, fenere kadar yürüyüp döndüm. Amaliengarde bölgesine geldiğimde, yıllarca kabul edilen ve yeniden gücünü göstermek isteyen bir şeyle karşılaşmak muhtemeldi. Orada hakkınızda çok şey bilen ve sizi bununla tehdit eden çok sayıda köşe pencereleri veya kapı kemerleri veya sokak lambaları vardı. Yüzlerine baktım ve Phönix Otel'de kaldığımı ve her an ayrılabileceğimi onlara hissettirdim. Ama vicdanım rahat değildi. İçimde, şimdiye kadar bu etkilerden ve bağlantılardan hiçbirisinin üstünden gerçek anlamda gelinmediği kuşkusu belirdi. Bunlar günün birinde, o bitmemiş halleriyle gizlice terk edilmişti. Bu durumda, eğer kaybedilmek istenmiyorsa, bir anlamda çocukluğun da henüz sağlanması şarttı. Ve onu nasıl kaybettiğimi kavrarken, dayanacak hiçbir şeyimin kalmadığını hissediyordum.

Her gün birkaç saatimi Dronningens Tvaergade'de, içinde birisinin öldüğü tüm kiralık daireler gibi küskün gözüken o dar odalarda geçiriyordum. Çalışma masası ile büyük beyaz çinili soba arasında gidip geliyor ve avcı ustasının evraklarını yakıyordum. Mektupları oldukları gibi demetler halinde ateşe atmaya başlamıştım ama bu küçük paketler aşırı sıkı bağlandığından sadece kenarlarından kömürleşiyordu. Paketleri gevşetmek için kendimi zorlamam gerekti. Çoğu, bende de birtakım hatıralar uyandırmak istercesine güçlü, etkileyici bir kokuya sa-

hipti. Benimse hatıralarım yoktu. Sonra diğerlerinden daha ağır olan fotoğrafların aralarından kayıp düştüğü oluyordu. Bu fotoğraflar inanılmaz derecede yavaş yanıyordu.

Nasıl olduğunu bilmiyorum ama ansızın aralarında Ingeborg'un da resmi olabileceğini hayal ettim. Fakat ne kadar baktıysam da resimlerde gördüklerim, beni başka düşüncelere iten, olgun, ihtişamlı, muazzam güzel kadınlardı. Çünkü hiç hatıram olmadığının pek de doğru olmadığı ortaya çıkmıştı. Büyüme çağlarımda babamla yoldan karşı karşıya geçerken, bazen kendimi içinde bulduğum, tam da böyle gözlerdi. O zamanlarda o gözler, beni bir arabanın içinden, kurtulması neredeyse imkânsız tek bir bakışla yakalardı. Beni o zamanlarda babamla kıyasladıklarını ve bu kıyaslamanın benim lehime sonuç vermediğini şimdi biliyorum. Şüphesiz vermiyordu çünkü avcı ustasının endişe duymasını gerektirecek tek bir kıyaslama yoktu.

Onun endişelendiği tek bir hususu şimdi biliyor olabilirim. Bu tahminimin kaynağını anlatmak istiyorum. Cüzdanının derinliklerinde, çok uzun zamandan beri katlı duran, katlarından pörsümüş bir kâğıt dururdu. Onu yakmadan evvel okumuştum. En güzel el yazısıyla net ve düzgün bir şekilde yazılmıştı ama yalnızca bir suret olduğunu hemen fark ettim.

"Ölümünden üç saat evvel" diye başlıyor ve IV. Christian'dan bahsediyordu. Elbette içeriğini şimdi kelimesi kelimesine tekrar etmem mümkün değil. Ölümünden üç saat evvel ayağa kalkmak istemişti. Doktor ve uşak Wormius ona ayağa kalkmasında yardımcı oldular. Ayakta hafif dengesiz duruyordu ama duruyordu. Ona kapitone sabahlığını giydirdiler. Sonra o birden yatağının ayakucuna oturdu ve bir şeyler söyledi. Söyledikleri anlaşılmı-

yordu. Kralın yatağa geri yığılmaması için doktor onun sol elini hiç bırakmıyordu. Böylece oturuyorlardı ve kral arada bir zorlanarak o anlaşılmaz şeyi söylüyordu.

Nihayet doktor onunla konuşmaya başlamıştı. Yavaş yavaş kralın söylemeye çalıştığı şeyi bulmayı ümit ediyordu. Bir süre sonra kral doktorun sözünü kesti ve birdenbire son derece net bir şekilde: "Ah doktor, doktor. Onun adı ne?" diye sordu. Doktor kendini toparlamakta zorlanıyordu.

"Sperling, majesteleri!"

Ama şimdi önemli olan gerçekten de bu değildi. Anlaşıldığını fark eden kral, sağlam kalan sağ gözünü kocaman açtı ve dilinin saatlerdir şekillendirmeye çalıştığı o kelimeyi, kalan o son kelimeyi bütün yüzüyle ifade etti: "Döden"* dedi, "döden".

Notta başka bir şey yazmıyordu. Yakmadan evvel onu birkaç defa okudum. Ve babamın son zamanlarda çok acı çektiğini hatırladım. Bana öyle anlatılmıştı.

O zamandan beri, belli bazı kendi deneyimlerimi de göz önünde tutarak, ölüm korkusu hakkında çok düşündüm. Sanıyorum, ölüm korkusunu hissettiğimi açıkça söyleyebilirim. Tıkış tıkış şehirde, bütün o insanların arasında ve çoğunlukla sebepsizce bu korku beni sarıyordu. Çoğunlukla ise sebepler birikiyordu. Mesela birisi bir bankta öldüğünde, o bu korkuyu aşmışken ve herkes etrafına toplanıp onu izlerken, onun korkusu bana geçiyordu. Veya Napoli'de o zamanlar: O genç kişi tramvayda karşımda oturmuş ölüyordu. Başta bayılıyormuş gibi gözüküyordu. Hatta bir süre daha durmadan yolu-

* Ölüm (İsveççe). (ç.n.)

muza devam ettik. Ama sonra durmamız gerektiğine şüphe yoktu. Ve arkamızda arabalar, sanki bu yönde bir daha asla devam edilemeyecekmiş gibi birikip sıkışıyordu.

Şişman soluk kız, komşusuna dayanıp öylece sakin ölebilirdi. Fakat annesi buna izin vermiyordu. Ona her türlü zorluğu çıkartıyordu. Kıyafetlerini düzeltiyor ve artık içinde bir şey tutmayan ağzına bir şey döküyordu. Birisinin getirdiği bir sıvıyla alnını ovuyordu ve kızın gözleri hafif dönünce de, bakışları yine düzelsin diye onu silkelemeye başlıyordu. O artık duymayan gözlere bağırıyordu, kızı bir bez bebek gibi bir oraya bir buraya çekiştirip duruyordu ve sonunda ölmemesi için, hız alıp tüm gücüyle o şişman surata bir tokat patlatıyordu. O zamanlarda korkuyordum.

Ama ben önceden de korkuyordum. Mesela köpeğim öldüğünde. Beni her zaman ve her şey için suçlayan köpeğim. O çok hastaydı. Yanında diz çökmüş bir halde bütün gün oturmuştum. Derken birden kısaca kesik kesik havladı, yabancı birisi odaya girdiğinde hep yaptığı gibi. Böyle bir durumda bu havlama için aramızda karşılıklı bir anlaşma vardı ve ben ister istemez kapıya doğru bakardım. Ama ölüm zaten içindeydi. Huzursuzca bakışını yakalamaya çalışıyordum ve o da benimkini arıyordu. Ama bu vedalaşmak için değildi. Bana bir yabancıymışım gibi sert bakıyordu. Onu içeriye almakla beni suçluyordu. İstesem ona engel olabileceğimden emindi. Şimdi beni her zaman gözünde büyüttüğü anlaşılıyordu. Ve onu bu hususta aydınlatmak için vaktim kalmamıştı. Sonu gelinceye kadar, yabancılaşmış ve kimsesiz kalmış gibi bana bakmıştı.

Veya sonbaharda, ilk gece ayazlarından sonra, sinekler son kez ısınmak için odalara daldıklarında da korku-

yordum. Garip bir şekilde kuru olurlardı ve kendi vızıltılarından ürkerlerdi. Tam olarak ne yaptıklarının bilincinde olmadıkları görülebiliyordu. Orada saatlerce oturup kendilerini bırakıyorlardı, ta ki henüz ölmedikleri akıllarına gelene kadar.

Sonra kendilerini rastgele bir yere atıyorlardı ve orada ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Ve onları bir oraya bir buraya düşerken duymaya devam ediyordunuz. Nihayet her yerde sürünüp, yavaşça odanın tamamına ölümü bulaştırıyorlardı.

Ama tek başımayken bile korkabiliyordum. Ölüm korkusuyla yatağımda oturduğum ve ölüler oturamadığına göre oturmanın az da olsa canlı bir şey olduğuna sarıldığım o geceleri neden olmamış gibi gizleyeyim? Bu, hep kötüleştiğimde beni hemen yüzüstü bırakan, sorgulanmaktan ve benim kötü işlerime bulaşmaktan endişe eden o rastgele odalardan birinde oluyordu. Orada öylece oturuyor ve büyük ihtimalle o kadar korkunç görünüyordum ki hiçbir şey bana bunu itiraf edecek cesareti kendinde bulamıyordu. Az evvel yakma görevini üstlendiğim ışık bile beni yok sayıyordu. Sanki boş bir odadaymış gibi kendi kendine öylece yanıyordu. Bu durumlarda son ümidim hep pencereydi. Orada, dışarıda, şimdi ölümün bu ansızın üzerime gelen fukaralığında bile, bana ait bir şeylerin kalmış olabileceğini tasavvur ediyordum. Fakat dışarıya bakar bakmaz, pencerenin bir duvar gibi örülmüş olmasını diliyordum. Çünkü artık orada, dışarıda da hayatın aynı şekilde ilgisiz devam ettiğini, dışarıda da benim yalnızlığımdan başka bir şey olmadığını biliyordum. Üzerime geçirdiğim ve kalbimle orantılı olamayacak kadar büyük yalnızlığım. Bir zamanlar terk ettiğim insanları hatırlıyordum ve insanların nasıl terk edilebileceğini aklım almıyordu.

Tanrım, Tanrım! Eğer önümde böyle geceler varsa, zaman zaman düşünebileceğim türden fikirlerden hiç olmazsa bir tanesini bana bahşet. Dileğim o kadar da saçma değil. Çünkü korkumun büyüklüğünden, korkunun kendisinden kaynaklandıklarını biliyorum. Çocukken korkak olduğumu yüzüme vururlardı. Çok kötü korktuğum içindi bunlar. Ama o zamandan beri, ancak yarattığı gücün artmasıyla büyüyen gerçek korkuyla korkmayı öğrendim. Bu gücü korkumuz haricinde tasavvur bile edemeyiz. Çünkü bu güç o kadar akıl almazdır ki, öylesine tamamıyla bize karşıdır ki bizim onu düşünmek için kendimizi zorladığımız noktada beynimiz sarsılır. Buna rağmen bir süredir bize fazla kuvvetli gelenin *kendi* gücümüz, bütün gücümüz olduğunu düşünüyorum. Onu tanımadığımız doğrudur ama zaten hakkında en az bildiğimiz, tam da bize en çok ait olan değil midir? Bazen kendi kendime cennetin ve ölümün nasıl oluştuğunu düşünüyorum: Öncelikle halledilmesi gereken çok fazla şey olduğu için ve bizim gibi çok meşgul insanlarda güvende olmamalarından dolayı bizim için en değerlileri kendimizden uzaklaştırdığımız için. Belki de şimdi üzerinden çok fazla zaman geçti ve biz azına kanaat getirdik. Kendi varlığımızı tanımıyoruz artık ve büyüklüğünden korkuyoruz. Bu olamaz mı?

Bu arada, yıllar boyunca insanın cüzdanının en derinliklerinde neden ölüm anının tasvirini yanında taşıdığını gayet iyi anlayabiliyorum artık. Öyle özellikle aranmış olması bile gerekmez, neredeyse hepsinin ender bir özelliği vardır. Mesela Félix Arvers'in*

* Félix Arvers (1806-1850), Fransız şair ve oyun yazarı. (ç.n.)

ölüm şeklini bir yerlerden kopya eden birisi tasavvur edilebilir mi? Bir hastanedeydi. Kendisi sakin ve rahat bir şekilde öldü; rahibe, onun gerçekte olduğundan belki de çok daha ileride olduğunu düşünüyordu ve bir şeylerin nerede olduğunu bildiren yüksek sesli talimatlar veriyordu.

Son derece eğitimsiz bir rahibeydi. O an için kullanımı kaçınılmaz olan "koridor" kelimesini, hayatında hiç yazılı olarak görmemişti. Dolayısıyla doğrusu bu sanıp "kolidor" diyebilmişti. O anda Arvers ölümünü erteledi. Öncelikle buna açıklık getirmeyi gerekli gördü. Kafası bir anda son derece netleşti ve rahibeye kelimenin doğrusunun "koridor" olduğunu açıkladı. Sonra öldü. O bir şairdi ve uydurma şeylerden nefret ederdi. Belki de onun için önemli olan, doğruluk adına bunu yapmaktı veya belki de son izlenim olarak dünyanın bu derece ihmalkâr bir şekilde sürüp gittiğini yanında götürmekten rahatsız olmuştu. Artık bunu bilemeyiz. Sadece bunun bir bilgiçlik taslama olmadığı bilinmelidir. Aksi halde aynı suçlama Aziz Jean de Dieu* için de geçerli olurdu. Çünkü o da, az evvel bahçede asılan adamın can çekişme anının gizli gerilimine ilişkin mucizevi bir haber almış, ölümünden sıçrayıp, adamın ipini kesmiş ve onu son anda kurtarmıştı. O da bunu sadece doğruluk adına yapmak zorunda hissetmişti.

Gözüne girdiğinde tamamıyla zararsız olan bir yaratık vardır, neredeyse hissetmezsin bile ve hemen

* Portekiz doğumlu Aziz Jean de Dieu (1495-1550), Brothers of Charity (Hayırsever Kardeşler) tarikatını kurmuş ve Katolik Kilisesi tarafından aziz ilan edilmişti. (ç.n.)

unutursun. Ama eğer bir şekilde fark edilmeden kulağına girerse, orada gelişerek büyür ve oradan çıkar, beyne kadar ilerlediği ve köpeklerde burun deliklerinden giren pnömokoklar gibi orada hasar verici bir şekilde büyüdüğü de görülmüştür.

Bu yaratık, komşudur.

Benim de böyle tek başıma dolaştığımdan beri sayısız komşum oldu. Üst ve alt, sağ ve sol komşularım, bazen de aynı anda hepsi bir arada. Basitçe komşularımın hikâyesini yazabilirdim, bu hayatımın eseri olabilirdi.

Doğal olarak bu daha çok onların bende yarattıkları hastalıkların hikâyesi olurdu. Fakat onlar da, varlıklarını belli dokularda yarattıkları hasarlarla belli eden tüm diğer yaratıklar gibidirler.

Sağı solu belli olmayan ve son derece düzenli komşularım oldu. Oturup, sağı solu belli olmayanların kurallarını anlamaya çalıştım, çünkü onların da kuralları olduğu açıktı. Düzenli ve dakik olanlar bir akşam gelmediklerinde de başlarına ne gelmiş olabileceğini hayal ettim ve ışığımı açık bırakarak genç bir kadın gibi endişelendim. O sırada nefret eden veya yoğun bir aşk yaşayan komşularım oldu. Veya bir gece ansızın birisinin diğerine dönüştüğüne şahit oldum. Tabii o zaman uyku akla gelen en son şeydi. O zamanlarda, uykunun düşünüldüğü kadar sık olmadığını gözlemlemek mümkündü. Örneğin Petersburglu iki komşum uykuya pek önem vermezlerdi. Biri gece kalkıp keman çalardı. Bu esnada alışılmadık ağustos gecelerinde, karşısındaki sürekli aydınlık, aşırı uyanık evlere baktığına emindim. Sağ tarafımdaki diğer komşumun yatağında yattığını biliyorum. Benim zamanımda o artık hiç kalkamıyordu. Hatta gözleri bile kapalıydı. Fakat uyuduğu söylenemezdi. Yatıyor ve kendi kendine uzun şiirler okuyordu. Puşkin ve Nekrasov'un

şiirlerini, kendilerinden şiir istenen çocukların ses tonuyla okuyordu. Solumdaki komşumun müziğine rağmen, şiirleriyle beynime bu komşum yerleşmişti. Ve arada bir onu ziyaret eden üniversiteli genç bir gün kapıyı şaşırmasaydı, Tanrı bilir sonuç ne olurdu.

O bana tanıdığının hikâyesini anlatınca, bir nevi rahatlamıştım. En azından gerçek ve net bir hikâyeydi ve beynimi deşen kuruntuların yok olmasını sağladı.

Yandaki bu küçük memur, bir pazar günü, garip bir problemi çözme fikrine kapıldı. Epeyce uzun, diyelim ki elli yıl daha yaşayacağını tahmin ediyordu. Kendisine gösterdiği bu cömertlik, keyfini iyice yerine getirmişti. Ama şimdi bunu da aşmak istiyordu. Düşündü ki bu yılları günlere, saatlere, dakikalara ve hatta dayanabilirse saniyelere çevirebilirdi. Hesapladı, hesapladı ve hayatında hiç görmediği kadar büyük bir toplam rakam çıkmıştı. Başı dönüyordu. Biraz kendisine gelmesi gerekti. Zaman kıymetli dendiğini hep duymuştu fakat bu kadar çok zamanı olan bir insanın neredeyse gözetim altında tutulmamasına şaşkındı. Zamanı kolaylıkla çalınabilirdi. Ama sonra iyi, neredeyse coşkulu olan keyfi tekrardan yerine geldi. Daha geniş ve gösterişli gözükebilmek için kürkünü giydi ve biraz mütevazı bir şekilde hitap ederek, bütün o fevkalade sermayeyi kendine hediye etti:

"Nikolay Kusmiç" dedi iyilikle ve kendisini at derisi ile kaplı koltukta, kürksüz, zayıf ve yoksul bir halde oturduğunu tasavvur ederek, "Servetiniz yüzünden kibirlenmemenizi ümit ediyorum Nikolay Kusmiç. Asıl meselenin bu olmadığını asla unutmayınız. Son derece saygıdeğer yoksul insanlar var; hatta sonradan yoksullaşmış asilzadeler ve sokaklarda dolaşıp bir şeyler satmaya çalışan general kızları var" dedi. Ve bu hayırsever adam, şehirden çeşit çeşit tanınmış örnekler daha saydı.

At derisiyle kaplanmış koltuktaki, diğer kısmetli Nikolay Kusmiç, henüz pek taşkın gözükmüyordu ve makul davranacakmış gibi bir izlenim veriyordu. Gerçekten de düzenli ve mütevazı hayat tarzını hiç değiştirmedi ve pazar günlerini de hesaplarını düzenlemekle geçirdi. Fakat birkaç hafta içinde aşırı harcama yaptığını fark etti. "Kendimi kısıtlayacağım" diye düşündü. Daha erken saatte kalktı, daha aceleyle ve özensiz yıkandı, çayını ayakta içti, ofisine yürüyerek fazlasıyla erken gitti. Her alanda zamandan biraz tasarruf etti. Ama pazar günleri tasarruf ettiklerinden elinde hiçbir şey kalmıyordu. O zaman aldatıldığını anladı. Değişmemem gerekirdi, diye düşündü. Bir yılın süresi ne kadar ki? Ama şu rezil bozukluklar yok mu, nasıl harcandıkları anlaşılmıyor bile. Ve köşedeki koltukta oturup, kaybolan zamanını geri istemek için kürklü beyefendiyi beklediği öğleden sonrası hiç iyi geçmedi. Zamanını geri vermeden gitmemesi için, kapıları kilitleyip onu orada tutmak istiyordu. "Kâğıt para olarak. Bana kalırsa on yıllık" diyecekti. On yıllık dört kâğıt ve beş yıllık bir kâğıt yeterliydi, geri kalanı onda kalabilirdi, lanet olasıca. Evet, sadece sorun çıkmaması için geri kalanını ona bırakmaya razıydı. At derisiyle kaplı koltukta gergin bir şekilde bekliyordu fakat beyefendi gelmedi. Ve o, Nikolay Kusmiç, birkaç hafta önce kendisini orada rahatça otururken hayal ediyordu, şimdi gerçekten orada oturduğu halde, diğerini, o kürklü, cömert Nikolay Kusmiç'i tasavvur bile edemiyordu. Ona ne olduğunu Tanrı biliyordu. Büyük ihtimalle aldatmacaları ortaya çıkartılmış ve o da tutuklanmıştı. Şüphesiz yalnızca onu aldatarak mutsuz etmemiştir. Bu tarz dolandırıcılar her zaman büyük işlerin peşindeydi.

Adi saniyelerinin en azından bir kısmını takas edebileceği bir devlet kurumu, bir tür zaman bankasının ol-

ması gerektiğini düşündü. Sonuçta hakikiydiler. Bu tarz bir kurumdan bahsedildiğini hiç duymamıştı fakat rehberde mutlaka bir şeyler bulunurdu, Z harfinin altında olmalıydı veya bankanın B'si altına kolaylıkla bakılabilirdi. Gerekirse K harfi de dikkate alınmalıydı. Çünkü önem derecesine göre, tahminen kaysere ait kurumlardan biri olmalıydı.

Sonraları Nikolay Kusmiç, anlayışla karşılanacağı üzere gayet sıkıntılı bir ruh halinde bulunmasına rağmen, o pazar günü hiçbir şey içmediğini ısrarla söyledi. Yani olanları anlatmak ne kadar mümkünse, orada olanlar sırasında tamamıyla ayıktı. Tamam, bir ihtimal köşesinde birazcık kestirmişti. Bu hafif uyku öncelikle epey rahatlamasını sağlamıştı. Rakamlarla uğraştım, diye kendine telkinde bulunuyordu. Ben rakamlardan anlamam ki; ama onlara fazla önem vermemek gerektiği çok açıktı. Onlar sadece düzen uğruna tabiri caizse devletin yarattığı bir araçtı. Hiç kimse onları şimdiye kadar kâğıt üstünden herhangi bir başka yerde görmemişti. Mesela topluluk içerisinde bir yediye veya bir yirmi beşe rastlamak olasılık dışıydı. Orada rakamlar düpedüz yoktu. Sonra tamamıyla dalgınlıktan bu ufak karışıklık olmuştu: Zaman ve para. Sanki bunlar ayırt edilemezmiş gibi. Nikolay Kusmiç neredeyse gülüyordu. İnsanın kendini keşfetmesi, hem de zamanında keşfetmesi iyi bir şeydi. Zamanında olması önemliydi. Artık her şey farklı olacaktı. Zaman, evet o utanç verici bir konuydu. Ama bu sadece onun için geçerli değildi. Tespit ettiği gibi, başkaları için de, her ne kadar farkında olmasalar da zaman saniyelerle akıp gitmiyor muydu?

Nikolay Kusmiç başkalarının zararlarından zevk almaktan kendisini tam olarak alıkoyamıyordu: En azından seviyorum, diye düşünüyordu ki tuhaf bir şey olmuştu.

Birdenbire yüzünden bir şey esip kulaklarından geçti, sonra onu ellerinde hissetti. Gözlerini kocaman açmıştı. Pencere sıkıca kapalıydı. Ve iyice açmış olduğu gözleriyle orada, o karanlık odada otururken, hissettiği şeyin gelip geçen zaman olduğunu anladı. Onları resmen algılıyordu, bütün o saniyecikleri. Her biri aynı şekilde istikrarsız ama hızlı, çok hızlıydı. Tanrı bilir nereye yetişmeye çalıştıklarını. Bunun, her rüzgârı bir hakaret olarak algılayan, tam da onun başına gelmesi acayipti. Şimdi orada öylece oturacak ve ömrü boyunca bu esinti gelip geçecekti. Bu bağlamda gelecekte yakalanacağı bütün o nevraljileri öngörüyor, sinirden köpürüyordu. Ayağa sıçradı fakat sürprizler henüz bitmemişti. Ayaklarının altında da bir tür hareket vardı. Sadece bir değil, birden fazla karmaşık hareketti bunlar. Korkudan donup kalmıştı: Bu, dünya olabilir miydi? Elbette bu dünyaydı. Tabii hareket ediyordu. Okulda bundan bahsedilmişti. Kısaca değinilmiş ve sonraları da tercihen örtbas edilmeye çalışılmıştı. Bundan bahsetmek uygunsuz sayılırdı. Ama şimdi, bir defa hassaslaştıktan sonra, bunu da hissetmeye başlamıştı. Başkaları da hissedebiliyor muydu acaba? Belki, ama hiç belli etmiyorlardı. Belki de bu, denizciler için fark etmiyordu.

Nikolay Kusmiç ise özellikle de bu hususta hassastı, bu nedenle tramvaya bile binmiyordu. Odada gemi güvertesinde gibi sersemleyerek dolaşıyordu ve sağa sola tutunması gerekiyordu. Şansızlık bu ya, bir de dünya ekseninin eğriliği aklına gelmişti. Yok, bütün bu hareketleri kaldıramıyordu. Kendisini berbat hissediyordu. Bir yerlerde, yatıp sakinleşmek gerektiğini okumuştu. Ve Nikolay Kusmiç o zamandan beri yatıyordu.

Yatmış ve gözlerini kapatmıştı. Daha az hareketli ve dayanılabilir günleri oldu. O zamanlarda bu şiir okuma fikri gelmişti aklına. İnanılmaz derecede işe yarıyordu.

Bir şiiri yavaşça ve kafiyelerini aynı tonlamayla okuduğunuzda, ruhen dayanabildiğiniz bir nevi sağlamlık oluyordu. Ama o zaten ezelden beri edebiyata çok ilgiliydi. Onu uzun zamandan beri tanıyan o üniversiteli, durumundan şikâyetçi olmadığını söylüyordu. Üniversitelinin söylediklerine bakılırsa, o sadece zamanla etrafta dolaşan ve dünyanın hareketine katlanabilenlere karşı aşırı bir hayranlık geliştirmişti.

Bu hikâyeyi bu kadar iyi hatırlamamın sebebi, beni fazlasıyla rahatlatmış olmasıydı. Rahatlıkla diyebilirim ki bir daha hiç Nikolay Kusmiç kadar huzur verici bir komşum olmadı. Beni tanısaydı, şüphesiz onun da bana hayran olacağını düşünüyordum.

Bu deneyimimden sonra, benzer durumlarda her zaman gerçeklerin üzerine gitmeye karar verdim. Tahminlerin aksine gerçeklerin ne kadar basit ve rahatlatıcı olduklarını fark ettim. Sanki bütün anlayışlarımızın sonradan oluştuğunu bilmiyormuş gibi. Birer bilançodan başka bir şey değillerdi. Hemen ardından bambaşka bir konuyla yepyeni bir sayfa başlardı. Devreden bir şey olmazdı. İçinde bulunduğum bu durumda, kolaylıkla tespit ettiğim birkaç gerçeğin bana faydası neydi? Beni şu sıralar meşgul edenleri söyleyerek hemen sayayım: Bunlar, (şimdi kendi kendime itiraf ettiğim gibi) epeyce sıkıntılı olan durumumu daha da usandırıcı hale getirmişlerdi.

Şerefim adına, bu günlerde çok yazdığımı, var gücümle yazdığımı söylemem gerekir. Fakat dışarıya çıktığımda eve dönmeyi düşünmekten pek hoşlanmıyorum. Hatta bazen yolumu uzatıyor ve bu şekilde aslında yazı yazabileceğim yarım saati kaybediyorum. Bunun bir zaaf olduğunu kabul ediyorum. Ama bir defa odama girdiğimde,

kendimi suçlayacak bir şey kalmıyordu. Yazıyordum. Benim *kendi* hayatım vardı ve o yandaki hayat, herhangi bir ortak noktam olmayan bambaşka bir hayattı: Sınavları için çalışan bir tıp öğrencisinin hayatı. Benim önümde buna benzer bir şey yoktu, bu bile aramızda önemli bir farktı. Bunun dışında da koşullarımız fazlasıyla farklıydı. Bütün bunlar kafamda aydınlanıyordu. Geleceğini bildiğim o ana kadar, aramızda ortak yanlarımız bulunmadığını unutmuştum. Kalbimin sesi artacak kadar dikkatli dinliyordum. Her şeyi bırakıp dinlemiştim. Ve sonra geldi: Asla yanılmıyordum.

Herhangi bir yuvarlak tenekenin, diyelim ki bir teneke kutusunun kapağı olsun, elimizden kayıp yere düştüğünde çıkarttığı o sesi neredeyse herkes bilir. Kapak genellikle öyle çok yüksek bir sesle yere düşmez bile. Kısaca yere değer, kenarı üzerinden yuvarlanmaya devam eder ve ancak hızı azalınca ve yatar duruma gelmeden evvel her yöne doğru yalpalayarak yere çarpmaya başlayınca aslında gerçek anlamda rahatsız edici olmaya başlar.

Yani şimdi hepsi bu kadardı. Yanda böyle tenekeden bir şey düştü, yuvarlandı, durdu ve bu arada belli aralıklarda ayak sesleri duyuldu. Tekrar ederek devam eden tüm sesler gibi bu sesler de kendi içlerinde organize olmuşlardı. Değişiyorlardı ve asla bir daha aynı olmuyorlardı. Ama tam da bu, bir düzen olduğunu gösteriyordu. Sesler şiddetli, hafif veya melankolik olabiliyordu; aniden olup bitebiliyor veya sakinleşene kadar bitmek bilmiyorlardı. Ve son yalpalanma her zaman şaşırtıcı oluyordu. Buna karşılık eklenen ayak seslerinin neredeyse mekanik bir havası vardı. Onlar da sesi hep farklı şekillerde bölüyorlardı. Onların görevi de bu olmalıydı. Bu ayrıntıları şimdi çok daha iyi görebiliyordum. Yan tarafımdaki oda boştu. O köyüne, evine gitmişti. Orada istirahat edecek-

ti. Ben en üst katta yaşıyordum. Sağda başka bir ev vardı, alt katıma henüz kimse taşınmamıştı: Komşum yoktu.

Bu ruh halindeyken, bu durumu neden daha hafife almadığıma neredeyse şaşırıyorum. Oysa hislerim beni her seferinde önceden uyarırdı. Bundan yararlanmak gerekirdi. Kendime "Korkma, şimdi geliyor" demeliydim. Asla yanılmadığımı biliyordum sonuçta. Ama belki de bu kendime söyletmiş olduğum gerçeklerden kaynaklanıyordu. Onları bildiğimden beri daha da ürkek olmuştum. Bu gürültüyü çıkartanın ve o okurken gözkapağının istemsizce sağ gözünün üzerine inerek gözünü kapatması, o küçük, yavaş, sessiz hareketin olması bana göre dehşet vericiydi. Onun hikâyesinin özü buydu, yani ufacık bir şeydi.

Daha evvel de sınavları birkaç defa geçmek zorunda kalmıştı, hırslanmıştı ve evdekilerin yazma sıklıklarına bakılırsa, onlar da ısrar ediyorlardı belki de. O halde kendini toparlamaktan başka çare var mıydı? Fakat karar vermeden birkaç ay evvel bu zayıflık peydahlanmıştı. Bu küçük, imkânsız yorgunluk hali, sanki bir perdenin bir türlü yukarıya çekilmiş olarak kalmak istemeyişi gibi gülünçtü. Haftalarca buna dayanmak zorunda olduğunu düşündüğüne emindim. Aksi halde ona kendi irademi sunma fikrine kapılmazdım. Çünkü günün birinde onun iradesinin kalmadığını anladım. Ve o zamandan beri, yaklaştığını hissettiğimde, duvarın benim tarafında durur ve irademden faydalanması için ona rica ederdim. Zamanla ricama yanıt verdiğini anladım. Belki bunu yapmamalıydı, özellikle de aslında bir işe yaramadığını düşünecek olursak. Farz edelim ki meseleyi biraz ertelemiş olalım, o zaman yine de kazandığımız anları değerlendirecek durumda olup olmadığı şüpheliydi. Ve harcamalarımla ilgili olarak onları hissetmeye başlamış-

tım. Kendime böyle devam edip edemeyeceğimi sorduğumu biliyorum, özellikle de katımıza birisinin geldiği o öğleden sonrasında. Bu, o küçük otelin dar merdivenlerinde her zaman çok patırtıya yol açıyordu. Bir süre sonra bana sanki komşumun dairesine giriliyormuş gibi gelmişti. Kapılarımız koridorun sonundaydı ve onun kapısı benimkinin çapraz bitişiğindeydi. Bazen arkadaşlarının geldiğini biliyordum ama özel ilişkileriyle kesinlikle ilgilenmiyordum. Kapısı birkaç defa daha açılıp kapanmış, gelen giden olmuş olabilirdi. Bundan gerçekten de sorumlu olamazdım.

Ama söz konusu o akşam, hiç olmadığı kadar fenaydı. Henüz çok geç değildi fakat yorgunluktan yatağıma yatmıştım bile. Uyuyabileceğimi düşünüyordum. Ansızın bana biri dokunmuşçasına sıçradım. Hemen ardından kıyamet koptu. Bir şey sıçradı, yuvarlandı, bir yerlere çarptı ve yalpalanarak yere kapandı. Ayak sesleri korkunçtu. Arada bir alt katımızdan, belirgin bir şekilde kızgınca tavana vuruluyordu. Elbette yeni kiracı da rahatsız olmuştu. Şimdi: Bu onun kapısı olmalıydı. O kadar uyanıktım ki, her ne kadar aşırı sessiz davranmaya çalışsa da kapısını kapattığını duyabildiğimi düşünüyorum. Bana sanki yaklaşıyormuş gibi geliyordu. Şüphesiz gürültünün hangi odadan geldiğini merak etmişti. Yadırgadığım, gerçekten de abartıya kaçan aşırı itinalı davranışlarıydı. Bu binada sessizliğin önemli olmadığını az evvel anlamış olmalıydı. Tanrı aşkına, adımlarını neden örtmeye çalışıyordu? Bir müddet benim kapımda durduğunu sandım ama sonra şüphesiz yan odaya girdiğini duydum. Herhangi bir çaba sarf etmeden yan odaya girdi.

Ve şimdi (evet, nasıl anlatsam?), bir anda her yer sessizdi. Acının dinmesi gibi bir sessizlikti. Bir yaranın iyileşmesi gibi hissedilebilir, iç gıcıklayıcı, tuhaf bir sessizlik.

Hemen uyuyabilirdim. Nefes alıp hemen uykuya dalabilirdim. Sadece şaşkınlığım uyumamı engelliyordu. Bu sessizliğin nasıl bir şey olduğunu yaşamak *lazımdı*, bu anlatılabilecek bir şey değildi. Dışarıda da her şey normaldi. Oturup dinliyordum. Taşradaki gibiydi. "Tanrım, annesi gelmiş" diye düşündüm. Işığın yanında oturuyor, ona bir şeyler anlatıyordur. Belki o da başını hafif omuzlarına dayamıştır. Birazdan onu yatağına götürecektir. Şimdi koridordaki o sessiz yürüyüşü anlıyordum. Ah, bunun gerçek olması! Kapıların bize olduğundan bambaşka, boyun eğerek açıldığı, böyle bir varlığın gerçek olması! Evet, artık uyuyabilirdik.

Komşumu neredeyse unuttum bile. Ona karşı hissettiğimin gerçek bir ilgi olmadığını açıkça anlıyorum. Arada bir aşağıda ondan haber alınıp alınmadığını ve nasıl olduğunu soruyorum. Ve haberler iyi olduğunda seviniyorum. Ama aslında abartıyorum. Aslında bunu bilmeye ihtiyacım yok. Bazen yan odaya girmek için ani bir dürtü hissetmem, artık onunla alakalı değil. Benim kapımdan diğerine sadece bir adım mesafe var ve oda kilitli değil. Bu odanın içinin nasıl olduğunu merak ederdim. İnsan kolaylıkla herhangi bir oda hayal edebilir ve çoğunlukla yaklaşık olarak da tutturur. Sadece insanın hemen yanındaki oda, her zaman düşünülenden çok farklıdır.

Kendi kendime beni çekenin bu koşullar olduğunu söylüyorum. Ama gayet iyi biliyorum ki beni orada bekleyen tenekeden bir şey. Elbette yanılabilirim ama tahminime göre bu bir kutu kapağı olmalı. Bu beni huzursuz etmiyor. Her şeyden evvel meseleyi bir kutu kapağına yüklemek, yapım gereği yaptığım bir şey. Onu yanında

götürmemiş olduğu düşünülebilir. Muhtemelen oda toplanmıştır ve kapak olması gerektiği gibi kutusunun üzerine kapatılmıştır. Şimdi ikisi birlikte, tam olarak ifade etmek gerekirse basit ve çok bilindik kutu, yuvarlak kutu kavramını oluşturuyorlardır. Kutuyu oluşturan bu iki şeyin şöminenin üzerinde durduğunu hatırlıyor gibiyim. Evet, hatta aynanın önünde duruyorlardı. Öyle ki arkalarında yanıltıcı derecede benzeyen hayali bir kutu daha duruyordu. Bizim hiç değer vermediğimiz ama mesela bir maymunun el atacağı türden bir kutu. Doğru, hatta bu kutuya iki maymun el atacaktır, çünkü maymun da şöminenin kenarına geldiğinde iki maymuna dönüşür.

Bu konuda anlaşalım: Bir kutunun kapağının, kenarı kapağından farklı, bükülmemiş, sağlam bir kutunun kapağının, kutusunun üzerinde olmaktan başka bir arzusu olmamalıdır. Bu onun düşündüğü son şey olmalıdır. Aşılması imkânsız bir tatmin ve tüm arzularının gerçekleşmesi, onun için bu olmalıdır. Sabırla ve yumuşak hareketlerle karşı yivlerin üzerinden döndürülerek dengeli bir şekilde durmak ve kutunun yivlerini esnek ve yeteri kadar keskin içinde hissetmek, onun için düpedüz ideal bir şey olmalıdır. Fakat bunun değerini bilen ne kadar az kapak vardır. İnsanlarla uğraşmanın nesneler üzerinde nasıl şaşırtıcı bir etki yarattığı burada açıkça görülüyor. Yani insanlar geçici olarak bu kapaklarla karşılaştırıldığında, mesleklerinin üzerinde son derece isteksizce ve rahatsız oturdukları söylenebilir. Kısmen aceleden kendileri için doğru meslekleri bulamadıklarından, kısmen eğri ve öfkeli bir şekilde yerlerine oturtuldukları için, kısmen de üst üste gelmesi gereken kenarlar, her biri farklı bir şekilde yamulduğu için. Dürüstçe söyleyelim: Onlar aslında sadece ilk fırsatta atlayıp yuvarlanarak teneke gibi ses çıkartmayı düşünürler. Aksi halde bütün bu

dağılmalar ve yarattıkları gürültüler nereden geliyor olabilir?

Nesneler bunu artık yüzyıllardır izliyorlar. Bozulmaları, sessiz doğal amaçlarından zevk almamaları ve varlıklarını, çevrelerinde gördükleri gibi harcamak istemelerine şaşmamak gerekir. Kullanım amaçlarının dışına çıkmak için denemeler yapıyorlar, isteksiz ve ihmalkâr oluyorlar ve insanlar onları kaytarırken yakalayınca şaşırmıyorlar bile. Onlara da bu durum kendilerinden çok tanıdık geliyor.

Onlar daha güçlü oldukları, daha fazla değişikliğe hakları olduğunu düşündükleri ve taklit edildiklerini hissettikleri için sinirleniyorlar fakat aynı kendilerini salıverdikleri gibi nesnelere de aldırmıyorlar. Ama biri çıkar da kendini toparlarsa, belki gece gündüz neredeyse sadece kendi kendine dayanmak isteyen bir münzevi, o zaman o, bu bozulmuş aletlerin karşı koymasını, alayını ve nefretini talep eder. Ama onlar bu berbat vicdanlarıyla bir şeylerin toparlanması ve bir hedefi olması gerektiğine katlanamazlar. O zaman onu rahatsız etmek, korkutmak, şaşırtmak için birleşirler ve buna kadir olduklarını bilirler. O zaman birbirlerine göz kırparak yoldan çıkarmaya başlarlar. Bu o kadar ölçüsüzce büyür ki tüm varlıkları ve Tanrı'nın kendisini de, dayanabilen belki de tek kişiye karşı olmaya kışkırtır: Azize karşı.

İçlerindeki, sınırlı ve düzenli kullanılan nesnelerin yayıldığı, dağılmanın sonucunda neredeyse fuhuşla sarsılarak, şehvetle ve merakla birbirlerine yakınlaşmaya çalıştıkları o acayip resimleri şimdi nasıl da anlıyorum. İçleri kaynayan bu kazanlar, garip fikirlere kapılan bu dipçikler ve zevkleri uğruna bir deliğe girme-

ye çalışan lüzumsuz bu huniler. Kıskanç hiçlikten atılmış o uzuvlar ve organlar da orada altlarındadır zaten. Ve sıcak sıcak içlerine kusan yüzler ve onlara o iyiliği yapan osuruklu götler.

Aziz ise iki büklüm olup kıvranarak kendini geri çeker. Ama gözlerinde bunun hâlâ imkânsız olmadığını söyleyen bir bakışı vardır: O görmüştür. Ve duyuları hemen, ruhunun parlak çözümünden uzaklaşır.

Hemen duası yaprak yaprak dökülür ve ağzından içeriye kaçmış bir çalı gibi dışarıya uzanır. Kalbi devrilip akarak bulanık sulara karışmıştır. Kırbacı ona sinekleri kovan bir kuyruk gibi hafif dokunur. Cinsiyeti yine sadece bir yerdedir. Ve pisliğin içinden, dolgun memeleriyle göğsü açık, dik bir kadın geldiğinde, ona bir parmak gibi işaret eder.

Bu resimleri eskimiş saydığım zamanlar oldu. Onlarla ilgili tereddüddüm olduğundan dolayı değil. Bunun, ne pahasına olursa olsun Tanrı ile hemen işe başlamak isteyen aceleci ve hırslı azizlerin başına geldiğini tahmin edebiliyordum. Bizler artık buna cesaret edemiyoruz. Bizim için aşırı ağır olduğunu ve bizi ondan ayıran işi yapabilmemiz için onu dışarıya itmemiz gerektiğini tahmin edebiliyoruz. Ama bu işin, aynı kutsallık gibi tartışmalı olduğunu, bir zamanlar Tanrı adına mağaralarında ve boş sığınaklarında münzevi olanlar için olduğu gibi, onun yüzünden kimsesiz olan herkesin etrafında da oluştuğunu artık biliyorum.

Münzevilerden bahsedildiğinde, beklentiler hep çok yüksek olur. Bu insanların her konuyu bildikleri düşünülür. Hayır, bilmezler. Onlar hayatlarında hiçbir münzevi görmemişlerdir. Onu tanımadan ondan

nefret etmişler. Onlar, onu tüketen komşuları ve onu sınayan yan odadaki sesler oldular yalnızca. Gürültü çıkarmaları ve onun sesini aşmaları için etraftaki eşyaları kışkırttılar. Kendisi de narin bir çocuk gibi olduğundan, çocuklar ona karşı birleştiler ve her büyümesi yetişkinlere karşı oldu. Onun izini, avlanacak bir hayvan gibi sığınağına kadar aradılar. Bitmek bilmeyen gençlik yıllarında korunmasızdı. Ve o tükenmeyip kaçmayı başarınca, ondan kaynaklananları bağırarak onu çirkinlikle suçladılar.

Ve bütün bunları duymazdan geldiğinde, yemeğini yiyerek, nefesini keserek, ondan tiksinene kadar yoksulluğuna tükürerek, daha açık davranmaya başladılar. Ona bulaşıcı hastalığı olduğuna dair iftira attılar ve daha hızlı uzaklaşması için onu taşlayarak kovaladılar. Ve eski içgüdülerinde haklıydılar: Çünkü o gerçekten de onların düşmanıydı.

Ama sonra o onlara aldırmayınca akılları başlarına geldi. Bu şekilde davranarak onun isteklerine cevap verdiklerini, onun yalnızlığını desteklediklerini ve kendilerinden kopması için ona yardım ettiklerini anladılar. Şimdi döndüler ve ellerindeki son koz olan diğer direnişi kullandılar: Şöhreti. Bu gürültüye hemen herkes ilgi gösterdi ve eğlendirildi.

Bu gece, çocukken bir zamanlar sahip olduğumu düşündüğüm o küçük yeşil kitap aklıma geldi. Ve nedenini bilmesem de onu Mathilde Brahe'den aldığımı düşündüm. Bana verildiğinde bu konuyla ilgilenmedim ve kitabı yıllar sonra, sanıyorum Ulsgaard'daki tatilde okudum. Ama benim için ilk andan itibaren önemliydi. Dıştan bakıldığında da, içerik olarak da referans doluydu.

Cildinin yeşil renginin bir manası vardı ve içinin de olması gerektiği gibi olduğu hemen anlaşılıyordu. Sözlenmiş gibi önce beyaz hareli o düz önsöz sayfası, sonra da esrarengiz gözüken başlık sayfası vardı. İçerisinde resimler varmış gibi gözüküyordu ama yoktu ve insan ister istemez bunu da uygun bulup kabul ediyordu.

Tanrı bilir ne zamandan beri, aynı sayfaların arasında bir yerlerde duran, şeklini biraz kaybetmiş, eskimiş ama hâlâ pembeliğini koruma özgüveniyle duygulandıran o ayraç ipini bulmak, her şeyi az da olsa telafi ediyordu. Belki de hiç kullanılmamıştı ve ciltçi onu, çok dikkat etmeden, aceleyle ve gayretli bir şekilde içine öylece kıvırmıştı. Ama belki de bu bir tesadüf değildi. Birisinin okumayı sonsuza dek orada bırakmış olma ihtimali vardı. Kaderin o anda onun kapısını çalıp, sonuçta hayatın vazgeçilmezi olmayan bütün kitaplardan çok uzaklara gidecek kadar onu meşgul etmiş olma ihtimali. Kitabın geri kalanının okunup okunmadığı da anlaşılmıyordu. Belki de önemli olan bu sayfanın tekrar tekrar açılmasıydı ve gecenin geç saatlerinde de olsa bunun gerçekleşmiş olması da düşünülmeliydi. Ne olursa olsun ben o iki sayfadan, önünde birisi duran bir aynadan çekindiğim gibi çekiniyordum. Onları asla okumadım. Kitabın tamamını okuyup okumadığımı bile bilmiyorum. Çok ağır değildi ama özellikle öğleden sonraları içinde bir dolu hikâye vardı: o zamanlarda hep bilinmeyen bir hikâyesi oluyordu.

Ben sadece iki tanesini hatırlıyorum. Hangileri olduğunu söyleyeyim: Grişa Otrepyov'un Sonu ve Cesur Karl'ın Düşüşü.

O zamanlar beni etkileyip etkilemediğini Tanrı bilir. Ama şimdi, bu kadar yıl sonra, sahte çarın parçalanmış ve delik deşik cesedinin yüzünde bir maskeyle kalabalığın

arasına atılıp, üç gün orada bırakılmasıyla ilgili tasviri hatırlıyorum. Bu küçük kitabın bir daha elime geçme ihtimali yok tabii. Ama o yer ilginç olmalı. Anneyle buluşmasının nasıl geçtiğini tekrar okumak isterdim. Onu yanına Moskova'ya çağırdığına göre çar kendini gayet güvende hissetmiş olmalıydı. Hatta eminim, annesini araması gerektiğine inanacak kadar kendisine inanıyordu. Hızlı günübirlik seyahatleriyle yoksul manastırından gelen Marie Nagoi, onayladığında hep kazanıyordu. Ama acaba çarın güvensizliği, tam da Marie Nagoi'un onu tanımasıyla mı başlamıştı? Çarın değişimindeki gücün, kimsenin oğlu olmamasına dayandığını düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum.

(Sonuçta, evden giden tüm gençler gücünü buradan alırlar.)*

Başka birini tasavvur etmeden, sadece onu isteyen halk, onu daha da özgür ve olanakları açısından sınırsız kılıyordu. Fakat annenin açıklaması, bilinçli bir kandırmaca olarak bile, onu küçültme gücünü haizdi. O oğlunu yalanlarının bolluğundan çıkartıp, onu yorgun bir taklitle sınırlıyor ve olmadığı bir bireye indirgiyordu. Onu bir dolandırıcıya dönüştürmüştü. Ve şimdi de sonradan anlaşılacağı üzere, kendisi dışında herkese inanıp, onu kendince inkâr ederek sessizce yok eden o Marina Mniczek çıkagelmişti. Doğal olarak hikâyede bütün bunların ne kadar ayrıntılı olarak ele alındığını kesin olarak söyleyemem. Bana kalırsa bunların anlatılmış olması gerekir.

Ama bunun dışında bu olay hiç de eskimiş sayılmaz. Şimdi haklı olarak, son anları titizlikle ele alacak bir hikâyeci düşünülebilir. Son anlarda bir sürü şey oluyor: En derin uykusundan sıçrayıp pencereye, oradan da bekçi-

* El yazmasında kenara not olarak yazılmıştır. (y.h.n.)

lerin arasına, avluya fırlaması. Kendi başına kalkamıyor olması ve ona yardım etmeleri. Muhtemelen ayağının kırık oluşu.

İki adama yaslanırken kendisine inandıklarını hissedebiliyor. Etrafına bakınıyor: Diğerleri de ona inanıyorlar. Bu dev Rus askerler onu neredeyse taşıyorlar, epeyce ilerlemiş olmalılar. Onlar Ivan Grozni'yi tüm gerçekliğiyle tanıdılar ve ona inanıyorlar. Onları aydınlatmak isterdi fakat bu, ağzını açıp bir şey söylemek, basitçe bağırmak anlamına gelirdi. Ayağında çılgın bir acıyla kendisini o kadar aciz hissediyor ki, acıdan başka bir şey düşünemiyor. Ayrıca zaman da yok. Şuiski'yi ve arkasından herkesi görüyor; geliyorlar. Birazdan her şey bitecek. Ama o anda nöbetçileri etrafını sarıyorlar. Pes etmiyorlar. Ve bir mucize gerçekleşiyor. Bu yaşlı adamların inancı yaygınlaşıyor. Ansızın hiç kimse ilerlemek istemiyor. Hemen önündeki Şuiski, çaresizce bir pencereye doğru haykırıyor. Etrafına bakınmıyor. Orada kimin durduğunu biliyor. Sessiz, birdenbire sessizlik olduğunu kavrıyor. Şimdi, o zamandan beri tanıdığı o sesin gelmesini bekliyor. Zorlanan o ince sahte ses. Ve derken onu inkâr eden o çariçe annenin sesini duyuyor.

Buraya kadar hadise kendiliğinden gelişiyor ama buradan itibaren olanlar için lütfen bir hikâyeci, bir anlatıcı gelsin: Çünkü kalan birkaç satırdan, her türlü çelişkiyi aşacak bir şiddet yansımalı. Söylenmiş olsun veya olmasın, ses ile tabancanın ateşleme anı arasına, bir kez daha her şey olma isteğini ve gücünü kapsayan çok şey sıkışmış olmalı. Aksi halde, bir kişinin sert yanlarına çarparcasına, geceliğini delip onu durmaksızın delik deşik etmelerini anlamak mümkün olmaz. Ve onun öldükten sonra da maskeli oluşu. Neredeyse vazgeçtiği maskesini üç gün daha yüzünde taşıması.

Şimdi düşününce, aynı kitapta, granit kadar sert ve değiştirilemez birisinin ve ona katlananlar için gittikçe daha da ağırlaşan aynı kişinin sonunun anlatılıyor olmasını garip buluyorum. Dijon'da onun bir resmi var. Ama olmasa da onun kısa boylu, ters, inatçı ve çaresiz olduğu bilinir. Belki sadece ellerine dikkat edilmemiştir. Aşırı sıcak elleri hep soğumak ister ve araları hava alacak şekilde parmakları açılmış olarak istemsizce soğuğu arar. Bu ellere kan, beyne hücum edercesine fışkırırdı ve bunlar yumruk halinde, gerçekten de fikirlerden kudurmuş kuduz kafalarını anımsatırdı.

Bu kanla yaşayabilmek için son derece dikkatli olmak gerekirdi. Dük böylelikle kendi içinde tutsaktı ve çevresi bastırılmış ve karanlık olduğunda kendi kanından korkardı. Pek tanımadığı yarı Portekizli bu çılgın kan, bazen kendisine bile yabancı gelebiliyordu. Sıkça, uykusunda saldırısına uğrayıp parçalanmaktan korkardı. Kanını dizginlemiş gibi davranıyordu fakat her zaman onun korkusu altındaydı. Kıskançlık yaşanmaması için bir kadını sevmeye cesaret etmezdi ve o kadar hırçındı ki dudaklarından asla şarap geçmezdi. İçmek yerine kanını gül püresiyle yatıştırırdı. Fakat bir defasında, Granson kaybolduğunda, Lozan sınırındaki karargâhta içmişti. O zaman hastaydı ve kendinde değildi ve saf şaraptan çok içmişti. Ama o zamanlarda kanı henüz uyuyordu. Manasız son yıllarında da bazen bu hayvani, ağır uykuya daldı. O zaman ne derecede kanının hâkimiyetinde olduğu görülürdü. Çünkü uyuduğunda, kendisi bir hiçti. O zaman çevresindekilerin içeriye girmesi yasaktı. Ne konuştuklarını zaten anlamazdı. O perişan haliyle yabancı elçilere de görünemezdi. O zaman oturup, uyanması için beklerdi. Çoğunlukla bir sıçrayışla canlanır, yüreğinden taşarak kükrerdi.

Bu kan uğruna, önem vermediği bütün o şeyleri peşinden sürüklerdi. O üç kocaman elması ve bütün o taşları; Flaman dantellerini ve yığınla Arros halısını. Kendisi için altın bağcıklı ipek çadırını ve maiyeti için dört yüz çadırı. Ahşap üzerine yapılmış resimleri ve som gümüşten on iki havariyi. Ve Tarent prensini ve Cleve dükünü, Baden'li Philipp'i ve Château-Guyon'lu beyi. Çünkü üzerinde kimsenin olamayacağı bir kayser olduğuna dair, kanını ikna etmek istiyordu: Ondan korkması için. Fakat tüm bu delillere rağmen kanı ona inanmıyordu, çok şüpheci bir kandı. Belki bir süre daha onu bu şekilde şüphe içinde tutabilmişti ama Uri'nin boynuzları onu ele verdi. O zamandan beri kanı, kaybolmuş bir kimsenin içinde aktığını biliyordu ve oradan çıkmak istiyordu.

Şimdi olayları bu şekilde görüyorum ama onun arandığı zamanlarda Epifani Yortusu (6 Ocak) hakkında okumak beni çok etkiliyordu.

Bir gün evvel, o hızlı geçen garip savaştan hemen sonra, atı üzerinde harap şehri Nancy'ye gelen Lorrain Prensi, adamlarını erkenden uyandırarak dük hakkında bilgi topladı. Ulak üzerine ulak gönderdi, kendi de zaman zaman huzursuz ve kaygılı bir şekilde pencereden bakarken görünüyordu. Arabalarla ve sedyelerle getirilen herkesi seçemiyordu ama aralarında dükün bulunmadığını görebiliyordu. Yaralıların arasında da yoktu ve hâlâ getirilmeye devam edilen tutuklulardan da kimse onu görmemişti. Ama kaçaklar her yana doğru farklı haberler yayıyorlardı ve onunla karşılaşmaktan endişe edercesine kafaları karışmış ve ürkektiler. Hava kararmaya başlıyordu ve kimse ondan haber alamamıştı.

Bu uzun kış akşamında, kaybolduğuna ilişkin haber epeyce yayılmıştı. Haber, ulaştığı her yerde, dükün yaşa-

dığına dair hemen aşırı bir güven yaratıyordu. Dük belki de o gecede olduğu gibi başka hiçbir zaman herkesin hayalinde bu kadar gerçek olmamıştı. Nöbet tutulmayan ve beklenmediği bir ev yoktu adeta, herkes her an kapıyı çalmasını hayal ediyordu. Gelmeyince de oradan çoktan geçip gittiği düşünülüyordu.

O gece don vardı ve o kadar sertleşmişti ki onun yaşadığı düşüncesi de sanki donuyor gibiydi ve çözülmesi yıllar sürmüştü. Tam olarak emin olmasalar da bütün bu insanlar şimdi bu fikirde ısrar ediyorlardı. Onun yüzünden başlarına gelen kader, ancak onun vücut bulmuş haliyle kabul edilebilirdi. Onun varlığını çok zor öğrenmişlerdi ama şimdi onu tanıdıktan sonra, hatıralarda kolay kalacağını ve unutulmaz olduğunu düşünüyorlardı.

Fakat ertesi sabah, 7 Ocak Salı gününde aramaya yeniden başlanmıştı. Bu sefer bir önder vardı. Dükün oğlanlarından birisiydi ve efendisini uzaktan düşerken gördüğü söyleniyordu. Şimdi orayı göstermesi isteniyordu. Kendisi bir şey anlatmamıştı. Compobasso Kontu onu getirmiş ve onun yerine konuşmuştu. Şimdi o önden gidiyordu ve diğerleri onu yakından takip ediyorlardı. Onu böyle sarılıp sarmalanmış ve tuhaf bir şekilde güvensiz görenler, onun bir kız kadar güzel ve narin olan Gian-Battista Colonna olduğuna inanmakta zorlanıyordu. Soğuktan titriyordu, hava gece ayazından iyice sertleşmişti ve adımların altından diş gıcırtısı gibi sesler geliyordu. Bu arada herkes donuyordu. Bir tek Louis-Onze olarak anılan dükün soytarısı hareket ediyordu. Köpekle oynuyor, önden gidiyor, geri geliyor ve ara ara oğlanın önünden emekleyerek ilerliyordu.

Oradan uzakta bir ceset görünce hemen yanına fırlamıştı, eğilerek ona kendisini toparlaması ve aranan kişi olması gerektiği gibi bir şeyler söylemeye başlamıştı. Ce-

sede biraz düşünme süresi verdi fakat sonrasında homurdanarak diğerlerinin yanına geri döndü. Tehdit ve küfür ediyordu ve ölülerin inatçılığından ve miskinliğinden şikâyet ediyordu. Sonu olmayan bir yolda durmadan gidiyorlardı. Şehir neredeyse görünmüyordu artık çünkü hava soğuğa rağmen kapanmış ve saydamlığını kaybederek gri bir hal almıştı. Arazi öylece kayıtsızca dümdüz uzanıyordu, küçük kalabalık grup ilerledikçe daha da şaşkın görünüyordu. Kimse konuşmuyordu, sadece beraberlerinde gelen yaşlı bir kadın, ağzında bir şeyler geveliyor, belki dua ediyordu.

Ansızın en öndeki durdu ve etrafına bakındı. Sonra kısaca dükün Portekizli doktoru Lupi'ye döndü ve ileriyi işaret etti. Birkaç adım ileride bir buz örtüsü vardı, bir tür su birikintisi veya göletti. Ve orada kırılmış buzun içinde on, on iki ceset yatıyordu. Neredeyse çırılçıplak ve soyulmuştular. Lupi dikkatlice eğilerek bir cesetten diğerine gidiyordu. Tek tek dolaşırken Olivier de la Marche'ı ve rahibi tanımıştı. Yaşlı kadın ise karda diz çökmüş, parmakları ona karşı dikilmiş kocaman bir ele doğru eğilmiş, inleyerek ağlıyordu. Hepsi yanlarına koşmuştu. Lupi birkaç hizmetliyle cesedi çevirmeye çalışıyordu, çünkü yüzüstü yatıyordu. Fakat yüzü donmuştu ve buzdan çekmeye çalışırken yanaklarından birisinin kuru derisi ince bir tabaka halinde soyuluyordu, diğer yanağının da köpekler veya kurtlar tarafından koparılmış olduğu görünüyordu. Bütün bunların arasında kulaktan başlayan büyük bir yara vardı, öyle ki bir yüzden bahsetmek imkânsızdı.

Adamlar birbiri ardından dönüp arkalarına bakındılar, her biri Romalıyı arkasında bulacağını düşünüyordu. Fakat sadece, kanlar içinde koşarak gelen kızgın soytarıyı gördüler. Önünde tuttuğu bir paltoyu içinden bir şey

düşecekmiş gibi silkeliyordu fakat palto boştu. Bunun üzerine izler aranmaya çalışıldı ve bazı izler bulundu. Bir ateş yakıldı ve vücut sıcak su ve şarapla yıkandı. Boynundaki yara izi ve iki büyük apsenin yerleri ortaya çıktı. Doktorun tereddüdü kalmamıştı. Ama başka şeylere de bakılıyordu. Louis-Onze birkaç adım ileride, dükü o gün Nancy'den çıkarken taşıyan büyük siyah at Moreau'un kadavrasını bulmuştu. Dük onun üzerinde oturup bacaklarını aşağıya sallandırırdı. Kanı hâlâ burnundan ağzına akıyordu ve sanki bundan hâlâ tat alıyormuş gibi görünüyordu. İlerideki hizmetkârlardan birisi dükün sol ayağındaki bir tırnağın batık olduğunu hatırlatıyordu. Şimdi herkes o tırnağı arıyordu. Soytarı ise gıdıklanıyormuşçasına çırpınıp: "Ah monsenyör, kaba kusurlarını ortaya çıkardıkları ve faziletlerinin kayıtlı olduğu bu benim asık yüzümden seni tanıyamadıkları için affet bu aptalları" diye bağırıyordu.

(Dükün soytarısı ceset yatırılınca da yanına giden ilk kişiydi. Georg Marquis diye birisinin evindeydi ve kimse nedenini bilmiyordu. Ceset kefenle örtülmemişti henüz ve böylece tümüyle açıktaydı. Mintanının beyazı ve pelerininin kırmızısı, yatağının ve üzerindeki kubbenin siyahından çiğ ve sevimsiz bir şekilde ayrılıyordu. Önde, ona bakan altın yaldızlı, büyük mahmuzlu konçlu çizmeler duruyordu.

Ve orada tacı görünür görünmez, yukarıdaki şeyin bir kafa olduğu artık tartışmasızdı. Bu, çeşitli taşlarla bezenmiş büyük bir dük tacıydı. Louis-Onze etrafta dolaşıp her şeyi titizlikle inceliyordu. Her ne kadar pek bir şey anlamasa da atlası bile ellemişti. Bu iyi bir atlas olmalıydı ama belki de Burgonya soyu için biraz fazla ucuzdu. Genel bir bakış açısı yakalayabilmek için son bir kez geriye çekildi. Renkler kar ışığında tuhaf bir uyumsuzluk içindeydi. Her

birisini tek tek hafızasına kazıdı. Sonunda kabullenerek "İyi giydirilmiş, belki biraz fazla dikkat çekici" dedi. (Ölüm ona, acil bir düke ihtiyaç duyan bir kukla oyuncusu gibi geliyordu.)*

Artık değişmeyecek olan belli bazı şeyleri, gerçeklere üzülmeden veya yargılamadan, basitçe tespit etmekte fayda vardı. Anladım ki hiçbir zaman iyi bir okuyucu olmamıştım. Çocukluğumda okumak, üstlenilmesi gereken bir meslek gibi gelirdi bana. İleride tüm o meslekler arka arkaya karşıma çıkınca, samimi olarak söylemek gerekirse, o olgunluğa ne zaman ulaşacağıma dair kesin bir tahminim yoktu. Hayat belli bir şekilde değiştiğinde ve eskiden olduğu gibi içeriden değil de dışarıdan gelmeye başladığında, bunun anlaşılacağına güveniyordum. Bunun açık ve net olacağını ve herhangi bir yanlış anlaşılmaya mahal vermeyeceğini sanıyordum. Basit değil, tam tersi epeyce iddialı, karmaşık ve ağır olacaktı ama yine de açık ve net. Çocukluktaki o tuhaf sınırsızlık, orantısızlık, asla kesin olmayan o öngörü o zaman aşılmış olacaktı. Elbette bunun nedeni belli değildi. Aslında gittikçe artıyor ve her taraftan kapanıyordu ve insan dışarıya ne kadar çok bakarsa içindekiler o kadar karışıyordu:

Nerden geldiğini Tanrı biliyordu. Ama muhtemelen en üst boyuta kadar büyüyor ve sonra birden ansızın kesiliyordu. Yetişkinlerin bundan çok az rahatsız oldukları kolaylıkla görülebiliyordu. Onlar etrafta yargılayarak ve ona göre davranarak dolaşıyordu, sorun yaşadıklarında bunun sebebi dış koşullar oluyordu.

* El yazmasında kenara not olarak yazılıdır. (y.h.n.)

Bu değişikliklerin başına okumayı da koyuyordum. O zaman kitaplarla tanıdıklarla olduğu gibi ilişki kurulurdu. İnsanın zamanı olurdu; belirli, düzenli ve iyi geçen, istediği kadar zamanı olurdu. Elbette bazıları *bize daha yakın* olurdu ve onlar yüzünden arada bir de olsa yapacaklarımıza yarım saat gecikmeyeceğimizi söylemek zordu: Bir gezintiye, bir randevuya, tiyatro oyununun başına veya acil bir mektubu yazmaya. Ama Tanrı'ya şükür, üzerinde yatılmışçasına saçınızın bozulup karıştığı, kulaklarınızın yandığı ve ellerinizin metal gibi soğuduğu ve uzun bir mumun yanarak şamdanına kadar eridiği hiç olmazdı.

Bu durumları saymamın sebebi, onları Ulsgaard'daki o tatilde aniden okumaya tutulunca, kendimde fazlasıyla yaşamış olmamdandır. O zaman okumayı beceremediğim hemen belli olmuştu. Elbette planladığım zamandan evvel başlamıştım. Fakat Söro'daki yaşıtlarımla birlikte geçirmiş olduğum o yıl, bu tür hesaplara karşı şüphe duymamı sağlamıştı. Orada beklenmedik hızlı tecrübelerle karşılaşmıştım ve bana bir yetişkin gibi davrandıkları belliydi. Ağırlıklarından, hayati tecrübeler oldukları belliydi.

Gerçekliklerini kavradığım ölçüde, çocukluğumun sonsuz gerçekliğine karşı da gözlerimi açtılar. Diğeri henüz yeni başladığına göre bunun da durmayacağını biliyordum. Kendi kendime herkesin hayatında kesitler yapmakta özgür olduğunu söylüyordum fakat bunlar yalandı. Ve kendime kesitler uydurmakta fazla beceriksiz olduğum belliydi. Her deneyişimde hayat bana bunlardan haberi olmadığını gösterdi. Ama çocukluğumun son bulduğuna dair ısrar ettiğimde, aynı anda gelecekte olacaklar da kayboluyor ve bana sadece kurşun askerin ayakta durmasına yetecek kadar bir zemin kalıyordu.

Anlaşılacağı üzere bu keşfim beni her şeyden daha da çok uzaklaştırmıştı. Beni ruhsal olarak meşgul etmiş,

yaşımın çok üzerinde olduğu için dert edindiğim bir tür nihai mutlulukla kaplamıştı. Hatırladığım kadarıyla, hiçbir şeyin belli bir süreliğine öngörülmemiş olmasından dolayı, bazı şeylerin kesin olarak kaçırılmasına da mani olunamamak beni rahatsız ediyordu. Ve bu halde Ulsgaard'a geri dönüp, bütün o kitapları gördüğümde, neredeyse vicdan azabıyla, aceleyle onlara saldırdım. Sonradan sıkça hissedeceğim şeyi, o zamanlarda bir şekilde önceden tahmin ediyordum: İnsanın, tamamını okumaya söz vermedikçe kitabı açmaya hakkı olmadığını. Her bir satırıyla dünya biraz daha çatlıyordu. Kitaplardan önce sağlamdı, belki sonrasında da yine öyle olacaktı. Peki, ama okumayı bilmeyen ben, bütün bunlarla nasıl başedecektim? Orada, o mütevazı kütüphane odasında bile, ümitsiz çoğunlukta birlik olmuş duruyorlardı. Meydan okuyarak bir kitaptan diğerine saldırdım ve orantısız bir şey başarmak zorunda olan birisi gibi sayfalara daldım. O zamanlar Schiller ve Baggasen'i, Öhlenschläger ve Schack-Staffeldt'i ve Walter Scott'tan bulabildiklerimi ve Calderon'u okuyordum.

Aslında daha önceden okumuş olmam gereken bazı şeyler de elime geçiyordu, başkaları içinse bunlar için çok erkendi. O zamanki halime uygun aslında neredeyse hiçbir şey yoktu. Buna rağmen okuyordum.

Sonraki yıllarda bazen geceleri şu başıma geliyordu: Uyanıyordum ve yıldızlar o kadar gerçek duruyordu ve önemli görünüyordu ki ben dünyanın nasıl bu kadar ıskalanabildiğini bir türlü anlayamıyordum. Buna benzer bir duyguyu başımı kitaplardan kaldırdığımda ve dışarıya, yaz mevsimine ve Abelone'un çağrılarına baktığımda da hissediyordum. Çağırmak zorunda kalması hiç beklemediğimiz bir anda olmuştu ve cevap bile veremiyordum. Bu bizim en mutlu zamanımıza rastlamıştı. Ama

bir defa yakalandığım okumaya ısrarla tutunuyordum ve inatla, birlikte geçirdiğimiz günlük aralarımızdan kaçıyordum. Doğal bir şansın genellikle göze çarpmayan fırsatlarını değerlendirmek konusundaki beceriksizliğim yüzünden, gittikçe artan dargınlıklara ilişkin, istemeyerek olmasa da, geleceğe yönelik barışma sözleri alıyordum ve bunlar ne kadar ertelenirse bana o kadar cazip geliyordu.

Bu arada uyku içinde okuma halim günün birinde ansızın başladığı gibi bitivermişti. İşte o zaman birbirimizi iyice kızdırıyorduk. Çünkü Abelone benimle alay etmekten ve bana üstünlük taslamaktan geri kalmıyordu ve ona ne zaman çardakta rastlasam okuduğunu iddia ediyordu. O bir pazar günü sabahında kitap her ne kadar kapalı yanında duruyorsa da bana daha çok salkımlarından bir çatal yardımıyla özenle sıyırmaya çalıştığı Frenk üzümleriyle meşgulmüş gibi gelmişti.

Bu, temmuz ayında, günün erken saatlerinden birinde olmuş olmalıydı. Her yerde düşünülmemiş hoş şeylerin olduğu o taze, dinlenmiş saatlerde.

Bastırılması imkânsız milyonlarca hareketten, en kendinden emin varoluşun mozaiği oluşur. Her şey birbirine ve dışarıya, havaya karışır ve serinlikleri gölgeleri netleştirir, güneşi hafif bir zihinsel ışıltıya dönüştürür. O zaman bahçede hiçbir şey esas mesele değildir; her şey her yerdedir ve hiçbir şeyi kaçırmamak için insan sanki hepsinin içinde olmalıdır.

Abelone'un ufak hareketlerinde ise bütün bunlar tekrarlanırdı. Tam da bunu yapmak ve tam da onun yaptığı gibi yapmak harika bir fikirdi. Gölgelikteki aydınlık elleri uyum içinde kolaylıkla çalışıyordu. Frenk üzümleri, taze asma yaprağıyla kaplanmış ve içerisinde, sağlıklı çekirdekleri ve buruk içleriyle kırmızı ve açık renklilerin

ışıldayarak birikmeye başladığı kaba, çatalın önünden hevesle zıplıyorlardı. Bu koşullarda izlemekten başka bir şey yapmak istemiyordum fakat bundan men edilme ihtimalim yüksek olduğundan, aynı zamanda fazla etkilenmiş gibi gözükmemek için de kitabı alıp masanın diğer tarafına oturarak, sayfaları fazlaca karıştırmadan herhangi bir yerinden okumaya başlamıştım.

Abelone bir süre sonra bana "Hiç olmazsa sesli okusan, seni kitap kurdu" diye seslendi. Bu kulağa hiç de kavgacı gelmiyordu ve çoktandır barışmanın zamanı geldiğini düşündüğüm için hemen sesli okumaya başlamıştım. Her seferinde bir bölüm okuyup, sonra devam ediyordum. Bir sonraki başlık: "Bettina'ya"* idi. "Hayır, cevapları okuma" diye kesti beni Abelone ve yorulmuşçasına o küçük çatalı masaya bıraktı. Hemen ardından ona bakarkenki ifademe gülüyordu.

"Tanrım, ne kadar kötü okudun Malte."

İtiraf etmeliydim okumaya kendimi hiç vermemiştim. "Sadece beni bölmen için okudum" diye itiraf ettim, kızardım ve kitabın sayfalarını geriye doğru açarak kitabın adını aradım.

Şimdi ancak hangi kitap olduğunu anlamıştım. Merakla "Neden cevapları okumayayım?" diye sordum.

Abelone sanki beni duymamış gibiydi. Açık renk elbisesinde öylece oturuyordu ve sanki her bir yanı gözleri gibi içten kararmış gibiydi.

---

* Bettina von Arnim, İtalyan kökenli bir Alman kadın yazardır (1785-1859). Ludwig Joachim Arnim'le evlenen Bettina Von Arnim, Goethe'ye hayranlık duyarak onunla mektuplaşmaya başlar. Goethe'nin ölümünden sonra, gerçek ile düşün birbirine karıştığı mektupları *Goethes Briefwechsel mit einem Kinde* (Goethe ile Bir Çocuğun Mektuplaşması) adında yayımlanır (bu mektupların çoğu, Goethe'nin annesiyle yaptığı uzun görüşmelere dayanılarak yazılmıştır). (ç.n.)

"Ver onu" dedi aniden öfkelenmiş gibi ve kitabı elimden alarak istediği sayfayı açtı. Sonra Bettina'nın mektuplarından birisini okudu.

Mektuptan ne anladığımı tam olarak bilmiyordum ama sanki günün birinde bütün bunları kabul edeceğim, bana ciddi bir şekilde söz veriliyor gibiydi. Sesi yükselirken, şarkı söylemesinden tanıdığım sese benzemeye başladığında, barışma ihtimalimizi bu kadar düşük gördüğüm için utandım. Çünkü bunun o barışma olduğunu pek tabii anladım. Ama bu sefer benim ulaşamayacağım, çok üzerimde bir yerlerde büyük çapta gerçekleşiyordu.

Vaat hâlâ gerçekleşmeye devam ediyordu çünkü o kitap günün birinde, hiçbir zaman ayrılamayacağım birkaç kitabımın arasına girdi. Artık benim için de o anda düşündüğüm yerlerinden açılıyor ve okumaya başladığımda, Bettina'yı mı Abelone'u mu düşündüğüm hususunda kararsız kalıyordum. Hayır, Bettina içimde daha gerçek olandı. Tanıdığım Abelone sanki Bettina'ya bir hazırlık gibiydi ve şimdi kendi istem dışı varlığında olduğu gibi, benim için Bettina'da yeniden doğmuştu. Çünkü bu tuhaf Bettina bütün o mektuplarıyla, en geniş haliyle bana yer açmıştı. Başından itibaren, sanki ölümünden sonrasıymış gibi bir bütün olarak yayılarak her yeri kaplamıştı.

Her yere genişleyerek kendisini varlığa dahil etti. Varlığa dahildi ve başına gelenler ebediyen doğadaydı. Orada kendisini buldu ve neredeyse sancılı bir şekilde oradan söküp çıkardı. Rivayetlerdeki gibi güçlükle hatırladı, bir ruh çağırır gibi kendisini çağırdı ve kendi kendine katlandı.

Daha az evvel vardın Bettina, seni seziyorum. Sıcaklığın hâlâ toprakta değil mi ve kuşlar hâlâ senin sesin için yer açmıyorlar mı? Çiğ başka türlü ama yıldızlar hâlâ senin gecelerinin yıldızları. Ya da dünya zaten senin değil mi? Çünkü onu ne çok kez aşkınla tutuşturdun ve onu alev alırken ve yanıp kül olurken izledin, sonra herkes uyurken yenisiyle değiştirdin. Yarattığı tüm dünyalara sıra gelsin diye, her sabah ondan yeni bir dünya isterken, nasıl da kendini Tanrı'yla uyum içinde hissederdin. Onları korumak ve düzeltmek sana göre sefil bir şeydi, sen onları tüketirdin ve ellerini daha fazla dünyalar için açardın. Çünkü senin sevgin her şeye yeterdi.

Nasıl oluyor da herkes senin sevginden söz etmiyordu? O zamandan beri daha ilginç ne oldu ki? Onları alıkoyan neydi? Sen sevginin kıymetini biliyordun. Bunu, sevgini insancıl yapmasını, o senin için en büyük şairine yüksek sesle söyledin, çünkü sevgin hâlâ sadece bir öğeydi. Ama şairin sana yazarak insanları bundan vazgeçirdi. Herkes bu cevapları okudu ve onlara göre şair doğadan daha net olduğu için ona daha fazla inandılar. Ama belki günün birinde onun büyüklüğünün sınırının burası olduğu ortaya çıkacaktır. Bu seven kadın onun sınavıydı ve o başarısız oldu. Sevgiye cevap verememek de ne demekti? Böyle bir aşkın karşılığa ihtiyacı yoktu. Çağrısı ve karşılığı içindeydi. O kendini duyardı.

Ama şairin onun karşısında kendi devleti içinde kendini küçük düşürmesi ve Patmoslu Johannes gibi diz çökerek iki eliyle onun dikte ettiklerini yazması gerekirdi. Melek görevini yerine getiren, onu sarmalayıp ebediyete intikal ettirmeye gelen bu sesin karşısında başka seçenek yoktu. Göğe uçuracak ateşten arabası buradaydı. Boş bıraktığı, ölümüne ilişkin karanlık efsane buradaydı.

Kader motifler ve figürler yaratmaya bayılırdı. Zorluğu karmaşık olandaydı. Hayatın kendisi basitliğinden ötürü zordu. Bize uygun olmayan büyüklükte sadece birkaç şey vardı. Azizler Tanrı karşısında kaderi reddederek bunları seçerlerdi. Doğası gereği kadının da erkekten yana aynı seçimi yapması gerektiği, tüm aşk ilişkilerinin mukadderatını belirler: Kadın ebedi birisi gibi, kararlı ve kadersiz olarak erkeğinin yanında durur, erkeği ise değişir. Seven kadın her zaman sevgilisine üstün gelir çünkü hayat kaderden büyüktür. Adanmışlığı sınırsızdır: İşte bu onun mutluluğudur. Kadının sevgisine ilişkin adı konmamış ıstırap ise hep şudur: Ondan bu adanmışlığını sınırlaması istenir.

Şimdiye kadar kadınların başka şikâyeti olmamıştır: Heloïse'nin* ilk iki mektubunda sadece bu vardır ve beş yüz yıl sonra o Portekizli kadının mektuplarından yine bu çıkar. Onları bir kuş sesi gibi yeniden tanırsınız. Onu kaderde aradıkları için yüzyıllardır bulamadıkları Sappho'nun en uzak hayali, aniden o idrakin aydınlık alanından geçer.

Asla ondan bir gazete almaya cesaret edemedim. Lüksemburg Bahçesi'nin dışında, akşamları bir ileri bir geri sürüklenirken, gerçekten de yanında birkaç nüsha olup olmadığına bile emin değilim. Parmaklıklara sırtını döner ve eli parmaklıkların üzerinde durduğu taş duvar boyunca sürünürdü. O kadar az yer kaplardı ki, her gün önünden geçen birçok insan onu hiç görmezdi bile.

* Héloïse (1101-1164), Peter Abélard ile olan aşk ilişkisi ve yazışmalarıyla tanınan bir Fransız rahibesi, yazar ve bilginidir. Héloïse, Fransız edebiyat tarihinde feminist temsilin gelişiminde önemli bir yer edinmiştir. (ç.n.)

Gerçi sadece uyaran bir ses kalıntısı vardı ama bir lambanın veya sobanın çıkarttığı sesten veya bir mağarada su damlalarının belli aralıklarda çıkarttıkları seslerden farklı değildi. Dünyanın düzeni öyle kurulmuştu ki o hareket eden her şeyden daha sessiz, bir ibre, bir ibrenin gölgesi, zamanın kendisi gibi ilerlerken, bazı insanlar hayatları boyunca molalarında buradan geçerlerdi.

Ona bakmaktan hoşlanmamakta ne kadar da haksızdım. Yakınlarındayken, onun hakkında bir şey bilmiyormuşum gibi sıkça başkalarının adımlarını algıladığımı buraya yazmaya utanıyorum. Sonra içten içe "La Presse" dediğini duyuyordum ve hemen sonra bir daha, kısa aralıklarla üçüncü bir defa daha. Yanımdaki insanlar etraflarına bakınıp sesi arıyordu. Sadece ben herkesten daha aceleci davranırdım, sanki bir şey duymamışım ve içten içe çok meşgulmüşüm gibi.

Gerçekten de meşguldüm. Onu tasavvur etmekle meşguldüm. Onu hayal etme işine girişmiştim ve zorlanmaktan dolayı ter döküyordum. Çünkü onu zihnimde, artık kanıtları, öğeleri olmayan bir ölü gibi yaratmam gerekiyordu. Bütünüyle içten yaratılması gereken bir ölü gibi. Şimdi biliyorum ki bütün eskicilerde satılan, çizgili fildişinden yapılmış İsa heykellerini düşünmek bana biraz yardımcı oluyordu. Herhangi bir Pietà* heykeli düşüncesi bir geliyor, bir gidiyordu: Bütün bunlar muhtemelen onun uzun yüzünün, yanaklarının gölgesindeki kasvetli taze sakalının ve yukarıya doğru kapalı ifadesinin yarattığı mutlak acı veren körlüğünün belirli bir eğilimi çağrıştırması içindi.

Ama ona ait olan o kadar çok şey vardı ki. Daha o zaman anlamıştım ki ondaki hiçbir şey bir ayrıntı değil-

* Pietà, kucağında ölü İsa Mesih'i tutan Meryem Ana heykelidir. (ç.n.)

di: Arkadan kalkık ceketinin veya paltosunun yakasını, uzun ve oyuk boynunun etrafını ona dokunmadan saran o alçak yakayı, geniş bir açıyla her yerden göstermesi. Bunların hepsinin etrafına genişçe sarılmış o siyahımsı-yeşil kravatı ve özellikle de şapkası. Bütün körlerin taktığı gibi yüksek kavisli, sert, eski fötr şapkası: Yüz hatlarıyla ilişkisiz, bir şey ekleme ve kendine yeni bir dış görünüş yaratma olanağı olmaksızın, kararlaştırılmış herhangi yabancı bir şeyi taşıyormuş gibi takması. Bakmak konusundaki korkaklığım yüzünden o kadar ileriye gidiyordum ki bu adamın zihnimdeki imgesini, çoğunlukla sebepsiz yere güçlü ve acı verici bir şekilde, içimde çok sert bir perişanlığa indirgiyordum ve bu bende öyle bir baskı yaratıyordu ki gittikçe artan hayal gücümü dış gerçeklikle bastırmaya ve bozmaya karar vermiştim. Akşama doğruydu. Hemen o adamın önünden dikkatlice geçmeye kararlıydım.

Şu bilinmeli ki ilkbahar yaklaşıyordu. Gündüz rüzgârları kesilmişti, sokaklar uzun ve sakindi; sonlarında beyaz bir metalin kırılma yeri gibi yenievler parıldıyordu. Fakat bu, hafifliğiyle insanı şaşırtan bir metaldi. Geniş, devam edip giden caddelerde birçok insan, ender rastlanan araçların arasından neredeyse korkusuzca yürüyordu. Bir pazar günü olmalıydı. Saint-Sulpice'in kuleleri, rüzgârsız havada neşeli ve beklenmedik yükseklikte gözüküyordu ve neredeyse Roma tarzı dar sokaklardan ister istemez ileriyi, mevsimi görüyordunuz.

Parkta ve önünde o kadar çok insan hareketi vardı ki onu hemen görememiştim. Yoksa onu kalabalığın içinde ilk başta tanıyamamış mıydım?

Tasavvur ettiklerimin değerinin olmadığını hemen anladım. Adam, perişanlığına adanmışlığını sakınarak veya rol yaparak hiçbir şekilde sınırlamamıştı ve bu da

benim olanaklarımı aşıyordu. Ne duruşunun eğim açısını anlayabilmiştim, ne de gözkapaklarının içten ona sürekli yaşattığı dehşeti. Tahliye deliği gibi içe çekik duran ağzını da hiç düşünmemiştim. Muhtemelen hatıraları vardı ama artık her gün elinin aşındığı arkasındaki taş duvarın yarattığı şekilsiz duygu dışında ruhuna asla bir şey daha eklenmeyecekti. Durmuştum ve bütün bunları neredeyse aynı anda izlerken, başka bir şapka ve tereddütsüz pazar günlerine özel, sarı ve eflatun renkli çapraz dörtgenlerden deseni olan boyun bağını takmış olduğunu hissedebiliyordum. Şapka ise yeşil bantlı ucuz, yeni bir hasır şapkaydı. Elbette bu renklerin hiçbir önemi yoktu ve benim onları hatırlamam bile müşkülpesentlikti. Sadece söylemek istediğim, bu renkler onda bir kuşun alt tüyleri gibi yumuşak duruyordu. Kendisinin bunlarda bir hevesi yoktu ve bu devletin onun sayesinde ayakta durduğunu kim (etrafıma bakındım) düşünürdü?

"Tanrım" dedim aniden, "sen *böylesin* demek ki." Varlığın için kanıtlar var. Hepsini unuttum ve hiçbirini asla talep etmedim çünkü bunları biliyor olmak, insana korkunç bir yükümlülük yüklerdi. Ama buna rağmen şimdi bana gösteriliyorlardı. Bu senin zevkindi, bundan hoşnuttun. Her şeyden evvel katlanmayı ve yargılamamayı öğrenecektik. Güç olanlar hangileriydi? Hangileri daha iyiydi? Sadece sen bilebilirdin.

Yine kış olur da yeni bir paltoya ihtiyaç duyarsam, mümkün olduğu sürece onu *o şekilde* giyinmemi nasip et bana.

Başından itibaren bana özel, daha iyi kıyafetlerle dolaştığımda ve belli bir yerde oturmaya önem verdiğimde, bu onlardan farklı olmak istediğim anlamı-

na gelmezdi. Henüz o noktaya gelmemiştim. Onların hayatlarına benim yüreğim yetmezdi. Kolum kısalsa, sanıyorum onu saklardım. O kız ama (bunun dışında kim olduğunu bilmiyordum) her gün kafelerin *teraslarının* önüne geliyordu; mantosunu çıkartmak ve o bilinmez şeylerden ve çamaşırından sıyrılmak onun için çok zor olsa da bu zahmetten kaçınmıyordu, her ne kadar artık sabretmesi zor bir sürede bunu başarabilse de. Sonra ince, körelmiş o şeyiyle mütevazı bir şekilde karşımızda dururdu ve bunun ender olduğu belliydi.

Hayır, amacım onlardan farklı olmak değildi. Fakat onlarla aynı olmak istesem, bir istisna olurdum. Değildim. Ne onların gücü ne de ölçüsü bende olmazdı. Ben öğünden öğüne beslenirim, gizlim saklım yoktur. Ama onlar ölümsüzler gibidirler. Her günkü köşelerinde *dururlar*, kasım ayında bile ve kış gelecek diye bağırmazlar. Sis basar ve onları belirsiz ve silik yapar: Onların yine de keyfi yerindedir. Ben seyahat ettim, hastalandım, başıma bir sürü şey geldi: Ama onlar ölmedi.

(Ben okula giden çocukların, küf kokulu soğuk odalarından nasıl kalktıklarını bile bilmiyorum.

Halen küçücük, hep heyecanlı, hep gecikmiş olarak, gecenin o yarı karanlığında, yetişkin şehre, bitmek bilmeyen okul gününe koşmaları için onları kim teşvik ediyordu? Sürekli tüketilen o desteğin büyüklüğünü hayal bile edemiyorum.)*

Bu şehir, yavaşça onların seviyesine inenlerle dopdolu. Çoğu ilk başta direniyor ama sonra yaşlanan o solgun kızlar ortaya çıkıyor. Onlar güçlü ve içten içe tüketilmemiş ve asla sevilmemiştir, her zaman direnç göstermeden hemen teslim oluyorlar.

---

* El yazmasında kenara not olarak yazılmış. (y.h.n.)

Tanrım, belki de her şeyi olduğu gibi bırakıp, onları sevmem gerektiğini söylemeye çalışıyorsundur. Veya beni geçtiklerinde onların peşinden gitmekte neden bu kadar zorlanıyorum? Niçin birden en tatlı gece sözlerini buluyorum ve sesim gırtlağım ile kalbim arasından yumuşacık çıkıyor? Hayatın dalga geçtiği bu bebekleri dikkatlice nefesimin yanı başında tutmayı, hiçbir şey uğruna ilkbahardan ilkbahara omuzları gevşeyene kadar kollarını açmalarını sağlamayı neden hayal ediyorum? Onlar asla yüksek bir umuttan düşüp kırılmamışlardır ama yaralılardır, hem de ağır yaralı. Sadece kayıp kediler akşamları odalarına yanlarına gider ve onları gizlice çizerler ve üzerlerinde uyurlar. Bazen birisini iki sokak boyunca takip ederim. Evlerin yanlarından yürürler, sürekli onları kapayan insanlar gelir ve bir hiç gibi arkalarından kaybolurlar.

Ama yine de bir tek kişi bile onları sevmeye çalışsa, ona yürümeyi kesen, aşırı ileri gitmiş kişiler gibi ağır gelirlerdi. Sanıyorum bütün uzuvlarında dirilmeyi taşıyan bir tek İsa onlara katlanabilirdi ama o da onlardan hoşlanmazdı. Sadece sevenler onu baştan çıkarabilir, yoksa soğuk bir lamba gibi küçük bir yetenek ile sevgili olmayı bekleyenler değil.

Sonum geldiyse, daha iyi kıyafetlerim içinde rol yapmamın bana bir faydası olmayacağını biliyorum. O, krallığının ortasında bile sonuncular arasına düşmemiş miydi? Yükseleceği yerde yerin dibine kadar düşen o değil miydi? Parklar artık bir şeyi kanıtlamasa da ben de vaktiyle başka krallara inandım, doğrudur. Ama şimdi gece, kış, üşüyorum ve ona inanıyorum. Çünkü saltanat sade-

ce bir anlıktır ve sefaletten daha uzun süren bir şeyi hiç görmedik. Ama yaşasın kral.*

O değil mi, fanusun içindeki mumdan çiçekler gibi deliliğine rağmen hayatta kalmayı başaran? Diğerlerine uzun bir ömür için kiliselerde dualar ediliyordu fakat Başbakan Jean Charlier Gerson ondan ölümsüz olmasını talep ediyordu. Bu onun en muhtaç olduğu ve tacına rağmen en felaket yoksulluk içinde korkunç durumda olduğu zamandı.

O zamanlarda, zaman zaman yüzleri siyaha boyanmış yabancı adamlar ona yatağında saldırıp, çoktandır kendiyle bütünleştiğini sandığı cerahatli apselerinden çürümüş gömleğini üzerinden söküp soymak için gelirlerdi. Oda karartılmıştı ve onlar onun kaskatı kollarının altındaki eskimiş kumaş parçalarını yakaladıkları gibi çekiştiriyorlardı. Sonra aralarından birisi önden ışığı tuttu ve ancak o zaman her gece bütün gücüyle bastırdığı için açılan ve demir hamailinin içine kaynamış olduğu göğsündeki o yarayı gördüler.

Şimdi o derinlerde içinde gömülü duruyordu. Kutsal emanetlerin saklandığı bir sandığın içindeki mucizevi bir kalıntı, cerahatten bir inci dizesiyle çevrili gibiydi; korkunç değerliydi. Uşaklar seçilmişti fakat onlar da rahatsız olan ve flaman bezinden dışarıya çıkıp, pililerinden yere düşerek kollarından tekrar yukarıya çıkmaya çalışan kurtçuklardan iğrenmeden edemiyorlardı. Kralın durumu şüphesiz "parva regina"dan** beri daha da kötüleşmişti çünkü o saf ve genç kraliçe yanında yatmak istemişti ve sonra ölmüştü. Artık kimse bu leş gibi adamın yanında

* VI. Karl (1368-1422), 1380 yılında tahta geçen ve akli dengesi pek yerinde olmayan kral. (ç.n.)

** Parva regina, küçük kraliçe. (ç.n.)

yatacak bir kadın bulmaya cesaret edemiyordu. Ölen kraliçe, ardından kralı sakinleştirici sözler ve sevecenlikler bırakmamıştı. Böylece artık kimse ruhundaki o çılgınlığa ulaşamıyordu, kimse ona ruhunun uçurumlarından kurtulması için yardımcı olmuyordu, ansızın otlanmaya çıkan bir hayvanın bakışıyla kendisini kaybettiğinde, kimse onu anlayamıyordu. Sonra Juvenal'in meşgul yüzünü tanıdığında, imparatorluğunun son halini hatırlıyor ve kaçırdıklarını yerine getirmek istiyordu.

Ama nazikçe söylenememelerinin sebebi, o dönemdeki olaylardan kaynaklanıyordu. Bir yerde bir şey olduğunda tüm ağırlığıyla oluyordu ve söylendiğinde sanki tek bir parçadanmış gibi olurdu. Veya erkek kardeşinin öldürülmüş olduğundan ve her zaman sevgili kız kardeşim olarak andığı Valentina Visconti'nin dün onun önünde diz çökerek biçimsiz yüzündeki şikâyetlerinden ve yasından siyah dulluk peçesini kaldırmış olmasından ne çıkartılabilirdi? Bugün sert ve konuşkan bir avukat saatlerce orada durmuş, sanki hemen cennete gidecekmiş gibi, cinayet aydınlanana kadar prens katilinin hakkını savunuyordu. Adil olmak, herkese hak vermek demekti. Çünkü Orléans'lı Valentina kendisine intikam sözü verilmesine rağmen derdinden ölmüştü.

Ve Burgonya dükünü tekrar tekrar affetmenin ne faydası vardı? O bir defa umutsuzluğun karanlık öfkesine kapılmıştı ve rahatlaması için geceleri geyiklerin bağırışlarını duymak zorunda olduğunu ileri sürerek haftalardır Agilly'de, ormanın derinliklerinde bir çadırda yaşıyordu.

Baştan sona bütün bunlar tekrar tekrar düşünüldüğünde, halk insanı görmek isterdi ve görürdü de: Çaresizce. Fakat halk onu gördüğüne sevinmişti. Onun kral olduğunu anlamıştı. O sessiz, o sabırlı ve sadece Tanrı'nın onunla ilgili karar vermesi için son sabırsızlığında yaşayan

bu adam, kraldı. Saint-Pol malikânesinin balkonundaki o aydınlanmış anlarda, kral belki de gizliden gizliye gelişmeyi seziyordu. Amcası Von Berry'nin onu elinden tutup ilk kesin zaferine götürdüğü o *Roosbecke Günü** aklına gelmişti. Orada, o garip, bir şekilde uzun süre aydınlık kalan kasım gününde, atlılar tarafından her yandan bastırıldıkları için kendi kalabalıklarında sıkışıp boğulan yığınla Gandlıya şahit olmuştu. Birbirlerine yakın olabilmek için kendilerinin oluşturdukları yığında iç içe geçmiş korkunç bir beyin gibi gözüküyorlardı. Kâh orada kâh burada boğularak can vermiş yüzlerini görünce insanın nefesi kesiliyordu. Sıkışıklıktan dolayı hâlâ ayakta duran cesetlerin bunca çaresiz ruhunun birdenbire çıkışıyla, insan oradaki havanın itildiğini düşünmekten kendini alıkoyamıyordu.

Ona şanının başlangıcı olarak bunu belletmişlerdi. Ve o bunu unutamamıştı. Ama eğer o günkü hadise ölümün zaferiydiyse, bugün burada bütün o bakışların önündeki zayıf dizleri üzerindeki dimdik duruşu da aşkın gizemiydi. Diğerlerinde görmüştü, ne kadar korkunç olursa olsun her savaş alanı anlaşılabilirdi.

Buradaki ise anlaşılmak istenmiyordu. Aynı bir zamanlar Senlis Ormanı'ndaki altın tasmalı harika geyik gibiydi. Aradaki fark şimdi kendisinin görünmesi ve diğerlerinin seyre dalmış olmasındaydı. Onların nefes almakta zorlandıklarından ve aynı avlanma gününde, dalların arasından o sessiz yüz göz kırparak çıktığında kendisinin kapıldığı o büyük beklentiye kapıldıklarından şüphe etmiyordu. Görünür olmasının sırrı, sakin vücuduna yayılıyordu. Geçecek endişesiyle kıpırdamıyordu ve

* Roosebecke Muharebesi (27 Kasım 1382). VI. Karl bu savaşta bir Flaman ayaklanmasını bastırmıştır. (ç.n.)

geniş, basit yüzündeki gülümseme, aziz heykellerindeki gibi doğal bir süreç alarak onu zorlamıyordu. Öylece kalmıştı ve bu özet olarak ebediyeti temsil eden anlardan biriydi. Kalabalıklar bunu pek kaldıramamıştı. Gittikçe artan sonsuz bir teselliden beslenerek, sevinç çığlıklarıyla sessizliği delip geçmişlerdi. Ama yukarıda balkonda yalnızca Ursin'in Juvenal'i vardı ve bir sonraki sakinleşme anında kralın, gizemleri görmek için Saint-Denis Caddesi'ndeki tutku kardeşliğine geleceğini bildiriyordu.

Bu tür günlerde kral son derece yumuşak huylu olurdu. Eğer bir ressam, cennete gitmek için bir dayanak arasaydı, kralın Louvre'daki yüksek pencerelerinden birinde, omuzlarının çöküşünün altında duran sakinleşmiş halinden daha iyi bir örnek bulamazdı. O, Christine Pisan'ın "Öğrenmenin Uzun Yolu" adlı, kendisine ithaf edilmiş küçük kitabı karıştırıyordu. O, dünyaya hükmetmeye layık prensi bulmayı hedefleyen alegorik meclisin bilmiş tartışmalarını okumazdı. Kitap onun için her zaman en kolay yerlerinden açılırdı:

Orada on üç yıl boyunca acının ateşi üzerinde bir piston gibi sadece acının suyunu gözler için süzmeye yarayan kalpten bahsediliyordu. Ancak mutluluk yeterince ve ebediyen geçince, gerçek tesellinin bulunacağını kavrıyordu. Bu teselliden daha yakın hiçbir şeyi yoktu. Ve bakışı öbür taraftaki köprüyü yakalar gibi olunca, güçlü Cumäa tarafından büyük mesafelere tutulan kalp aracılığıyla dünyayı, o zamanki dünyayı seyretmeye bayılırdı: Cesur denizleri, uzaklar tarafından korunan yabancı kuleli şehirleri, toplu dağların kendinden geçiren yalnızlığı ve korkulu bir şüpheyle araştırılan ve emzirilen bir bebeğin kafası gibi kapanan gökyüzünü.

Fakat odaya birisi girdiğinde ürkerdi ve zihni yavaş yavaş bulanıklaşırdı. Onu pencereden almaları ve meşgul

etmeleri gerektiğini kabul ediyordu. Onu resimler üzerinde saatlerce geçirmeye alıştırmışlardı ve o da bundan memnundu. Sadece sayfaları çevirirken birden fazla resmi önünde tutamamak ve yerleri değiştirilemeyecek şekilde dosyalarda sabit olmaları onu üzüyordu. O zaman birisi tamamıyla unutulmuş bir kâğıt oyununu hatırlamıştı. Bu rengârenk, resimlerle dolu ve her biri hareketli iskambil kâğıtları o kadar keyfine göreydi ki kral ona bunları getireni himayesine almıştı. Saraylılar arasında iskambil oyunu moda haline gelirken, kral kütüphanesinde oturup tek başına oynardı. Aynı şimdi iki kralı yan yana açtığı gibi, geçenlerde Tanrı da kendisini ve Kral Wenzel'i yan yana getirmişti. Bazen bir kraliçe ölürdü. O zaman üzerine mezar taşı gibi bir kupa ası koyardı. Bu oyunda birden fazla rahibin olması onu şaşırtmıyordu. Masanın öbür tarafındaki kenarına Roma'yı kurardı ve burada, sağ tarafında Avignon olurdu.

Roma umurunda değildi. Herhangi bir sebepten ötürü onu yuvarlak hayal ederdi ve daha fazla üzerinde durmazdı. Ama Avignon'u bilirdi. Ve düşünmeye başlar başlamaz, hafızası o yüksek kapalı sarayı zihnine getirerek onu aşırı zorlardı. Gözlerini kapatıp derin nefes alması gerekirdi. Bir sonraki gece kâbus görmekten korkardı.

Genel anlamda gerçekten de sakinleştirici bir meşguliyetti ve kendisini hep yeniden bununla meşgul etmekte haklıydılar. Bu saatler, kendisinin kral olduğuna inancını artırıyordu, Kral VI. Karl. Bu, kendisini dev aynasında gördüğü anlamına gelmezdi. Ama kendisinin de belli bir kart olduğuna inancı artıyordu. Belki kötü, öfkeyle oynanmış ve her zaman kaybeden bir karttı ama hep aynı karttı, asla başkası değildi. Kendini olumlayarak monoton geçen böyle bir haftadan sonra kralın içi yine de sıkılırdı. Sanki aniden fazla belirgin olan yüz hatlarını hisseder-

mişçesine, alnındaki ve ensesindeki deri gerilmeye başlardı. Hangi dürtüyle hareket edip de gizemleri sorduğunu ve başlamaları için sabırsız davranmaya başladığını kimse bilmezdi. Ve başladıklarında Saint-Pol Malikânesi'nden çok Saint-Denis Caddesi'nde yaşardı.

Sunulan bu şiirlerin vahim yanı, sürekli yeniden uzayıp gitmeleri ve gelişerek on binlerce dizeye kadar uzamalarıydı. Öyle ki içlerindeki zaman netice itibarıyla gerçek oluyordu. Bu sanki dünyanın ölçülerinde bir yerküre yapmak gibi bir şeydi. Altında cehennemin yer aldığı boş platform ve cennetin seviyesini temsil eden, platformun üzerinde bir direğe monte edilmiş parmaklığı olmayan bir balkonun iskeleti, aldanmayı azaltmaya yardımcı oluyordu. Çünkü bu yüzyılın cennet ve cehennemi gerçekten de dünyevileşmişti. Hayatta kalabilmek için her ikisinin güçleriyle yaşamak gerekiyordu.

Bir nesil öncesinde, istemsizce ve olağanüstü bir dehalet ile XXII. Johann etrafında toplanılan Avignon Hıristiyanlığının günleriydi. Öyle ki ondan hemen sonra, piskoposluğunun yerine, o tüm evsiz ruhların kurtarıcısı olarak, kapalı ve ağır bu saray meydana getirilmişti. Ama kendisi, o ufak tefek, hafif, ruhani ihtiyar, hâlâ açıkta yaşıyordu. Gelir gelmez aceleyle kısa ve öz her tarafa doğru, ertelemeden faaliyete geçince, zehirlenmiş kâseler sofrasında yerini bulmuştu. İlk tasın her zaman dökülmesi gerekiyordu çünkü çeşnicibaşının içinden çıkarttığı tek boynuz parçasının rengi bozuktu. Yetmiş yaşındaki o çaresiz adam, onu mahvetmek için kendisinden yapılmış mumdan heykeli nerede saklayacağını bilemez bir halde etrafta dolaştırıp durdu ve içindeki uzun iğnelerle kendisini çizdi. Heykel tabii ki eritilebilirdi. Zaten gizli tasvirlerden o kadar korkmuştu ki, güçlü iradesine rağmen bununla kendisinin ölümüne yol açabile-

ceği ve ateşteki mum gibi eriyebileceği düşüncesinden kurtulamıyordu. Ufalmış vücudu dehşetten daha da kurumuş ve dayanıklı olmuştu. Fakat şimdi de imparatorluğunun bedenine azmediyorlardı. Granada'da tüm Hıristiyanları yok etmeleri için Yahudiler kışkırtılmış ve bu sefer korkunç savaşçılar satın alınmıştı. İlk dedikodulardan sonra, cüzamlıların saldırısıyla ilgili kimsenin şüphesi kalmamıştı. Korkunç çürümüş yığınların kuyulara atıldığına bazıları şahit olmuştu bile. Bunu olasılık dahilinde görmek saflık değildi. Tam tersi, inançları o kadar ağır gelmeye başlamıştı ki, titreyenleri kuyuların dibine kadar çekiyordu.

Azimli ihtiyarın zehri kandan yine uzak tutması gerekiyordu. Batıl inançlar uygulamaları döneminde kendisine ve çevresindekilere şafaktaki şeytanlara karşı Angelus'u* salık vermişti. Şimdi ise bütün bu heyecanlı dünyada her akşam sakinleştirici duanın çanları çalıyordu. Fakat bunun dışında, ondan çıkan tüm ferman ve mektuplar, yatıştırıcı bitkisel çaydan çok baharatlı bir şaraba benziyordu. İmparatorluk kendisinin tedavisini kabul etmemişti fakat o hastalıklarla ilgili yığınla kanıtı saymaktan yorulmuyordu. Ve hemen Uzakdoğu'dan bu zorba hekime başvurulmuştu.

Ama inanılmaz bir şey oldu. Azizler Günü'nde her zamankinden daha uzun ve sıcak bir vaaz vermişti. Sanki onu bizzat yeniden görme ihtiyacıyla inancını göstermişti. Seksen beş yıllık tapınaktan onu tüm gücüyle yavaşça çıkartıp kürsüde sergilemişti: Orada ona haykırdılar. Avrupa'nın tamamı haykırıyordu: Bu din kötüydü.

Papa o zaman kayboldu. Günlerce ondan hiçbir ses çıkmadı. Bir dua odasında dizleri üzerine çökmüş, ruh-

* Angelus, Enkarnasyonu anan bir Katolik adanmışlığıdır. (ç.n.)

larından hasar görmüşlerin sırrını araştırıyordu. Sonunda ağır murakabeden yorgun bir şekilde ortaya çıkıp, sözlerini yalanlamıştı. Ardı ardına tüm sözlerinden döndü. Sıra ruhunun bunak tutkusunu yalanlamaya gelmişti. Geceleri kardinalleri uyandırtıp, onlarla pişmanlığıyla ilgili konuşmak istemesi muhtemeldi. Belki de hayatını olağanüstü uzatan şey, kendisinden nefret eden ve gelmek istemeyen Napoleone Orsini'nin önünde bile küçük düşme ümidiydi.

Cahors'lu Jakob* onu yalanlamıştı. Denilebilirdi ki, hemen ardından dünyadaki rüştünü yalnızca cennetin manevi hazlarına yetişkin olarak ulaşmak için bekliyormuş gibi görünen Ligny Kontu'nun oğlunu göndererek, Tanrı bile yanıldığını göstermek istemişti. Bu parlak çocuğu kardinal olarak hatırlayan ve onun genç yaşta piskopos olup, henüz on sekiz yaşında kemale erme aşamasında vecit halindeyken öldüğünü bilen birçok kişi hâlâ hayattaydı. Ölmüş olanlarla da karşılaşılıyordu: Çünkü serbest bırakılmış saf hayatın yattığı bir mezardaki hava, cesetlere uzun bir süre daha tesir ederdi. Fakat bu aşırı erken olgunlaşmış kutsallığın kendisinde bile çaresiz bir durum yok muydu? Bu ruhun saf dokusunun, sanki zamanın aşırı kızılboya kazanından yalnızca onu parlatmak için geçirilmiş olması, herkes için bir haksızlık değil miydi? Bu genç prensin tutkulu cennet yolculuğu için dünyadan göç etmesinde ters bir tepki hissedilmiyor muydu? Parlaklar neden o zahmetli ışık toplayıcılarının arasında kalamıyordu? Papa XXII. Johann'a mahşer gününden evvel başka hiçbir yerde, rahmetliler arasında bile, gerçek mutluluğun olmadığını iddia ettiren bu ka-

* Papa XXII. İoannes, doğum adı Jacques Duèze, 1316 yılından 1334 yılına kadar papalık yapmıştır. (ç.n.)

ranlık zihniyet değil miydi? Ve gerçekten de burada bu kadar yoğun bir kargaşa yaşanırken, bir yerlerde bazılarının sırtlarını meleklere yaslayarak yüzlerini Tanrı'nın ışığına çevirdiğini ve ona bakabilmenin tükenmez manzarasıyla sakinleşerek uzandığını hayal edebilmek için her daim haklı olduğunu düşünen inat nasıl bir inattı?

İşte gecenin soğuğunda oturmuş yazıyorum ve bütün bunları biliyorum. Belki de küçükken o adamla karşılaştığım için biliyorum. Çok uzun boyluydu, hatta bana kalırsa boyu yüzünden dikkat çekiyor olmalıydı.

Her ne kadar düşük bir olasılık olsa da o akşam tek başıma dışarıya çıkmayı başarmıştım. Koşuyordum, bir köşeyi döndüm ve işte orada o adamla karşılaştım. Sonra olanların yaklaşık beş saniyede nasıl olduğunu anlayamıyorum. Ne kadar kısa sürede anlatılmaya çalışılsa da anlatması hep daha uzun sürüyordu. Onunla çarpışırken canım yanmıştı. Küçüktüm, bu nedenle ağlamıyor olmam dahi bana büyük bir başarı gibi geliyordu ve ister istemez teselli edilmeyi bekliyordum. Adam bunu yapmadığı için onun çekingen olduğunu düşünmüştüm. Tahminimce bu durumu çözecek uygun espri aklına gelmiyordu. Ona bu hususta yardım edecek kadar keyfim yerine gelmişti ama bunun için yüzüne bakabiliyor olmalıydım. Onun çok büyük olduğunu söyledim. Aslında doğal olanı, onun bana doğru eğilmesiydi. Böylelikle o, hazır olmadığım bir seviyede bulunmazdı. Önümde takım elbisesinin kokusu ve hissettiğim garip sertliğinden başka bir şey yoktu. Ansızın yüzü karşıma çıkmıştı. Nasıl mıydı? Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Bu bir düşmanın yüzüydü. Ve bu yüzün yanında, korkunç gözlerinin hizasında, ikinci

bir kafa gibi yumruğu duruyordu. Kafamı çevirmeye fırsat bulamadan koşmaya başlamıştım bile. Solundan kaçarak bomboş, korkunç bir sokaktan aşağıya doğru koşuyordum. Bu yabancı bir şehrin, hiçbir şeyin affedilmediği bir şehrin sokağıydı.

O zaman şimdi ancak anlayabildiğim bir şey yaşamıştım: O ağır, yoğun ve çaresiz zamanı.

Barışan iki kişinin öpüşmesinin, etraftaki katiller için işaret sayıldığı zaman. Aynı bardaktan içiyorlar, herkesin gözü önünde aynı ata biniyorlar ve geceleri de aynı yatakta uyudukları söyleniyordu. Bütün bu temasların üzerine, birbirlerine karşı duydukları nefret o kadar artıyordu ki biri diğerinin atan damarını gördüğünde, bir kurbağa görmüşçesine içinden hastalıklı bir iğrenme yükseliyordu. Bu, birisinin mirastan daha büyük pay aldığı için kardeşine saldırıp onu esir tuttuğu bir zamandı. Her ne kadar kral tacize uğrayanın yanında yer alıp, ona malını geri verse ve başka kaderlerle meşgul olan büyük ağabey olay çıkartmama sözü verip mektuplarla haksızlık yaptığını ve pişman olduğunu beyan etse de bütün bunlardan sonra kurtulan kardeş kendisini toparlayamıyordu. O yüzyıl onu hacı kıyafetleriyle sürekli tuhaf adaklar icat edip, bir kiliseden diğer kiliseye geçerken kaydetmişti. Boynunda muskalarla Saint-Denis rahiplerine endişe verici tahminlerini fısıldıyordu ve fihristlerinde, Kutsal Ludwig'e adanmasını faydalı bulduğu yüz poundluk uzun mum kayıtlıydı. Kendi hayatını yaşama fırsatı hiç olmamıştı. Ölümüne kadar, ağabeyinin kıskançlığını ve öfkesini farklı şekillerde kalbinde hissediyordu. Herkesin hayran olduğu Foix Kontu Gaston Phöbus, İngiliz kralının Lourdes başkumandanı olan yeğeni Ernault'yu açıkça öldürmemiş miydi? Ve Gaston Phöbus'un güzelliğiyle ünlü eliyle, suçlamaları yüzünden can çekişen oğlunun

çıplak boynunu kestiği keskin tırnak makasını saklamayı unutması, bu açık ve seçik cinayetin yanında korkunç bir tesadüf değil miydi? Oda karanlıktı. *Yorgun oğlanın* küçücük yarasından gizlice akan ve harika bir soyu sonsuza dek terk ederek uzaktan süzülen kanı görebilmek için ışık tutmak gerekiyordu.

Kim güçlü kalıp, cinayet işlemekten uzak durabilirdi? Bu zamanda en olmaz denilen şeyin kaçınılmaz olduğunu kim bilmiyordu? Gün içinde bakışları orada veya burada bir katilin yoklayıcı bakışlarıyla karşılaşan birinin garip bir önsezisi olurdu. O da geri çekildi, bir odaya kapandı, son arzusunu yazdı ve söğüt dalından bir sedye, Celestius* elbisesi ve dökmek için kül emretti. Yabancı ozanlar sarayının önüne geldi ve onları, belirsiz tahminleriyle uyumlu sesleri için prenslere layık ödüllendirdi. Köpeklerin bakışları şüpheliydi ve duruşları güvensizleşiyordu. Bütün bir ömür boyunca geçerli olan anlamdan, sessizce yeni bir yan anlam çıkıyordu. Bazı alışkanlıklar insana eskimiş gibi geliyordu fakat sanki yerlerine koyacak bir şey de yok gibiydi. Planlar yapıldığında, onlara gerçekten inanmadan, sadece genel hatlarıyla ilgileniliyordu. Buna karşın bazı hatıralar beklenmedik bir kesinlik kazanıyordu. Akşamları, ateşin karşısında insan kendisini onlara teslim ettiğini düşünüyordu. Fakat aslında artık bilinmeyen dışarıdaki gece, ansızın kulaklara yüksek sesle yerleşiyordu. O kadar çok özgür ve tehlikeli gecede tecrübe edinen kulak, sessizliğin münferit parçalarını ayırt ediyordu. Ama yine de bu sefer farklıydı. Dün ile bugün arasındaki gece değildi: Herhangi bir geceydi. Gece. *Beau sire Dieu*** ve sonra diriliş. Bu tür zamanlarda bir sevgiliye övgünün

* Celestius Tarikatı. (ç.n.)

** Aman Tanrım. (ç.n.)

yettiği nadir görülürdü: Hepsi gündelik şarkılarda ve birilerine yaranmak için yazılan şiirlerde değiştirilerek, uzun görkemli isimler altında anlaşılmaz hale gelmişlerdi. Olsa olsa karanlıkta, bir orospu çocuğunun kadınsı, dolgun bakışları gibiydiler.

Ve sonra, geç saatteki gece yemeğinden evvel, gümüşi lavabodaki ellerle ilgili düşünceli o hal. Kendi elleri. Onunkilerle bir bağlantı kurulması mümkün müydü? Tutmak ve bırakmanın bir devamı mıydı? Hayır. Herkes o kısmı ve karşıtını deniyordu. Herkes ayağa kalkıyordu, kimse bir eylemde bulunmuyordu.

Misyoner kardeşlerin eylemleri dışında herhangi bir eylem yoktu. Davranışlarını gören kral, onlara bir izin yazısı uydurmuştu. Onlara sevgili kardeşlerim diye hitap ederdi. Hiç kimse ona bu kadar yakın olmamıştı. Faniler arasında kendi misyonlarını yaymaları için onlara resmen izin verilmişti çünkü kral, çokça kişiyi aşılamaları ve onayladığı güçlü faaliyetlerine dahil etmelerinden başka bir şey dilemiyordu. Kendisine gelince, o da onlardan olabildiğince fazla şey öğrenmek istiyordu. O da aynı onlar gibi, bir manaya ilişkin kıyafet ve işaretleri taşımıyor muydu? Onları izlediğinde bunun öğrenilebilir bir şey olduğuna inanıyordu: Gelmek ve gitmek, ifade etmek ve şüphe götürmeyecek şekilde eğilmek. Kalbi olağanüstü ümitlerle doluyordu. La Trinité Hastanesi'nin bu huzursuz edici aydınlatılmış, tuhaf salonunda her gün kendisine özel olarak ayrılan yerinde oturup, heyecandan ayağa kalkar ve bir öğrenci gibi kendisini toparlardı. Başkaları ağlardı, ama o içten parıldayan gözyaşlarıyla doluydu ve buna katlanabilmek için sadece iki soğuk elini birbirine kenetlerdi. Bazen, en aşırı durumda, anlaşılmış bir oyuncu geniş bakış açısından aniden çıktığında başını kaldırır ve ürkerdi: O ne zamandan beri oradaydı?

Yansımalı gümüşi zırhında, yukarıda iskelenin ön kenarına çıkan Mösyö Aziz Mikail'di.

Böyle anlarda o doğrulurdu. Bir karar verecekmiş gibi etrafına bakınırdı. Bu eyleme ilişkin karşılığı burada neredeyse kabul etmek üzereydi: Kendisinin rol aldığı o büyük, korkak ve saygısız tutkuyu.

Fakat ansızın geçmişti. Herkes manasızca hareket ediyordu. Yanan meşaleler üzerine geliyordu ve yukarıdaki kubbeye şekilsiz gölgeler düşüyordu. Tanımadığı insanlar onu çekiştiriyorlardı. Oynamak istiyordu ama ağzından hiçbir şey çıkmıyordu, hareketleri bir şey ifade etmiyordu. İnsanlar o kadar tuhaf bir şekilde etrafında sıkışıyorlardı ki, aklına haçı taşıma fikri gelmişti. Ve haçı getirene kadar beklemek istedi. Ama onlar daha güçlüydü ve onu dışarıya itmişlerdi.

Dışarıda birçok şey değişti. Nasıl olduğunu bilmiyorum. Ama içeride ve senin önünde, Tanrım, senin önünde ey seyirci: Eylemsiz değil miyiz? Rolü bilmediğimizi pek tabii fark ediyoruz, bir ayna arıyoruz, makyajımızı silmek istiyoruz ve üzerimizdeki sahte olanı çıkartıp gerçek olmak istiyoruz. Ama bir yerlerimizde unuttuğumuz bir miktar sahtelik halen üzerimize yapışıp kalıyor. Kaşlarımızda bir miktar abartı kalıyor, dudaklarımızın bükük olduğunu fark edemiyoruz. Ve etrafta bu şekilde dolaşıyoruz. Bir soytarı ve bir yarım: Ne mevcut olanın tamamı ne de oyuncu.

Bunlar Orange Tiyatrosu'ndaydı. Şimdi cephesini oluşturan sadece rüstik harabesinin bilinciyle, pek yukarısına bakmadan, bekçinin küçük cam kapısından

içeriye girdim. Kendimi yerde yatan sütun gövdeleri ve küçük hatmi ağaçlarının arasında buldum ama bunlar, öğleden sonrası gölgeleriyle bölünerek, devasa konkav bir güneş saati gibi orada duran seyirci tribününün açık kanadına olan görüşümü sadece bir an için kapattılar.

Oturma sıralarından yukarıya çıkarken, bu çevrede ne kadar zayıfladığımı hissettim. Biraz yukarıda, dağınık bir halde gereksiz, meraklı birkaç yabancı duruyordu. Kıyafetleri rahatsız edici şekilde belirgindi ama ölçüleri konuşmaya değer değildi. Bir müddet beni gözlerine kestirdiler ve ne kadar kısa boylu olduğuma şaşırdılar. Bu, arkamı dönmeme sebep oldu.

Ah, hiç hazırlıklı değildim. Bir oyun oynanıyordu. Muazzam, insanüstü bir dram sahneleniyordu. Üç katlı dev dikey bölmeleriyle kükreyen, neredeyse yok edici ve aniden aşırı ılımlı olan muazzam sahne duvarının dramıydı bu.

Mutlu bir şaşkınlık içinde kendimi bıraktım. Yükseklere kadar uzanan, gölgeleri çehreye benzeyen düzeni, ortasında yer alan ağzında biriktirdiği karanlık ve düzgün lüleli saçlara benzeyen saçaklarıyla bitirdiği tepesi: Dünyanın arkasından ateş ettiği, her şeyi değiştiren güçlü maske işte buydu. Burada, bu büyük kavisli oturma çemberinde bekleyen, boş ve emici bir varoluş hüküm sürüyordu: Olup biten her şey karşıdaydı: Tanrılar ve kader. Ve karşıdan (daha yukarıya bakıldığında) duvar kenarının hemen üzerinden gökyüzünün o ebedi girişi başlıyordu.

Şimdi anlıyordum ki bu bir saat, beni ebediyen tiyatrolarımızdan uzaklaştırdı. Orada ne yapayım? Sertliği nedeniyle, ağır yoğun yağ damlaları gibi dışarıya sızan, boş rolleri içinden geçirecek güçleri olmadığı için bu duvarın (Rus kiliselerin ikon duvarlarının) kaldırıldığı bir sahneyi ben ne yapayım? Şimdi parçalar, sahnelerin

kaba delikli süzgeçlerinden dökülüyor ve yerde yığılıyorlar, yeterince biriktiğinde ortadan kaldırılıyorlar.

Bu, sokaklarda ve evlerdeki ham gerçeklikle aynıdır. Tek fark, normalde bir akşamda birikenden daha fazlasının birikiyor olmasıdır.

(Hadi samimi olalım. Tanrımız olmadığı gibi tiyatromuz da yok: Bunun için beraberlik gerekir. Herkesin kendisine özel fikirleri ve endişeleri var, sadece istediği ve kendisi için yararlı olduğu kadarını başkalarına gösteriyor. Arkasında, akıl almaz şeylerin birikeceği ve güçleneceği zaman bulacağı müşterek bir acı duvarı için haykırmak yerine, tükenmemesi için anlayışımızı mütemadiyen inceltiyoruz.)*

Bir tiyatromuz olsaydı, o zaman sen, trajik kadın, sergilenen acınla me aklarını dindirenlerin karşısında yine öyle ince, öyle yalın, öyle dış görünüşüne bahane bulmadan durur muydun? Seni olağanüstü dokunaklı kadın, sen henüz neredeyse bir çocukken ve tiyatroculuk oynarken, seni gittikçe daha fazla gizlemesini istediğin bir maske yerine, yüzüne bütün o gülleri tutarak kendi acının gerçekleşmesini, daha o zamanlar Verona'da önceden görmüştün.

Doğru, sen bir oyuncu çocuğuydun ve seninkiler oynarken görünmek isterlerdi. Ama sen farklıydın. Önceden tahmin etmese de Marianna Alcoforado için rahibelik neyse, senin için de bu meslek o olacaktı. Bir kostüm. Görünür olmayan mutluların ısrarlı mutlulukları gibi içinde desteksiz bir şekilde mutsuz olabileceğin, yeterince sıkı ve uzun süreli bir kostüm. Gittiğin tüm şehirlerde

* El yazmasında kenara not olarak yazılmış. (y.h.n.)

hal ve tavırlarını anlatıyorlardı ama günden güne ne kadar ümitsizleştiğine ve gizlenmek için önüne sürekli yeniden tuttuğun şiirlere anlam veremiyorlardı.

Sen, ışığın geçtiği yerlerine, saçını, ellerini veya herhangi başka sıkı bir şeyi tutuyordun. Görünmez olanlara üflüyordun; kendini küçültüyordun; çocuklar gibi saklanıyordun ve sonra da o mutlu kısa sesi çıkartıyordun. Seni ancak bir melek arayabilirdi. Ama sonra dikkatlice yukarıya baktığında, o çirkin, içi boş, gözlü salondaki herkesin ama herkesin seni bütün bu zaman boyunca izlediğine emindin.

Sana düşen, kem gözlere karşı, o parmak işaretiyle birlikte kısaca kolunu uzatmaktı. Sana düşen, çekiştirdikleri yüzünü onlardan kurtarmaktı. Sana düşen, kendin olmaktı. Oyun arkadaşlarının cesareti azalıyordu; sanki onları dişi bir panterle bir odaya kapatmışlar gibi kulisten sürünerek geçiyor ve sadece seni tahrik etmemek için gerektiği kadar konuşuyorlardı. Ama o anda sen onları öne çekip çıkarttın ve onlarla hakikilere davrandığın gibi davrandın. Gevşek kapılar, sahte perdeler, arkası olmayan eşyalar seni karşı koymaya zorluyordu. Kalbinin muazzam bir gerçekliğe durdurulamaz bir şekilde yükselişini hissediyordun ve ürkerek bir defa daha, şeytan örümceğinin uzun ipleri gibi, üzerindeki bakışları koparmaya çalışıyordun. Ama onlar o anda, sanki hayatlarını değiştirmeleri için onları zorlayacak bir şeyi son anda uzaklaştırmak gibi, en beterinden korktukları için hemen alkış koparmışlardı.

Sevilenler kötü ve tehlikeli yaşarlar. Ah, keşke kendilerini aşsalardı da sevenler olsalardı. Sevenlerin etrafı tamamıyla güvenlidir. Onları artık hiç kimse suç-

layamaz ve kendi kendilerini ele verecek durumda da değillerdir. Sır onların içlerinde şifa bulmuştur. Sırrın parçaları yoktur ve onu bir bütün olarak bülbüller gibi şakırlar. Birinden şikâyet ederler ama bütün doğa onlara eşlik eder: Bu şikâyet ölümsüz birisi hakkındadır. Kaybolanın peşinden giderler ama daha ilk adımda onu geçerler ve *önlerinde* bir tek Tanrı vardır. Efsaneleri, Kaunos'u Likya'ya kadar takip eden Byblis'in efsanesidir. Yüreğinin baskısı onu izinin peşinden ülkeler boyunca koşturmuş ve sonunda gücü tükenmişti. Fakat o kadar güçlü bir karakterdi ki çökerken, ölümün ötesinde aceleyle kaynak olarak, hızlı bir kaynak olarak yeniden görünmüştü.

O Portekizli kadına da aynı şey olmadı mı? O da ruhsal bir kaynağa dönüşmedi mi? Sana ne oldu Heloïse? Şikâyetleri bize gelen siz sevenlere ne oldu? Gaspara Stampa; Die Kontesi ve Clara d'Anduze; Louise Labbé, Marceline Desbordes, Elisa Mercoer? Ama sen, zavallı kaçak Aïssé, sen şimdiden çekiniyorsun ve pes ettin. Yorgun Julie Lespinasse. Mutlu parkın ıssız destanı: Marie Anne de Clermont.

Hâlâ çok iyi hatırlıyorum, çok eskiden evde bir mücevher kutusu bulmuştum. İki karış büyüklüğünde, yelpaze biçimindeydi ve sahtiyana koyu yeşil baskılı bir kenarı vardı. Onu açmıştım ama içi boştu. Bu kadar zaman sonra bunu artık söyleyebilirim. Ama onu açtığım o zaman sadece bu boşluğun neden ibaret olduğunu görebilmiştim: Kadifeden, artık pek yeni sayılmayacak, açık renk küçük bir kadife yükseltiden ve içinden biraz daha açık renk ve boş geçen bir nebze hüzün taşıyan bir mücevher oluğundan ibaretti. Buna sadece bir an dayanmak mümkündü. Ama sevilenler olarak geri kalanlar için bu belki de hep böyleydi.

Günlüklerinizde eskilere gidin. İlkbahar dönemlerinde, biten yılın size bir sitem gibi dokunduğu bir zaman hep olmaz mıydı? İçinizde mutlu olma hevesi vardı ama yine de özgür, geniş dışarıya çıktığınızda havada bir yabancılaşma olurdu ve bir gemide yürürcesine, devam edip etmemekte kararsız kalırdınız. Bahçe başlardı ama siz (işte buydu), siz kışı ve önceki yılı beraberinizde sürüklerdiniz. Bu sizin için olsa olsa bir devamdı. Ruhunuzun iştirak etmesini beklerken birdenbire eklemlerinizin ağırlığını hissederdiniz ve açık olan sezgileriniz hasta olma olasılığınızı haber verirdi. Bunu üzerinizdeki fazla ince elbiselerinize bağlıyordunuz ve şalınızı omuzlarınıza atıp, ağaçlı yolun sonuna kadar koşardınız. Sonra hızlı çarpan kalbinizle o döner kavşakta durup bütün bunlarla bir olmaya karar verirdiniz. Ama bir kuş ötüyordu. O yalnızdı ve sizi yalanlıyordu. Ah, keşke ölmüş mü olsaydınız?

Belki de. Belki de bunları atlatabilmemiz yeni bir şeydi: yılı ve sevgiyi. Çiçekler ve meyveler düştüklerinde olgundurlar. Hayvanlar birbirini hissederek bulurlar ve birlikte memnundurlar. Bizim, Tanrı'yı örnek alan bizlerin işi bitmez. Biz doğamızı erteleriz, daha çok zamana ihtiyaç duyarız. Bizim için bir yıl nedir ki? Tanrı'ya başlar başlamaz, ona dua etmeye de başlarız: Bu geceyi atlatmamıza yardım et. Ve sonra hastalığı ve sonra aşkı atlatmamıza yardım et.

Clémence Bourges'in* tam yükselirken ölmek zorunda kalması. O ki eşsizdi. Bütün o enstrümanları herkesten daha iyi ve en düşük sesiyle bile unutulmaz çalardı. Genç kızlığı öyle bir kararlılıktaydı ki, sevgisi sel olan biri bu

* Clémence de Bourges bir soyluydu ve Rönesans dönemi Fransız şairlerindendi. (ç.n.)

yeşeren kalbe, içinde hiçbir dizenin susturulmadığı sonatlar kitabını adayabilmişti.

Louise Labbé bu çocuğu aşkın uzun ıstıraplarıyla ürkütmekten korkmamıştı. O ona özlemin geceleri yükselişini gösterdi; ona acıyı büyük uzay boşluğu gibi vaat etti ve acıya ilişkin tecrübesiyle bu genç kızın, güzelliğini borçlu olduğu ve karanlıkta beklediği kişinin gerisinde kaldığını tahmin ediyordu.

Memleketimdeki kızlar. Aranızdaki en güzeli, yaz mevsiminde bir öğleden sonra karartılmış kütüphanede, 1556 yılında Jan des Tournes'nin bastırdığı o küçük kitabı bulsa keşke. O serinletici düzgün cildi alıp, arıların uçuştuğu o meyve bahçesine veya alt notası sırf tatlı atıştırmalıklardan oluşan aşırı tatlı kokusuyla karşıdaki floksa çiçeğinin yanına götürse. Bu kitabı erkenden bulsa. Bakışlarının yeni yeni kendisine döndüğü ve genç ağzının elmadan kocaman parçalar koparark aşırı dolu olabildiği günlerde.

Ve sonra hareketli dostlukların başladığı o zaman. Kızlar, birbirinize Dika ve Anaktoria, Gyrinno ve Atthis diye seslenişleriniz, sırrınız olsa. Birisi, belki bir komşunuz, gençliğinde seyahat etmiş ve çoktandır özel biri sayılan ihtiyar birisi, size bu isimleri tavsiye etse. Sizi bazen o ünlü şeftalileri için veya haklarında çok konuşulduğundan herkesin görmesi gerektiği, yukarıdak beyaz koridorda yer alan Ridinger'in binicilikle ilgili gravürleri için davet etse.

Belki de onu anlatmaya ikna edersiniz. Belki de eski seyahat günlüklerini çıkartmasını ondan rica edecek kişi sizin aranızdadır, kim bilebilir ki?

Aynı kişi günün birinde, Sappho'dan bazı şiir parçalarının bize nasıl geldiğini ondan öğrenmesini bilse ve neredeyse bir sır olanı öğrenene kadar rahat vermese: Bu kabuğuna çekilmiş ihtiyar adamın, boş zamanlarında bu dizeleri nakletmeyi sevdiğini ona söyletse. Uzun zamandan beri bunları düşünmediğini itiraf etmeliydi ve orada olanların da konuşulmaya değer olmadığını taahhüt ederdi. Ama şimdi, eğer çok ısrar ederlerse, bu temiz kalpli kız arkadaşlarının önünde bir kıta okumak onu memnun ediyordu. Hatta hafızasında Yunanca metnini hatırlıyor ve ona göre tercümesi bir şey ifade etmediği için ve bu gençliğe, güçlü alevlerde dövülerek gelişmiş olan o değerli saf dili gösterebilmek için onu okuyordu.

Bütün bunların üzerinde, yeniden işine ısınıyordu. Onun için güzel, neredeyse genç akşamlar başlıyordu. Mesela önlerinde çok fazla sessiz geceleri olan sonbahar akşamları. O zaman çalışma odasındaki ışık uzun zaman yanardı. Her zaman sayfalarının üzerine eğilip durmazdı. Sıkça geriye yaslanır ve okumuş olduğu bir satırın ardından gözlerini kapatıp, manasının kanında yayılmasına izin verirdi. Antikçağ ile ilgili hiç bu kadar emin olmamıştı. Oyuncu olarak çıkmak istediği bir oyunu kaçırmış gibi ardından ağlayan nesle neredeyse gülümsemek isterdi. Tüm insan emeğinin eşzamanlı yeniden algılanması gibi bir şey olan o erken dünya birliğinin dinamik anlamını şimdi, şu anda kavrıyordu. O tutarlı kültürün, bir dereceye kadar eksiksiz somut göstergelerle, sonraki birçok bakış açısı için bir bütünü ve genel anlamda eskimiş bir bütünü oluşturuyormuş gibi görünmesi onu yanıltmıyordu. İçi dolu iki yarımkürenin sağlam bir altın küre oluşturması gibi, orada gerçekten de hayatın nefis yarısı, varoluşun yarı yuvarlak kâsesine oturtulmuştu.

Ama bu olur olmaz, içinde kapalı kalan ruhlar bu tam gerçekleştirmeyi sadece bir kıssa olarak algıladılar. O yoğun yıldızlar ağırlığını kaybedip, uzay boşluğuna yükseldi ve altın rengi eğimi üzerinde, henüz üstesinden gelinemeyenlerin üzüntüsü silik bir şekilde yansıdı.

Kimsesiz o adam, gecesinde bunları düşünürken, düşünüp kabul ederken, pencere pervazında içinde meyvelerin olduğu bir tabak gördü. İster istemez bir elma alıp onu önüne, masanın üzerine koydu. "Benim hayatım bu meyvenin etrafında nasıl duruyor" diye düşündü. Tamamlanmış her şeyin etrafında, yapılmamış olanlar artarak yükselirdi.

Ve orada, ona göre neredeyse fazla çabuk bir şekilde, yapılmamışların üzerinde sonsuza doğru gerilmiş bir figür doğardı. Bu (Galenler'in tanıklığına göre), "kadın şair" denildiğinde herkesin kastettiği kadındı. Çünkü Herakles'in bütün eserlerinin ardından, dünyanın yıkılıp yeniden kurulmasına ilişkin talep nasıl yükseldiyse, varlığın erzakından, kalplerin cesur eylemlerine doğru, zamanların yetinmek zorunda olduğu mutluluklar ve çaresizlikler de yaşanmak için sıkıştırıyorlardı.

Birdenbire, sonuna kadar bütün aşkını vermeye hazır o kararlı kalbi tanırdı. Tanınmamış olması onu şaşırtmazdı. Gelecekte bu çok sevecek kadında, aşk ve kalp acısının yeni ölçütünü değil de aşırılığı görmelerine şaşırmazdı. Varoluşunun, o zamanki inanışa göre etiketlenmesi ve sonunda, Tanrı'nın tek tek karşılık beklemeden içinden sevmeleri için teşvik ettiği kişilere uygun ölümün uygun görülmesine de şaşırmazdı. Belki kendi kurduğu dostluklarında bile, eylemlerini gerçekleştirdiği bu üst seviyede, kucaklaşmasına karşılık vermeyenler için değil de aşkını hak etmiş olup da artık kavuşması imkânsız olanlar için yakındığını anlamayanlar vardı.

İşte burada o düşünceli adam ayağa kalkıp penceresine giderdi. Üst kattaki odası ona fazla yakın gelir, o mümkünse yıldızları görmek isterdi. O kendisiyle ilgili yanılmazdı. Bu hareketin onu tatmin edeceğini bilirdi çünkü komşu genç kızlar arasında onu ilgilendiren o kız vardı. Arzuları vardı (hayır, kendi için değil, ama onun için). Onun için, gece yarısını geçen bir saatte aşkın iddiasını anlardı. Ona bundan bahsetmemeye söz verirdi. Yalnız ve uyanık olmak ve onun hatırına o seven kadının ne kadar da haklı olduğunu düşünmek onun için son noktadır: Birleşmeyle yalnızlığının artmasından başka bir anlam çıkamayacağını bildiğinde ve onun sonsuz niyetiyle cinsiyetin zamansal hedefini bozduğunda. Kucaklaşmanın karanlığında tatmin değil de hasret aradığında. Çiftlerden birisinin seven, diğerinin de sevilen oluşunu ve yatağa taşınan zayıf sevilenlerin, onu terk edenlerin aşkıyla yanmasını küçümserken. Bu tür büyük vedalarda kalbi doğaya dönüşmüştü. Ateşli sevgililere, kaderin üzerindeki gelin şarkılarını söylerdi; düğünlerini yüceltmişti. Tanrı'ya karşı yaptıkları gibi kendilerini ona karşı da toplasınlar ve *onun* efendiliğine dayansınlar diye yakındaki damadı abartmıştı.

Uzun süre seni düşünmesem de son yıllarda bir kez daha Abelone, hiç beklemediğim bir anda seni hissettim ve anladım.

Venedik'te, sonbaharda, yabancıların kendileri gibi yabancı olan evin hanımının etrafında geçici olarak toplandığı o salonlardan birindeydi.

Bu insanlar ellerinde bir fincan çayla etrafta dururlar ve deneyimli bir komşu, kulaklarına Venedik şivesinde bir isim fısıldayabilmek için onları kısaca her kapıya doğru

çevirdiğinde hayran olurlardı. Akla gelebilecek son isimlere hazırdılar. Onları hiçbir şey şaşırtamazdı. Çünkü her ne kadar başka zamanlarda yaşamlarını tasarruflu yaşasalar da bu şehirde kendilerini en abartılı ortamlara hiç düşünmeden atarlardı. Alışılmış hayatlarında devamlı olağanüstü ile yasak olanı karıştırırlardı. Öyle ki şimdi kendilerine izin verdikleri harika beklenti, yüzlerine kaba, ahlaksız bir ifade olarak yansırdı. Evlerinde, şimdilik sadece konserlerde veya bir romanla baş başa olduklarında yaşadıklarını, bu uygun koşullarda haklı bir durum olarak sergilerlerdi. Tamamıyla hazırlıksız ve müziğin neredeyse ölümcül itiraflarından kaynaklanan tehlikeyi algılamadan fiziksel kararsızlıklardan tahrik oldukları gibi Venedik'in varlığının üstesinden en ufak bir şekilde gelmeden, gondolların değen baygınlığına teslim olurlardı. Seyahat boyunca birbiriyle sadece nefret dolu konuşmalar yapan artık pek yeni olmayan evli çiftler, sessiz bir uyuma kapılırlardı. Erkeği idealleriyle ilgili hoş bir yorgunluk sarardı. Buna karşın kadın kendisini genç hissetmeye başlar ve miskin yerlilere, sanki durmadan eriyen şekerden dişleri varmışçasına bir gülümsemeyle, neşelendirircesine selam verirdi. Ve kendilerine kulak verilirse, yarın veya bir sonraki gün veya haftanın sonunda dönecekleri anlaşılırdı.

İşte böyle aralarında duruyordum ve gitmem gerekmediği için seviniyordum. Kısa zamanda havalar soğuyacaktı. O, önyargıları ve ihtiyaçlarına yönelik afyonlu, yumuşak Venedik bu uyuşuk yabancıların şehirden ayrılmasıyla birlikte kaybolacak ve bir sabah gerçek, uyanık, çatlarcasına sert ve hayal bile edilmemiş bambaşka bir Venedik başlayacaktı.

Hiçliğin ortasında, denize batmış ormanlarda hayal edilmiş, zorla kurulmuş ve nihayet baştanbaşa var olan

Venedik. Gece nöbetçilerinin cephaneliği kanından pompaladığı sertleştirilmiş ve en gerekli olanla sınırlandırılmış bedeni ile bu bedenin, hoş kokulu ülkelerin kokusundan daha güçlü olan, keskin ve gittikçe gelişen ruhu. Yoksulluğunun tuzunu ve bardağını, halkların hazineleriyle değiştirmiş ikna edici bir devlet. Süsleme türlerine kadar gittikçe daha fazla dallanan gizli enerjilerle dopdolu, dünyanın güzel karşı ağırlığı: İşte Venedik.

Bütün bu yanıltıcı insanların arasında Venedik'i tanıma bilinci bende öyle bir isyan yarattı ki kendimi bir şekilde ifade edebilmek için yukarıya baktım. Bu salonlarda, bu çevrenin niteliği hakkında istemsizce aydınlatılmayı bekleyen birisinin olmaması mümkün müydü? Burada bir hazzın değil, başka hiçbir yerde bulunamayacak derecede zorlayıcı ve sert bir iradenin sergilendiğini hemen anlayacak genç bir adam mesela. Etrafta dolanıyordum ve hakikatim beni huzursuz ediyordu. Burada bu kalabalığın içinde beni yakaladığı için, dile getirilmek, savunulmak ve kanıtlanmak arzusunu da beraberinde getiriyordu. Herkesin ağzına doladığı o yanlış anlamayı bir sonraki anda nasıl nefretle alkışlayacağıma dair acayip bir hayal kurmuştum.

Bu gülünç haldeyken onu fark ettim. Işıldayan bir pencerenin önünde tek başına duruyor ve bana bakıyordu. Belli ki kızgın olan yüz ifademi, ciddi ve düşünceli gözleriyle değil, alaylı bir şekilde ağzıyla taklit ediyordu. Yüz hatlarımda o sabırsız gerilimi hemen hissedip, rahat bir ifade takınmıştım. Bunun üzerine onun ağzı da doğal şekline dönerek kibirli bir hal almıştı.

İstediğinizde, Baggesen'in hayatında önemli bir rol oynayan Qualen'li güzel Benedicte'in gençlik resimlerinden birini andırıyordu. Gözlerindeki karanlık sessizliği, sesindeki berrak koyuluğu tahmin etmeden görmek müm-

kün değildi. Bu arada saçlarını örme biçimi ve açık renk elbisesinin yakası o kadar Kopenhag tarzındaydı ki ona Danca hitap etmeye karar vermiştim.

Henüz yeterince yaklaşamamıştım ki diğer taraftan ona doğru bir kalabalık akışı oldu. O sıcakkanlı, coşkulu dağınıklığıyla, bizzat konuksever kontesimiz, anında şarkı söylemeye götürmek üzere onu kalabalık bir destekçi grubuyla basmıştı. Genç kızın bu toplulukta kimsenin Danca şarkı dinlemek istemeyeceğini ileri sürerek af dileyeceğine emindim. Söz alabildiği anda bunu yapmıştı da ama bu hafif bedenin etrafındaki kalabalığı iyice hırslandırmıştı. Aralarından birisi Almanca da şarkı söyleyebildiğini biliyordu "ve İtalyanca" diye ekledi, art niyetli ikna etme çabasıyla gülerek. Ona dileyebileceğim herhangi bir bahane bilmiyordum ama onu da reddedeceğine şüphem yoktu. İkna etmeye çalışanların, uzun süre gülümsemekten gerilmiş suratlarında hemen kuru bir kırgınlık yayılmıştı. Ve kontes de kendini asla affetmek zorunda kalmamak için hemen şefkatli ve onurlu bir şekilde bir adım gerilemişti. İşte o anda, aslında artık hiç gerekli değilken pes etti. Hayal kırıklığından nasıl solgunlaştığımı hissedebiliyordum. Bakışım suçlamayla doluydu ama arkamı döndüm çünkü onun bunu görmesine değmezdi. O ise diğerlerinden kurtularak birden yanımda beliriverdi. Elbisesi bana doğru ışıldıyordu ve sıcaklığının çiçeksi kokusu etrafımı sarmıştı.

Yanağıma yaklaşarak "Gerçekten şarkı söylemek istiyorum" dedi Danca, "onlar istediği için değil, göstermelik değil. Sadece şimdi şarkı söylemek zorunda hissettiğim için."

Sözlerinden, az evvel beni kurtardığı hoşgörüsüz tavrın aynısı yansıyordu.

Birlikte uzaklaştığı grubu yavaşça takip ettim. Fakat yüksek bir kapının aralığında kaldım, insanların yerleş-

mesine ve düzene girmesine izin verdim. Siyah yansıyan kapı aralığına dayandım ve bekledim. Birisi hazırlıkların ne için yapıldığını, şarkı söylenip söylenilmeyeceğini sordu. Bilmediğimi söyledim. Ben yalan söylerken, o şarkı söylemeye başlamıştı bile.

Onu göremiyordum. Açıkça ortak noktalar buldukları için yabancıların hakiki buldukları o İtalyanca şarkılara sıra gelmişti. Şarkı söyleyen o buna inanmıyordu. Buna güçlükle katlanıyordu ve fazla ağırdan alıyordu. Ön sıralardaki alkıştan bittiği anlaşılabiliyordu. Üzgün ve utanç içindeydim. Bir hareketlenme başlamıştı ve birisi gider gitmez onun peşine takılmaya karar vermiştim.

Fakat birdenbire bir sessizlik oldu. Az öncesine kadar kimsenin mümkün görmeyeceği bir sessizlik oldu. Devam ediyordu, iyice uzamıştı ve şimdi sessizliğin içinden onun sesi yükseliyordu. (Abelone diye düşündüm. Abelone.) Bu sefer sesi güçlüydü, dolgundu ve buna rağmen ağır değildi. Sesi kesintisiz, dikişsiz tek parça halinde çıkıyordu. Fazla tanıdık olmayan Almanca bir şarkıydı. Onu garip bir şekilde gerekli bir şeymiş gibi basitçe söylüyordu. Şarkısında şöyle diyordu:"Sen, geceleri ağlayarak yattığımı
Söylemediğim,
Varlığı bir beşik gibi
Uykumu getiren.
Sen, benim yüzümden uyandığını
Hatırım için bana söylemeyen:
Nasıl taşırız bu coşkuyu
İçimizde,
Dindirmeden?
(Kısa bir aradan sonra çekinerek)
Bak âşıklara;
İtiraflar bir kere başlayınca,

Ne de çabuk yalan söylerler."Yine sessizlik olmuştu. Bunu kimin yaptığını Tanrı biliyordu. Derken insanlar kıpırdanmaya, birbirine çarpmaya, özür dilemeye, öksürmeye başladılar. Hemen baskın genel bir gürültüye karışmak istiyorlardı ki birden o kararlı, geniş ve sıkıştırılmış ses duyuldu:

"Sen beni yalnız kılıyorsun. Bir tek seni değiştirebilirim. Bir süre sensin, sonra yine o uğultu ya da sonsuz bir koku.

Ah, hepsini kollarında kaybettim,

Sen, sadece sen hep yeniden doğacaksın:

Seni hiçbir zaman durdurmadığım için, seni şimdi sıkıca tutuyorum."

Bunu kimse beklememişti. Bu sesin karşısında herkes aynı şekilde sinmişti. Sonunda sesinde öyle bir güven vardı ki sanki yıllardır şimdi kullanılacağını biliyor gibiydi.

Geçmişten bazen kendi kendime sorardım, Abelone'un bu muazzam duygusal enerjisini neden Tanrı'ya yöneltmediğini. Sevgisinden geçişli olan her şeyi çıkartmayı özlediğini biliyordum fakat hakikatten yana olan kalbi, Tanrı'nın bir sevgi nesnesi değil de sevginin sadece bir yönü olduğu hususunda yanılıyor olabilir miydi? Ondan sevgisine karşılık almaktan endişe etmemesi gerektiğini bilmiyor muydu?

Biz yavaş kimselerin yüreklerimizin tamamını ortaya koymamızı sağlamak için hazzı sakince erteleyen bu üstün sevgilinin çekingenliğini bilmiyor muydu? Yoksa İsa'dan mı kaçmaya çalışıyordu? Yolun yarısında onun tarafından tutulup sevgilisi olmaktan mı korkuyordu? Bu yüzden mi Julie Reventlow'u* hatırlamaktan hoşlanmıyordu?

* Yazar Julie Reventlow (1763-1816), Danimarkalı bir kontestir ve edebi bir salonun sahibidir. (ç.n.)

Düşününce, Mechthild gibi budala bir sevgilinin, Avila'lı Therese gibi çekici ve Limalı rahmetli Rose gibi yaralı birisinin sevilmiş olmalarına rağmen, Tanrı'nın rahatlatıcı etkisiyle müsamahakâr bir şekilde diz çökmelerine inanıyorum. Ah, o zayıfların yardımcısıyken güçlüler için bir haksızlıktı. Sonsuzluğa giden o yoldan başka bir beklentileri yokken, cennetin heyecanlı eşiğinde, yaratılmış birisi bir kez daha onlara yaklaşır. Onları yaşamak için bir evle şımartır ve erkekliğiyle kafalarını karıştırır. Kalbinin o fena halde kırıcı özü, kalbinin artık paralel olmuş ışınlarını bir kez daha toplar ve onlar, yani melekleri sadece Tanrı için saklamayı ümit edenler, hasretlerinin çölünde yanarlar.

(Sevilmek, alev almak demektir. Sevmek ise tükenmeyen bir gazla ışık vermektir. Sevilmek geçicidir, sevmek sonsuz.)*

Abelone'un sonraki yıllarda, Tanrı'yla dikkat çekmeden ve doğrudan bir ilişki kurabilmek için yüreğiyle düşünmeyi denemiş olması mümkündü. Prenses Amalie Galitzin'in dikkatli içsel gözlemlerini anımsatan mektupları olduğunu hayal edebiliyorum. Ama eğer bu mektuplar yıllarca yakın olduğu birisine hitaben yazıldıysa, o kişi Abelone'un değişimiyle ne kadar acı çekmiş olmalıydı. Ve kendisi: Sanıyorum, o hiçbir şeyden korkmadı, bu dehşet verici değişimden korktuğu kadar. Çünkü ilgili tüm kanıtlar, en alakasız şeymiş gibi sürekli elden çıkartıldığı için bu değişim fark edi meden gerçekleşirdi.

Kaybolan oğul hikâyesinin** sevilmek istemeyen birisinin efsanesi olmadığına beni inandırmak güç

* El yazmasında kenara not olarak yazılıdır. (y.h.n.)

** İncil, Luka 15, 11-31. (ç.n.)

olacaktır. Bir çocuk olduğu için evdeki herkes onu severdi. Büyüdü ve farklısını görmediği ve bir çocuk olduğu için o şefkate alışkındı.

Ama genç bir erkek olduğunda alışkanlıklarını değiştirmek istedi. Bunu söyleyemezdi ama bütün gün sokaklarda gezinirken köpekleri bile yanında götürmek istemeyişinin sebebi, onların da onu sevmesiydi. Çünkü köpeklerin de bakışlarında gözlem ve ilgi, beklenti ve endişe vardı ve onların da karşısında, onları mutlu etmeden veya kırmadan hiçbir şey yapılamıyordu. Onun o zamanlar kastettiği, kalbinin içsel kayıtsızlığıydı. Bu kayıtsızlık onu, bazen erken saatlerde tarlalarda öyle bir saflıkla sarardı ki, sabahın bilincine vardığı o anın sadece zaman ve nefesten ibaret olmaması ve hafif bir andan fazlası olabilmesi için koşmaya başladı.

Onun henüz hiç yaşanmamış hayatının sırrı önüne serildi. İstemsizce yaya yolunu terk edip kırlara koştu. Kollarını açıyordu, sanki bu şekilde aynı anda birden fazla yönle bahşedebiliyor gibiydi. Sonra da kendisini bir yerlerde bir çalının arkasına attı ve kimse ona değer vermedi. Kendisine bir kaval yaptı, küçük bir yırtıcı hayvana taş fırlattı, öne eğildi ve bir böceğe zorla yolunu değiştirtti. Bütün bunlar kadere dönüşmedi, gökyüzü sanki doğanın üzerinde ilerliyordu.

Sonunda bir sürü fikirle birlikte o öğleden sonrası geldi. Tortuga Adası'nda bir korsandınız ve bunda bir zorunluluk yoktu. Campêche kuşatılıyor, Veracruz fethediliyordu. İnsan kendisini nasıl hissediyorsa: Ordunun tamamı, at üzerinde bir lider veya denizdeki bir gemi. Fakat insanın aklına diz çökmek geldiğinde, hemen Gozon'lu Deodat olup ejderhayı öldürüyordu. Ve bu itaatsiz kahramanlığın saraya takdim edilmeye uygun olduğunu hemen öğreniyordu. Çünkü konuyla alakalı hiçbir şeyden

tasarruf edilmezdi. Her ne kadar bir sürü hayal kurulsa da ara sıra bir kuş, herhangi bir kuş olmak için yine de vakit kalırdı. Ne var ki o zaman eve dönüş yolculuğu başlardı.

Aman Tanrım, üzerinden atılacak ve unutulacak ne çok şey vardı! Çünkü gerçek anlamda unutmak gerekiyordu, aksi halde sıkıştırıldığınızda kendinizi ele verirdiniz. İnsan ne kadar çekinse ve etrafına bakınsa da sonunda çatı yine de gelirdi. Yukarıdaki ilk pencere sizi gözüne kestirirdi. Orada birisi duruyor olmalıydı. Gün boyunca beklentileri artan köpekler, çalıların arasından fırlıyor ve insanı istedikleri yere doğru sürüyorlardı. Geri kalanını ev yapıyordu. Kokusunu tam olarak alabilmek için sadece içeriye girmek gerekiyordu ve kararların çoğu verilmişti. Ufak tefek şeyler sonradan değiştirilebilirdi ama genel anlamda burada olduğunu düşündükleri her ne ise oydu. Onun kısa geçmişi ile kendi arzularını birleştirerek çoktan bir hayat kurmuş oldukları o kişiydi; ümitleri ve kuşkuları arasında, azarlamaları ve alkışları karşısında, gece gündüz onların sevgilerinin telkinlerine maruz kalan o müşterek varlık.

Böyle birine son derecede dikkatli bir şekilde merdivenleri çıkmanın faydası olmazdı. Herkes oturma odasında olacaktı ve onu görmeleri için sadece kapıların açılması yeterliydi. O karanlıkta kalıp sorularını sormalarını bekledi. Ama sonra en fenası oldu. Onu ellerinden tutup masaya çektiler ve orada kaç kişi varsa herkes merakla lambaya doğru uzandı. Onların keyfi yerindeydi. Onlar karanlıkta kalmaya devam ederken, onun üzerine düşen ışık ile birlikte yüz sahibi olmanın tüm utancı üzerine düşüyordu.

Ona biçtikleri o yalancı hayatı yaşamak için kalıp, hepsine bütün yüzüyle benzeyecek miydi? Kendi irade-

sinin narin hakikati ile onu mahveden o kaba aldatmaca arasında mı kalacaktı? Ailesindeki zayıf yüreklilere zarar verecek *şey* olmaktan vazgeçecek miydi?

Hayır, çekip gidecekti. Mesela hepsi onun için yine her şeyi düzeltmesini bekledikleri o kötü tahmin edilmiş eşyalarla doğum günü masasını hazırlarlarken gidecekti. Sonsuza dek gidecekti. O zaman kimseyi bu korkunç duruma düşürmemek için asla sevmeme kararını almış olduğunu çok sonra anlamıştı. Diğer kararları gibi bu da yıllar sonra aklına gelmişti ve aynı diğerleri gibi bu da imkânsızdı. Çünkü yalnızlığında o sevdi ve hep yeniden sevdi. Her seferinde bütün doğasını harcayarak ve diğerinin özgürlüğü için endişe ederek sevdi. Sevdiği şeyi duygu ışınlarıyla tüketmek yerine aydınlatmayı yavaş yavaş öğrendi. Sonsuz sahiplenme arzusuna yüklediği, sevdiğinin gittikçe saydamlaşan endamı aracılığıyla uzakları keşfetmekten duyduğu haz onu şımartıyordu.

Kendisi de aynı şekilde aydınlatılmış olmak için duyduğu hasretten, gecelerce nasıl da ağlardı. Fakat boyun eğen bir sevgili, hiçbir şekilde doğal olarak seven birisi değildi. Ah, fazlasıyla verdiklerini tek tek geri aldığı o tesellisi olmayan geceler. Ah, geçici olmanın ağırlığı.

Sonra duyulmaktan başka bir şeyden korkmayan troubadour'ları* ne çok düşünürdü. Bunu da yaşamamak için sahip olduğu her şeyi, tüm parasını verirdi. Onları, fazla fazla ödeme yaparak kırardı ve sevgisine değinecekler diye her gün endişe duyardı. Çünkü onu paramparça eden o sevgiliyi yaşama ümidi artık kalmamıştı.

Düşündüğünde, yoksulluk kendisini her gün yeni güçlüklerle korkuttuğunda, kafası tamamıyla yıpranmışken ve sefaletin en sevdiği şeyken, yuva arayışının karanlığı-

* Ortaçağ Avrupa'sında görülen gezgin ozan, şairler. (ç.n.)

na karşı yardımcı gözler gibi vücudunun her yerinde yaralar oluşurken, kendisi gibi olduğu için onu terk ettikleri pisliklerden iğrenirken bile en büyük endişesi karşılık görmekti. Her şeyin kaybolduğu o yoğun kucaklaşmanın üzüntüsünün yanında o zamana kadar yaşanan karanlıklar neydi ki? İnsan bir geleceğinin olmadığı duygusuyla uyanamaz mıydı? Tüm tehlikelere aldırmadan, manasızca etrafta dolaşamaz mıydı? Ölmemeye yüz defa yemin etmek gerekmemiş miydi? Belki de her gelişinde, çöplüğün altında izin verdiği hayatına ilişkin kendine bir yer ayırmak arzusu, bu korkunç hatıranın inadıydı. Sonunda o yine bulunmuştu. Ve ancak o zaman, piskoposluk yıllarında, o yoğun geçmişi sakinleşmişti.

O zaman onun başına gelenleri kim anlatır? Hayat bu kadar kısayken, hangi yazar onun o zamanki uzun günlerine ilişkin aşırı anlatımlarına dayanabilir? Hangi sanat dalı, onun cılız, narin yapısını ön plana çıkartırken aynı zamanda devasa gecelerinin bütün o üstün boşluğunu yansıtabilecek kadar gelişmiştir?

Onun kendisini yavaşça iyileşmekte olan bir hasta gibi, genel ve anonim hissettiği zamandaydı bu. Var olmayı sevmediği sürece sevmiyordu. Koyunlarının yetersiz sevgisi ona göre değildi. Bu sevgi, bulutların arasından gelen ışık gibi onun etrafında dağılıyor ve çayırların üzerinde hafifçe parıldıyordu. Açlıklarının suçsuz izinde dünyanın çayırları üzerinde sessizce yürüyordu. Yabancılar onu Akropol'de görüyorlardı. Belki de uzun süre Baux'daki çobanlardan birisiydi ve fosil çağının, yedi ile üçü kazansa da, kendi yıldızının on altı ışınını aşamayan üstün soyu atlattığına şahit olmuştu. Ya da onu Orange'da kırsal alandaki zafer takına yaslanmış olarak mı hayal edeyim? Ya da onu Allyscamps'ın ruhlara alışkın gölgelerinde, yeniden dirilenlerin mezarları gibi açık olan mezarların ara-

sında, bakışlarıyla bir yusufçuk takip ederken mi hayal edeyim?

Fark etmez. Ondan fazlasını görürüm. O zamanlar, Tanrı'ya giden uzun sevgi yolunda, sessiz ve amaçsız bir çaba harcamaya başlamış olan varlığını görürüm. Çünkü kendisini ebediyen tutmaya karar vermiş olmasına rağmen o, kalbinin gittikçe büyüyen ve başka türlüsü mümkün olmayan özelliğine maruz kalmıştı. Vebu sefer duyulmayı ümit ediyordu. Uzun süreli yalnızlığında sezgi yeteneği gelişen ve şaşmaz olan bütün varlığı, bu sefer kastettiği kişinin delip geçici, ışıldayan bir sevgiyle sevmeyi bildiğini teyit ediyordu. Fakat o sonunda böyle ustaca sevilmenin özlemini duyarken mesafelere alışmış hisleri Tanrı'nın o sonsuz uzaklığını kavrıyordu. Boşluğa atılmayı düşündüğü geceler oldu. Dünyaya dalıp, onu kalbinde yaşadığı fırtınalarla çekip çıkartmak için kendisini yeterince güçlü hissettiği, keşiflerle dolu saatler yaşadı. Sanki mükemmel bir dil duyan ve o dilde şiir yazmaya can atan birisi gibiydi.

Bu dilin ne kadar zor olduğunu fark ettiği o şaşkınlık anını henüz yaşamamıştı. Anlamsız o ilk birkaç sözde cümleyi kurabilmek için bir ömür harcanabileceğine ilk başta inanmak istemedi. Bahis için koşan bir koşucu gibi öğrenmeye koyuldu. Fakat aşması gereken yoğunluk onun hızını kesti. Bu acemilik kadar küçük düşürücü bir şey düşünülemezdi. O bilgelik taşını bulmuştu ve şimdi de çabucak ürettiği mutluluk altınını durmadan sabrın topaklı kurşununa dönüştürmesi için zorlanıyordu. Alana uyum sağlamış olan o, bir solucan gibi, çıkışı ve yönü olmayan bir yolda yamuk yumuk ilerliyordu. İşte böyle zahmetli ve acı dolu sevmeyi öğrendiği için ona o zamana kadar başardığını düşündüğü tüm aşklarının ne kadar ihmalkâr ve yetersiz olduğu gösterilmişti. Onları gerçek-

leştirmek için üzerinde emek harcamaya bile başlamadığı için onlardan hiçbirinin zaten gerçekleşmeme ihtimali vardı.

O yıllarda içsel olarak büyük değişimler yaşamıştı. Ona yaklaşmak için gösterdiği çabadan dolayı neredeyse Tanrı'yı unutuyordu ve zamanla onunla ulaşmayı umduğu şey "sa patience de supporter une âme"di*. İnsanların güvendiği kaderin tesadüflerine o çoktandır inanmıyordu ama şimdi arzu ve acının sonradan bıraktığı acılı tat bile onun için arınıp besleyici bir hal alıyordu. Varlığının köklerinden, verimli bir sevincin kışı atlatan sağlam bitkisi gelişmişti. Kendisini tamamıyla ruhsal hayatı için önemli olanlara bahşetmeye adamıştı. Hiçbir şeyi atlamak istemiyordu çünkü bütün bunların arasında büyüyen sevgisini bulacağından şüphe duymuyordu. Evet, ruhsal durumu o kadar ileriye gidiyordu ki, eskiden sadece sabrettiği ve yapamadığı önemli şeyleri telafi etmeye bile karar vermişti.

Özellikle çocukluğunu düşünüyordu. Ne kadar rahat hatırlamaya çalışırsa o kadar yaşanmamış geliyordu. Çocukluğuna dair tüm hatıralar belirsiz sezilerle doluydu ve geçmiş sayılmaları onları neredeyse gelecek yapıyordu. Bu yabancılaşmış insanın eve dönme sebebi, bütün bunları bir kez daha ve bu sefer gerçekten üstlenmekti. Kalıp kalmadığı bilinmiyordu, sadece döndüğü biliniyordu.

Hikâyeciler, bu noktada bize olduğu gibi evi hatırlatmaya çalışırlardı. Çünkü orada geçen zaman kısaydı, sayılı günlerdi. Evdeki herkes ne kadar olduğunu söyleyebilirdi. Köpekler yaşlanmıştı ama hâlâ yaşıyorlardı. Aralarından bir tanesinin uluduğu söylentisi vardı. Bütün günlük işlerde bir kesinti olmuştu. Pencerelerde yüzler,

* Bir ruha dayanmak için gereken sabır. (ç.n.)

dokunaklı benzerlikte ihtiyarlamış ve yetişkin yüzler belirmişti. Çok yaşlı birinde ansızın solgun bir tanıma belirtisi görünüyordu. Tanımak? Gerçekten sadece tanımak mı? –Affetmek. Neyi affetmek?– Aşkı. Tanrım: Aşkı.

O tanıdıkları kişi o kadar meşguldüki aşkın hâlâ olabileceğini hiç düşünmemişti. Bundan sonra olanlardan, sadece bunun aktarılmış olması akla yakındı: Onun hali, sevmemeleri için onun hiç görülmemiş, dinlenmemiş hali, yalvar yakar ayaklarına kapandığı o yalvaran hali. Ürkek ve titrek halde onu ayağa kaldırdılar. Onun taşkınlığını kendilerince affederek yorumladılar. Duruşunun çaresiz netliğine rağmen, onu herkesin yanlış anlaması onun için tarif edilemez bir kurtuluş olmalıydı. Muhtemelen kalabilirdi. Çünkü günden güne, onların böylesine gurur duydukları ve birbirini gizlice teşvik ettikleri sevginin ona yönelik olmadığını zamanla daha iyi anlıyordu.

Çaba sarf ettiklerinde ve onu ne kadar kastetmedikleri belli olduğunda, neredeyse gülmesi gerekiyordu.

Onun kim olduğunu ne biliyorlardı. Artık sevilmesi çok zor birisiydi ve bunu sadece bir kişinin başarabileceğini hissediyordu. Ama o henüz istemiyordu.

Notların sonu

Malte Laurids Brigge'nin Notları

Edebi mirasından alıntılar:

*

Giriş (ilk metni)

*

Giriş (ikinci metni)

*

Notların orijinal sonu:
(Tolstoy)

Giriş (İlk Metni)
I.

İlk başta onun yüzünün en unutulmaz yüz olduğunu düşünmüştüm ama onu tarif edemeyeceğimi hissediyorum. Elleri de tuhaftı ama onlardan da bahsedemem. Karakteri, sesi ve bazı beklenmedik sessiz hareketleri; bütün bunları, kendisini unuttuğum gibi unutmuştum. Bu (son derece güçlü olan) izlenimlerimi, sonraki yıllarda, daha sakin ve sabırlı olduğumda yeniden hatırlayabilirim.

Bir süre benimle yaşayan ve sahne devam ederken bir tiyatrodan nasıl çıkılırsa o şekilde sessizce hayatımdan çıkan bu insanı hatırlamak için şimdi kendimi zorlarsam, o zaman sadece o akşamları hatırlarım. O suskunun konuştuğu, sanki ıssız evimizin sessizliğinden doğmuş bir soruyu cevaplamak zorundaymışçasına beni aşarak konuştuğu o akşamları. Evet, nasıl cevap verileceğini, mesela eşyalar soru sorabilseydi onlara nasıl cevap verilebileceğini anlatırdı. Bazen (hakkında bir şey bilmediğim) kendi hayatından hatıralar duyduğumu sanıyorum ama genellikle bana farklı hayatları birbiriyle karıştırıyormuş gibi gelirdi. Ve anlattıkları en çok o zaman ikna edici olurdu.

Şimdi yıllar geçti. Ben başka bir yerde yaşıyorum. Sesini artık duymuyorum. Bana, onu sarsan bütün o olayları bir kitapta okuyormuşum gibi geliyor. Buna rağmen bu kitabın olmadığını biliyorum ve bu yüzden bu ıssız günlerde bu kitabın yazılması gerektiğine inanıyorum.

Giriş (İkinci Metni)

O son yılların sonbahar akşamlarından birinde, Malte Laurids Brigge Paris'teki az sayıda tanıdıklarından birisini ziyaret etti. Nemli, aynı şekilde süren ağır bir akşamdı. Soğuk havanın nerden geldiği hakkında konuşulmak istenmese de hava üşütüyordu, çünkü aslında karanlık ve kararsızdı. Bu nedenle iki koltuğu şömine ateşine yaklaştırmak iyi gelmişti. Bu ateş pek hevessiz, yavaşça yanıyordu. Sürekli odunların üzerine uzanıp, sanki bir huzursuzlukla zorla ayaklanıyor ve yeniden uzanmaya çabalarken, kendisini yarı uykulu bir şekilde oradan oraya atıyordu. Ateşin ışığı, bir kralın ve eşinin mezar taşındaki figürleri gibi, yorgun bir kutlama halinde, yan yana duran Brigge'nin ellerine yansıyordu. Bu ışığın hareketi, sanki bu sakin elleri de hareketlendiriyordu. Öyle ki karşısında oturan ve sadece bu elleri gören birisi için sanki çalışıyor gibiydiler. Malte Laurids Brigge'nin yüzü ise bütün bunlardan çok geride, karanlıktaydı ve kendinden bahsetmeye başladığında, sözleri belirsiz bir mesafeden geliyordu. Sakince "Bugün" dedi, "bugün anladım. Aydınlanmalar o kadar garip bir şekilde oluyor ki insan onlara asla hazırlıklı olamıyor. Mesela bir otobüse binerken ya da garson kız gözü başka bir yerde yanınızda durup beklerken ve siz mönü elinizde otururken olabiliyor.

Ansızın mönüde yazan hiçbir şeyi görmemeye başlıyorsunuz. Yemek yemeği bile düşünmezsiniz artık çünkü o anda aydınlanmışsınızdır. O an. Yorgun ve yarı kayıtsız bir özenle yemeklerin, sosların ve sebzelerin adlarını okurken. Sanki ruhumuz o anda neyle meşgul olduğumuzu bilmiyormuş gibi tam o anda gelir. Bugün bana bu aydınlanma, otobüsle ıslak Richelieu Caddesi'nden Capucines Bulvarı'na gitmeye çalıştığım sırada oldu. Tam geçişin ortasındayken o aydınlanmayı yaşadım. Bir an için o kadar aydınlandım ki sadece tek başına eski bir anı hatırlamakla kalmadım, erken

çocukluk dönemime ait sözde önemsiz bir olayla hayatımın bağdaştığı, belli tuhaf bağlantıları da fark ettim. Öyle ki bu olay bütün diğer hatıralarımdan önemli ölçüde üstündü. Bana sanki o, hayatımın tüm uzak kapılarının anahtarı, mühürlü zirvelerimin sihirli kelimesi çağrısına her zaman yardım gelen altın boruymuş gibi geldi. Sanki bana o zaman hayatımın en önemli işareti, tavsiyesi, cersi verilmişti; ve şimdi, sadece bu tavsiyeye uymadığım, işareti anlamadığım için her şeyi kaçırmıştım. Onlar, aslında gelmemesi gerekenler, içeriye girdiklerinde ve geçtiklerinde ayağa kalkmamayı öğrenemediğim içindi. Babam bunu başlarda yapabiliyordu. Bununla savaşıyordu. Ben onun yine ayağa kalkmamak için ne kadar zorlandığını görebiliyordum. Ama sonuçta başarıyordu. Masada oturmaya devam ediyordu ama elbette onda da büyükbabamın o kibar soğukkanlılığından eser yoktu. Onlar geçerken asla yemek yemeye devam edemezdi, elleri titrerdi, yüz hatları yabancı ve korkunç bir hal alırdı. Buna rağmen o, cesareti, güzelliği ve kararlılığıyla tüm ülkelerin maceralarını, kadınlarını ve hayvanlarını kendine çeken, kudretli ve güçlü bir adamdı."Bir sessizlik yaşanmıştı. Brigge'nin ziyaret ettiği o genç adam muhtemelen onun başka bir şey söylemeyeceğini biliyordu ve her ne kadar onun sözlerini açıklamasını ve tamamlamasını istese de her türlü soruyu, hatta olası sesi bastırıyordu. Hatta denilebilirdi ki, misafirini hiçbir surette etkilememek ve rahatsız etmemek için, içinde büyüyen o arzuyu yok etmeye bile çalışıyordu. O anda Malte Laurids Brigge öne eğildi, yüzü ateşin ışığına girdi, bir aydınlık bir karanlık, bir aydınlık bir karanlık oluyordu ve karşısındaki bu yüzü hiç görmediği bir şekilde görüyordu. Bu yüzdeki tüm olasılıklar ona gösteriliyordu: Şekillerinden kaderin çok sayıda büyük ve tuhaf maskesi yansıyor ve yeniden bilinmez bir hayatın derinliklerinde kayboluyorlardı. Bu maskelerde ihtişam ve

çabanın hatları vardı fakat ifadelerindeki tamamlanmadan gerçekleşen hızlı değişimlerde aynı zamanda reddedici, kapalı ve sert hatlar da öne çıkıyordu. Bütün bunlar öyle anlamlı birleştirilmişti ki izleyici, şimdi anladığı kadarıyla o güne kadar hep aynı kıvrımlarıyla sadece perdesini tanıdığı bu yüzün sahnesine neredeyse şaşkınlıkla bakıyordu.

O anda şöminedeki ateş çöktü. Brigge'nin ağzı karanlıkta kaldı. Şöyle dedi:

"O zamanlar on iki ya da en fazla on üç yaşlarında olmalıyım. Babam Urnekloster'e giderken beni de yanında götürmüştü. Kayınpederini ziyaret etmesine yol açan nedeni bilmiyorum. Bu iki bey, annemin vefatından sonra yıllarca görüşmemişti ve Kont Brahe'nin çok sonraları inzivaya çekildiği o şatoya babam henüz hiç gitmemişti. Büyükbabam öldükten sonra el değiştiren o garip evi ben de bir daha hiç görmedim. Çocukluk hafızama yer eden şekline baktığımda, o şato tek bir binadan oluşmuyordu; bir oda orada, bir oda burada ve iki odayı birbirine bağlamayan, kendi başına bağımsız bir bölüm olarak duran bir koridor da şurada olacak şekilde zihnimde birçok parçaya bölünmüştü. Zihnimde her şey bu şekilde darmadağındı; o odalar, çapraşık bir şekilde aşağıya uzanan o merdivenler ve karanlıklarından, damarlardaki kan gibi geçilen o diğer dar, dönemeçli merdivenler; kulesindeki o odalar, yükseklerindeki o balkonlar, küçük birer kapıyla dışarıya çıkılan o beklenmedik taraçalar: Hepsi halen hafızamdalar ve bu hep böyle kalacak. Sanki bu ev imgesi sonsuz bir yükseklikten içime düşmüş ve benliğimin temelinde parçalanmış, organlarımdan her birine bir parçası isabet ederken de en büyüğü kalbime düşmüş gibi.

Sanıyorum bir tek, her akşam saat yedide yemek için buluşmaya özen gösterdiğimiz o salon, kalbimde parçalanmadan bir bütün olarak saklıydı. Bu salonu asla gündüz

vakti görmedim, pencereleri olup olmadığını ve ne tarafa baktıklarını dahi hatırlamıyorum; ailenin salona giriş yaptığı her seferinde, ağır şamdanlardaki mumlar yanardı ve insan birkaç dakika içinde saati ve dışarıda gördüğü her şeyi unuturdu.

Bu yüksek tavanlı ve tahminimce kubbeli salon, her şeyden daha güçlüydü; o karanlık yüksekliği ve asla tam olarak aydınlanmayan köşeleriyle insanın içindeki bütün imgeleri çekip alırken, bunları başka bir şeyle telafi etmiyordu. Orada insan tükenmiş olarak otururdu; iradesizce, şuursuzca, isteksizce, savunmasız. Adeta bir boşluk gibi. Bu yıkıcı durumun başlarda bir tür deniz tutması gibi midemi bulandırdığını ve bu rahatsızlığımı ancak bacağımı uzatıp, karşımda oturan babamın dizine ayağımla dokunarak aşabildiğimi hatırlıyorum. Aramızdaki ilişki, bu tarz hareketlerin hoş görülmeyecek kadar soğuk olmasına rağmen, bu tuhaf davranışıma babamın anlayış ve sabır göstermesini çok sonradan fark ettim. Bu arada söz konusu hafif temas, bu uzun yemeklere dayanmamı sağlayan şeydi. Ve kasılmış halde geçirmiş olduğum iki haftalık bir dayanma sürecinden sonra, bir çocuğun neredeyse sınırsız olan uyum yeteneğiyle söz konusu esrarengiz buluşmalara o kadar alışmıştım ki, iki saat masada oturmak beni artık zorlamıyordu; hatta masadakileri gözlemlemekle meşgul olduğum için zaman nispeten hızlı bile geçiyordu. Büyükbabam buna aile diyordu ve bu tamamıyla keyfi tanımı başkalarının da kullandığını duyuyordum. Çünkü bu dört insan uzaktan akraba da olsa, aslında hiçbir surette birbiriyle bağlantılı değildi. Yanımda oturan dayım, öğrendiğim kadarıyla bir barut patlaması sonucunda sert ve yanık yüzünde siyah lekeleri olan ihtiyar bir adamdı; somurtkan ve huysuz bir kişilik olarak binbaşıyken istifa etmiş ve şimdi şatonun bilmediğim bir odasında simya deneyleri yapıyordu.

Hizmetkârlar aralarında konuşurlarken duyduğum kadarıyla, bir hapishane ile bağlantısı vardı. Oradan kendisine yılda bir iki defa gönderilen kadavraları, gece gündüz odaya kapanır ve onları kesip esrarengiz bir işlemden geçirerek, çürümeye karşı dayanıklı hale getirirdi. Karşısında bekâr Bayan Mathilde Brahe otururdu. Annemin uzak bir kuzeni olan ve yaşını belli etmeyen bu şahsiyet hakkında çok bir şey bilmemekle birlikte, tek bilinen Baron Nolde isminde Avusturyalı bir cinci ile yoğun mektuplaşma içerisinde olduğuydu. Söz konusu barona karşı itaatkâr tutumu sebebiyle, onun onayını veya aslında hayır duasını almadan hiçbir işe girişmezdi. O zamanlarda kendisi son derece güçlüydü; bol, açık renk kıyafetlerine, dikkatsizce tıkıştırılmış yumuşak ve tembel bir et yığınıydı; hareketleri yorgun ve belirsizdi, gözleri de sürekli dolardı. Buna rağmen onda, narin ve ince, annemi hatırlatan bir şey vardı. Onu inceledikçe, annemin vefatından beri pek hatırlayamadığım bütün o narin ve sakin yüz hatlarını onda buluyordum; Mathilde Brahe'yi her gün görmeye başladığımdan beri, rahmetlinin nasıl göründüğünü yeniden zihnimde canlandırabiliyordum; evet, belki de ilk defa tam olarak nasıl göründüğünü hatırlıyordum. Ancak şimdi, yüzlerce ayrıntının birleşmesi sonucunda, o ölünün bir resmi içimde bir araya geliyordu, her yerde beni takip eden resim buydu. Annemin yüz hatlarını belirleyen tüm ayrıntıların Bayan Brahe'nin yüzünde mevcut olduğunu sonradan fark ettim. Sadece sanki artık yabancı bir yüz araya girmiş, onları birbirinden ayırmış, eğip bükmüş ve koparmıştı.

Bu hanımın yanında bir kuzenin küçük oğlu otururdu. Benimle aşağı yukarı yaşıt olmasına rağmen, benden daha kısa ve zayıf bir erkek çocuktu. Katlanmış fırfırlı bir yakanın içinden ince, solgun boynu yükselir ve uzun bir çenenin altında kaybolurdu. İnce dudakları sımsıkı kapalı olurdu,

burun kanatları hafifçe titreşirdi ve kahverengi güzel gözlerinden sadece bir tanesi hareketliydi. Diğeri kendisine ait değilmiş gibi hep aynı köşeye dikilmiş dururken, o göz bazen sakin ve hüzünlü bir şekilde bana bakardı. Sofranın baş tarafında, ihtiyar büyükbabamın oturduğunda çok az yer kapladığı devasa koltuğu ve altına koltuğu itmekten başka bir işi olmayan uşağı dururdu. Bu ağır işiten, amirane ihtiyar beye bazıları ekselans ve saray nazırı diyor, bazıları ise ona general olarak hitap ediyordu. Kendisi mutlaka bütün bu unvanlara sahipti fakat bu makamlarca bulunmayalı o kadar çok zaman geçmişti ki, unvanları artık anlamını yitirmişti. Bana zaten, bazı anlarında sivrilen fakat genellikle uçarı olan kişiliğine, tek başına bir unvan uymazmış gibi gelirdi. Bana karşı her zaman sevecen olmasına ve ismimi şakacı bir tonlama ile söyleyerek beni yanına bile çağırmasına rağmen ona bir türlü büyükbaba demeye karar veremiyordum. Bu arada konta karşı ailenin tamamı saygıyla karışık bir çekingenlik içinde davranıyordu; bir tek küçük Erik, ihtiyar ev sahibi ile bir nevi samimi ilişki içerisinde yaşıyordu. Erik'in hareketli olan gözünden, onunla hemfikir olduğu hemen anlaşılırdı ve büyükbaba da aynı hızla ona bakışlarıyla karşılık verirdi. Uzun öğleden sonralarında, ikisinin arada bir galerinin derinliklerinde belirdiği ve konuşmadan fakat başka türlü bir iletişim içerisinde, el ele o karanlık eski tablolar boyunca yürüdükleri gözlemlenebilirdi.

Ben neredeyse günün tamamını parkta ve dışarıda kayın ormanlarında veya kırlarda geçiriyordum; Urnekloster'de şans eseri beni takip eden köpekler vardı; orada burada süt, ekmek ve meyve alabileceğim bir çiftlik veya mandıra olurdu ve en azından sonraki haftalarda akşam saatlerindeki buluşmalardan korkuya kapılmaksızın, olabildiğince dertsiz bir şekilde özgürlüğümün tadını çıkartıyordum. Neredeyse

kimseyle konuşmuyordum çünkü yalnız olmaktan zevk alıyordum; sadece arada bir köpeklerle kısa sohbetlerim oluyordu: Onlarla mükemmel anlaşıyordum. Bu arada suskunluk bir nevi aileden gelen bir özelliğimizdi; ben onu babamdan bilirdim ve bu nedenle akşam yemeği sırasında neredeyse hiç konuşulmamasını yadırgamazdım. Şatoya gelişimizin ilk günlerinde Mathilde Brahe yine de son derece konuşkandı. Babama yabancı şehirlerde yaşayan eski tanıdıklarını sordu, eski izlenimlerini hatırladı, vefat eden bir kız arkadaşından ve ümitsiz içten sevgisine karşılık vermek istemediğini ima ettiği bir genç beyden bahsederken gözleri doldu. Babam onu kibarca dinliyor, ara sıra başıyla onaylıyor ve sadece gerektiği kadar cevaplıyordu. Masanın başında oturan kont, sarkık dudaklarıyla sürekli gülümsüyor, sanki bir maske takmışçasına, yüzü her zamankinden büyük gözüküyordu. Zaman zaman kendisi de söz alıyordu. Kısık sesini kimseye yöneltmeden konuşmasına rağmen söyledikleri salonun her tarafından duyuluyordu. Sesinde, bir saatin o kayıtsız monoton işleyişine benzer bir şey vardı; etrafındaki sessizliğin, her heceye aynı, kendine has boş yankısı var gibiydi.

Kont Brahe, babama rahmetli eşinden yani annemden bahsetmeyi, ona karşı yapılan özel bir nezaket gibi görüyordu. Onu Kontes Sibylle olarak anıyor ve tüm cümlelerini annemi sorarcasına bitiriyordu. Neden olduğunu bilmiyorum fakat sanki adı geçen kişi her an kapıdan içeriye girecek, beyazlar içinde gencecik bir kızmış gibi bir hisse kapılıyordum. Aynı ses tonuyla 'bizim ufaklık Anna Sophie' diye birisinden de bahsettiğini işitiyordum. Günün birinde büyükbabamın pek sevdiğini belli ettiği bu genç bayanın kim olduğunu sorduğumda, Büyük Şansölye Conrad Reventlow'un kızını, yaklaşık bir buçuk asırdır Roskilde'de yatan, eskiden Dördüncü Friedrich'in eşini kastettiğini öğrendim.

Büyükbabam için kronolojinin hiçbir önemi yoktu. Ölüm, tamamıyla görmezden geldiği, sadece küçük bir hadiseydi. Bir defa hafızasına katmış olduğu kişiler, onun için var olmayı sürdürüyorlardı ve bu durumu ölmüş olmaları da değiştirmiyordu. Bu yaşlı beyin vefatından yıllar sonra, aynı mantıkla gelecekte olacakları da şimdiki zamanda gerçekmişçesine nasıl hissedebildiği anlatılırdı. Bir defasında durmaksızın konuşan ihtiyarın yanında oturan genç bir bayana, oğullarından ve özellikle de bir tanesinin seyahatlerinden bahsetmişti; henüz üç aylık hamile olan kadın, dehşet ve korku yüzünden neredeyse kendini kaybediyordu."

Burada yeniden bir sessizlik olmuştu. Malte Laurids Brigge ayağa kalktı ve pencerenin önüne geçerek dışarıya baktı. Genç adam ise iyice kor haline gelmiş şöminedeki ateşe odun atmayı düşünene kadar, düşünceli ve kafası karışmış bir şekilde koltuğunda oturmaya devam etti.

Brigge odunların çıkardığı sese döndü ve şöyle dedi: "Anlatmaya devam edeyim mi?"

Şöminenin önüne çömelmiş genç adam: "Sizi yoruyor..." diye cevapladı.

Brigge bir ileri bir geri gidiyordu. Tanıdığı tekrar yerine oturunca, odanın epey arka taraflarında durdu ve aceleyle:

"Fakat bütün olanlar, benim gülmemle başladı. Evet, sesli gülüyor ve bir türlü kendimi tutamıyordum. Çünkü bir akşam masada Mathilde Brahe yoktu. Neredeyse kör olan yaşlı uşak buna rağmen Mathilde'nin sandalyesine geldiğinde, ona servis tabağını sunarcasına tuttu. Bir süre böyle bekledi, ardından her şey yolundaymışçasına memnun ve vakarlı bir şekilde yürümeye devam etti. Bu sahneyi izlememe rağmen o anda bana hiç de komik gelmemişti. Fakat bir süre sonra, ağzıma bir lokma aldığım anda, kahkaha içimden öyle bir yükselerek patladı ki lokma nefes boruma kaçtı ve büyük bir gürültü koparmama sebep oldu. Her ne kadar bu

durum benim için de rahatsız edici olsa ve yeniden ciddiyete dönmek için kendimi ne kadar çeşitli yöntemlerle zorlasam da, gülme krizi tekrar tekrar geliyor ve üzerimdeki hâkimiyetini koruyordu. Davranışımı örtbas etmeye çalışan babam, o geniş boğuk sesiyle 'Mathilde rahatsız mı?' diye sordu. Büyükbabam babamın sorusuna kendi tarzında gülümsemesiyle, kendimle fazla meşgul olduğum için dinleyemediğim, 'Hayır, sadece Christine ile karşılaşmak istemiyor' gibi tek bir cümle ile cevap verdi. Yanımda oturan yanık binbaşının, ayağa kalkarak ağzında geveledeği belli belirsiz bir özür ve konta yönelik bir eğilmeyle salondan çıkışını da bu sözlerin sonucu olarak görmedim. Dikkatimi çeken tek şey, onun ev sahibinin arkasındaki kapıya ulaştığında arkasını dönerek, Erik'e ve şaşırtıcı bir şekilde aniden bana doğru da, kendisini takip etmemiz için eliyle ve başıyla işaretler yapmasıydı.

O kadar şaşırmıştım ki gülme krizim bitmişti. Onun dışında binbaşıyı daha fazla önemsemedim; ondan hoşlanmıyordum ve ufak Erik'in de onu pek dikkate almadığını görebiliyordum. Yemek her zamanki gibi uzayıp duruyordu ve nihayet sıranın tatlıya geldiği anda salonun kuytu arka tarafında bir hareketlenme gözüme çarptı. Orada her zaman kilitli olduğunu bildiğim ve ara kata açıldığı söylenen bir kapı vardı. Bu kapı açıldı ve yepyeni bir merak ve şaşkınlık duygusuyla o tarafa doğru baktığım sırada, kapı aralığının karanlığından açık renk elbiseli, ince yapılı bir hanımefendi içeriye girerek, yavaş adımlarla bize doğru yürümeye başladı. Herhangi bir hareket yapıp yapmadığımı veya bir ses çıkartıp çıkartmadığımı bilmiyorum, sadece devrilen bir sandalyenin çıkartmış olduğu gürültü, gözlerimi bu garip şahıstan çekmeme neden oldu. Yerinden sıçrayarak ayağa fırlamış olan babamı görüyordum; benzi atmış bir şekilde, iki yanından sarkıttığı kollarındaki yumruklarını sıkarak

bu hanıma doğru ilerliyordu. Kadın ise bu sahneden hiç etkilenmemişçesine hareket ederek, bize doğru gelmeye devam ediyordu; adım adım yaklaşıyordu ve neredeyse kontun sandalyesine ulaşmıştı ki kont ani bir hamleyle ayağa kalkarak babamı kolundan tutup masaya geri çekti ve bir daha bırakmadı. Bu yabancı kadın, sadece bir yerlerde bir cam bardağının titreşiminden gelen sesin duyulduğu, tarifsiz sessizlikteki artık boşalmış olan salonun ortasından, hiçbir şeye aldırış etmeden, yavaşça, adım adım yürümeye devam ederek karşıdaki bir duvardan geçip gözlerden kayboldu.

O sırada, yabancı bu kadının arkasından derin bir referansla kapıyı kapatanın küçük Erik olduğunu fark ettim. Masada oturmaya devam eden tek kişiydim; koltuğumda o kadar ağırlaşmıştım ki sanki bir daha asla kendi başıma kalkamayacak gibiydim. Bir süre herhangi bir şey görmeden bakmaya devam ettim. Sonra aklıma babam geldi ve ihtiyarın onu halen sıkıca kolundan tuttuğunu fark ettim. Babamın yüzü artık öfkeden kan kırmızısıydı fakat parmaklarıyla babamın kolunu beyaz bir pençe gibi kavrayan büyükbabamın yüzünde halen o maskemsi gülümseme vardı. Ardından büyükbabamın bir şeyler söylediğini işittim, hece hece söylediklerinin manasını anlamıyordum. Fakat işittiklerim kulağımın derinliklerine işlemişti ki yaklaşık iki yıl evvel günün birinde onları hafızamın derinliklerinde buldum ve o günden beri söylediklerini biliyorum. Şöyle diyordu: 'Sen şiddetli birisin mabeyinci, üstüne üstlük kabasın. Neden insanları kendi hallerinde bırakmıyorsun?' Babamsa onun sözünü keserek 'O kim?' diye bağırıyordu. 'Burada bulunmaya hakkı olan bir kimse. Yabancı birisi değil. Christine Brahe.' O tuhaf ince sessizlikle birlikte, bardak da yine titreşmeye başlamıştı. Babam ani bir hamleyle kendisini kurtarıp salondan dışarıya fırladı. Onun odasında bütün gece

boyunca bir ileri bir geri gittiğini duyuyordum çünkü ben de uyuyamıyordum. Fakat sabaha karşı ansızın uyku benzeri bir durumdan uyandım ve kalbime kadar beni donduran bir dehşet içinde, beyaz bir şeyin yatağımın kenarında oturduğunu gördüm. Sonunda çaresizlik içinde başımı örtünün altına sokma kuvvetini kendimde buldum ve orada perişan halde ve korku içinde ağlamaya başladım. Ağlayan gözlerimin üzerleri ansızın serinledi ve aydınlandı. Bir şey görmek zorunda kalmamak için gözlerimi gözyaşlarımın üzerinden sımsıkı kapatıyordum. Fakat artık hemen yanı başımdan bana doğru gelen ses ılık ve tatlı bir nefes gibi yüzüme çarpıyordu ve ben o sesi tanıyordum: O ses genç Bayan Mathilde'nin sesiydi.

Anında sakinleşmeye başlamış olmama rağmen, en sakin halimde bile beni teselli etmeye devam etmesine izin veriyordum; bu halimin fazla zayıf olduğunu hissedebiliyordum ama bunun tadını çıkartıyor ve bunu bir şekilde hak ettiğimi düşünüyordum. Sonunda ona 'Teyze' diye hitap ederken bulanıklaşmış olan yüzünde annemin yüz hatlarını yakalamaya çalışarak 'Teyze o bayan kimdi?' diye sordum. Bana tuhaf gelen bir iç çekerek 'Aman' diye cevapladı Bayan Brahe, 'talihsiz birisi evladım, talihsiz bir kadın.' Ertesi sabah odamda eşyalarımı toplamakla meşgul olan bazı hizmetkârlar dikkatimi çekti. Buradan ayrılacağımızı düşündüm ve bunu gayet doğal karşıladım. Belki de bu babamın niyetiydi. Söz konusu akşamdan sonra Urnekloster'de kalmasına sebep olanın ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim. Fakat oradan ayrılmadık. Sekiz veya dokuz hafta daha bu malikânede kalmaya devam ettik ve garip olayların baskısına katlanmayı sürdürürken Christine Brahe'yi üç defa daha gördük. O zamanlar hikâyesi hakkında bilgi sahibi değildim. Uzun uzun zaman evvel, korkunç ve acımasız bir kaderle büyüyen oğlunu, ikinci çocuğunu dünyaya getirirken öldü-

ğünü bilmiyordum; onun ölmüş birisi olduğunu bilmiyordum. Fakat babam bunu biliyordu. Açıklık ve sonuç odaklı olan tutkulu babamın, kendisine hâkim olup, bu serüvene sorgulamadan girmiş olma ihtimali olabilir miydi? Aklım ermese de kendiyle nasıl savaştığını görebiliyordum, anlamlandıramasam da sonunda kendisini nasıl zapt ettiğine tanık oluyordum. Bu Christine Brahe'yi son defa gördüğümüzdeydi. Bu sefer genç Bayan Mathilde de sofradaydı fakat her zamankinden farklıydı.

Malikâneye gelişimizin ilk günlerindeki gibi aralıksız olarak birbirinden alakasız konulardan, sürekli bocalayarak konuşuyordu; içsel olarak yaşadığı huzursuzluk onu sürekli saçını veya üstünde başında bir şeyleri düzletmeye itiyordu; ta ki ansızın feryat figan ayağa kalkıp salonu terk edene kadar. Aynı anda söz konusu kapı (bakışlarım beklenti içinde o tarafa doğru yönelmişti bile) açıldı ve Christine Brahe içeriye girdi. Yanımda oturan binbaşı, etkisi benim vücudumda büyümeye devam eden kısa şiddetli bir harekette bulunsa da, açıkça kendisinde masadan kalkacak gücü bulamıyordu. Esmer, lekeli, ihtiyar yüzü tek tek sofradaki herkese dönüyordu, ağzı açık kalmıştı ve dili çürük dişlerinin ardında dolaşıp duruyordu. Ansızın bu yüz kayboldu. Ak düşmüş kafası masanın üzerinde yatıyordu, kolları sanki parça parça başının üzerinde ve altında duruyor ve bir yerlerden çıkan lekeli, solmuş eli tir tir titriyordu. Ve şimdi Christine Brahe geçiyordu, yaşlı bir köpeğin iniltisi gibi tek bir sesin böldüğü tarifsiz bir sessizliğin içinden, adım adım, hasta gibi usulca yürüyordu. O anda nergislerle doldurulmuş olan gümüşi kuğunun sol tarafından, suni gülümsemesiyle ihtiyarın kocaman maskesi belirdi. Şarap kadehini babama doğru kaldırıyordu. Şimdi de babamın, tam da Christine Brahe koltuğunun arkasından geçerken bardağına uzandığını ve onu çok ağır bir şey kaldırırcasına masadan bir karış

yukarıya kaldırışını izliyordum. Hemen o gece malikâneden ayrıldık."

Notların Orijinal Sonu: Tolstoy İlk Metin

Eğer Tanrı varsa, her şey bitti ve bizler, hangi yalanla kurtulduğumuzu önemsemeyen, kurtarılmış, ıssız kişileriz. Görmedik mi? O ölüm korkusu olan kişi değil miydi, gerçek olduğuna inandığı müşterek Tanrısına gittikçe daha cimri davranarak, doğanın kutsal dünyasını yıkan? Bir zamanlar herkesle mücadele ederken, kendisini değiştiren uğraşı keşfettiğinde, nasıl da yardımcı olurdu. Bu meşakkatli kutsal uğraş değil miydi, kendisini olası tek Tanrısına yakınlaştıran? Ve bu Tanrı'yı onun kitaplarıyla tanıyanlar da her biri kendi içlerinde bu Tanrı'ya yaklaşmak için sabırsızlanmadılar mı? Sonra ama şeytan ondan önce geldi ve ona kendisinin o kadar da fazla uğraşmadığını söyledi. Ve halen kibirli olmaya devam eden o kişi, önemli işler yapma peşindeydi. Şeytan tekrar gelmişti ve hakiki kişiler kendi kaderleriyle baş edemezlerken, hayali ve uydurma kişilerin kaderlerini tarif etmesinden sorumlu olamayacağına onu ikna etti. Sonuçta şeytan günlerce ve gecelerce Yasnaya* kır evinde kalarak kendisini geliştirdi. O, yolunu şaşırmış olanın, bilmediği işlerle ilgili pratik yapabilmek için gittikçe daha fazla üzülerek gönül işlerini terk etmesinden haz alıyordu. Şeytan, bu kıt becerileri yüzünden, onun hayatını kendi amacı için daralttı. Oysa o, anlaşılmaması gerektiğini anlayamıyordu artık ve onu bir metin gibi tam anlamıyla ciddiye almak istiyordu. Açık ve net olmayan her şeyi hemen dışladı. Kısa

* Yasnaya Polyana, yazar Lev Tolstoy'un doğduğu, *Savaş ve Barış*'ı ve *Anna Karenina*'yı yazdığı, okul olarak işlettiği, ayrıca da gömülü olduğu evidir. (ç.n.)

zamanda ihtimali olan her şey çizilmiş ve geçmişin yarısından fazlası yargılanmıştı. Kendisi tarafından yapılmak istenmeyen bir ayakkabı üzerine eğilerek oturduğu bu saat, bu ağır sefil saat, son saati gibiydi.

Sonra arkadaki ıslak ormanda yağmurkuşu öttüğünde, ölüme hiçbir şey kalmadı. On üç yaşında ölen o erkek çocuğunu düşündü: Neden, hangi hakla? Abisi Nikolay'ın birdenbire değiştiği, pes ettiği ve bakıma muhtaç olduğu, Hyères'teki o korkunç günler aklına geldi. Kendisi de değişiyordu: O da mı ölecekti? Eşi benzeri olmayan bir dehşetle, doğuştan sahip olduğu Tanrı'yı neredeyse hiç tanımamış olduğunu, şimdi ölse öbür dünyada da rahat yaşayamayacağını sezdi. İlkel ruhu için utanacaklarını ve erken doğmuş bir bebek gibi, onu ebediyette gizleyeceklerini düşündü. Kapıldığı korkunun tamamı gururu yüzündendi. Şeytana uymadan evvel olsaydı, belki acilen gizli Tanrısını ilerleyebildiği kadar çalışması için onu teşvik ederdi. Şimdi ama artık ona bunun için zaman tanımıyordu. Her içsel hareketinde, bilincindeki sert karşıt nedenlere çarpıyordu. Çaresiz bir merakla, hep yeniden ölme gailesi için kendisini zorladı ve şaşırtıcı bir şekilde aynısı başına geldi. Istırapların kuvvetlerini üzerine çeken ve onlarla birlik olup, belki de kendinden geçen ölenin soğukkanlılığını aynı anda kendine aktarmaması bir o kadar korkunçtu. O kadar haksızlığın yaşandığı o değişmiş evde herkes boynu bükük dolaşırdı. Üst katta odasındaki ev için bir tür koruyucu varlığı, doğuştan yumuşak huylu adil kadın artık yaşamıyordu. Yüce sevenlerin açık sezgileriyle, bu ölüm korkusunun gelip çattığını o önceden fark etmiş miydi? Ölümünden birkaç yıl önce, odasında aniden arkasını dönüp, o güzel odaya ölümüyle ilgili ilave bir anlam yüklenmemesi ve odanın sonradan bozulmaması için daha kötü başka bir odanın kendisine verilmesini istemişti.Ve sonra nasıl bir dikkat ve

saflıkla ölmemişti. Değersiz eşyaları mütevazı bir şekilde toplanmıştı. Sanki kendisine ait bir şeyi olduğunu düşünmek istemediği için onları bırakıyormuş gibi gözüküyordu. Hakikatten çekindiği için hiçbir şeyi imha etmemişti. Her şey oradaydı. İçinde, eski sırrını yazdığı notunun bulunduğu inci nakışlı çantası da duruyordu. O da sanki kalbinin edinilmiş mülkü değilmiş ve Tanrı'nın katı hazinesine titizlikle iade edilmesi gereken bir şeymiş gibi orada bulunmuştu. Bu ağır tevekkül eden kadın, kalbinin görkemini gizlice ve dikkat çekmeden gerçekleştirebilmek için aşkının müziğini yaparken, sonraki nesillerin en trajik hatasının sadece kendi işini yapmak olduğunu seziyor muydu? Sonuna kadar bilinçsizce yalvaran bakışı, ona işini değil, sadece zamansal kibrini bastırdığını söylemiyor muydu? Karşı koymak akla bile gelmezken, çalışma gücü onu bir defasında salonunda sarmamış mıydı? O zaman kalkıp, henüz sıcakken yazmak için aşağıya indiğinde, kendisini haklı saymaz mıydı? O, bir hırsız gibi eserinden sevgiyi söküp çıkartmaya çalışırken, sonradan gerçekten daha iyi bir seven oldu mu? O zaman Tatyana Aleksandrovna artık yoktu. O artık yalnızdı. İçsel tehlikesinin isimsiz korkusuyla baş başaydı. İmkânsız seçimiyle ilgili önsezisiyle yalnızdı. Şeytanla baş başaydı: Öyle yalnızdı ki, korku içinde, hemen alabileceği Tanrı'ya, yenisini yaratamayan ama bir Tanrı'ya ihtiyaç duyan, onların seçmiş oldukları Tanrı'ya karar kıldı. Ve bu noktada bir kaderin gözden kaçırmadığımız uzun savaşı başladı. Henüz yaşıyordur ve artık onu aşmıyordur.

O, kalbimizin ufkunda bir yerlerde topaklanır ve tehdit etmeye başlar. Biz sadece verimli olup da verimsiz olmak isteyenle ilgili efsane yüzünden uzaktan katlanırız. İradesinin eserini yok eden, umutsuzluğunun taşı, kaba kabartma şeklinde karşımızda yükselir. Bastırdıklarının onu haklı olarak sıkıştırıp yarattığı korku, bir depremden bahsedilir-

cesine anlatılacaktır: O korku o kadar büyümüştü ki, kendi huzuru için tüm dünyayı huzursuz ediyordu.

Büyüyen parkta bir yerlerde henüz bulamadığım bir anıt taşı olduğunu hayal ediyorum; üzerinde o haziran gününden ve yılından başka bir şey yazmayan bir sütun. Çünkü bir kez daha kendisine galip gelerek, sessizce yukarıya bakıp şöyle yazmıştı: Kokusu ve çimenleri ne kadar da hoştu, akçaağaç yaprakları ne kadar da büyümüşlerdi ve sarıçiçeklere konan bir arı on üçüncü çiçekten sonra nasıl da topladıklarıyla uçarak uzaklaşmıştı. O zaman hâlâ şimdiki zamana dair kesin bir şey mümkündü. Tarihi belli olmayan mukadderatta, bozuk şekli sonsuza dek kaybolduğunda. Başına buyruk kullandığı Tanrı marifetinin gizli gücüne rağmen, Tanrı'nın sermayesinden, yaşayabildikleri en basit ve genel sefahatle, kötü ve boş bir halde Tanrı'ya alçalmış olanlar gibi kendisinin de anlaşılmadığı yavaş yavaş açıklık kazandığında.

İkinci Metin

O mayıs sabahı neden ansızın aklıma geldi? O sabahı bu kadar yıl sonra şimdi mi anlamam gerekiyor? O macera dolu Telyega'da* oturup da onun neden bazen aşırı hızlı, bazen de alıştırmadan, aniden aşırı yavaş sürdüğünü anlayamazkenki halimi, gözlerimi kapatmadan da hatırlıyorum.

Bazen yumuşak tepelerde, yoğun bir şekilde bir arada oldukları yerlerde, menekşeleri tek tek ayırt edecek kadar vaktim olurdu. Sonra sanki hızımızla yarattığımız rüzgârla, yola fazla yakın duran zayıf kulübeleri devirir gibi olurduk ve yine aynı şekilde beklenmedik bir zamanda kırbaç sesiyle birlikte sürüş yumuşar, tekerleklerin sesi kesilir ve bir tek troykanın çanları kulaklarınızda alaycı bir şekilde çınlamaya devam ederdi. O anda çimenli yol müsrif bir kavis çizer ve

* Troyka, atlı kızak. (ç.n.)

kapıyı tutan iki kısa kuleyle tanınan vadi şeklindeki park girişine hafif bir eğimle uzanırdı. O kulelerde bir zamanlar prensin himayesindeki nöbetçiler dururdu, şimdi artık sadece ağaçlar vardı ama bu beni daha az etkiliyor değildi. Ayağa kalkıp arabacıyı silkeleyerek, Tanrı aşkına arabayı durdurması ve bırakması için yalvardım. Malikâne henüz görünmüyordu ama yakınlığı üzerime çökmüş o büyük hayata düğün alayıyla yaklaşmak bana ayıp geliyordu. Araba dönüp uzaklaşana kadar önümdeki ağaçların altında bekledim. Sessizliğe ihtiyacım vardı. Artık sessizdi. Sararmış zemininde, ilkbaharın hafif hafif o rutubetli kokudan biraz sersemlemiş olarak kıpırdanmaya başladığı, ihmal edilmiş, derinliklerde bir parkın, düzenli olmayan sessizliğiydi bu. Bu parkta bir saat vakit geçirmek dışında başka bir işim olmaması için neler verirdim. Ama kayın ağaçlarının çevrelediği yolun ışıklı desenlerine ulaşmıştım bile ve olabildiğince yavaş eve doğru yürüyordum. Çalılıkların içinde sağda, yoldan gözükmeyen bir yerde, bir şeylerin çiçek açması işime gelmişti. Bakmak için çalıların arasından geçtim: Bilmediğim bir çalıydı. Bu benim son kaçışımdı. Ve bu şekilde, cam kapıda yansıyan ilkbahar havasının pırıltısından başka bir şeyin beni ondan ayırmadığı o anı ne kadar erteleyebilirdim ki?

Bir saniyeliğine bu yansımayı kesen onun yüzü müydü? Bana fazla küçük, fazla yaşlı, fazla dertli gelmişti. Ama işte orada, karşımdaydı. Gerçekten de kısa sürede aşırı ihtiyarlamıştı. Hastalıkların, ölüm düşüncelerinin ve uykusuz gecelerin izleri gibi dağılmadan, oraya buraya yaş binmişti. Yığınla yaş, bellenmemiş yaş. Beyaz farlardan çıkarcasına, sonuna kadar açılan ve üzerinde kaşların öfke gibi köpürdüğü gözlerden yansıyan bakışı keskindi. Geniş burnu alışılmışın dışında ölçülerdeydi ve sarkan sakalında büyük bir şiddet vardı. Ardından içeriye giren ve bu başı taşımak zorunda olan biçim, arkasını dönüp önümden yürüyordu.

Ve şimdi ensesinden uzamış ve kulakların arkasındaki boşluğu yumuşak kıvrımlarla doldurmuş saçını görüyordum. Saçında ürkek ve dokunaklı bir şey vardı. Salon saçıydı, yastıkların ısısıyla şımartılmış, evde uzamış bir saçtı.

Merhameti ve korkuyu bir daha asla bu şekilde aynı anda yaşamadım. Eski aile resimlerinden başka hiçbir şeyin karanlık olmadığı yukarıdaki salonda duruyordum ve kendi kendime sevinçli olmak için bir sebebim olduğunu hatırlatıyordum. Pencereler genişçe açılmıştı. Salona büyük bir miktar sabah giriyordu ve geniş aile sofrasının üzerindeki örtünün üstünde tek başına semaverin gümüşleri, görünmeden süzülen bir neşeyle oynaşıyorlardı. Buna rağmen geç kalınmıştı. Sıkıştırılsam, söyleyebileceğim tek şey buydu. Unutulması gereken bir şey varmış gibi portrelere daldım ve nihayet beni gerçek anlamda meşgul eden bir tanesinin önünde durdum. Bir rahibe, tarikatının kapalı kıyafetleri içerisinde bir kadın manastırının baş rahibesiydi ve muhtemelen on yedinci yüzyılda bir Rus tarafından yapılmıştı.

Bu resimdeki her şey, ki yüzü de buna dâhildi, genel ve kayıtsızdı. Alışılmış kaideler belli ki eşyanın tesirinden baskın çıkmıştı. Fakat ansızın ellerinde bir mucize gerçekleşmişti. Aşırı belirgin, kendine has ellerdi ve bilindik dua için sıkça kullanıldıkları şekilde, asimetrik olarak yan yana konulmuşlardı. Nasıl olduğunu Tanrı bilir: Köle gibi çalışan basit ressam, elleri öğrendiği şekilde boyamaktan vazgeçmişti. Elleri karşısında gördüğü gerçek haliyle resmetmeye karar vermişti. İtiraf etmek gerekirdi, onların gerçek halini yansıtmayı harikulade başarmıştı. Onları, sanki bu yaşlı, buruşuk ellerden daha başka bir şey yokmuşçasına, birçok şey unutulmalarına bağlıymışçasına önemsemişti. Ardı ardına keşfettiği tüm ayrıntıları çerçevelerine sığdırma çabası içinde, fırçasından aşırı büyük çıkmışlardı ve sonuçta şimdi tablonun ön kısmında bir kilise kulesi gibi yükseli-

yorlardı. Bu ellerle resimde yer alan kadının kaderinden bir kesit yansıtılmaya çalışıldığını düşündüm. Ama aynı zamanda onlarla fazla uzun ilgilendiğimi de hissediyordum. Çünkü muhtemelen ismi bile bilinmeyen bu rahibeye nasıl bir ilgi duymuş olabilirdim ki? Onu o zamanlar mahcubiyetim için bir bahane olarak kullandığımı biliyorum, hatta hâlâ bu tabloyla meşgul olurken aklımı yitirmiş olmam gerektiğini bile düşündüm. Oysa durum bambaşkaydı. Şimdi, bu kadar zaman sonra bu resmin bana dokunduğunu anlıyordum. Eski tablolarda sıkça olduğu gibi orada, salonda asılıydı ve yabancı birisinin ışığında o evin mevcut mukadderatını yansıtıyordu.

Başrahibe kayıtsızdı ve belki de onun hayatı başkaları için önemsizdi. Söz konusu olanın onun elleri olması değildi bana dokunan. Ama bu acayip büyük ellerde, dünyayı tanıyan ve ilk defa tüm şansı ve zahmetiyle varlığını hissederek işe koyulan ressamın o önemli büyüleyici serüveninin yer alması beni etkiliyordu. Bu gördüklerimi içime çekiyordum ve şimdi onlar beni içten içe duygulandırıyordu. Çünkü tam da bu serüven bu evde tekrar tekrar bastırılmıştı. Burada, iki elin şanı için yüreği çarpan birisi, uzunca yıllarını karşı koyarak geçirmişti. Kendi hayatıyla ilgili keyfi karar vermişti ve karşı koyup başka türlüsünü istemişti. En içsel görevini sürekli yeni meşgalelerle yok etmeye çalışmış ve onu kaplayan baskısının yarattığı korku öyle büyümüştü ki kendi huzuru için tüm dünyayı huzursuz etmişti. Şimdi artık sakin miydi? Karşısında durup, yüzüne bakmaya çalışıyordum ama bilmiyordum. İstemsizce etrafıma bakınıyordum ama bu vicdansız ihtiyarın içindeki savaşın son bulduğuna dair hiçbir yerde bir kanıt bulamıyordum. Eserinin korkunç derecede büyüyen talepleri bir kez daha içinden taşarsa ne olacaktı? Şimdi yine de başından kesintiye uğramış birisi olarak son bulacağı için, o yoğun ölüm korkusunu hisset-

mekte haklıydıysa ne olacaktı? Bu evde, içinde ölmekten korkmadığı tek bir oda yoktu. Burada bir yerlerde bir ileri bir geri gitmiş ve on üç yaşında ölen o erkek çocuğunu düşünmüştü. Neden, hangi hakla? Ya da abisi Nikolay'ın birdenbire değiştiği, pes ettiği ve bakıma muhtaç olduğu, Hyères'teki o korkunç günler aklına gelmişti. Kendisi de değişiyordu.

Eşi benzeri olmayan bir dehşetle, doğuştan sahip olduğu Tanrı'yı neredeyse hiç tanımadığını, şimdi ölse öbür dünyada rahat yaşayamayacağını seziyordu. İlkel ruhu için utanacaklarını ve erken doğmuş bir bebek gibi onu ebediyette gizleyeceklerini hissediyordu. Kapıldığı korkunun tamamının gururunun korkusu olduğunu göremedi. Sadece onu göstermek ve herkese bununla şiddet uygulamak için çalışmalarından aşkı çıkartmasındaki yoğun *sabırsızlığı ve kibri* göremiyordu. Yeni sesinin, kaçırmak istediği şöhreti için sadece daha sesli bir çağrı haline geldiğini bilmiyordu. Bunu ona kimse söylemiyordu. Şeytana uyarken gittiğimiz bu tür yollara, belki ihtiyacımız olacak meleğin izini aramadan çıkmaya cesaret edemiyoruz neredeyse. Buna rağmen bu hayatın yakınlarında, karşılıksız seven o yüce kadın keşfedildiğinde ürkeriz. Gerçi o zaman o yaşamıyordu artık. Ama Tatyana Aleksandrovna'ya çocukluğundan beri kalbinin tüm içgüdüleriyle bağlanmamış mıydı? Karşı koymak akla bile gelmezken, çalışma gücü onu salonunda her seferinde basit bir neşeyle sarmamış mıydı? Onun, sevenlerin saf önsezileriyle her şeyi bir şekilde önceden gördüğünü düşünmek, batıl bir inanç mıydı? Ölümünden birkaç yıl önceydi, o zaman odasında aniden arkasını dönüp, o güzel odaya ölümüyle ilgili ilave bir anlam yüklenmemesi ve oda sonradan bozulmaması için daha kötü başka bir odanın kendisine verilmesini istediğinde ölüm korkusuyla tanışmış olması gerekmez miydi? Ve sonra nasıl bir dikkat ve saflıkla ölme-

mişti. Değersiz eşyaları toplanmıştı. Sanki kendisine ait bir şeyi olduğunu düşünmek istemediği için onları bırakıyormuş gibi gözüküyordu.

Belki de aynı sebepten ötürü hiçbir şeyi imha etmemişti. Hiçbir şeyi kalbinin edinilmiş mülkü olarak görmemesi, her şeyin Tanrı'nın katı hazinesine titizlikle iade edilmesi gerektiğini düşünmesi ona uygundu. Eski sırlarının yazılı olduğu notun, o ufak inci nakışlı çantasında kalmış olması, yoksa yoğun aşkının son görevi miydi? O notun onun eline geçmesini mi istemişti? Kendisi varken anlayamadığını şimdi okuması mı gerekiyordu? Kendisinin vazgeçtiği her şeye rağmen içsel eserini değil, sadece zamansal kibrini bastırdığını. Adam okudu. Onu, sadece kendi babasının arzusuyla sevmekle suçladı. Onu neredeyse yargıladı. Adam artık anlayamıyordu.

Ve hiç kimsesiz, hiçbir şeye sahip olmaksızın, tek bir bavul ve bir kitap sandığı ile aslında herhangi bir meraktan uzak, dünyayı dolaşıyorsunuzdur. Bu nasıl bir hayattır böyle: Evsiz, ailenizden bir şey kalmadan, köpeksiz! Hiç olmazsa hatıraları olsaydı insanın. Ama kimin var ki? Çocukluğu olsaydı, ama o da derinlere gömülmüş gibi. Belki de bütün bunlara ulaşabilmek için yaşlanmış olmak gerekir. Ben ihtiyar olmanın güzel bir şey olduğunu hayal ediyorum.

***

Otobiyografik öğeler taşıyan, birbirinden bağımsız günlük kayıtlarının, düzyazı şiirlerinin ve ayrıntılı betimlemelerin yer aldığı bu eserde, Danimarkalı hassas genç şair Malte Laurids Brigge, bize Rainer Maria Rilke'nin gözünden Paris'i anlatıyor. Onun Paris'i, toplumdan dışlanan insanlarla, sefaletle, hastalıklarla ve ölümle dolu bir şehir. Bu nedenle Malte Laurids Brigge, tek başına oturduğu küçücük odasından, içsel hesaplaşmalarını, hayattan ve hayallerinden korkularını, dine, sanata, aşka ve ölüme dair düşüncelerini anlatıyor. Rainer Maria Rilke, varoluşun ve sanatın düştüğü kriz ile ilgili, 1910 yılına ait günlük niteliğindeki bu romanıyla, kendisine özgü sorgulayıcı ve şiirsel bir yaklaşımla, o döneme ayna tutuyor ve bize ilk büyük şehir romanını sunuyor...

KDV'den muaftır.

AYRINTI • KLASİK

ISBN: 978-605-314-41

9 786053 14418